

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΕΝΙΑΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ
& ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2016-2017

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Του Νικολάου Αρχίππου Σακκά
A.M.: 7340011016012

**«ΟΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ Ν. 4139/2013 ΓΙΑ ΤΟΥΣ
ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΥΣ ΧΡΗΣΤΕΣ ΚΑΙ Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ
ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥΣ»**

Επιβλέποντες:

Αντωνία-Ιόλη Τζαννετάκη – Επίκουρη Καθηγήτρια
Μαρία Κρανιδιώτη – Επίκουρη Καθηγήτρια
Αθανασία Διονυσοπούλου- Λέκτορας

Αθήνα, Νοέμβριος 2017

Copyright © [Νικόλαος Σακκάς, 2017]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
ΠΙΝΑΚΑΣ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΩΝ	8
Ι.ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
1. Νομοθετική πορεία μέχρι το Ν. 4139/2013.....	10
2. Διεθνείς –Ευρωπαϊκές - Εθνικές Τάσεις σχετικά με την Καταστολή της Διάδοσης των Ναρκωτικών.....	17
2.1.) Ποινικοποίηση ή Αποποινικοποίηση της Χρήσης Ναρκωτικών Ουσιών	21
2.2.) Αυστηρές ή Εναλλακτικές Ποινές.....	24
3.Διάκριση Εγκλημάτων Χρήσης και Διακίνησης Από Εξαρτημένους και μη Εξαρτημένους.....	25
Α΄ ΜΕΡΟΣ : ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΥΣ ΔΡΑΣΤΕΣ	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ.....	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΕΝΝΟΙΩΝ.....	29
2.1. Η «Εξάρτηση».....	29
2.2. «Προγράμματα Απεξάρτησης».....	30
2.3.Νομικός χαρακτηρισμός του εγκλήματος.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ.....	34
3.1. Το προϊσχύον σύστημα διάγνωσης.....	34
3.2 Το ισχύον σύστημα διάγνωσης της εξάρτησης κατά το Ν. 4139/2013.....	39
3.3. Έλεγχος της χρήσης ναρκωτικών ουσιών.....	41
3.4. Κριτική θεώρηση.....	43
3.5 Κρίσιμος Χρόνος Διάγνωσης.....	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΠΟΙΝΕΣ για τη ΧΡΗΣΗ και τη ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΑΠΟ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΥΣ κατά το αρθ. 30 παρ. 4 Ν. 4139/2013.....	46
4 Α) Πράξεις ΧΡΗΣΗΣ Ναρκωτικών Ουσιών από Εξαρτημένο.....	47
4 Β) Πράξεις ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ Ναρκωτικών Ουσιών από Εξαρτημένο.....	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΚΑΤ΄ΙΔΙΑΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΥΣ	53
5.1. Προϋποθέσεις εφαρμογής των εναλλακτικών μέτρων του Ν.4139/2013 κατά την προδικασία.....	54
[Άρθρο 31]	55
[Άρθρο 32] Έννομες συνέπειες της συμμετοχής σε θεραπευτικά προγράμματα απεξάρτησης εκτός των καταστημάτων κράτησης.....	58
[Άρθρο 33] Συνέπειες της ολοκλήρωσης θεραπευτικού προγράμματος απεξάρτησης <u>εκτός</u> των σωφρονιστικών καταστημάτων	70
[Άρθρο 34] Εισαγωγή σε θεραπευτικό ή ειδικό κατάστημα κράτησης	77

5.2 Συνοπτική Παρουσίαση των Θεραπευτικών Προγραμμάτων Εντός Καταστημάτων Κράτησης.....	80
5.2 Α) Το προβλεπόμενο στο Αρθ. 34 παρ. 1 Θεραπευτικό Πρόγραμμα.....	80
5.2 Β) Παρεμβάσεις για χρήστες ναρκωτικών στο πλαίσιο του σωφρονιστικού συστήματος.....	82
5.2 Γ) Θεραπεία στις φυλακές-στοιχεία των κρατουμένων.....	83
5.2 Δ) ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΕΝΤΟΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΗΣΗΣ.....	85
5.2 Ε) Παρεμβάσεις μείωσης βλάβης.....	86
[Άρθρο 35] Απόλυση υπό όρους.....	87
5.3 Παρεμβάσεις για πρόσφατα αποφυλακισμένους χρήστες.....	90
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΕΙΔΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΩΝ	91
Β΄ ΜΕΡΟΣ: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΩΝ.....	95
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	96
1.1 Διατύπωση του Σκοπού.....	96
1.2 Σχεδιασμός και Εκτέλεση της Έρευνας.....	97
1.3 Μέθοδοι Συλλογής Δεδομένων – Τεχνικές – Δειγματοληψία.....	99
1.4 Μεθοδολογικά Εργαλεία.....	103
1.5 Σχεδιασμός Έρευνας -Χρονικοί Περιορισμοί- Διενέργεια των Συνεντεύξεων.....	105
1.6 Σκέψεις για επέκταση της έρευνας.....	108
1.7 Έρευνα σε αρχεία δικαστικών αποφάσεων.....	109
1.8 Ερευνητικές Δυσχέρειες & Δεοντολογικά Ζητήματα.....	112
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	113
Α) Ερωτήσεις γενικές [1-9].....	113
Β) Επί Των Ειδικότερων Ερωτήσεων.....	123
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΠΟΨΕΙΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ.....	144
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ.....	150
II. ΣΥΝΟΨΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ-ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ.....	161
III. ΕΠΙΛΟΓΟΣ	166
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I.....	168
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....	177
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ III.....	185
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	187

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η σύγχρονη ελληνική κοινωνία συχνά διχάζεται επ' ευκαιρία σημαντικών προβλημάτων. Είναι μια κοινωνία που αισθάνεται εξαπατημένη, οικονομικά ασθενής, απροστάτευτη και θυμωμένη. Εύκολα αποθεώνει πολιτικά και δημοφιλή πρόσωπα, νέες ιδέες, νέα πρότυπα και εξίσου εύκολα τα κατακρημνίζει. Υπάρχουν, όμως ορισμένα σοβαρά και διαρκή προβλήματα, τα οποία η ελληνική κοινωνία έχει αντιμετωπίσει με ψυχραιμία και μετριοπάθεια. Η διαρκώς αυξανόμενη διάδοση των ναρκωτικών στην Ελλάδα αποτελεί ίσως το πλέον χαρακτηριστικό και επίκαιρο πρόβλημα των τελευταίων τεσσάρων δεκαετιών, τουλάχιστον. Τα ναρκωτικά, λοιπόν είναι η διαρκής ανησυχία των γονέων για τα παιδιά τους, το αντικείμενο της νεανικής περιέργειας, ο μύθος που πλανάται γύρω από τη νυχτερινή διασκέδαση και μια μερίδα καλλιτεχνικών αστέρων, το σημείο επαφής μεταξύ των εξαρτημένων, η μηχανή χρήματος για τους εμπόρους ναρκωτικών, η αιτία θανάτου αρκετών ανθρώπων, η κινητήριος δύναμη για τη διάπραξη αρκετών φρικτών εγκλημάτων και ο κυριότερος παράγοντας που οδηγεί στην ασφυκτική διόγκωση του πληθυσμού των σωφρονιστικών καταστημάτων.

Από την πρώτη επαφή του με την Νομική Σχολή της Αθήνας, όπου είχα την τιμή να φοιτήσω, έρχεται κανείς αντιμέτωπος με εικόνες αποτροπιασμού, που αντικατοπτρίζουν με σκληρότητα την συνήθη κατάσταση όλου του κέντρου της Αθήνας και αρκετών πόλεων της επαρχίας. Δεκάδες χρηστών, ξαπλωμένοι στο έδαφος, ακίνητοι, άλλοι έχοντας απολέσει κάθε αίσθημα ντροπής και ανάγκης για ιδιωτικότητα κάνουν ενέσιμη χρήση, τρυπώντας ακόμη και τα «απόκρυφα» σημεία του σώματος τους, άλλοι τρέχουν να βρουν τον έμπορο, τον προμηθευτή τους και του ζητούν τη δόση τους. Λογομαχούν και συνήθως ξυλοφορτώνονται επειδή δεν είχαν αρκετά χρήματα για να αγοράσουν. Την βία που δέχονται από τον προμηθευτή την ξεσπούν στην κοινωνία, εγκληματούν, ώστε την άλλη φορά να έχουν περισσότερα χρήματα και να πάρουν καλύτερη και περισσότερη δόση. Σε απόσταση αναπνοής στέκει το Μέγαρο της Νομικής Σχολής. Στις ιστορικές αίθουσες του, εκατοντάδες φοιτητές διδάσκονται, εκτός των άλλων το ποινικό δίκαιο, μαθαίνουν και τη Νομοθεσία για τα Ναρκωτικά. «Τραγική ειρωνεία» ή απόλυτη ανοχή από πλευράς των αρχών; Κάποια στιγμή επεμβαίνει και η αστυνομία, συλλαμβάνει όποιον προλάβει. Τον οδηγεί στο πλησιέστερο αστυνομικό τμήμα. Κι εκεί ξεκινά να «στήνεται» η δικογραφία (έκθεση σύλληψης, έκθεση κατάσχεσης, έκθεση ζυγίσεως

ναρκωτικών ουσιών, κλπ). Το κομβικό αυτό σημείο είναι και η τυπική αφετηρία της αρμοδιότητας των δικαστικών και εισαγγελικών λειτουργιών και των δικηγόρων.

Η πλούσια ελληνική νομική βιβλιογραφία αναλύει λεπτομερώς τη νομοθεσία. Αναλύσεις, διαπιστώσεις, προτάσεις από πεφωτισμένους νομικούς επιστήμονες, σε βάθος δεκαετιών. Ωστόσο, το πρόβλημα παραμένει. Το 40% των κρατουμένων των ελληνικών φυλακών είναι καταδικασμένοι για υποθέσεις ναρκωτικών. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι η χώρα μας διαθέτει, λόγω της νομικής της παράδοσης, χρήσιμα νομοθετικά εργαλεία για την πάταξη τέτοιου είδους εγκλημάτων. Επομένως, οι γιγαντιαίες διαστάσεις που λαμβάνει το πρόβλημα πρέπει να αναζητηθούν στην εφαρμογή των νομοθετικών διατάξεων και στην πολιτική που έχει χαράξει η Ελλάδα κατά των ναρκωτικών. Ωστόσο, αυτό οδηγεί σε μία ατέρμονη συζήτηση, αφού η ελληνική κοινωνία, ιδιαίτερα το διάστημα αυτό, διχάζεται αναφορικά με το ζήτημα της ποινικοποίησης ή αποποινικοποίησης της χρήσης ναρκωτικών ουσιών. Εξάλλου μια τέτοια συζήτηση εκφεύγει από τα πλαίσια της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας.

Ο λόγος που επιλέχθηκε η μελέτη των συγκεκριμένων διατάξεων του Ν. 4139/2013 για τους εξαρτημένους χρήστες είναι εκτός των άλλων, το γεγονός ότι αντικατοπτρίζουν μια ειδική θεραπευτική προσέγγιση, πράγμα που δεν συνηθίζεται σε άλλου είδους αδικήματα. Η νομοθεσία για τα ναρκωτικά ένα «αυτοτελές νομικό σύστημα» μέσα στο ευρύτερο φάσμα της ποινικής νομοθεσίας, γεγονός που δεν παρατηρείται σε άλλου είδους αδικήματα. Ο Ν. 4139/2013 κινείται σε μια σωστή κατεύθυνση, που αρμόζει σε μια κοινωνία που θέλει να χαρακτηρίζεται δημοκρατική, αξιοκρατική και προοδευτική. Με το Ν.4139/2013 στην ουσία συνάπτεται μία «άτυπη συμφωνία» της κοινωνίας, δια του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης με τον δράστη- εξαρτημένο. Ο δράστης αναλαμβάνει την ευθύνη των πράξεων του και την διαδικασία της απεξάρτησης του και η κοινωνία φροντίζει να τον αποδεσμεύσει, όσο πιο γρήγορα μπορεί, από τις ποινικές του εκκρεμότητες, να του προσφέρει τα εργαλεία για την απεξάρτησή του και αναλόγως την πορεία του, τον επιβραβεύει έμπρακτα. Είναι βέβαια αντιληπτό ότι στην πράξη δεν είναι όλα «ρόδινα». Ο τρόπος εφαρμογής και χρήσης των νομοθετικών αυτών εργαλείων έχει μεγάλη σημασία για την αποτελεσματικότητα του Ν. 4139/2013. Η θεωρητική ανάλυση του εν λόγω νόμου έχει εξαντληθεί θα έλεγα, από τους πλέον αρμόδιους νομικούς επιστήμονες. Επομένως, μία επαναδιατύπωση των ήδη καταγεγραμμένων αναλύσεων και διαπιστώσεων δεν θα είχε κανένα επιστημονικό ενδιαφέρον. Εκείνο, όμως που δεν έχει ιδιαιτέρως διερευνηθεί, αλλά που κατά την άποψη μου είναι το ουσιώδες είναι η εφαρμογή των ευεργετικών διατάξεων για τους εξαρτημένους από την ελληνική δικαιοσύνη.

Ευελπιστώ η παρούσα εργασία να αποτελέσει ένα χρήσιμο προβληματισμό για την μέχρι τώρα εφαρμογή των συγκεκριμένων διατάξεων του Ν. 4139/2013, να καταδείξει την αντιδιαστολή μεταξύ θεωρητικής ανάλυσης και πρακτικής εφαρμογής των εν λόγω διατάξεων, να αποτυπώσει απόψεις του νομικού κόσμου και συγκεκριμένα των δικηγόρων, που καθημερινά χρησιμοποιούν το νομοθετικό αυτό εργαλείο, υπερασπιζόμενοι δράστες-εξαρτημένους, να αναδείξει ενδεχόμενα προβλήματα που χρήζουν θεραπείας και αν καταστεί δυνατό, να δώσει λύσεις για την βέλτιστη εφαρμογή των υφιστάμενων νομοθετικών διατάξεων για τους εξαρτημένους.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την αξιότιμη κα Αντωνία – Ιόλη (Τόνια) Τζαννετάκη, Επίκουρη Καθηγήτρια της Νομικής Σχολής Αθηνών (Τομέας Ποινικών Επιστημών), καθηγήτρια μου στις προπτυχιακές και μεταπτυχιακές μου σπουδές και εποπτεύουσα της παρούσας διπλωματικής μου εργασίας, για την ορθή καθοδήγηση, τις χρήσιμες συμβουλές και την υποστήριξη, που παρείχε σχετικά με την διεξαγωγή της έρευνας μου, θέτοντας μου εύστοχους προβληματισμούς για επέκταση της έρευνας. Ένα μεγάλο «ευχαριστώ» θα ήθελα να εκφράσω στον Αξιότιμο Διευθυντή του ΚΕ.ΘΕ.Α., κ. Βασίλειο Γκιτάκο, και την Προϊσταμένη του Γραφείου Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ (στην Αθήνα), κα Θένια Καραγιάνη, για την προθυμία τους να συνδράμουν στην έρευνα μου και να διευκολύνουν την επικοινωνία μου με τους δικηγόρους, που επιλέχθηκαν για να συμμετέχουν στην έρευνα. Επίσης, ευχαριστώ ιδιαίτερα την προϊσταμένη των γραμματέων των ποινικών εδρών του Εφετείου Αθηνών και τον Αξιότιμο κ. Πρόεδρο της Διοίκησης του Εφετείου Αθηνών, για την προθυμία τους να μου χορηγήσουν τα ερευνητικά δεδομένα (δικαστικές αποφάσεις), που αναφέρω στην έρευνα μου. Την πιο θερμή μου ευχαριστία και εκτίμηση θα ήθελα να εκφράσω προς τους αγαπητούς συναδέλφους, μαχόμενους δικηγόρους, τους οποίους γνώρισα μέσω του Γραφείου Νομικής Στήριξης του ΚΕ.ΘΕ.Α. και οι οποίοι ανταποκρίθηκαν στο αίτημα μου και δέχτηκαν να μου παραχωρήσουν συνέντευξη για τους σκοπούς της έρευνας μου, αφιερώνοντας μου ένα σεβαστό μέρος του χρόνου τους, παρά τον φόρτο των εργασιακών τους υποχρεώσεων. Τηρώντας την συμφωνία μας περί μη γνωστοποίησης των στοιχείων τους, θα ήθελα μόνο να αναφέρω ότι οι γνώσεις τους, οι δικαστηριακές εμπειρίες που μου εξιστόρισαν, οι τεκμηριωμένες απόψεις τους και η εποικοδομητική κριτική που άσκησαν προς τις ερευνώμενες νομοθετικές διατάξεις ήταν για εμένα μεγάλη ανταμοιβή και μία ξεχωριστή εμπειρία.

Αθήνα, 7-12-2017

ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΠ	Άρειος Πάγος	Ολ	Ολομέλεια
Γνμδ	Γνωμοδότηση	ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση	Πλημ	Πλημμελειοδικείο
Εισ	Εισαγγελέας	ΠοινΔικ	Ποινική Δικαιοσύνη
ΕΚΠΠΤ	Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας	ΠοινΛογ	Ποινικός Λόγος
ΕΚΤΕΠΝ	Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά και την Τοξικομανία	ΠοινΧρ, ΠΧρ	Ποινικά Χρονικά
Εφ	Εφετείο	Συμβ	Συμβούλιο
Κακ	Κακουρηγμάτων	Συντ	Σύνταγμα
ΚΕΘΕΑ	Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων	Στρ.	Στρατοδικείο
ΚΝΝ	Κώδικας Νόμων Ναρκωτικών	Σωφρ. Κ.	Σωφρονιστικός Κώδικας
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας	Τριμ.	Τριμελής
ΝοΒ	Νομικό Βήμα	Ψ.Ν.Α.	Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής
ΟΚΑΝΑ	Οργανισμός Κατά των Ναρκωτικών		

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία δομείται σε δύο βασικούς άξονες: Αφενός μεν την διατύπωση και συνοπτική ανάλυση των ευεργετικών διατάξεων του Ν. 41392/103 για τους εξαρτημένους χρήστες, εντάσσοντας τους στο γενικότερο πλαίσιο της νομοθεσίας για τα ναρκωτικά, αφετέρου δε την αξιολόγηση της εφαρμογής των διατάξεων αυτών από τους φορείς που εμπλέκονται στο σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης, κατά κύριο λόγο από τα ελληνικά δικαστήρια.

Κατ' αυτό το σχεδιασμό στο πρώτο μέρος της παρούσας τίθεται το θεωρητικό πλαίσιο, όπως αυτό προκύπτει από την μελέτη της ίδιας της νομοθεσίας και του σχολιασμού της, δηλαδή από τη βιβλιογραφία, οριοθετούνται όλες οι αναφερόμενες έννοιες, εντοπίζονται τα προβλήματα ερμηνείας και στο δεύτερο μέρος ακολουθεί η παρουσίαση της έρευνας που διεξήγαγε ο γράφων, προκειμένου να αξιολογηθεί η εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 4139/2013 για τους εξαρτημένους χρήστες, πράγμα που αποτελεί και τον σκοπό της εργασίας. Για την μεθοδολογική ορθότητα και την πληρότητα της εργασίας στο δεύτερο αυτό μέρος, εκτίθεται αναλυτικά ο μεθοδολογικός σχεδιασμός της έρευνας που απευθύνθηκε σε δικηγόρους υπεράσπισης εξαρτημένων και χρηστών ναρκωτικών ουσιών, παρουσιάζονται τα συλλεγμένα ερευνητικά δεδομένα και αξιολογούνται. Σε ένα δεύτερο στάδιο, σε αντιδιαστολή με τα στοιχεία που έδωσαν οι ερωτώμενοι δικηγόροι, παρατίθενται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από προγενέστερη σχετική έρευνα της κ. Αλεξάνδρας Πίσχοινα, η οποία απευθυνόταν σε δικαστικούς λειτουργούς, καταγράφοντας τις απόψεις τους σχετικά με την εφαρμογή των ευεργετικών αυτών διατάξεων, όπως είχαν προβλεφθεί στο πριν του Ν. 4139/2013 νομοθετικό καθεστώς. Σημειώνεται ότι η παρούσα έρευνα είχε δημοσιευτεί στο συνολικό έργο του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, με τίτλο *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης Από την Προδικασία ως την Εκτέλεση της Ποινής, το έτος 2009*. Στη συνέχεια ακολουθεί ανάπτυξη της έρευνας σε αρχεία δικαστικών αποφάσεων, που διεξήγε ο γράφων, προκειμένου να ελέγξει αν από τη μελέτη της σχετικής νομολογίας επιβεβαιώνονται οι απόψεις και τα

προβλήματα εφαρμογής που έχουν εντοπίσει οι ερωτηθέντες δικηγόροι, αλλά και προκειμένου να δοθεί και η τρίτη διάσταση της έρευνας, που είναι οι δικαστικές αποφάσεις, ακολουθώντας το τρίπτυχο (απόψεις δικηγόρων, απόψεις δικαστικών λειτουργών, δικαστικές αποφάσεις). Παρατίθεται μάλιστα παράρτημα με καταγραφή και σύντομο σχολιασμό μερικών από τις πιο σημαντικές αποφάσεις που μελετήθηκαν.

Με τον τρόπο αυτό επιχειρείται περισσότερο μια ποιοτική ανάλυση των δεδομένων, παρά μία ποσοτική ή στατιστική απεικόνιση της επιτυχούς εφαρμογής των διατάξεων του Ν. 4139/2013 για τους εξαρτημένους. Επιπλέον, κατά την σύνοψη του ερευνητικού υλικού συνεκτιμώνται η θεωρία, η νομολογία και τα αποτελέσματα της έρευνας μέσω των συνεντεύξεων και διατυπώνονται κάποια γενικότερα συμπεράσματα του γράφοντος. Τόσο από την σύνοψη όσο και από το σύνολο της παρούσας εργασίας, αναδύονται τα προβλήματα και ταυτόχρονα οι προτεινόμενες λύσεις, για λόγους συμβολισμού, καθώς κατά την άποψη του γράφοντος σε κάθε πρόβλημα αντιστοιχεί μία τουλάχιστον λύση.

Εξαρχής να σημειωθεί ότι η παρούσα εργασία και η περιεχόμενη σε αυτήν έρευνα διεξήχθη και συντάχθηκε για τους ακαδημαϊκούς σκοπούς του Ενιαίου Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών της Νομικής Σχολής Αθηνών με κατεύθυνση «Εγκληματολογία και Αντεγκληματική Πολιτική». Έχει ακαδημαϊκό χαρακτήρα και δεν εντάσσεται σε κάποιο ερευνητικό πρόγραμμα ή ερευνητική ομάδα. Αποτελεί μία πρώτη προσπάθεια εντοπισμού και ανάδειξης προβλημάτων εφαρμογής της κείμενης νομοθεσίας για τους εξαρτημένους, με στόχο να συμβάλει κατ' ελάχιστον στην μετέπειτα επίλυση τους.

Εισαγωγικό Κεφάλαιο 1

Νομοθετική Πορεία Μέχρι το Ν. 4139/2013.

Η διαδικασία γέννησης του Ν.4139/2013 *«περί εξαρτησιογόνων ουσιών»* παρουσιάζει ενδιαφέρουσες διαδικαστικές αποκλίσεις από τη συνήθη διαδικασία νομοπαραγωγής¹, συνεπώς αξίζει να αναφερθεί κανείς έστω και συνοπτικά στην προϊστορία του νόμου αυτού.

Οι πρώτες ελληνικές ποινικές ρυθμίσεις που έχουν ως αντικείμενο εγκλήματα σχετικά με τα ναρκωτικά εμφανίστηκαν ήδη στις αρχές του 20^{ου} αι. και στην εξέλιξη τους παρατηρείται μία ουσιώδης τομή που χρονικά οριοθετείται στην περίοδο του Β΄

¹ Γ. Μπέκας, *Οι κυρωτικοί κανόνες της διακίνησης ναρκωτικών*, ΠοινΔικ 8-9/2013 (Έτος 16^ο),σελ.784.

παγκοσμίου πολέμου. Αρχικά, η ποινικοποίηση εμπνεόταν αφενός από την επιδίωξη καταστολής συμπεριφορών φυγοπονίας και άτακτης ζωής, αφετέρου από την προσπάθεια προστασίας του κρατικού μονοπωλίου από πράξεις λαθρεμπορίας². Η χρήση χασίς ποινικοποιήθηκε για πρώτη φορά ως ειδικότερη μορφή «αλητείας» στο Ν. 1681/1919 «Περί αλητείας και επαιτείας» και η χρονική αυτή πρόταξη της απαγόρευσης του χασίς έχει αποδοθεί σε συγκεκριμένους ιστορικούς λόγους συνδεδεμένους με ζητήματα εξωτερικής πολιτικής ανάμεσα στην ελληνική και την αιγυπτιακή κυβέρνηση³. Με το Ν. 2107/1920 η ποινικοποίηση της χρήσης χασίς αποσυνδέθηκε από την αλητεία και θεωρήθηκε αυτοτελής πράξη, ενώ με το Ν. 2736/1921 και το Ν.Δ. 14/27.10.1925 η ποινικοποίηση κάλυψε πλέον και την χρήση και το λαθρεμπόριο και άλλων ουσιών (οπίου, μορφίνης, ηρωίνης και παραγώγων).⁴

Στο Ν. 5539/1932 «Περί μονοπωλίου των ναρκωτικών φαρμάκων και του ελέγχου αυτών», που αρχικά περιείχε σχετικά ήπιες διατάξεις, όσο και στις τροποποιήσεις του, τέθηκε ως πρώτιστος στόχος η αντιμετώπιση του λαθρεμπορίου των ναρκωτικών ουσιών. Αισθητή αύξηση των απειλούμενων ποινών και σώρευση των προβλεπόμενων ποινικών κυρώσεων προέβλεψε, ωστόσο ο Α.Ν. 2430/1940, καθώς η δικτατορική κυβέρνηση του Ι. Μεταξά στηρίχθηκε ως ένα βαθμό στην Διεθνή Σύμβαση «προς καταστολή του παρανόμου εμπορίου ναρκωτικών», την οποία είχε υπογράψει και η Ελλάδα στη Γενεύη και είχε κυρώσει με τον Α.Ν. 911/1937⁵.

Μεταπολεμικά η νομοθετική πρωτοβουλία σταδιακά θέτει ως αυτοτελή και άμεσο στόχο την καταστολή της χρήσης και της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών ως μορφής συμπεριφοράς. Το πρώτο μεταπολεμικό νομοθέτημα ήταν το Ν.Δ. 3084/1954 «περί τιμωρίας των παραβατικών ναρκωτικών και μεταχείρισεως των τοξικομανών», το οποίο μολονότι δεν επέφερε ουσιώδεις αλλαγές σε σχέση με το προϊσχύσαν, εισήγαγε ωστόσο την έννοια της «μικράς εμπορίας», για την οποία προβλέπονταν ελαφρύτερες ποινές σε σχέση με την κοινή διακίνηση⁶. Σημαντικότερη καινοτομία του Ν.Δ. 3084/1954 αποτελούσε η πρόβλεψη για θεραπευτικό εγκλεισμό –αντί για

² Ν. Παρασκευόπουλος, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα - Μετά το Ν.4139/2013*, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Δ' έκδοση, 2014, σελ. 57.

³ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, ό.π. - βλ. και Ι. Τσίγκανου, σε Φαρσεδάκη-Συλίκου, *Ναρκωτικά - Νομική και εγκληματολογική διάσταση στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση* (1996), 13 επ.

⁴ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, ό.π., σελ. 58.

⁵ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, ό.π., σελ. 58.

⁶ Βλ. άρθρα 2 παρ. 2 και 1 Ν.Δ. 3084/1954 και Ν. Παρασκευόπουλου, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, ό.π., σελ. 58.

ποινή- του τοξικομανούς για αποτοξίνωση σε «Ειδικό Κρατικό κατάστημα»⁷. Η διάρκεια αυτού μπορούσε να διακοπεί με υφ' όρον απόλυση και μετά την παρέλευση εξαμήνου από τον εγκλεισμό υπό την προϋπόθεση ότι ο υποβαλλόμενος στο πρόγραμμα αυτό είχε αποθεραπευτεί και δεν ήταν επικίνδυνος.

Η μεταπολεμική – απριλιανή δικτατορία εισήγαγε το δικό της νομοθέτημα για την καταπολέμηση των ναρκωτικών, το **N. 43/1970** «περί τιμωρίας των παραβατών των νόμων περί ναρκωτικών και ουσιών προκαλουσών τοξικομανίαν ή εξάρτησιν του ατόμου ως και περί μεταχειρίσεως των τοξικομανών εν γένει», όπου για πρώτη φορά τα ναρκωτικά ανάγονται σε «μάστιγα της κοινωνίας», ενώ ταυτόχρονα προβλέπεται μια πιο εκτενής περιγραφή των πράξεων χρήσης και προμήθειας ναρκωτικών για ιδία χρήση, προβλέπονται μέτρα ασφαλείας αντί ποινής για τους τοξικομανείς χρήστες και επεικέστερη μεταχείριση του τοξικομανή διακινητή σε σχέση με τον κοινό. Καινοτομία του νομοθετήματος αυτού αποτελούν η εισαγωγή του θεσμού της αναστολής εκτέλεσης της ποινής ή της υφ' όρον απόλυσης ειδικά για τους καταδικαζόμενους που θα συντελούσαν, δίνοντας πληροφορίες στις διωκτικές αρχές, στην εξάρθρωση συμμορίας διακίνησης ναρκωτικών.⁸

Ο **N. 1729/1987** «για την καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών, προστασία των νέων και άλλες διατάξεις», νομοθέτημα - βάση αλληπάλληλων μεταρρυθμίσεων αποτελεί το θεμέλιο και του ισχύοντος Κώδικα. Η εισαγωγή του νομοθετήματος αυτού εντάσσεται χρονικά σε μία περίοδο κατά την οποία η χώρα μας δεν ήταν απλώς ένας διαμετακομιστικός σταθμός και τόπος περιστασιακής διάδοσης ναρκωτικών, αλλά είχε μετατραπεί σε χώρα όπου γίνεται κατανάλωση τους με ρυθμούς αυξητικούς και που πλέον η ηρωίνη είχε εκτοπίσει το χασίς από το επίκεντρο του προβλήματος. Εισήγαγε χρήσιμες ρυθμίσεις στην ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων και ίδρυσε τον πρώτο πανελλήνιο οργανισμό απεξάρτησης, το ΚΕ.Θ.Ε.Α. Εξάλλου, η αφιέρωση του άρθρου 1 του συγκεκριμένου νόμου στην ίδρυση αυτή αποτελούσε και ένα δείγμα **συμβολικής προτεραιότητας της**

⁷ Λ. Κοτσαλής, *Νομοθετική Εξέλιξη των διατάξεων για τα Ναρκωτικά: Από το Χθες στο Σήμερα*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 45 επ.

⁸ Ν. Παρασκευόπουλου, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, ό.π., σελ. 59 - Μελέτη του Η. Αναγνωστόπουλου, *Εξάρθρωση συμμορίας και αναστολή εκτέλεσης της ποινής* (παρατηρήσεις στο άρθρο 8 του Ν.Δ. 743/1970 περί ναρκωτικών), σε ΜΝΗΜΗ (Χωραφά-Γάφου-Γαρδίκια),1986, 251 κ.ε. - Λ. Κοτσαλής, *Νομοθετική Εξέλιξη των διατάξεων για τα Ναρκωτικά: Από το Χθες στο Σήμερα*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης*, ό.π.

θεραπευτικής προσέγγισης στην συνείδηση του τότε νομοθέτη⁹. Προέβλεπε τέσσερα στάδια αντιμετώπισης του προβλήματος: 1. Την πρόληψη, δηλαδή έγκαιρη και σωστή ενημέρωση, 2. Την θεραπευτική προσέγγιση των αρρώστων, εξαρτημένων ατόμων, που στοχεύει στην σωματική και ψυχική απεξάρτηση, 3. Την κοινωνική επανένταξη του εξαρτημένου, 4 Την Αυστηρότατη κατασταλτική παρέμβαση του νόμου όσον αφορά τη δίωξη των λαθρεμπόρων και την προστασία των εξαρτημένων ατόμων¹⁰. Ο Ν 1729/1987 τροποποιήθηκε αρκετές φορές με τους εξής νόμους: Ν.1738/1987, Ν. 1821/1988, Ν. 1868/1989, Ν. 1941/1991, Ν. 2161/1993, Ν.226/1994, Ν. 2296/1995, Ν. 2331/1995, Ν.2408/1996, Ν.479/1997, Ν.648/1998, Ν.2716/1999, Ν.2721/1999, Ν.2943/2001, Ν. 3189/2003, Ν. 3727/2008, Ν.3772/2009, Ν. 3811/2009. Οι κυριότερες, ωστόσο, τροποποιήσεις επήλθαν με το Ν.2161/1993, με τον οποίο προβλέφθηκαν αυστηρότερες ρυθμίσεις για την καταστολή της διακίνησης και ουσιαστικά εισήγαγε τη διαφορετική μεταχείριση των εξαρτημένων χρηστών, καθιστώντας δυνητικά τα προβλεπόμενα θεραπευτικά μέτρα, ενώ προβλέφθηκε και η ίδρυση του ΟΚΑΝΑ και η παροχή υποκατάστατων στους εξαρτημένους από ναρκωτικά. Δεύτερη αξιοσημείωτη τροποποίηση στάθηκε η ψήφιση του Ν.2408/1996, με τον οποίο εισήχθησαν αναγκαίες διακρίσεις στο αξιόποινο της διακίνησης ναρκωτικών από εξαρτημένους¹¹. Οι αποσπασματικές αυτές συνεχείς τροποποιήσεις αποδεικνύουν την προσπάθεια της ελληνικής πολιτείας να ακολουθήσει τις εξελίξεις σε ένα φλέγον και συνεχώς διογκούμενο πρόβλημα και η αλήθεια είναι ότι αν και υπήρξαν αποσπασματικές συνέβαλαν στην διόρθωση ακαμψιών του νόμου που διαπιστώθηκαν στην πράξη. Οι «σκόρπιες» αυτές διατάξεις θεωρήθηκε αναγκαίο να κωδικοποιηθούν σε ένα ενιαίο νομοθετικό κείμενο, ώστε να είναι εύχρηστες για τους εφαρμοστές του δικαίου.

Αξιοσημείωτη σε διεθνές επίπεδο υπήρξε η Απόφαση – Πλαίσιο του Συμβουλίου της 25^{ης} Οκτωβρίου 2004 (2004/757/ΔΕΥ)¹² για τη θέσπιση ελάχιστων διατάξεων

⁹ Ν. Παρασκευόπουλου, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, ό.π., σελ. 62.

¹⁰ Λ. Κοτσαλής, *Νομοθετική Εξέλιξη των διατάξεων για τα Ναρκωτικά: Από το Χθες στο Σήμερα*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης*, ό.π, σελ. 48.

¹¹ Ν. Παρασκευόπουλου, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, ό.π., σελ. 60 και ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.et.gr> του Εθνικού Τυπογραφείου.

¹² Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Γιαννακούλα, *Ποινική Νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης & Ελληνική Νομοθεσία Ενσωμάτωσης*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2008 και Κιούπης Δ., Μουζάκης Δ., *Οι αποφάσεις-πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης : κείμενα και ελληνική νομοθεσία εναρμόνισης*, εκδ. Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2011

σχετικά με τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης των εγκλημάτων και με τις ποινές που ισχύουν στον τομέα της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών. Ορισμένες διατάξεις της εν λόγω απόφασης εισήχθησαν στην ελληνική νομοθεσία π.χ. με το άρθρο 12 του Ν. 3727/2008. Ως προς τους ορισμούς της νομοθεσίας δεν παρατηρήθηκε απόκλιση μεταξύ της ελληνικής και της ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Ωστόσο, μεγάλη απόκλιση παρατηρείται ως προς τις προβλεπόμενες ποινές που θεωρούνται αποτελεσματικές, ανάλογες και αποτρεπτικές για τα σχετικά με τα ναρκωτικά αδικήματα, σημείο όπου το συγκεκριμένο ευρωπαϊκό θεσμικό εργαλείο δεν μπορεί να παρέμβει με δεσμευτικότητα. Οι προβλεπόμενες στην ελληνική ποινική νομοθεσία ποινές για τα σχετικά με τα ναρκωτικά είναι αρκετά βαρύτερες εν συγκρίσει με το ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο. Τούτο, όμως δεν αφορά μόνο τα αδικήματα του Νόμου περί ναρκωτικών. Το γενικότερο πλαίσιο ποινών που προβλέπεται από την ελληνική ποινική νομοθεσία είναι αρκετά υψηλό. Δημιουργείται, όμως διάσταση μεταξύ επιβαλλόμενης (ονομαστικής) και πράγματι εκτιώμενης ποινής, με την παρεμβολή μιας σειράς θεσμών έμμεσης μείωσης των ποινών που αφορούν το στάδιο της έκτισης¹³. Συνεπώς, δεν θα ήταν δυνατό να περιμένουμε από την ειδική νομοθεσία για τα ναρκωτικά να έχει διαφορετική πρόβλεψη ως προς το πλαίσιο ποινών.

Με το Ν. 3459/2006 (ΚΝΝ) στην ουσία έγινε η κωδικοποίηση¹⁴ των αποσπασματικών και διαμελισμένων διατάξεων που είχαν εισαχθεί με όλους τους προαναφερθέντες νόμους από το 1987 και έπειτα, προκειμένου να διαμορφωθεί ένας Κώδικας για τα Ναρκωτικά. Θα πρέπει να επισημανθεί ωστόσο, ότι η νομοθεσία για τα ναρκωτικά είναι η μόνη από όλα τα αδικήματα που προβλέπονται στους ειδικούς ποινικούς νόμους που έχει αυτοτελή δομή. Στην ουσία πρόκειται για ένα «αυτοτελές ποινικό σύστημα» σε μικρογραφία που ενυπάρχει εντός του βασικού ποινικού μας συστήματος, καθώς αρκετές έννοιες, θεσμοί ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου και διαδικασίες, διαφοροποιούνται ή προβλέπονται ειδικά με εκτενή ανάλυση για τα αδικήματα των ναρκωτικών και σε κάποιο βαθμό παρεκκλίνουν από την γενικότερη πρόβλεψη του ποινικού δικαίου.

¹³ Τ. Τζαννετάκη « Η Στρατηγική Έμμεσης Μείωσης των Ποινών. Η εξάντληση των ορίων της και η ανάγκη αλλαγής παραδείγματος», όπως δημοσιεύτηκε στο περιοδικό "THE ART OF CRIME", Νοέμβριος 2016.

¹⁴ Γ. Μπέκας, *Οι κυρωτικοί κανόνες της διακίνησης ναρκωτικών*, ΠοινΔικ 8-9/2013 (Έτος 16^ο),σελ.784

Η πορεία εφαρμογής του Ν.3459/2006 με τις τροποποιήσεις που έγιναν έδειξε ότι αν και είχαν κωδικοποιηθεί αρκετές διατάξεις δεν ήταν εύχρηστες. Τα ελληνικά Δικαστήρια και ιδίως το Τριμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων κατακλυζόταν από υποθέσεις ναρκωτικών που λίμναζαν για χρόνια. Το ποσοστό των κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές, με καταδίκη που αφορούσε άμεσα τα ναρκωτικά ξεπερνούσε το 40% το 2012.¹⁵ Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, τον Αύγουστο του 2012, 4.235 από ένα σύνολο 12.297 κρατουμένων ανήκαν στην κατηγορία αυτή, ενώ πολλοί επιπλέον κρατούνταν για άλλα αδικήματα εμμέσως πλην σαφώς συνδεδεμένα με τη διάδοση των ναρκωτικών (π.χ. κλοπές, ληστείες, πλαστογραφίες, σωματεμπορία, νομιμοποίηση παράνομων εσόδων, κλπ), η χρήση ναρκωτικών εντός των καταστημάτων κράτησης επηρέαζε ακόμη και όσους δεν ήταν κατά την εισαγωγή τους χρήστες¹⁶. Βέβαια, κατά την άποψη του γράφοντος, ίσως η εξάρτηση αρκετών κρατουμένων ιδίως από κατασταλτικά ναρκωτικά εξυπηρετεί ως ένα βαθμό την αποφυγή εντάσεων και εκρήξεων των εγκλείστων, που διαβιούν σε άθλιες συνθήκες, λόγω του υπερπληθυσμού των φυλακών και για αυτό ενδεχομένως δεν έχει εξαλειφθεί αν και παραμένει κοινό μυστικό.

Εκτός της υπερφόρτωσης του σωφρονιστικού συστήματος, οι δυσμενείς συνέπειες της διάδοσης ναρκωτικών έγκεινται σε αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία των ίδιων των χρηστών, που οδηγεί μέχρι και στο θάνατο. Η μετάδοση ασθενειών μεταξύ των χρηστών στις διάφορες πιάτσες ιδίως του κέντρου της Αθήνας αποτελεί υγειονομική βόμβα. Επιπλέον οι ψυχοκοινωνικές συνέπειες της εξάπλωσης των ναρκωτικών εντοπίζονταν στην ανάπτυξη της εγκληματικότητας, στον κοινωνικό αποκλεισμό των εξαρτημένων και την υπόθαλψη του οργανωμένου εγκλήματος μέσω του δικτύου των ναρκωτικών (σωματεμπορία, πορνεία, βιασμοί, εκβιασμοί, λαθρεμπορία, κλπ)¹⁷. Όλα έδειχναν ότι το μοντέλο της αυστηρής καταστολής μέσω του ποινικού νόμου αδυνατούσε να αποφέρει αποτελέσματα και θα έπρεπε να ενισχυθεί η πρόληψη και να δοθούν κίνητρα .

¹⁵ Στο 43,1% ανερχόταν το ποσοστό αυτό κατά το έτος 2005.Βλ. ΕΚΤΠΝ, Ετήσια Έκθεση 2006.

¹⁶ Ν. Παρασκευόπουλου, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, ό.π., σελ. 60-61 και <http://www.ministryofjustice.gr/>

¹⁷ Ν. Παρασκευόπουλου, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, ό.π., σελ. 60-61.

Αφορμή για την έναρξη της διαδικασίας παραγωγής του **N.4139/2013** υπήρξε η απόφαση – πλαίσιο 2004/757 ΔΕΥ¹⁸ του Συμβουλίου της Ευρώπης, με την οποία θα έπρεπε να εναρμονιστεί η ισχύουσα τότε νομοθεσία που προβλεπόταν στο Κώδικα Νόμων για τα Ναρκωτικά (ΚΝΝ)¹⁹. Έτσι, αποφασίστηκε από την τότε ηγεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων μια γενναία τροποποίηση του νόμου αυτού, συνεστήθη μία ιδιαίτερα ισορροπημένη ως προς τη σύνθεση της Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή. Με την υπ' αριθμ. 27788/17.3.2010 Απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, συγκροτήθηκε Ειδική Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή αποτελούμενη από καταξιωμένους νομικούς διδασκάλους και των τριών νομικών σχολών της χώρας μας, αλλά και από τον κλάδο των εφαρμοστών του δικαίου (στην επιτροπή συμμετείχε Δικαστικός Λειτουργός, Ιατροδικαστής, Αστυνομικός της Δίωξης Ναρκωτικών, Δικηγόρος) και το πρώτο δίλημμα που έπρεπε να επιλύσει ήταν αν θα επιχειρείτο μία εκτεταμένη τροποποίηση του ισχύοντος νόμου Ν. 3459/2006 ή μία πλήρης αντικατάσταση του με νέο νόμο, το οποίο τελικά επιλύθηκε με ομόφωνη επιλογή της δεύτερης εκδοχής.

Τα βασικά ζητήματα στα οποία έπρεπε να χαράξουν μία κοινή γραμμή τα μέλη της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής για την εκπόνηση αυτού του νέου νομοθετήματος αφορούσαν την αυστηρότητα και την ανελαστικότητα των προβλεπόμενων ποινών, την νομοθετική διάρθρωση, την ποινική αντιμετώπιση της χρήσης, τη διάκριση των ναρκωτικών σε «μαλακά» και «σκληρά», την πρόβλεψη μειωμένης ενοχής του δράστη λόγω της εξάρτησης του και κάποια ζητήματα διαχρονικού δικαίου²⁰. Τόσο το Υπουργείο Δικαιοσύνης όσο και σύσσωμη η ελληνική πολιτεία είχαν πλέον αντιληφθεί τις διαστάσεις του προβλήματος των ναρκωτικών, οι οποίες αναφέρονται και στο προοίμιο του Ν.4139/2013.

¹⁸ Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Γιαννακούλα, *Ποινική Νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης & Ελληνική Νομοθεσία Ενσωμάτωσης*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2008 και Κιούπης Δ., Μουζάκης Δ., *Οι αποφάσεις-πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης : κείμενα και ελληνική νομοθεσία εναρμόνισης*, εκδ. Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2011

¹⁹ Γ. Μπέκα , *Οι κυρωτικοί κανόνες της διακίνησης ναρκωτικών*, σε ΠοινΔικ 8-9/2013 (ΕΤΟΣ 16^ο), σελ. 784 επ.

²⁰ Γ. Μπέκα , *Οι κυρωτικοί κανόνες της διακίνησης ναρκωτικών*, σε ΠοινΔικ 8-9/2013 (ΕΤΟΣ 16^ο), σελ. 784 επ.

Εισαγωγικό Κεφάλαιο 2

Διεθνείς - Ευρωπαϊκές - Εθνικές Τάσεις Σχετικά με την Καταστολή της Διάδοσης των Ναρκωτικών

Η ελληνική κατασταλτική πολιτική κατά της διάδοσης των ναρκωτικών επί σειρά ετών έριχνε μονόπλευρο βάρος στην καταπολέμηση της προσφοράς, αποβλέποντας στο γεγονός ότι η Ελλάδα είναι γεωγραφικά ευάλωτη στο εμπόριο ναρκωτικών²¹. Σταδιακά, υπό το φως το ευρωπαϊκών και διεθνών σχεδίων δράσης αναπτύχθηκε και η προληπτική πολιτική (πρωτογενής και δευτερογενής, ενώ ως στόχος τέθηκε η απεξάρτηση και κοινωνική επανένταξη των εξαρτημένων. Ταυτόχρονα εντάθηκε η ερευνητική δραστηριότητα που συντονίζεται κυρίως από το Εθνικό κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα ναρκωτικά και την τοξικομανία (ΕΚΤΕΠΝ) και το συνεργαζόμενο Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής (ΕΠΨΥ), καθώς και το ΚΕΘΕΑ. Εξελίχθηκε η θεραπευτική πολιτική και αναπτύχθηκαν παρεμβάσεις για μείωση της βλάβης της υγείας των εξαρτημένων. Πλέον στην Ελλάδα λειτουργεί ένας μεγάλος αριθμός προγραμμάτων, που στοχεύουν στη σωματική και ψυχική απεξάρτηση των εξαρτημένων με ή χωρίς υποκατάστατα, στην κοινωνική τους επανένταξη, στον περιορισμό της εγκληματικότητας των χρηστών και την αποφυγή της υποτροπής.

Οι βασικοί τύποι θεραπείας²² για την αντιμετώπιση της τοξικοεξάρτησης που παρέχονται στην Ελλάδα είναι οι ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις («στεγνά προγράμματα»), η Θεραπεία Φαρμακευτικής Αντιμετώπισης της Εξάρτησης (ΘΦΑΕ) και η σωματική αποτοξίνωση. Οι επίσημα αναγνωρισμένοι φορείς οι οποίοι παρέχουν τους παραπάνω τύπους θεραπείας στη χώρα μας είναι ο ΟΚΑΝΑ, το ΚΕΘΕΑ, η Μονάδα Απεξάρτησης 18ΑΝΩ του Ψ.Ν.Α., το Ψ.Ν.Θ., η Ψυχιατρική Κλινική του Πανεπιστημίου Αθηνών, γενικά δημόσια νοσοκομεία (σε συνεργασία με τον ΟΚΑΝΑ), το ανεξάρτητο Σωματείο ΘΗΣΕΑΣ στο πλαίσιο του Δήμου Καλλιθέας και

²¹ Ν. Παρασκευόπουλου, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, ό.π., σελ. 150.

²² Μπινιώρη Α., Πλυτάς Ν., Σπύρου Στ., *Θεραπεία και Εγκλεισμός : Επιλογές και Βελτίωση*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009, σελ. 151 επ.

το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (φυλακές Ελαιώνα)²³.

Το 2015 στην Ελλάδα λειτουργούσαν συνολικά 108 θεραπευτικά προγράμματα/μονάδες που παρείχαν θεραπεία, εκ των οποίων 54 Θεραπευτικές Μονάδες Φαρμακευτικής Αντιμετώπισης της Εξάρτησης (θεραπεία υποκατάστασης), 44 «στεγνά» θεραπευτικά προγράμματα (11 εσωτερικής διαμονής ενηλίκων, 21 εξωτερικής παραμονής ενηλίκων, 11 εξωτερικής παραμονής εφήβων, 1 πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης), 10 θεραπευτικά προγράμματα για φυλακισμένους και αποφυλακισμένους χρήστες (8 στεγνά θεραπευτικά προγράμματα και 2 θεραπευτικές Μονάδες Φαρμακευτικής Αντιμετώπισης της Εξάρτησης)²⁴ και 43 συμβουλευτικά κέντρα που λειτουργούν στο πλαίσιο άλλων προγραμμάτων, κατά κύριο λόγο «στεγνών προγραμμάτων»²⁵.

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο τα κράτη μέλη της Ε.Ε από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 άρχισαν να χαράσσουν κοινή πολιτική για την αντιμετώπιση της διάδοσης των ναρκωτικών²⁶. Έκτοτε η ευρωπαϊκή πολιτική βασίζεται σε πολυετή Ευρωπαϊκά Σχέδια Δράσης, που αφενός προτείνουν μέτρα αφετέρου φροντίζουν για την εξεύρεση κονδυλίων. Τα σχέδια αυτά εκπονούνται κατ' εξουσιοδότηση του αρθ. 29 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που αναφέρεται ρητά στην καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών. Η τάση είναι να υπάρχουν παρεμβάσεις και στον τομέα της προσφοράς και στον τομέα της ζήτησης. Για το λόγο αυτό προωθείται η συνεργασία των αστυνομικών και δικαστικών αρχών για την καταστολή της διακρατικής διακίνησης ουσιών, εξειδικεύονται τα μέσα καταπολέμησης της προφοράς, ενώ ταυτόχρονα προάγεται η πρόληψη και η περίθαλψη της υγείας των ομάδων υψηλού κινδύνου και οργανώνονται σε επίπεδο χάραξης πολιτικής

²³ Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά, (Ε.Κ.Τ.Π.Ν.), *Ετήσια Έκθεση για την κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών και των οισοπνευματωδών στην Ελλάδα*, Αθήνα, 2017 και ηλεκτρονικά www.ektepn.gr

²⁴ Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά, (Ε.Κ.Τ.Π.Ν.), *Ετήσια Έκθεση για την κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών και των οισοπνευματωδών στην Ελλάδα*, Αθήνα, 2017, σελ. 55 και ηλεκτρονικά www.ektepn.gr

²⁵ Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά, (Ε.Κ.Τ.Π.Ν.), *Ετήσια Έκθεση για την κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών και των οισοπνευματωδών στην Ελλάδα*, Αθήνα, 2017, σελ. 55 και ηλεκτρονικά www.ektepn.gr και ΚΕΘΕΑ, *Απολογισμός Έργου 2016*, έκδοση ΚΕΘΕΑ Σχήμα και Χρώμα, 2017, www.kethea.gr

²⁶ Ν. Παρασκευόπουλου, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, ό.π., σελ. 150. και Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας, (EMCDDA), *Ευρωπαϊκή έκθεση για τα ναρκωτικά-Τάσεις και εξελίξεις*, 2016

παρεμβάσεις πρόληψης και συμβουλευτικής. Η τάση των εγκλημάτων που σχετίζονται με τα ναρκωτικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο ήταν αυξητική σε ποσοστό 17 % στο διάστημα των ετών 2005-2010, ενώ το 14 % του πληθυσμού των χωρών αυτών έχει κάποιο πρόβλημα σχετικό με τα ναρκωτικά.

Η παγκόσμια πολιτική κατά των ναρκωτικών μέχρι στιγμής στηρίζεται νομικά στη Σύμβαση για τα Ναρκωτικά του 1961, στη Σύμβαση για τις Ψυχότροπες Ουσίες του 1971, στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της παράνομης εμπορίας ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών του 1988 και σε ότι αφορά ειδικώς την κατασταλτική πολιτική στην Σύμβαση του Διεθνούς Οργανωμένου Εγκλήματος, που υπογράφηκε στο Παλέρμο το Δεκέμβριο του 2000²⁷. Την παγκόσμια πολιτική κατά των ναρκωτικών συντονίζει ο ΟΗΕ, μέσω του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του (ECOSOC), σύμβουλος του οποίου στα ζητήματα ναρκωτικών έχει επιλεγεί το ΚΕΘΕΑ, ενώ έχει συστήσει και τη Διεθνή Επιτροπή ελέγχου και ναρκωτικών (International Narcotics Control Board), η οποία οφείλει να συντάσσει ετήσιες αναφορές²⁸. Οι τελευταίες ήτοι από το έτος 2012 μέχρι το 2016²⁹ έχουν αναδείξει τους γενικούς στόχους –πλαίσιο που έχουν τεθεί. Σε κάθε περίπτωση πρωταρχικό στόχο κατέχει μια στρατηγική πρόληψης, που λαμβάνει σοβαρά υπόψη την ιατρική, την φαρμακευτική, την ψυχολογική και την κοινωνική πτυχή της διάδοσης των ναρκωτικών, προσπαθώντας να εξισορροπήσει αυτές, χωρίς να φτάνει στα όρια μια πολιτική μηδενικής ανοχής ως προς τα ναρκωτικά και μιας αυστηρής εκ των προτέρων τιμώρησης. Βασικός στόχος, δηλαδή είναι η μείωση της εξάπλωσης των ναρκωτικών και η καταπολέμηση των εγκλημάτων βίας που διαπλέκονται με το ζήτημα των ναρκωτικών και είναι ένας ρεαλιστικός στόχος. Φυσικά δεν δυνάμεθα να ομιλούμε για μία αμιγώς ενιαία πολιτική κατά των ναρκωτικών, αφού σε επίπεδο χωρών και ηπείρων στη συνείδηση των ανθρώπων σίγουρα επικρατούν διαφορετικές έως και εξ ολοκλήρου αντίθετες απόψεις για το ζήτημα των ναρκωτικών, χωρίς ωστόσο –τουλάχιστον σε επίσημο επίπεδο- να αποδέχεται καμιά χώρα την νομιμοποίηση και διάδοση όλων των ναρκωτικών ουσιών³⁰.

²⁷ Ν. . Παρασκευόπουλου, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, ό.π., σελ. 52.

²⁸ Η Έκθεση του INCB του έτους 2000 είχε επαινέσει τη χώρα μας για την προσφορά ευρέως φάσματος θεραπείας και υποκατάστασης τα οποία προσφέρουν στους χρήστες ουσιών, εκτός από τη συνηθισμένη φροντίδα, εκτενή συμβουλευτική-ψυχολογική υποστήριξη και επαγγελματικές δεξιότητες.

²⁹ Έτος Δημοσίευσης 2017.

³⁰ Ν. Παρασκευόπουλου, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, ό.π., σελ. 150.

Σε επίπεδο ηπείρων η διάδοση των ναρκωτικών παρουσιάζει ενδιαφέροντα χαρακτηριστικά. Όπως προκύπτει από την INCB report 2016³¹: Στην Αφρική η κάνναβη διατηρεί την πρωτοκαθεδρία της³², ωστόσο την σκυτάλη κινδυνεύει να λάβει η χρήση της ηρωίνης στις χώρες της Ανατολικής και Νότιας Αφρικής. Η Δυτική Αφρική λόγω γεωγραφικής θέσης έχει εξελιχθεί σε έδαφος διαμετακόμισης ναρκωτικών, κυρίως κοκαΐνης³³ εν αντιθέσει με την Ανατολική Αφρική που αποτελεί διαμετακομιστικό σταθμό της ηρωίνης. Πρακτικά αυτό εξηγείται ως εξής: η Ανατολική Αφρική λόγω εγγύτητας με τη Ασία όπου κυριαρχούν οι κατασταλτικές-οπιούχες ναρκωτικές ουσίες αποτελεί πρόσφορο έδαφος διακίνησης κατασταλτικών, ενώ η Δυτική Αφρική λόγω ευχερέστερης σύνδεσης με την Νότιο Αμερική στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, όπου κυριαρχούν οι διεγερτικές ναρκωτικές ουσίες αποτελεί βασικό σταθμό διαμετακόμισης αμφεταμινών, κοκαΐνης, κλπ.

Στην Κεντρική Αμερική και στην Καραϊβική επικρατεί η παραγωγή καννάβης και οπιούχου παπαρούνας και έντονη δραστηριότητα διαμετακόμισης κοκαΐνης από τη Νότια Αμερική προς τις αγορές της Βόρειας Αμερικής, με εμφανή την εξάπλωση του οργανωμένου εγκλήματος σε χώρες όπως Γουατεμάλα, Ελ Σαλβαντόρ Μπελίζε, Ονδούρες. Η Βόρεια Αμερική παρά την επιθετική πολιτική της απαγόρευσης ορισμένων ναρκωτικών ουσιών και παρά της στο παρελθόν εφαρμοσμένης πολιτικής μηδενικής ανοχής και ως προς το ζήτημα του αλκοόλ και των ναρκωτικών, εξακολουθεί να αποτελεί τη μεγαλύτερη αγορά παράνομων ναρκωτικών ουσιών στο κόσμο, ενώ εμφανίζει τα υψηλότερα ποσοστά θνησιμότητας εξαιτίας των ναρκωτικών³⁴. Η Νότια Αμερική αποτελεί γόνιμο έδαφος καλλιέργειας και παραγωγής κοκαΐνης, οπιούχας παπαρούνας και κάνναβης και τόπο παρασκευής παραγώγων ναρκωτικών ουσιών, χωρίς να υπολείπεται υψηλών δεικτών κατάχρησης από τους ίδιους τους κατοίκους και ανάπτυξης της οργανωμένης εγκληματικότητας.

Η Ασία και ιδίως οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας συνεχίζουν να αποτελούν τόπους παραγωγής οπίου, παράγοντας το 20% των ποσοτήτων οπιούχας παπαρούνας

³¹ Ν. Παρασκευόπουλου, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, ό.π., σελ. 150. και Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας, (EMCDDA), *Ευρωπαϊκή έκθεση για τα ναρκωτικά-Τάσεις και εξελίξεις*, 2016.

³² Σημειωτέον ότι το Μαρόκο είναι από τους μεγαλύτερους παραγωγούς ρητίνης της κάνναβης (χασίς) παγκοσμίως.

³³ Επίσης καταγράφονται εργαστήρια παραγωγής αμφεταμινών ουσιών.

³⁴ Περίπου 1 σε κάθε 20 θανάτους μεταξύ προσώπων ηλικίας 15-64 ετών συνδέεται με τη χρήση ναρκωτικών (υπερβολική δόση, θανατηφόρο τροχαίο υπό την επίδραση ουσιών, AIDS λόγω χρήσης ουσιών, κλπ).

παγκοσμίως, με συνεχή αυξητική τάση. Πέραν της πρωτογενούς καλλιέργειας ανθεί και η παρασκευή παραγώγων ναρκωτικών ουσιών, το εμπόριο και η χρήση μεθαμφεταμινών και φαρμακευτικών εξαρτησιογόνων ουσιών που προωθούνται στην παράνομη αγορά. Η Δυτική Ασία αποτελεί τον κυριότερο παγκοσμίως τόπο παραγωγής οπιούχας παπαρούνας και παράνομων οπιούχων ουσιών, με το Αφγανιστάν να καταγράφει αύξηση ποσοστού 18% στην παραγωγή τους σε διάστημα μόλις 1 στους 2011-2012, αγγίζοντας πλέον το 64% της παγκόσμιας παραγωγής. Κατόπιν αυτών αντιλαμβάνεται κανείς την γεωγραφική ιδιομορφία της Ελλάδας και τον μεγάλο κίνδυνο διάδοσης ναρκωτικών που διατρέχει εξαιτίας της θέσης της, ειδικώς στις μέρες μας που σημειώνονται καθημερινά μεγάλες μετακινήσεις πληθυσμών από την Ασία και την Ανατολική Αφρική προς την Ευρώπη μέσω της Ελλάδος.

Η Ελλάδα μολονότι παρουσιάζει χαμηλότερα ποσοστά στη χρήση όλων των παράνομων εξαρτησιογόνων ουσιών, σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, εντούτοις είναι η μόνη χώρα που κατά την οκταετία 2007-2015 αύξησε την χρήση κάνναβης. Σύμφωνα με τη εκτίμηση του ΕΚΤΕΠΝ για το έτος 2015 ο συνολικός αριθμός χρηστών υψηλού κινδύνου ηλικίας 15-64 με κύρια ουσία τα οπιοειδή είναι 16.701 περίπου³⁵.

2.1) Ποινικοποίηση ή Αποποινικοποίηση της Χρήσης Ναρκωτικών Ουσιών

Ο διάλογος σχετικά με την ποινικοποίηση ή μη της απλής χρήσης ναρκωτικών είναι ένα από τα κυριότερα ζητήματα της αντεγκληματικής πολιτικής απέναντι στα ναρκωτικά, τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα. Ωστόσο, είναι μια σημαντική απόφαση, καθώς από την αποποινικοποίηση της χρήσης δεν απέχει πολύ η αποποινικοποίηση της διακίνησης, αφού ελάχιστοι κατορθώνουν να παραμείνουν μόνο χρήστες πχ ηρωίνης, αλλά περνούν στη διακίνηση, για να εξασφαλίζουν ως ανταμοιβή τη δική τους δόση³⁶. Εντούτοις υπάρχουν εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις.

³⁵ Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά, (Ε.Κ.Τ.Π.Ν.), *Ετήσια Έκθεση για την κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών και των οιοσπνευματωδών στην Ελλάδα*, Αθήνα, 2017, σελ. 55 και ηλεκτρονικά www.ektepn.gr

³⁶ Βλ. και Ν. . Παρασκευόπουλου, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, ό.π., σελ. 150.

Η εκδοχή της πλήρους ποινικοποίησης των ναρκωτικών ουσιών βρίσκει έρεισμα στις απόψεις του J.Q. Wilson, εκφραστή μίας νεοσυντηρητικής πολιτικής ιδεολογίας, που στην εφαρμογή της έλαβε την μορφή της πολιτικής μηδενικής ανοχής έναντι σε κάθε τι που ξεφεύγει από το πλαίσιο κανόνων και προτύπων δημόσιας συμπεριφοράς και τάξης που θέτουν οι ευυπόληπτοι πολίτες³⁷. Η πολιτική αυτή οδήγησε στην ποινικοποίηση και αυστηρή καταστολή συγκεκριμένων μορφών συμπεριφοράς που αντιβαίνουν στην τάξη, επικαλούμενη την αρχή της δημόσιας βλάβης και κατά την εφαρμογή της στις ΗΠΑ συνδέθηκε με περιστατικά αστυνομικής αυθαιρεσίας και βίας, χωρίς να επιβεβαιώνεται η θριαμβολογία των εφαρμοστών της στην καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών τουλάχιστον. Αναγόμενη στο ζήτημα των ναρκωτικών η πολιτική αυτή επικαλείται ως δικαιολογητικό λόγο για την πλήρη ποινικοποίηση τους, την ανάγκη προστασίας της κοινωνίας μέσω των ποινικών κυρώσεων και την υποχρέωση της πολιτείας να αποτρέπει τη διαφθορά του χαρακτήρα των πολιτών, που επιφέρει η κατάχρηση ουσιών και την βλάβη της ατομικής και δημόσιας υγείας. Πολλές φορές το πρόβλημα των ναρκωτικών ηθικοποιείται, ενώ πάντοτε εξετάζεται υπό τη λογική του κόστους και του οφέλους. Η εξάρτηση από τα ναρκωτικά βλάπτει την κοινωνία άμεσα και έμμεσα, αφού οι χρήστες αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας, χάνουν την παραγωγικότητα τους, την υπευθυνότητα τους, δεν έχουν καλή συμπεριφορά³⁸. Τα οφέλη της ποινικοποίησης της χρήσης είναι μεγαλύτερα από το κόστος που αυτή συνεπάγεται, κατά την άποψη του Wilson. Έτσι, θα πρέπει η νομοθεσία να επιφυλάσσει για τους χρήστες μεγαλύτερο κόστος, μέσω των ποινικών κυρώσεων από το όφελος που ενδεχομένως τους παρέχει η χρήση της ναρκωτικής ουσίας, ώστε να αποτρέπονται. Τα επιχειρήματα της πλήρους ποινικοποίησης βασίζονται πέρα της λογικής κόστους-οφέλους στην ηθική διάσταση του προβλήματος.

Από την άλλη πλευρά υπάρχει η άποψη της πλήρους αποποινικοποίησης των ναρκωτικών υπό την έννοια ότι δε νομιμοποιείται η πολιτεία να επεμβαίνει σε μία πράξη αυτοβλάβης και αυτοδιακινδύνευσης, δεδομένου ότι η ποινική νομοθεσία τιμωρεί τις πράξεις και όχι την επικινδυνότητα που ενδεχομένως έχει ένα

³⁷ Τζαννετάκη Τ., *Ο νεοσυντηρητισμός και η πολιτική μηδενικής ανοχής. Μια κριτική θεώρηση των θέσεων του James Q. Wilson*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2006,σελ.160 κ.ε.

³⁸ Τζαννετάκη Τ., *Ο νεοσυντηρητισμός και η πολιτική μηδενικής ανοχής. Μια κριτική θεώρηση των θέσεων του James Q. Wilson*, ό.π., σελ.160 κ.ε.

εξαρτημένος. Άποψη παρακινδυνευμένη, κατά την προσωπική μου άποψη, δεδομένου ότι αν οι ουσίες (έστω και μερικές) γίνουν εύκολα προσιτές και διαθέσιμες στο κοινό θα υπάρξει μία συνολική βλάβη της υγείας μεγάλου και απροσδιορίστου μέρους του πληθυσμού, με άγνωστες συνέπειες για την μετέπειτα κατάσταση της δημόσιας υγείας, γεγονός που θα δημιουργήσει ένα ασφυκτικό και ανθυγιεινό περιβάλλον για τους μη χρήστες. Δεν θεωρώ ότι μία κοινωνία όπως η ελληνική, αλλά και καμία ενδεχομένως έχει την σύνεση να χρησιμοποιεί τις ουσίες αυτές ελεγχόμενα και αδυνατώ να αντιληφθώ γιατί από μερικούς ταυτίζεται η συναίνεση της πολιτείας σε μία αυτοβλάβη με μία κακώς εννοούμενη «πρόοδο». Ουδέποτε άλλωστε θα μπορούσα να φανταστώ ως λύση του σοβαρού προβλήματος της διάδοσης των ναρκωτικών, την εν λευκώ αποποινικοποίηση τους.

Ωστόσο, υπάρχουν ενδιάμεσες τάσεις, όπως η επιλογή της αποποινικοποίησης της χρήσης και της ελαφρυντικής μεταχείρισης του εξαρτημένου μικροδιακινητή που υποστηρίζει ο εμπνευστής του Ν. 4139/2013³⁹. Στο αρθ. 12 παρ. 1 Ν. 1729/1987 προβλεπόταν ποινή φυλάκισης (από 10 ημέρες μέχρι 5 έτη) για την πράξη της χρήσης. Κατόπιν σταδιακών νομοθετικών παρεμβάσεων, τελικά ο Ν. 4139/2013 στο αρθ. 29 παρ. 2 δίνει τη δυνατότητα στο δικαστήριο να απαλλάξει το δράστη, εκτιμώντας τις περιστάσεις, εφόσον αποδεικνύεται ότι ήταν περιστασιακός χρήστης και δεν πρόκειται να επαναλάβει την πράξη αυτή. Επιπλέον αντιμετωπίζεται ήπια ο χρήστης, που από την μικροποσότητα που διαθέτει για προσωπική χρήση, διαθέτει σε τρίτον, επίσης μικροποσότητα για προσωπική χρήση. Επιπλέον, προβλέπεται ειδική μεταχείριση του εξαρτημένου χρήστη για την πράξη της χρήσης ναρκωτικών (και των υποστηρικτικών αυτής), για την οποία προβλέπεται η αθώωση του στο αρθ. 30 παρ. 4 α Ν. 4139/2013. Χωρίς ριζοσπαστικούς εντυπωσιασμούς ο Ν. 4139/2013 ακολουθεί μια σωστή κατεύθυνση κατά την οποία διακρίνει τον απλό χρήστη, τον εξαρτημένο χρήστη, τον διακινητή-χρήστη και τον μεγαλοδιακινητή. Επιφυλάσσει ήπια μεταχείριση στους δύο πρώτους και κλιμακώνει την αυστηρότητα ως προς την διακίνηση, αναλόγως των περιστάσεων (ποσότητας, ποσού, οργανωμένου δικτύου διακίνησης, κλπ). Το βασικότερο όλων είναι ότι προβλέπει θεραπευτικά μέτρα, εναλλακτικά της φυλάκισης και μάλιστα μόνο αν το επιθυμεί ο εξαρτημένος, γεγονός που ανταποκρίνεται στην φιλελεύθερη φυσιογνωμία του ελληνικού ποινικού δικαίου.

³⁹ Ν. Παρασκευόπουλου, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, ό.π.

Μετατοπίζει το βάρος από την αυστηρή καταστολή της προσφορά και της ζήτησης στην προληπτική καταπολέμηση της ζήτησης. Προφανώς δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσας εργασίας η απόφαση σχετικά με την επιλογή της ποινικοποίησης ή αποποινικοποίησης των ναρκωτικών. Ωστόσο, συνοπτικά εκτέθηκαν οι επικρατούσες τάσεις, ώστε να γίνει εν συνεχεία αντιληπτό το πλαίσιο που θέτει ο Ν. 4139/2013.

2.2) Αυστηρές ή Εναλλακτικές Ποινές

Ο αριθμός των παραβατών του Νόμου περί Ναρκωτικών την 1^η /1/2017 ανήλθε σε 2.034 επί συνόλου 9.560 κρατουμένων. Όμως σημαντικό είναι το στοιχείο που προκύπτει, ότι δηλαδή ο συνολικός αριθμός των κρατουμένων για παράβαση του ΚΝΝ στο διάστημα 2004-2009 παρουσιάζει αύξηση ενώ στο διάστημα από 2010-2017 διαρκή μείωση⁴⁰. Θα πρέπει να διερευνηθεί η επιρροή του Ν. 4139/2013 στο αποτέλεσμα αυτό.

Σε όλα τα κράτη- μέλη της Ε.Ε. η κατοχή κάνναβης για προσωπική χρήση αποτελεί αδίκημα, για το οποίο όμως στο ένα τρίτο των κρατών αυτών δεν προβλέπεται φυλάκιση. Την ιατρική χρήση της κάνναβης έχουν νομιμοποιήσει οι περισσότερες χώρες της Ε.Ε., καθώς και η Ελβετία και η Νορβηγία. Το καθεστώς νομιμοποίησης διαφέρει σημαντικά σε όλες αυτές τις χώρες από τη νόμιμη καλλιέργεια ενός αριθμού φυτών κάνναβης έως τη συνταγογράφηση συγκεκριμένων φαρμακευτικών σκευασμάτων κάνναβης για συγκεκριμένες παθήσεις. Αντίθετα, καμία χώρα δεν υποστηρίζει τη νομιμοποίηση της ψυχαγωγικής χρήσης της κάνναβης και σε όλες τις χώρες προβλέπεται ποινή φυλάκισης για παράνομη προμήθεια και κατοχή⁴¹

Σύμφωνα με την ειδική συγκριτική για τις Ποινές Έκθεση του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για τα Ναρκωτικά και τις Εξαρτήσεις του έτους 2009, για τις περισσότερες χώρες το μέσο ύψος ποινής, αναστελλόμενης ή μη για εγκλήματα χρήσης ναρκωτικών είναι αρκετά χαμηλότερο από ένα έτος. Οι ποινές για τα βασικά εγκλήματα διακίνησης επίσης αρκετές φορές αναστέλλονται, ενώ το ύψος τους δεν φαίνεται να υπερβαίνει τα τρία έτη. Ακόμη και στις διακεκριμένες περιπτώσεις διακίνησης στις περισσότερες χώρες (Αγγλία, Σουηδία, Πολωνία, Ιρλανδία, κλπ)

⁴⁰ Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά, (Ε.Κ.Τ.Π.Ν.), *Ετήσια Έκθεση για την κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών και των οιοπνευματωδών στην Ελλάδα*, Αθήνα, 2017, σελ. 94 και ηλεκτρονικά www.ektepn.gr

⁴¹ Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά, (Ε.Κ.Τ.Π.Ν.), *Ετήσια Έκθεση για την κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών και των οιοπνευματωδών στην Ελλάδα*, Αθήνα, 2017, σελ. 4.

πολύ σπάνια επιβάλλεται η ανωτάτη ποινή. Αντιθέτως στη χώρα μας η ισόβια κάθειρξη επιβάλλεται αρκετές φορές εντός του δικαστικού έτους. Η βασική διαφορά ίσως οφείλεται στο ότι η εξάρτηση στις πλείστες ευρωπαϊκές χώρες εκτιμάται ως γενικό ελαφρυντικό και όχι ως ειδικός λόγος μείωσης της ποινής. Επιπλέον, οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες έχουν επιλέξει τα εναλλακτικά μέτρα θεραπείας έναντι της φυλάκισης. Η αποτελεσματικότητα των μέτρων αυτών προκύπτει και από τα ελληνικά δεδομένα, αφού σύμφωνα με αξιολόγηση του θεραπευτικού έργου του ΚΕΘΕΑ το 2002 διαπιστώθηκε ότι από όσους παρέμειναν σε θεραπευτικές κοινότητες για διάστημα άνω του έτους, το 73% δεν είχε πλέον ποινικές εκκρεμότητες πέντε έτη μετά την είσοδο τους στη θεραπευτική διαδικασία. Εξάλλου, το 100% όσων έλαβαν μέρος στην έρευνα αφενός δεν είχε καμία εμφανή παράνομη δραστηριότητα κατά τις τελευταίες μέρες πριν ερωτηθεί αφετέρου δεν είχε εμπειρία φυλάκισης κατά την πενταετία και αν τούτο συγκριθεί με τα υψηλά ποσοστά υποτροπής όσων αποφυλακίζονται προκύπτει ότι η προληπτική δυναμική της απεξάρτησης είναι πολύ ισχυρότερη από την αντίστοιχη της φυλακής. Παρά το συγκεκριμένο εύρημα και τη διεθνή εμπειρία η ελληνική πολιτική σε ότι αφορά την ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων φαίνεται ακόμη διστακτική στην επιβολή των εναλλακτικών μέτρων γεγονός που έχει αναπόφευκτες συνέπειες στην υπερφόρτωση των φυλακών και την αδυναμία κοινωνικής επανένταξης και άσκησης δευτερογενούς προληπτικής πολιτικής, διστακτικότητα ως ένα βαθμό είναι δικαιολογημένη λόγω έλλειψης υποδομών και κατάλληλων νομικών εργαλείων στο παρελθόν. Ωστόσο, με το Ν. 4139/2013 δόθηκε μια νέα πνοή στην ειδική μεταχείριση των εξαρτημένων.

Εισαγωγικό Κεφάλαιο 3

Διάκριση Εγκλημάτων Χρήσης και Διακίνησης Από Εξαρτημένους και μη Εξαρτημένους

Συχνά κατά την εφαρμογή της νομοθεσίας για τα ναρκωτικά ή σε σχετικές συζητήσεις γίνεται αναφορά σε κάποιους τύπους δραστών: έμπορος ναρκωτικών, χρήστης, «βαποράκι», κλπ. Για αποφυγή παρεξηγήσεων είναι προτιμότερο να αποφεύγεται η προσφυγή σε τέτοιες στερεοτυπικές εκφράσεις. Όμως κρίνεται απαραίτητο να διακρίνονται και να ταξινομούνται τα σχετικά με τα ναρκωτικά εγκλήματα σε κατηγορίες ανάλογα με τον άδικο χαρακτήρα τους (εγκλήματα χρήσης ή διακίνησης) και την ενοχή του δράστη (ως εξαρτημένου ή μη), ανάλογα δηλαδή με

την αντικειμενική τους βαρύτητα και την υποκειμενική ευθύνη του δράστη. Η διάκριση είναι ξεκάθαρη στον κάτωθι πίνακα⁴²:

Με βάση το Ν.4139/2013		
	ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΧΡΗΣΗΣ Η ΕΞΥΠΗΡΕΤΙΚΑ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ	ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ
ΔΡΑΣΤΕΣ ΜΗ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΙ	Άρθρο 29	Άρθρο 20 (βασικές μορφές διακίνησης) Άρθρο 21 (ιδιαίτερες περιπτώσεις) Άρθρο 22 (διακεκριμένες περιπτώσεις) Άρθρο 23 (ιδιαίτερα διακεκριμένες περιπτώσεις) Άρθρο 24 (πρόκληση και διαφήμιση)
ΔΡΑΣΤΕΣ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΙ	Άρθρο 30 παρ. 4α΄	Άρθρο 30 παρ. 4 β΄, 4 γ΄, 5

Α΄ ΜΕΡΟΣ

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΥΣ ΔΡΑΣΤΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Ξεκινούμε με την παραδοχή ότι η ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων από ναρκωτικά έχει κεντρική θέση στο γενικό σωφρονιστικό πρόβλημα της χώρας. Η προσφυγή σε εναλλακτικά μέτρα θεραπείας, μπορεί να συμβάλλει και στην θεραπεία της υγείας ενός μεγάλου μέρους του πληθυσμού, στην αποσυμφόρηση των φυλακών και φυσικά στην θετική εφαρμογή μιας αντεγκληματικής πολιτικής, με κατεύθυνση την απεμπλοκή του εξαρτημένου από την εγκληματικότητα. Συντελεί, λοιπόν καθοριστικά στην ειδική πρόληψη του εγκλήματος.

⁴² Ν. Παρασκευόπουλος, *Η καταστολή της διάδοσης τν ναρκωτικών στην Ελλάδα*, ό.π., σελ.114

Η ανωτέρω διαπίστωση τεκμηριώνεται μέσω των στοιχείων που προέκυψαν από έρευνα της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Υγείας και αφορούν την απεμπλοκή από την εγκληματικότητα των προσώπων που δέχτηκαν τις θεραπευτικές υπηρεσίες του ΚΕΘΕΑ. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη έρευνα, το 67,7% όσων παρέμειναν για ένα χρόνο στη Θεραπευτική κοινότητα, πέντε χρόνια μετά απείχε από τη χρήση οποιασδήποτε παράνομης ουσίας. Από την ίδια ομάδα πέντε χρόνια μετά τη θεραπεία το 72,7% δεν είχε καμία νομικής εμπλοκή (συλλήψεις, καταδίκες, φυλακίσεις), ενώ το 83,7% είχε επαγγελματική απασχόληση⁴³. Χαρακτηριστικό είναι ότι άτομα που παρέμειναν στη θεραπεία πάνω από ένα χρόνο δεν είχαν εμπειρία φυλάκιση στο διάστημα των πέντε χρόνων από την είσοδο τους στις θεραπευτικές δομές, ενώ το 100% δεν είχε καμία συμμετοχή σε παράνομες δραστηριότητες⁴⁴. Η στρατηγική αυτή επιλογή της ειδικής μεταχείρισης των εξαρτημένων, όχι ως κοινών εγκληματιών, αναδείχθηκε το πρώτον στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 1729/1987⁴⁵, με τον οποίο η χώρα μας κατά τη διεθνή εμπειρία εισήγαγε σταδιακά στη νομοθεσία της ρυθμίσεις ειδικής μεταχείρισης για τους εξαρτημένους που, πριν ή μετά την εμπλοκή τους στον ποινικό μηχανισμό, αποφασίζουν να απεξαρτηθούν από τα ναρκωτικά⁴⁶. Η φιλοσοφία των ρυθμίσεων αυτών απείχε εξαρχής από το κατασταλτικό πνεύμα της υπόλοιπης νομοθεσίας, καθώς απέβλεπε ιδίως στην απεξάρτηση-θεραπεία των εξαρτημένων καθώς και στη δυνατότητα της κοινωνικής τους επανένταξης κάμπτοντας, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, την αυστηρότητα της κατασταλτικής μεταχείρισης, εφόσον βέβαια τα εγκλήματα που έχουν διαπραχθεί δεν ήταν από τα βαρύτερα και επιπλέον συνδέονταν με τον τρόπο ζωής ενός εξαρτημένου⁴⁷. Η ουσιαστική μεταχείριση του εξαρτημένου δράστη, σύμφωνα με το πνεύμα του νόμου, θα πρέπει να

⁴³ Βλ. έρευνα του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τομέα Ποινικών Επιστημών της Νομικής Σχολής Αθηνών, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2009, σελ. 189 επ.

⁴⁴ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 206 και έρευνα του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τομέα Ποινικών Επιστημών της Νομικής Σχολής Αθηνών, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2009.

⁴⁵ Εισαγωγή τέτοιων νέων μέτρων πραγματοποιήθηκε αρχικά με το άρθρο 26 του Ν. 1729/1987 και μεσολάβησαν αρκετές –συχνά περιττές– μεταρρυθμίσεις της διάταξης αυτής με τους Ν. 1868/1989, 2161/1993, 2998/1995, 3189/2003 μέχρι την κατάργηση και την αντικατάσταση της από το άρθρο 21 Ν. 2331/1995. Η τελευταία αυτή διάταξη ενσωματώθηκε στο Κ.Ν.Ν. ως άρθρο 31, όπως ίσχυε κατά την ψήφιση του Ν. 3459/2006.

⁴⁶ Κοσμάτος Κ., *Τα εξαρτημένα άτομα στη νέα νομοθεσία για τα ναρκωτικά (άρθρα 21 παρ. 1 α', 30-35 Ν. 4139/2013)*, ΠοινΔικ 8-9/2013. 805 κε.

⁴⁷ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 235.

έχει ως βασική αφετηρία τη θεραπευτική του προσέγγιση (με την αυτονότη συναίνεση του), ενώ η συνεπής παρακολούθηση και ολοκλήρωση θεραπευτικών προγραμμάτων απεξάρτησης, ως ουσιαστικό στοιχείο αντεγκληματικής πολιτικής για τα ναρκωτικά, θα πρέπει να μειώνει τις δυσμενείς συνέπειες μιας ποινικής καταδίκης. Αυτή φαίνεται να είναι ακόμη και σήμερα η στρατηγική επιλογή του νομοθέτη. Ήδη βέβαια οι διατάξεις των άρθρων 31 και 32 του ΚΝΝ (Ν3459/2006) προέβλεπαν ευεργετικά μέτρα για όσους εξαρτημένους δράστες παρακολουθούσαν ή ολοκλήρωναν θεραπευτικά προγράμματα απεξάρτησης.

Το υψηλό επίπεδο υπηρεσιών των θεραπευτικών κοινοτήτων που λειτουργούν στη χώρα μας αποτέλεσε προϋπόθεση της αξιοπιστίας των καινοτόμων αυτών ρυθμίσεων του Ν. 4139/2013, καθώς κατέστη πλέον αναμφίβολο ότι η συμμετοχή στο βαρύ και μακροχρόνιο πρόγραμμα απεξάρτησης των θεραπευτικών κοινοτήτων της χώρας μας δεν μπορεί να είναι εικονική ή απατηλή⁴⁸. Σημαντικό όφελος της μεταρρύθμισης ήταν το γεγονός ότι αποτέλεσε το νομικό εφαλτήριο για τη λειτουργία μέσα στη φυλακή ομάδων προετοιμασίας και κινητοποίησης κρατουμένων για συμμετοχή σε πρόγραμμα απεξάρτησης. Οι ομάδες αυτές ανέπτυξαν δραστηριότητα από ετών υπό την ευθύνη του ΚΕΘΕΑ, ενώ ήδη δραστηριοποιούνται και άλλοι οργανισμοί, που εν συνεχεία θα αναλυθούν.

Είναι αλήθεια ότι η νομολογία των δικαστηρίων της ουσίας υποδέχτηκε διστακτικά την καινοτομία και κατά τα πρώτα χρόνια της ισχύος τους λίγες αποφάσεις ασχολήθηκαν με τα συγκεκριμένα μέτρα. Άλλωστε φόβοι για κατάχρηση των μέτρων διατυπώνονται και σε άλλες χώρες που προβλέπουν ανάλογα. Η πολύχρονη εμπειρία εφαρμογής των σχετικών ρυθμίσεων, όπως έχει αποτυπωθεί στην βιβλιογραφία, τη νομολογία αλλά και στην έρευνα προς τους δικηγόρους – συνηγόρους θεραπευομένων του ΚΕΘΕΑ, που ακολουθεί, έχει τελικά δείξει ότι βασικό πρόβλημα συνιστά η αραιή εφαρμογή ορισμένων εκ των μέτρων και όχι η καταχρηστική ή υπερβολική. Έχει, επιπλέον επιβεβαιωθεί η αξιοπιστία των αναγνωρισμένων δομών απεξάρτησης της χώρας μας. Ακόμη και στην περίπτωση που κάποιος εξαρτημένος κινητοποιηθεί για να αποφύγει ένα βάρος ποινικών συνεπειών, η ειλικρινής επιθυμία για απεξάρτηση μπορεί

⁴⁸ Μπινιώρη Α., Πλυτάς Ν., Σπύρου Στ., *Θεραπεία και Εγκλεισμός : Επιλογές και Βελτίωση*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 151 επ.

να δημιουργηθεί καθ' οδόν με την ένταξη του σε ομάδες θεραπείας⁴⁹. Συνεπώς, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε, με συγκρατημένη δόση αισιοδοξίας, ότι υπάρχουν τα κατάλληλα νομοθετικά εργαλεία για μία ευνοϊκή και επωφελή μεταχείριση των εξαρτημένων, χωρίς σαφώς να παραγνωρίζουμε ότι υπάρχουν ακόμη περιθώρια βελτίωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΕΝΝΟΙΩΝ

2.1. Η «Εξάρτηση»

Κατά το νομοθετικό ορισμό του αρθ. 30 παρ. 1 Ν. 4139/2013, σε ειδική μεταχείριση κατά τους όρους των άρθρων 30-35 υποβάλλονται *«όσοι απέκτησαν την έξη της χρήσης ναρκωτικών και δεν μπορούν να την αποβάλλουν με τις δικές τους δυνάμεις»*. Πρόκειται για έναν ορισμό που μολονότι χρήζει εξειδίκευσης συμπυκνώνει τον πυρήνα της έννοιας, δηλαδή την βουλητική αδυναμία του δράστη που επηρεάζει γενικά την συμπεριφορά του, όχι μόνο την υγεία του. Η νομολογιακή ερμηνεία του ίδιου ορισμού μολονότι δεν είναι πάγια, αναγνωρίζει χρήσιμα συστατικά στοιχεία της εξάρτησης, όπως η έντονη επιθυμία για χρήση, η προοδευτική αύξηση των δόσεων, το ευφορικό ή καταπραϋντικό αποτέλεσμα⁵⁰. Με το Ν. 1729/1987 ο όρος *«τοξικομανής»* αντικαταστάθηκε από τον περιφραστικό όρο *«εξαρτημένος χρήστης»*, προς αποφυγή το αρνητικού φορτίου της τοξικομανίας και της αρνητικής επίδρασης του στιγματισμού του ανθρώπου αυτού στην θεραπευτική και επανεντακτική πολιτική.⁵¹ Ο Ν. 4139/2013 διατήρησε τον όρο *«εξαρτημένοι χρήστες»* έναντι ενός όρου που προκαλεί φόβους (*«τοξικομανείς»*).

Ο όρος *«εξάρτηση»* παραπέμπει εννοιολογικά σε ένα φαινόμενο σύνθετο, με ψυχοκοινωνικές παραμέτρους και όχι αποκλειστικά σε δεδομένα τοξικολογικά/ιατρικά, όπως ο όρος *«τοξικομανία.»* Στον ίδιο το Ν. 4139/2013 η εξάρτηση διακρίνεται σε σωματική και ψυχολογική⁵². *Σωματική εξάρτηση* αναγνωρίζεται όταν, όποτε η χρήση

⁴⁹ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 237, Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π. και Ν. Παρασκευόπουλος-Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά-Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ό.π.

⁵⁰ Βλ. και παράρτημα ΙΙ – Επισκόπηση Νομολογίας

⁵¹ Η τοξικομανία ετυμολογικά ανάγεται στα τόξα και στις δηλητηριασμένες αιχμές του, κινητοποιώντας την φαρμακολογία, την ιατρική. Αντίθετα, η εξάρτηση ανάγεται σε σχέσεις και δεσμεύσεις, παραπέμποντας μάλλον προς περιοχές της ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας.

⁵² Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 214.

ναρκωτικών παύει ή μειώνεται σημαντικά αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη διαφόρων δυσμενών σωματικών συμπτωμάτων (ιδρώτας, δάκρυα, ρίγη, ακατάστατος ύπνος, εμετός, γαστρικές διαταραχές, νευρικότητα, αναπνευστικές ή νευρολογικές διαταραχές). Τα σωματικά αυτά σύνδρομα ποικίλλουν ανάλογα με το είδος του ναρκωτικού. Η *ψυχολογική εξάρτηση* συντρέχει σε όλες τις περιπτώσεις εξάρτησης και είναι πιο επίμονη και διαρκής από τη σωματική. Αν δεν συντρέχουν παράλληλα και σύνδρομα σωματικής απεξάρτησης, η διάγνωση της από τον πραγματογνώμονα είναι πιο δύσκολη. Προφανής παράγων της ψυχολογικής εξάρτησης, σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι στη σωματική, είναι η ίδια η προσωπικότητα του εξαρτημένου. Τα συμπτώματα του σωματικού και ψυχικού συνδρόμου στέρησης δεν ταυτίζονται με τα άμεσα συμπτώματα εκ της χρήσης. Συνεπεία της σύνθετης (ιατρικής, ψυχολογικής, κοινωνικής) φύσης της η εξάρτηση δεν ταυτίζεται απλώς με ασθένεια⁵³.

Ανεξαρτήτως του όρου που χρησιμοποιείται, σημασία έχει ο χαρακτήρας των εννόμων συνεπειών και ιδίως των μέτρων που επιβάλλονται στους εξαρτημένους δράστες. Στην περίπτωση τέλεσης εγκλημάτων διακίνησης από εξαρτημένο δράστη ο νόμος προβλέπει την επιβολή μειωμένης ποινής και ο κυρωτικός αυτός χαρακτήρας δεν αλλάζει ακόμη και αν ο καταδικασθείς υποβληθεί στην ειδική μεταχείριση των άρθρων 31-35 Ν. 4139/2013. Αντίθετα, στην περίπτωση τέλεσης χρήσης κατά το άρθρο 29 Ν. 4139/2013 και όταν ο δράστης αθωώνεται ελλείψει καταλογισμού, επειδή έχει κριθεί εξαρτημένος κατά το αρθ. 30 παρ. 1 η ενδεχόμενη –με τη θέληση του- υποβολή σε πρόγραμμα απεξάρτησης θα έχει χαρακτηριστικά μέτρων ασφαλείας, χωρίς καμία –έστω υπολανθάνουσα- κυρωτική λειτουργία⁵⁴.

2.2. «Προγράμματα Απεξάρτησης»

Η εναλλακτική θεραπεία που προβλέπεται στο άρθρο 31 Ν. 4139/2013 ορίζεται με έναν αδικαιολόγητα μακροσκελή και δυσνόητο όρο, *«εγκεκριμένο κατά το νόμο συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης»*. Στο Σχέδιο που υπέβαλε η ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή ο αντίστοιχος όρος ήταν πολύ σαφέστερος και

⁵³ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 214 - Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά- Κατ' άρθρον ερμηνεία του Ν. 4139/2013*, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, γ' εκδ. 2013, σελ.375 - Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά-κατ' άρθρ. Ερμηνεία του Ν. 4139/2013*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 3^η εκδ. 2013.

⁵⁴ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 210.

απλούστερος, «θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης». Το ίδιο ακριβώς εννοούν και οι δύο διατυπώσεις, αφού η τελική διατύπωση περιέχει και αρκετά περιττά στοιχεία [πχ. τα θεραπευτικά προγράμματα ούτως ή άλλως θα πρέπει να είναι εγκεκριμένα κατά το νόμο σύμφωνα με το Αρθ. 51 Ν.4139/2013, που αναφέρεται στον ΟΚΑΝΑ, στο ΚΕΘΕΑ, στο ΨΝΑ και στο ΨΝΘ]. Η μετάβαση από το σαφή και λιτό όρο «θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης» στην μακροσκελή διατύπωση του αρθ. 31 περ. 2 Ν. 4139/2013 έλαβε χώρα μετά από πολλές παλινδρομήσεις και συζητήσεις εκτός και εντός του Ελληνικού Κοινοβουλίου⁵⁵. Πλέον μετά την τροποποίηση του Ν.4322/15 ο μακροσκελής αυτός όρος αντικαταστάθηκε σε όσες διατάξεις αναφερόταν από τον εξής: «**θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης εγκεκριμένων κατ' αρθ. 51 οργανισμών**». Με την τροποποίηση δε που επέφερε ο Ν. 4322/2015 στο αρθ. 51 Ν. 4139/2013 προστέθηκε μεταξύ των εγκεκριμένων οργανισμών και το Κέντρο Απεξάρτησης Τοξικομανών Ελαιώνα Θηβών, ώστε «να μην γίνεται δυσμενής διάκριση σε βάρος των κρατουμένων που συμμετέχουν σε αυτό το πρόγραμμα και οι οποίοι μέχρι τότε δεν μπορούσαν να απολαύσουν των ευεργετικών ρυθμίσεων του νόμου»⁵⁶.

Κατά της αρχικής διατύπωσης «θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης» ασκήθηκε στη συνέχεια κριτική, επειδή δεν καλύπτει και τη χορήγηση υποκατάστατων (μεθαδόνης, βουπρενορφίνης, κλπ). Υποστηρίχθηκε, δηλαδή ότι και η απλή χορήγηση των παραπάνω υποκατάστατων, διαζευκτικά θα έπρεπε να αρκεί για την εισαγωγή των προβλεπόμενων στα αρθ. 31 και επόμενα μέτρων υπέρ του κατηγορουμένου ή κρατουμένου. Η αντίθετη άποψη που τελικώς επικράτησε στηρίχθηκε στην επισήμανση ότι κατά το άρθρο 59 του Ν. 4139/2013 προβλέπεται η λειτουργία προγραμμάτων απεξάρτησης στο πλαίσιο του σωφρονιστικού συστήματος για σωματική ή ψυχολογική απεξάρτηση, χωρίς προσδιορισμό της μεθόδου («στεγνά», με υποκατάστατα, κλπ)⁵⁷. Είναι διαφορετική, όμως η θεραπεία εκείνη που αφορά μόνο τη σωματική υγεία και άλλη η ολόπλευρη ιατρική-ψυχολογική –κοινωνική προσέγγιση που οδηγεί σε εκούσια

⁵⁵ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 237, Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π. και Ν. Παρασκευόπουλος-Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά-Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ό.π. σελ. 253.

⁵⁶ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4322/2015 αρθ. 10.

⁵⁷ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4139/2013, Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 240, Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π. και Ν. Παρασκευόπουλος-Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά-Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ό.π.

αλλαγή συμπεριφοράς απέναντι στη χρήση ναρκωτικών, αλλά και απέναντι στο έγκλημα γενικότερα. Η απλή θεραπεία της υγείας με υποκατάστατα μπορεί να προσφέρεται απεριόριστα, άλλα τα ευνοϊκά μέτρα που κάμπτουν την κοινή κατασταλτική – σωφρονιστική προσέγγιση (αρθ. 31 εως 35 Ν.4139/2013) μπορεί να συνδέονται μόνο με τα προγράμματα εκείνα που είναι ολοκληρωμένα και περιλαμβάνουν απαραίτητα και ψυχολογικές προσεγγίσεις και κοινωνικές παρεμβάσεις (π.χ. επεξεργασία σχέσεων με την οικογένεια). Η αντίθετη επιλογή θα χαλάρωνε επικίνδυνα τον ποινικό έλεγχο σοβαρών εγκλημάτων όχι μόνο του Ν. 4139/2013, αλλά και των διαπραττόμενων για την απόκτηση ναρκωτικών, αφού θα επέτρεπε η απλή λήψη μιας επιθυμητής υποκατάστατης ουσίας να συνεπάγεται την αποφυγή της αναγκαίας καταστολής⁵⁸.

Με δύο λόγια η προσφυγή στα προβλεπόμενα από το άρθρο 31 Ν. 4139/2013 εναλλακτικά θεραπευτικά μέτρα⁵⁹, προϋποθέτει τον χαρακτήρα τους ως ολοκληρωμένων προγραμμάτων απεξάρτησης με ιατρικές ψυχολογικές και κοινωνικές διαδικασίες, ανεξάρτητα από την ενδεχόμενη χορήγηση υποκατάστατων. **Η απλή χορήγηση υποκατάστατων χρήσιμη για τη μείωση της βλάβης, επομένως δεν αρκεί για την εφαρμογή των μέτρων. Μεταξύ όμως των ολοκληρωμένων προγραμμάτων στο Ν.4139/2013 παρατηρούμε ισότητα ευκαιριών και για τα μέλη των «στεγνών» και για τα μέλη των προγραμμάτων με υποκατάστατα.**

Η παραπάνω θέση εναρμονίζεται πλήρως με τη νομολογία που είχε αναπτυχθεί υπό το καθεστώς του προηγούμενου Ν.3459/2006 (ΚΝΝ). Συγκεκριμένα ως εγκεκριμένα θεραπευτικά προγράμματα που εκπληρώνουν τους όρους του νόμου είχαν κριθεί αυτά του ΚΕΘΕΑ⁶⁰ καθώς και τα αντίστοιχα του καταστήματος 18ΑΝΩ του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής. Ανάλογα προγράμματα λειτουργούν και στο ΨΝΘ. Σχετικά με τα προγράμματα του ΟΚΑΝΑ πρέπει να γίνεται διάκριση, καθώς ο συγκεκριμένος οργανισμός εκτελεί προγράμματα «συντήρησης και απεξάρτησης», αλλά και άλλα χορήγησης υποκατάστατων, χωρίς συνοδευτική ψυχοκοινωνική στήριξη για

⁵⁸ Ν. Παρασκευόπουλος-Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά-Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ό.π., Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 240

⁵⁹ Μπρακουμάτσος Π., *Ερμηνευτική και Νομολογιακή Προσέγγιση του Άρθρου 31 Ν.3459/2006*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009, σελ. 59 επ.

⁶⁰ Το ΚΕΘΕΑ αναφερόταν ως θεραπευτικός οργανισμός ήδη στο αρθ. 26 Ν. 1729/1987.

απεξάρτηση⁶¹. Πλέον με την τροποποίηση που επέφερε ο Ν. 4322/2015 στο αρθ. 51 Ν. 4139/2013 προστέθηκε μεταξύ των εγκεκριμένων οργανισμών και το Κέντρο Απεξάρτησης Τοξικομανών Ελαιώνα Θηβών.

2.3. Νομικός χαρακτηρισμός του εγκλήματος

Οι σχετικές απόψεις που έχουν διατυπωθεί προκύπτουν από αντίστοιχες νομολογιακές επιλογές και είναι οι εξής: Κατά την πρώτη άποψη η ιδιότητα του δράστη ως εξαρτημένου δεν αποτελεί στοιχείο ούτε της αντικειμενικής ούτε της υποκειμενικής υπόστασης των προβλεπόμενων στο Ν. 4139/2013 εγκλημάτων. Επομένως, δεν διαφοροποιεί το νομικό χαρακτηρισμό του εγκλήματος, αλλά μόνο την ποινική μεταχείριση⁶². Έτσι, ο χαρακτήρας του εγκλήματος παραμένει κακουργηματικός, η διαπίστωση δε της εξάρτησης ανατίθεται αποκλειστικά στο δικαστήριο, όχι κατά την προδικασία. Κατά τη δεύτερη άποψη, στην περίπτωση της διακίνησης ναρκωτικών από εξαρτημένους διαμορφώνεται ένα αυτοτελές πλημμέλημα. Κατ' αυτή την άποψη η εξάρτηση επιδρά στο νομικό χαρακτηρισμό των αντίστοιχων εγκλημάτων και εφόσον μειώνει το απειλούμενο πλαίσιο ποινής σε φυλάκιση άνω του έτους, τους προσδίδει χαρακτήρα πλημμελήματος. Δεν πρόκειται δηλαδή για είδος ελαφρυντικού που να οδηγεί στη μείωση της ποινής, ενώ η απαξία του εγκλήματος (άδικο, ενοχή) μένει αναλλοίωτη, αλλά για λόγο επηρεασμού της ευθύνης και λόγω αυτού της απαξίας και του χαρακτηρισμού του εγκλήματος⁶³.

Ορθή είναι η δεύτερη άποψη που υιοθετήθηκε και από το Ν. 3811/2009⁶⁴. Η διάταξη του άρθ. 30 παρ. 1 Ν. 4139/2013 δίνει μια σαφή απάντηση στο θέμα: Η αδυναμία αυτοδύναμης αποβολής της έξης, σημαίνει αδυναμία ως προς το «*άλλως δύνασθαι πράττειν*». Ο δράστης δεν έχει ελεύθερη βούληση, όταν είναι εξαρτημένος, συνεπώς έχει έλλειψη καταλογισμού και ενοχής. Ωστόσο, υπάρχει κλιμάκωση: Δηλαδή, στην μεν περίπτωση της χρήσης ο νομοθέτης δέχεται ότι η εξάρτηση αίρει τελείως την δεκτικότητα του δράστη για καταλογισμό, στην περίπτωση δε των

⁶¹ Θετική για τα προγράμματα του ΟΚΑΝΑ η υπ' αριθμ. ΑΠ 897/2006.

⁶² Έτσι η ολομέλεια (κατά πλειοψηφία) ΑΠ 7/1995, ΠΧΡ 1996, 474 και εν συνεχεία οι αποφάσεις ΑΠ 1222/1997, ΠΧρ1998,454, ΑΠ 1767/2000, ΝοΒ 2001.1041.

⁶³ Έτσι, ΟλομΑΠ 7/1995 (μειοψηφία), σε ΠΧρ 1996.474 και σειρά βουλευμάτων ΣυμβΕΦΑΘ 969/1996, ΣυμβΕΦΑΘ 955/1997, ΣυμβΕΦΑΘ 659/1997, κλπ.

⁶⁴ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 220.

πράξεων διακίνησης απλώς την μειώνει⁶⁵. Όμως, υπάρχει μία μεγάλη λίστα εγκλημάτων, που κατά το νομοθέτη η εξάρτηση ουδόλως επηρεάζει τον καταλογισμό και συνεπώς δεν επιτρέπεται εφαρμογή των άρθρων 34 η 36 ΠΚ. Ουσιαστικά, αν ο νομοθέτης αναγνωρίζει ως κανόνα ότι ένα στοιχείο (η εξάρτηση) μειώνει την υποκειμενική ευθύνη (τον καταλογισμό) και επομένως την απαξία του εγκλήματος, οφείλει να το αξιολογεί ποινικά σε κάθε περίπτωση με ανάλογη ελάφρυνση του χαρακτηρισμού και της απειλούμενης ποινής. Ο Ν. 4139/2013 δε προβλέπει πλέον μείωση της ποινής ιδιαίτερα διακεκριμένων περιπτώσεων διακίνησης του αρθ. 23 , καθώς κρίνεται ότι η τέλεση τέτοιων βαρύτατων πράξεων κατά τεκμήριο δεν πηγάζει από ψυχικές καταστάσεις των δραστών, που οφείλονται στην εξάρτηση από τα ναρκωτικά. Στην περίπτωση αυτή μείωση του καταλογισμού χωρεί μόνο με την συνδρομή των όρων των άρθρων 34 ή 36 ΠΚ.

Σχετικά με το δικονομικό επιχείρημα που είχε διατυπωθεί ότι μόνο το δικαστήριο στην κύρια δίκη μπορεί να αποδεχτεί την εξάρτηση, επομένως μέχρι τότε η κατηγορία φέρεται ως κακουργηματική, στηριζόταν σε παλαιότερη διατύπωση του αρθ. 30 παρ. 2 εδ. 1 κατά την οποία η συνδρομή ή όχι των προϋποθέσεων εξάρτησης στο πρόσωπο του κατηγορουμένου διαπιστώνεται από το δικαστήριο. Με το Ν. 4139/2013 αυτό άλλαξε και έτσι η αναγνώριση της εξάρτησης, σε όποιο δικονομικό στάδιο και αν λάβει χώρα, αν κριθεί ότι επηρεάζει τον καταλογισμό και την ταυτότητα του εγκλήματος οδηγεί σε αναγνώριση πλημμελήματος κατά το αρθ. 30 παρ. 4 β' Ν.4139/2013.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ

3.1. Το προϊσχύον σύστημα διάγνωσης.

Ο Ν. 1729/1987⁶⁶ προέβλεπε (αρθ. 13 παρ. 2) ότι η εξάρτηση διαπιστώνεται από το δικαστήριο ύστερα από πραγματογνωμοσύνη που διεξάγεται από ειδικό κέντρο αποτοξίνωσης ή από τον αρμόδιο τομέα ΑΕΙ ή από την ιατροδικαστική υπηρεσία. Τα κριτήρια για τη διάγνωση⁶⁷ αυτή είχαν καθοριστεί εντωμεταξύ με την έκδοση της υπ' αριθμ. Α2β οικ. 3982/1987 απόφασης του Υπουργού Προνοίας και κοινωνικών

⁶⁵ Ναζίρης Γ., Χατζηκώστας Κ., *Ναρκωτικά*, 2^η έκδ., εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα, 2017.

⁶⁶ Παύλου Στ., *Ναρκωτικά-Δογματικά & Ερμηνευτικά προβλήματα του Ν. 1729/1987* (όπως ισχύει μέχρι και τον Ν. 2943/2001), εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, 2002.

⁶⁷ Μπέκα Ι., *Οι κυρωτικοί κανόνες της διακίνησης ναρκωτικών*, ΠοινΔικ 8-9/2013. 784 κ.ε.

Ασφαλίσεων⁶⁸ της 7.10/4.11.1987 (ΦΕΚ Β'577) «Ενιαία επιστημονικά κριτήρια για τη διάγνωση της εξάρτησης», όπως κωδικοποιήθηκαν στο ΠΔ 148/2007 Κεφ. Γ' Αρθ. 6-8 και ήταν τα εξής: *Ο εξεταζόμενος για να χαρακτηριστεί εξαρτημένος από ναρκωτικές ουσίες πρέπει να πληροί τρία τουλάχιστον από τα παρακάτω κριτήρια⁶⁹: 1. Καταναλώνει ουσίες σε μεγαλύτερες ποσότητες ή για μεγαλύτερη χρονική περίοδο από αυτή που είχε πρόθεση. 2. Έχει την επίμονη επιθυμία ή έχει κάνει μία ή περισσότερες ανεπιτυχείς προσπάθειες να μειώσει ή να ελέγξει τη χρήση της ουσίας. 3. Καταναλώνει μεγάλο μέρος του χρόνου του σε δραστηριότητες αναγκαίες για την προμήθεια της ουσίας (πχ κλοπές), για χρήση της ουσίας (επανελημμένη χρήση της ουσίας κατά τη διάρκεια της ημέρας) ή για την αποκατάσταση από την επίδραση της. 4. Εμφανίζει καταστάσεις μέθης ή στερητικά συμπτώματα ενώ, α) αναμενόταν να εκπληρώσει σημαντικές υποχρεώσεις στη δουλειά του, στο σχολείο ή στο σπίτι (πχ δεν πηγαίνει στη δουλειά γιατί βρίσκεται σε κατάσταση κακουχίας από στέρηση, δεν πηγαίνει στο σχολείο ή δεν εργάζεται γιατί βρίσκεται κάτω από την άμεση επίδραση της ουσίας είναι σε κατάσταση μέθης ενώ φροντίζει παιδιά), β) Αναλαμβάνει δραστηριότητες επικίνδυνες για τη σωματική του ακεραιότητα (πχ οδήγηση μεταφορικού οχήματος). 5. Εγκαταλείπει σημαντικές κοινωνικές, επαγγελματικές ή ψυχαγωγικές ασχολίες εξ αιτίας της χρήσης της ουσίας. 6. Συνεχίζει τη χρήση ουσίας παρά την επίγνωση ύπαρξης ενός διαρκούς ή περιοδικού κοινωνικού, ψυχολογικού και σωματικού προβλήματος υγείας που το προκαλεί ή το επιδεινώνει η χρήση της. 7. Έχει ανάγκη για σημαντικά μεγαλύτερες ποσότητες της ουσίας (ανάπτυξη ανοχής- αύξηση της κατανάλωσης της ουσίας κατά 50% προκειμένου να φτάσει τη μέθη ή το επιθυμητό αποτέλεσμα) ή εμφανίζει σημαντικά μειωμένη επίδραση με τη συνεχιζόμενη χρήση της ίδιας ποσότητας ναρκωτικής ουσίας. 8. Εμφανίζει χαρακτηριστικά στερητικά συμπτώματα. 9. Χρησιμοποιεί την ουσία συχνά για να ανακουφιστούν ή να αποφευχθούν τα στερητικά συμπτώματα.*

Για να διαπιστώσει το δικαστήριο την εξάρτηση, το είδος και την έκταση της μπορούσε να διατάξει ψυχιατροδικαστική πραγματογνωμοσύνη και εργαστηριακή εξέταση. Η έκθεση πραγματογνωμοσύνης συντάσσεται κατά τα άρθρα 148 και 198 του

⁶⁸ Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2161/1993 για την τροποποίηση και συμπλήρωση των διατάξεων του Ν. 1729/1987 που αφορά στις διαγνωστικές δυσκολίες.

⁶⁹ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 230, Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά- Κατ' άρθρον ερμηνεία του Ν. 4139/2013*, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, γ' εκδ. 2013, σελ.375, Παράρτημα ΙΙ και Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά-κατ' άρθρ. Ερμηνεία του Ν. 4139/2013*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 3^η εκδ. 2013.

ΚΠΔ. Περιέχει πλήρη αναφορά σε όλα τα στοιχεία και κριτήρια που ανωτέρω αναφέρθηκαν. Περιλαμβάνει πρόταση για την ειδική μεταχείριση του χρήστη υποδεικνύοντας το καταλληλότερο κατά περίπτωση υποστηρικτικό (αρθ. 12 Ν. 1729/1987) ή θεραπευτικό μέτρο (αρθ. 14 Ν. 1729/1987)⁷⁰.

Η πραγματογνωμοσύνη διεξάγεται από τα ειδικά δημόσια κέντρα απεξάρτησης, τις ψυχιατρικές κλινικές και τα Εργαστήρια ιατροδικαστής και Τοξικολογίας των ΑΕΙ της χώρας, τις Ιατροδικαστικές Υπηρεσίες εφόσον διαθέτουν ειδικά εργαστήρια ή από τα νομαρχιακά ή περιφερειακά νοσοκομεία που έχουν τη σχετική δυνατότητα⁷¹. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις επιτρεπόταν η ανάθεση της πραγματογνωμοσύνης σε τρεις πραγματογνώμονες ιατρούς, από τους οποίους τουλάχιστον ο ένας είναι ψυχίατρος, κατά προτίμηση κρατικούς λειτουργούς ή από τον πίνακα πραγματογνώμωνων κατ' αρθ. 185 ΚΠΔ. Η παράλειψη της πραγματογνωμοσύνης, αν είχε προβληθεί αυτοτελής ισχυρισμός περί εξάρτησης, συνιστούσε λόγο ακυρότητας κατ' άρθρο 171 παρ. 15 ΚΠΔ. Καινοτομία στο σύστημα διάγνωσης αποτέλεσε ο Ν. 3727/2008, ο οποίος προέβλεπε την εισαγωγή εργαστηριακών εξετάσεων (λήψη δειγμάτων σωματικών υγρών, ούρων και αίματος)⁷².

Στην πράξη το σύστημα διάγνωσης του Ν. 1729/1987 όπως είχε διαμορφωθεί, αν και έδειχνε σύμφωνο με την αντεγκληματική πολιτική προσέκρουε σε ορισμένες διαδικαστικές δυσκολίες, που αφορούσαν την νομοτεχνική αρτιότητα της προβολής του αυτοτελούς ισχυρισμού, αλλά και ουσιαστικές και συνεπώς δεν έπειθε για την αξιοπιστία του.

Ο χαρακτήρας του ήταν ιατροκεντρικός, υποτιμούσε τους κοινωνικούς και ψυχολογικούς παράγοντες, ενώ και οι προβλεπόμενοι κλινικοί έλεγχοι στην πράξη είχαν υποβιβαστεί. Όπως θα καταδείξω στο δεύτερο μέρος της παρούσας, η εφαρμογή των κριτηρίων αυτών για τη διάγνωση της εξάρτησης στην πράξη αντιμετώπισαν πλείονες δυσκολίες. Σημαντικά ευρήματα απέδωσε και η σχετική έρευνα με συνεντεύξεις σε 35 δικαστικούς λειτουργούς, που εξέθεσαν τη γνώμη τους και επί του

⁷⁰ Δημητράτος Ν., *Το πρόβλημα της ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων του Ν. 4139/2013*, σε ΠοινΔικ 2/2015. 153 κ.ε.

⁷¹ Μάτσα Κ., *Γίνεται καλά ο τοξικομανής; Η αποτελεσματικότητα της απεξάρτησης, σε Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 145 επ.

⁷² Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά- Κατ' άρθρον ερμηνεία του Ν. 4139/2013*, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, γ' εκδ. 2013, σελ.375

συγκεκριμένου απήντησαν ότι «θεωρούν προβληματικό και αναξιόπιστο τον τρόπο διενέργειας της ψυχιατροδικαστικής πραγματογνωμοσύνης, με αποτέλεσμα να γίνονται δύσπιστοι ιδίως όποτε η δίκη αφορά μεγάλες ποσότητες»⁷³. Σχολίασαν δε ότι η πραγματογνωμοσύνη δεν γίνεται έγκαιρα και στα προβλεπόμενα από το νόμο ειδικά δημόσια ιδρύματα, καθώς και ότι συχνά δεν περιλαμβάνει στοιχεία όπως το είδος και ο βαθμός της εξάρτησης η ενδεδειγμένη θεραπευτική αγωγή. Ενώ, όμως προέκυψε γενικευμένη κριτική του ισχύοντος συστήματος, αρκετοί εκ των ερωτώμενων δικαστικών εγκρίνουν τους εργαστηριακούς ελέγχους που εισήγαγε ο Ν. 3727/2008. Κρίσιμο σημείο κριτικής ήταν ότι εφόσον το πόρισμα της πραγματογνωμοσύνης είναι θετικό το δικαστήριο δεν μπορεί αιτιολογημένα να το αποκρούσει αν δεν στηριχθεί σε άλλα εκτός αυτής αποδεικτικά στοιχεία⁷⁴.

Η διόρθωση του ισχύσαντος συστήματος διάγνωσης προϋπέθετε την κατανόηση του σύνθετου χαρακτήρα της εξάρτησης από ναρκωτικές ουσίες. Οι παράγοντες της εξάρτησης είναι οργανικοί (ιατρικής και φαρμακολογικής αρμοδιότητας) κοινωνικοί και ψυχολογικοί⁷⁵. Η διεξαγωγή της πραγματογνωμοσύνης κατά τρόπο που να παραγνωρίζει κάποιους από τους παράγοντες οδηγεί σε επισφαλή πορίσματα, π.χ. μια εργαστηριακή κλινική εξέταση δεν κατορθώνει να εξηγήσει το φαινόμενο, άτομα που έχουν κάνει χρήση ίσων κατά προσέγγιση ποσοτήτων ναρκωτικών να διαφέρουν ως προς την εξάρτηση⁷⁶. Ο νομοθέτης του Ν. 3727/2008 είχε αποθέσει το βάρος στις εργαστηριακές εξετάσεις σωματικών υγρών (ούρων, αίματος). Για να παράσχει, όμως η εξέταση αυτή θετικά ευρήματα πρέπει να διεξαχθεί μετά ορισμένο αριθμό ωρών από τη λήψη ναρκωτικού και στην ουσία δεν ελέγχει την εξάρτηση, αλλά την πρόσφατη χρήση. Επομένως, μένει ακάλυπτη η περίπτωση εκείνου που είναι εξαρτημένος, όμως

⁷³ Α. Πίσχοινα , *Απόψεις των δικαστικών λειτουργιών για την ειδική μεταχείριση των εξαρτημένων χρηστών* , που δημοσιεύτηκε στο συλλογικό έργο *Αξιολογήσεις παρεμβάσεων απεξάρτησης*, του Εργαστηρίου Νομικών και Εγκληματολογικών Ερευνών της Νομικής Σχολής Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2009.

⁷⁴ Α. Πίσχοινα , *Απόψεις των δικαστικών λειτουργιών για την ειδική μεταχείριση των εξαρτημένων χρηστών* , που δημοσιεύτηκε στο συλλογικό έργο *Αξιολογήσεις παρεμβάσεων απεξάρτησης*, του Εργαστηρίου Νομικών και Εγκληματολογικών Ερευνών της Νομικής Σχολής Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2009 - Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 225.

⁷⁵ Μάτσα Κ., *Γίνεται καλά ο τοξικομανής; Η αποτελεσματικότητα της απεξάρτησης, σε Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 145 επ

⁷⁶ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 225.

δεν έχει κάνει χρήση κατά το τελευταίο 24ωρο και εκείνου που δεν είναι εξαρτημένος, αλλά έκανε χρήση πρόσφατα.

Το γεγονός ότι η διαδικασία της αμιγούς ιατρική διάγνωσης της εξάρτησης ήταν ενταγμένη σε ένα καθεστώς ασφυκτικών τυπικών προϋποθέσεων, όπως προβλέφθηκαν στην Υπουργική Απόφαση Α2β/3982/1987 του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΦΕΚ Β'577) και μετέπειτα στο ΠΔ 148/2007 (ΦΕΚ Α'191/10.8.2007), αρθ. 7, δημιούργησε στην πράξη και κατ' επανάληψη ουκ ολίγες αποδεικτικές δυσχέρειες.

Στην ίδια την αιτιολογική έκθεση που συνοδεύει το Ν.4139/2013 επισημαίνεται το εξής: *«Βάσιμα, λοιπόν θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η ανυπαρξία ουσιαστικών στοιχείων που σχετίζονται με τη νόμιμη διαδικασία διενέργειας της προσδίδουν σήμερα στην ιατροδικαστική πραγματογνωμοσύνη τον χαρακτήρα ενός ατελούς και πολλές φορές άκρου αποδεικτικού μέσου»*. Συνεπεία αυτού ο νομοθέτης του Ν. 4139/2013 καθόρισε ότι *«η ισότιμη (μαζί με την έκθεση πραγματογνωμοσύνης) ύπαρξη και άλλων αποδεικτικών μέσων για τη διάγνωση της εξάρτησης του κατηγορουμένου είναι επιβεβλημένη Με την προτεινόμενη στο παρόν Σχέδιο τροποποίηση της παρ. 3 του αρθ. 30 δίνεται η δυνατότητα στο δικαστήριο της ουσίας να απεγκλωβιστεί από τη χρήση ενός και μοναδικού (και πολλές φορές ατελούς) αποδεικτικού μέσου και να συνεκτιμήσει ισότιμα ένα ή περισσότερα και από άλλα αποδεικτικά μέσα, όπως είναι τα έγγραφα που αναφέρονται είτε σε συμμετοχή και παρακολούθηση από τον κατηγορούμενο συμβουλευτικών και θεραπευτικών προγραμμάτων αναγνωρισμένων υπηρεσιών απεξάρτησης ή χορήγησης υποκατάστατων ή ανταγωνιστικών στα οπιοειδή ουσιών, είτε σε περίθαλψη για παθήσεις συνδεδεμένες με τη χρήση ναρκωτικών ουσιών....., είτε σε ψυχολογικά και κοινωνικά δεδομένα που αφορούν τον κατηγορούμενο....., είτε σε ευρήματα εργαστηριακών εξετάσεων που αποκαλύπτουν χρήση ναρκωτικών για μακροχρόνιες περιόδους. Επίσης, ως αποδεικτικό μέσο για την κατάφαση της εξάρτησης του κατηγορουμένου μπορεί να χρησιμοποιηθεί έγγραφη πιστοποίηση αναφορικά με την εντός των καταστημάτων κράτησης σωματική αποτοξίνωση και παρακολούθηση ειδικού συμβουλευτικού προγράμματος ψυχολογικής απεξάρτησης που προβλέπεται στα άρθρα 31 και 34 του Σχεδίου⁷⁷»*.

⁷⁷ Ν. Δημητράτος, Το πρόβλημα της ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων του Ν. 4139/2013, ΠοινΔικ2/2015, σελ. 153-154. - βλ. και αιτιολογική έκθεση

Ευρήματα που καλύπτουν μεγαλύτερες χρονικές περιόδους (μήνες έως και χρόνο) παρέχει και η εξέταση των τριχών, προκειμένου να ανιχνευθούν ναρκωτικές ουσίες. Το βαθμό αξιοπιστίας αυτής της εργαστηριακής εξέτασης έχουν επιχειρήσει να εξετάσουν συγκριτικές διερευνήσεις με άλλες διαγνωστικές δοκιμασίες (εξέταση ούρων, αυτό-αναφερόμενη εξάρτηση). Πάντως διαπιστώνονται λάθη και διαφοροποιήσεις μεταξύ των ευρημάτων από τις διαφορετικές μεθόδους διάγνωσης. Και ειδικά η εξέταση των τριχών χαρακτηρίζεται ως υψηλού ρίσκου για λάθη. Η αξιοπιστία της κρίνεται χαμηλή, όταν τα ευρήματα δεν συνδυάζονται με ερωτηματολόγια που να αναφέρονται στην διαρκέστερη συμπεριφορά του εξεταζόμενου.

Διαπιστώνεται ότι τα χημικά τεστ, εάν εφαρμόζονται χωρίς συνδυασμό άλλων μεθόδων διάγνωσης, έχουν αναξιόπιστα αποτελέσματα⁷⁸. Μέχρι πριν το Ν. 4139/2013 διαδικαστική διέξοδος των αδυναμιών διάγνωσης τη εξάρτησης στην ποινική διαδικασία αποτελούσε είτε η διάταξη διενέργειας συμπληρωματικής πραγματογνωμοσύνης είτε απλώς η απόρριψη ισχυρισμούς περί εξάρτησης⁷⁹.

Συνεπώς, η συνδυαζόμενη χρήση ερωτηματολογίου και εξετάσεων ικανών να παρέχουν ευρήματα σε βάθος χρόνου ήταν εξαρχής η μόνη μέθοδος που μπορεί να οδηγήσει σε ασφαλή ευρήματα στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας.

3.2 Το ισχύον σύστημα διάγνωσης της εξάρτησης κατά το Ν. 4139/2013.

Μεγάλη τομή του Ν. 4139/2013 είναι η παράγραφος 3 του αρθ. 30, με την οποία καθιερώνεται ένα πολύπτυχο σύστημα διάγνωσης της εξάρτησης από τα ναρκωτικά, που λαμβάνει υπόψη το σύνθετο (ιατρικό, ψυχολογικό, κοινωνικό) χαρακτήρα της εξάρτησης και άγει την πραγματογνωμοσύνη σε «σχετικοποίηση» ως του απόλυτου

Ν.4139/2013 (αρθ. 30) και Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά- Κατ' άρθρον ερμηνεία του Ν. 4139/2013*, ό.π., σελ. 240 επ.

⁷⁸ Αδυναμία της εξέτασης των τριχών συνιστά ότι τα σχετικά ευρήματα επηρεάζονται από παράγοντες όπως το είδος και ο ρυθμός βιομετατροπής του φαρμάκου, η εξωγενής ρύπανση των τριχών, το φύλο, η ηλικία και η φυλή του εξεταζόμενου, ο τύπος και το χρώμα της τρίχας, η ανατομική προέλευση της τρίχας, ο ρυθμός ανάπτυξης της τρίχας, η χρήση ή μη προϊόντων όπως βαφές, σαμπουάν, η συχνότητα λουσίματος. Φαίνεται πως δεν έχει βρεθεί κάποια κοινά παραδεκτή μέθοδος για τη διάκριση της εξωγενούς ρύπανσης των τριχών από την εσωτερική ενσωμάτωση των ουσιών.

⁷⁹ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 225.

αποδεικτικού μέσου για τη διάγνωση της εξάρτησης⁸⁰ εντάσσοντας την ισότιμα σε έναν κύκλο παράλληλων και πρόσφορων αποδεικτικών μέσων⁸¹ ιδίως ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα στοιχεία⁸²:

α) **Πιστοποιήσεις αναγνωρισμένων υπηρεσιών απεξάρτησης**, χορήγησης υποκατάστατων ή ανταγωνιστικών στα οπιοειδή ουσιών, καθώς και περίθαλψης για παθήσεις συνδεδεμένες με τη χρήση ουσιών (πχ ηπατικές, πνευμονικές, νευρολογικές). Τα πιστοποιητικά αυτά μπορεί να έχουν εκδοθεί σε ανύποπτο χρόνο είτε ενόψει τη δίκης⁸³. Μπορούν να εκδίδονται από τους προβλεπόμενους στο άρθρο 51 Ν.4139/2013 (ως τροποποιήθηκε) εγκεκριμένους οργανισμούς στο πλαίσιο του ποινικού συστήματος (ΟΚΑΝΑ, ΚΕΘΕΑ, ΨΝΑ και ΨΝΘ) αλλά και από δημόσια νοσοκομεία που παρέχουν περίθαλψη για παθήσεις τυπικές της χρήσης ναρκωτικών⁸⁴.

β) **Ψυχολογικά και κοινωνικά δεδομένα** που αφορούν το βιογραφικό και το παρόν του κατηγορούμενου, δηλαδή μαρτυρίες οικείων, συναδέλφων, εκπαιδευτικών, κ.α., με δεδομένα τα εξωτερικώς πρόδηλα χαρακτηριστικά των εξαρτημένων από ναρκωτικά, μπορούν να στηρίζονται σε πολύ ασφαλέστερα στοιχεία σε σχέση με στιγμιαίες εργαστηριακές-κλινικές εξετάσεις⁸⁵.

γ) **Ευρήματα εργαστηριακών εξετάσεων** που αποκαλύπτουν χρήση ναρκωτικών για μακροχρόνιες περιόδους. Αποκλείονται, δηλαδή εκείνες που καθιστούν δυνατή μόνο τη διάγνωση πρόσφατης χρήσης και όχι το μακρόχρονο φαινόμενο. Οι

⁸⁰ Στην παράγραφο 2 του αρθ. 30 ορίζεται ρητώς ότι η συνδρομή ή μη των προϋποθέσεων της υποβολής του δράστη στη ειδική μεταχείριση των αρθ. 31-35, η οποία προφανώς προϋποθέτει την διάγνωση-διάπιση της εξάρτησης στο πρόσωπο του δράστη, διαπιστώνεται κατά την άσκηση της ποινικής δίωξης και σε κάθε φάση της ποινικής διαδικασίας, σύμφωνα με την αρχή της ηθικής απόδειξης, όπως ορίζεται από το άρθρο 177 του ΚΠΔ, το οποίο –υπενθυμίζω– ορίζει ότι : 1. Οι δικαστές δεν είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν νομικούς κανόνες αποδείξεων, πρέπει όμως να αποφασίζουν κατά την πεποίθησή τους, ακολουθώντας τη φωνή της συνείδησής τους και οδηγούμενοι από την απροσωπώλητη κρίση που προκύπτει από τις συζητήσεις και που αφορά την αλήθεια των πραγματικών γεγονότων, την αξιοπιστία των μαρτύρων και την αξία των άλλων αποδείξεων. 2. Αποδεικτικά μέσα που έχουν αποκτηθεί με αξιόποινες πράξεις ή μέσω αυτών, δεν λαμβάνονται υπόψη στην ποινική διαδικασία.

⁸¹ Ν. Δημητράτος, *Το πρόβλημα της ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων του Ν. 4139/2013*, ΠοινΔικ2/2015, σελ. 153-154.

⁸² Ακολουθείται η ακριβής περιγραφή τους στο Ν. 4139/2013 και την Αιτιολογική έκθεση.

⁸³ Πχ. μία βεβαίωση νοσηλείας για υπατική πάθηση μόνη μπορεί να μη αρκεί για την διάγνωση εξάρτησης. Συνεκτιμώμενη, όμως με άλλα αποδεικτικά στοιχεία (π.χ. εικόνα του ανθρώπου με αστάθεια κεφαλής, βλέμματος, βήματος, «κολλώδη» ομιλία, κλπ) μπορεί να θεμελιώσει τον σχετικό δικανικό συλλογικό.

⁸⁴ Κ. Κοσμάτου, Εισήγηση στο Συνέδριο «Ο Ν. 4139/2013», Κομοτηνή 21-22/5/2013, με θέμα, «Τα εξαρτημένα άτομα στην νομοθεσία για τα ναρκωτικά», σε Ποιν. Δικ 2013 τ. 8/9.

⁸⁵ Βλ. αρθ. 30 παρ. 3 Ν. 4139/2013 και Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 228.

εργαστηριακές εξετάσεις⁸⁶ διενεργούνται από αρμόδια δημόσια εργαστήρια της χώρας, όπως τα πανεπιστημιακά, των Ιατροδικαστικών Υπηρεσιών και της Ελληνικής Αστυνομίας.

3.3. Έλεγχος της χρήσης ναρκωτικών ουσιών.

Ο έλεγχος της χρήσης ναρκωτικών ουσιών προβλέφθηκε να είναι εργαστηριακός, συνιστάμενος σε τοξικολογική ανάλυση σωματικών υγρών του εξεταζόμενου αίμα ούρα σε χρόνο μικρότερο από 48-72 ώρες από την τελευταία λήψη της ναρκωτικής ουσίας. Το δείγμα των σωματικών υγρών λαμβάνεται σε συνθήκες ασφαλείας σε δύο σφραγισμένα φιαλίδια που αναγράφουν ανεξίτηλα το ονοματεπώνυμο του εξεταζόμενου και την ημερομηνία λήψης⁸⁷. Το ένα φιαλίδιο φυλάσσεται σε ψύξη ως μάρτυρας. Ο κλινικός έλεγχος συνίσταται σε άμεση εισαγωγή του εξεταζομένου και παρακολούθηση σε Δημόσιο Νοσηλευτικό Ίδρυμα ή ειδικό Σωφρονιστικό κατάστημα για πέντε τουλάχιστον ημέρες. Κατά τη διάρκεια του κλινικού έλεγχου πραγματοποιείται συμπληρωματικά και πλήρης έλεγχος για την ανακάλυψη συνοδών στοιχείων, όπως ουλές από νύξεις φλεβών. Τα συμπτώματα στερητικού συνδρόμου αντιμετωπίζονται όπως η σχετική απόφαση του υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ορίζει. Σε κάθε περίπτωση και ιδιαίτερα σε περίπτωση έλλειψης συμπτωμάτων αποστέρησης η διάγνωση συμπληρώνεται με τη λήψη πλήρους Ιστορικού.

Το αρθ. 30 παρ. 3 Ν. 4139/2013 ορίζει ότι σε κάθε διαδικαστική φάση μπορεί να διαταχθεί σχετική πραγματογνωμοσύνη είτε αυτεπάγγελτα είτε μετά από αίτημα του κατηγορουμένου. Η πραγματογνωμοσύνη θα καθορίζει, αν υπάρχει εξάρτηση καθώς και το είδος και τη βαρύτητα της, ενώ η αποδοχή ή η απόρριψη της διεξαγωγής της θα πρέπει να αιτιολογούνται ειδικά. Η πραγματογνωμοσύνη μπορεί να συνδυάζεται και να συνεκτιμάται με τα λοιπά διαγνωστικά κριτήρια που μνημονεύονται στο αρθ. 30 παρ.3 εδ. 1. Όμως το πόρισμα της πραγματογνωμοσύνης δεν είναι δεσμευτικό, αλλά το

⁸⁶ Λόγω της σύνθετης φύσης (ιατρικής, ψυχολογικής, κοινωνικής) της εξάρτησης αυτή δεν ταυτίζεται απλώς με ασθένεια, γι' αυτό δημιούργησε προβληματισμούς η απόφαση ΑΠ 2342/2007 η οποία δέχτηκε ότι προέκυψε από την πραγματογνωμοσύνη η ιδιότητα του εξαρτημένου, αλλά όχι η διαπίστωση ασθένειας, όπως και η ΑΠ 941/2008 που στήριξε την απόρριψη ισχυρισμού τοξικομανίας στο γεγονός ότι η πραγματογνωμοσύνη συντάχθηκε κατόπιν πληροφοριών της ίδιας της εγκατασταθείσας.

⁸⁷ Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά- Κατ' άρθρον ερμηνεία του Ν. 4139/2013*, ό.π., σελ. 240 επ

δικαστήριο οφείλει να αιτιολογεί την ενδεχόμενη απόρριψη του.⁸⁸ Ο δυνητικός χαρακτήρας της διεξαγωγής πραγματογνωμοσύνης καθιστά πλέον σαφές ότι η πραγματογνωμοσύνη **δεν είναι αναγκαία** προκειμένου να θεμελιωθεί μια κρίση ότι ο κατηγορούμενος είναι εξαρτημένος.

Κατόπιν της νομοθετικής αυτής μεταβολής εκμηδενίστηκε η ουσιαστική και πρακτική σημασία της Υπουργικής Απόφασης Α2β/οικ.3982 κοιν. Ασφαλίσεων του 1987 (ΦΕΚ Β 577), η οποία προέβλεπε ερωτηματολόγιο με βάση τα «ενιαία επιστημονικά κριτήρια για τη διάγνωση της εξάρτησης». Το ερωτηματολόγιο αυτό στα πλαίσια της ποινικής δικαιοσύνης δεν ήταν χρήσιμο, αφού όλοι οι ενδιαφερόμενοι γνώριζαν τι πρέπει να απαντήσουν για να προκύψουν εξαρτημένοι!⁸⁹

Ασφαλές και νομοθετικά δεσμευτικό για τη διάγνωση της εξάρτησης εκτός των αναφερόμενων στο αρθ. 30 παρ. 3 Ν.4139/2013, το προβλεπόμενο στο αρθ. 33 παρ. 2 τεκμήριο εξάρτησης (προηγουμένως 31 παρ. 8 Ν. 3459/2006)⁹⁰. Η άποψη ότι το τεκμήριο εξάρτησης αφορά μόνο το χρόνο εισαγωγής του κρατουμένου σε θεραπεία και ότι δεν επεκτείνεται και στον προγενέστερο χρόνο τέλεσης της πράξης δεν φαίνεται ορθή, πρώτον επειδή από σειρά ερευνών είναι γνωστό ότι οι εξαρτημένοι αποφασίζουν να εισέλθουν και να παρακολουθήσουν ένα (μακροχρόνιο) πρόγραμμα απεξάρτησης μόνο αφού έχουν βιώσει επί πολύ χρόνο τις δυσμενείς συνέπειες της εξάρτησης και δεύτερον επειδή η σύνδεση του τεκμηρίου αποκλειστικά με τη στιγμή της εισαγωγής σε θεραπευτικό πρόγραμμα, θα καθιστούσε πρακτικά τη ρύθμιση γράμμα κενό, αφού θα φαινόταν να αφορά μόνο πράξεις που έτυχε να τελεστούν ακριβώς κατά την ημέρα εισαγωγής⁹¹. Οι εργαστηριακές εξετάσεις προς το παρόν έχουν περιορισμένη αποδεικτική αξία, αφού πρακτικά ακόμη δεν έχουν αναπτυχθεί μέθοδοι διάγνωσης της εξάρτησης σε βάθος χρόνου⁹².

⁸⁸ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 229.

⁸⁹ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 229

⁹⁰ Παρατίθεται αυτούσια η διάταξη του αρθ. 33 παρ. 2 Ν.4139/2013: « Όποιος έχει βεβαίωση ολοκλήρωσης εγκεκριμένου κατά νόμο συμβουλευτικού ή θεραπευτικού προγράμματος σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματική ψυχικής απεξάρτησης θεωρείται ότι κατά την εισαγωγή του για θεραπεία είχε αποκτήσει την έξη χρήσης ναρκωτικών ουσιών.»

⁹¹ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 215, 228-229 - Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά- Κατ' άρθρον ερμηνεία του Ν. 4139/2013*, ό.π. και Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά-κατ' άρθ. Ερμηνεία του Ν. 4139/2013*, ό.π.

⁹² Βλ. και Σ. Αθανασούλη-Κ. Καραβέλια -Χ. Σπηλιωτοπούλου, *Τοξικολογική ανάλυση τριχών μύθοι και πραγματικότητα*, ΠΧρ.2005, σελ. 97 επ.

3.4. Κριτική Θεώρηση

Κατά την άποψη μου, η νομοθετική αυτή μεταβολή ήταν επιβεβλημένη από την ίδια την δικαστηριακή πρακτική ετών. Δεν θα πρέπει να λησμονούμε ότι η πραγματογνωμοσύνη ήταν και είναι ο βασικός βοηθός του Δικαστή σε τέτοιες υποθέσεις. Ωστόσο, όπως προέκυπτε συχνά, η πραγματογνωμοσύνη ελλείπει μέσω των υποδομών, ελλείπει ενδιαφέροντος και ευαισθησίας ορισμένων προανακριτικών υπαλλήλων και εισαγγελικών και δικαστικών λειτουργιών καθυστερούσε να διενεργηθεί ή διενεργούνταν με τρόπο που δεν πληρούσε τις εκ του νόμου προϋποθέσεις και έτσι, είτε δεν κατέληγε σε κάποιο ξεκάθαρο συμπέρασμα είτε κατέληγε σε εσφαλμένο συμπέρασμα. Επιπλέον, πολλές φορές οι κατηγορούμενοι - ειδικά όταν δεν είχαν κάποιον συνήγορο υπεράσπισης - ξεχνούσαν να αιτηθούν τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης στο στάδιο της προανάκρισης και της κύριας ανάκρισης, άλλοτε υπήρχε πρακτική αδυναμία διεξαγωγής, όταν η σύλληψη συνέβαινε σε μέρος όπου δεν υπήρχε κατάλληλο νοσηλευτικό ίδρυμα. Επιπλέον, η επίτευξη της σωστής διάγνωσης παρακωλύετο από το γεγονός ότι η αποτελεσματικότητα των εργαστηριακών αναλύσεων αφορούσε κυρίως τη διαπίστωση της πρόσφατης χρήσης ναρκωτικών ουσιών και όχι την κατάφαση της τυχόν μακροχρόνιας εξάρτησης του εξεταζόμενου. Η χρήση δε του προβλεπόμενου ερωτηματολογίου για τη διάγνωση της εξάρτησης ήταν αμφίβολης αποτελεσματικότητας, αφού οι επιθυμητές απαντήσεις για την κατάφαση της τοξικοεξάρτησης ήταν εκ των προτέρων γνωστές στους χρήστες με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την αλήθεια τους και την τυχόν «κατάχρηση» του ερωτηματολογίου από «έμπειρους διακινητές». Τέλος, η σχετική πραγματογνωμοσύνη ενείχε ένα αμιγώς ιατρικό και όχι πολύπλευρο χαρακτήρα ενώ πολύ συχνά ο επί πενήνθήμερο προβλεπόμενος κλινικός έλεγχος του εξεταζόμενου παραλείπονταν για πρακτικούς λόγους⁹³. Συνεπώς, η καινοτομία του αρθ. 30 του Ν.4139/2013 συνέβαλε ιδιαίτερω στην διάγνωση της εξάρτησης.

Η ρύθμιση του Ν.4139/2013 κατατείνει στην πληρέστερη και πολυεπίπεδη προσέγγιση της έννοιας της τοξικοεξάρτησης και η παράλληλη συνεκτίμηση πλειόνων αποδεικτικών στοιχείων είναι πλήρως εναρμονισμένη και σύμφωνη με την αρχή της ηθικής αποδείξεως, όπως αυτή καθορίζεται κατ' άρθρο 177 ΚΠΔ, σύμφωνα με τα

⁹³ Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά- Κατ' άρθρον ερμηνεία του Ν. 4139/2013*, ό.π., σελ. 240 επ. – Γ. Ναζίρης, Κ. Χατζηκώστας, *Ναρκωτικά (Νομοθεσία, Νομολογία)*, 2^η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2017, σελ. 113 επ.

αναφερόμενα στο άρθρο 30 παρ. 2 Ν. 4139/2013⁹⁴. Ωστόσο, η εφαρμογή της διάταξης αυτής, όπως προκύπτει και από την έρευνα της οποίας τα αποτελέσματα εκτίθενται στο δεύτερο μέρος της παρούσας παρουσιάζει κάποια προβλήματα, αφού τα δικαστήρια στρέφονται σε άλλα αποδεικτικά της εξάρτησης μόνο όταν ελλείπει εντελώς ή υπάρχει μεν αλλά είναι ατελής η πραγματογνωμοσύνη. Αντίθετα, σε περίπτωση που έχει διενεργηθεί μία πραγματογνωμοσύνη με πλήρη εφαρμογή των σχετικών τυπικών και ουσιαστικών προϋποθέσεων, το δικαστήριο εξακολουθεί να εστιάζει και υπό την ισχύ του νεότερου νόμου κατ' αρχήν στα πορίσματα αυτής, προκειμένου να καταγνωστεί ή όχι η εξάρτηση του εξεταζομένου. Αυτό άλλωστε αποδεικνύει και η μετά την κατάργηση του Ν.3459/2006 και καθιέρωση του αρθ. 30 του Ν. 4139/2013 διατήρηση της αυτής κατεύθυνση από τη νομολογία των δικαστηρίων της ουσίας, τα οποία εμφανώς προκρίνουν ως ασφαλέστερο αποδεικτικό στοιχείο τη διενεργηθείσα, όπου αυτή υπάρχει, ανεξάρτητη ιατρική πραγματογνωμοσύνη έναντι των λοιπών προσκομιζόμενων στοιχείων⁹⁵.

Τίθεται, επιπλέον, το ερώτημα αν και κατά πόσο η πραγματογνωμοσύνη δεσμεύει τη κρίση του δικαστηρίου. Η κυρίαρχη (και ορθότερη) θέση υποστηρίζει τη μη δεσμευτικότητα της πραγματογνωμοσύνης και έχει βάση την αρχή της ηθικής απόδειξης, η οποία θεμελιώνεται στο αρθ. 177 και βάσει της νομολογίας (ΑΠ1061/2007, ΑΠ455/010, ΑΠ 1266/2010) γίνεται δεκτό ότι η έκθεση πραγματογνωμοσύνης εκτιμάται μεν ελεύθερα από το δικαστήριο της ουσίας, πλην όμως πρέπει να αιτιολογείται η αντίθετη αυτή κρίση, καθώς αποτελεί ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο. Δηλαδή, το πόρισμα της πραγματογνωμοσύνης δεν υποχρεώνει τον δικαστή, αλλά υπόκειται σε ελεύθερη και ανέλεγκτη κρίση του, γιατί αλλιώς ο πραγματογνώμονας αντί να είναι βοηθός του δικαστή τον υποκαθιστά, φαλκιδεύοντας έτσι τη συνταγματική επιταγή για την απονομή της δικαιοσύνης από τα δικαστήρια⁹⁶. Φυσικά, υπάρχει και αντίθετη άποψη που υποστηρίζει την δεσμευτικότητα της πραγματογνωμοσύνης, με το σκεπτικό ότι ο δικαστής μη έχοντας τις ειδικές απαιτούμενες γνώσεις δεν μπορεί να αντιπαραθέσει ισάξια επιστημονικά επιχειρήματα,

⁹⁴ Τριανταφυλλου Α., *Οι δικονομικές διατάξεις του νέου νόμου για τα ναρκωτικά*, ΠοινΔικ 8-9/2013. 811 κε.

⁹⁵ Ν. Δημητράτος, *Το πρόβλημα της ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης στ πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων του Ν. 4139/2013*, ΠοινΔικ2/2015, σελ. 153-154.

⁹⁶ Δημητράτος Ν., *Το πρόβλημα της ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων του Ν. 4139/2013*, σε ΠοινΔικ 2/2015. 153 κ.ε.

που να ανατρέπουν το πόρισμα της πραγματογνωμοσύνης⁹⁷. Εάν έχουν υποβληθεί από τον κατηγορούμενο γνωμοδοτήσεις ειδικών επιστημόνων δεν ταυτίζονται με την πραγματογνωμοσύνη και συνεκτιμώνται ως απλά έγγραφα. Δεν είναι ανάγκη το δικαστήριο να αιτιολογεί το αντίθετο προς αυτές πόρισμα του. (ΑΠ 994/2011). Ωστόσο, ζήτημα τίθεται όταν υπάρχει πραγματογνωμοσύνη, που είναι όμως ελλιπής, διότι δεν περιέχει όλα τα στοιχεία που απαιτεί η υπ' αριθμ. Α2Β/3892/1987 απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, είτε δε καθορίζονται πλήρως τα στοιχεία που απαιτεί η παρ. 3 του αρθ. 30, είτε περιέχει ασάφειες. Στην περίπτωση αυτή πρέπει να δεχτούμε ότι όταν η ελλιπής έκθεση πραγματογνωμοσύνης συνηγορεί υπέρ της εξάρτησης του κατηγορουμένου η αποδοχή του ισχυρισμού εξάρτησης μπορεί να λάβει χώρα (αιτιολογημένα)⁹⁸ από τη συνδρομή και συνεκτίμηση και άλλων ισάξιων και πειστικών στοιχείων που πλέον προβλέπονται και τούτο απορρέει όχι μόνο από την αρχή *in dubio pro reo*, αλλά και διότι η έλλειψη κάποιων στοιχείων, που επιβάλλει ο νόμος στην έκθεση πραγματογνωμοσύνης, δεν την καθιστά αυτοδικαίως άκυρη, ούτε χάνει την ουσιαστική αποδεικτική της ισχύ. Θα πρέπει, τέλος, να σημειωθεί επικουρικά ότι η έλλειψη κάποιων στοιχείων στην έκθεση πραγματογνωμοσύνης θα μπορούσε να οδηγήσει σε έκδοση απόφασης με την οποία να διατάσσεται διενέργεια νέας πραγματογνωμοσύνης προκειμένου –αν είναι δυνατό –να καλυφθούν τα κενά ή να συμπληρωθούν οι ασάφειες που ενδεχόμενα αυτή περιέχει⁹⁹.

Αξιοσημείωτο βεβαίως το γεγονός ότι με το Ν.4139/2013 καθίσταται σαφής η διάκριση μεταξύ σωματικής και ψυχικής εξάρτησης άποψη που πλέον εναρμονίζει το νομοθετικό καθεστώς με τα νεότερα ιατρικά δεδομένα και με το ουσιαστικό περιεχόμενο της έννοιας της τοξικοεξάρτησης¹⁰⁰.

⁹⁷ Ν. Δημητράτος, *Το πρόβλημα της ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης στ πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων του Ν. 4139/2013*, ΠοινΔικ2/2015, σελ. 153-154.

⁹⁸ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 230 επ.

⁹⁹ Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά- Κατ' άρθρον ερμηνεία του Ν. 4139/2013*, ό.π., σελ. 241-242 - Γ. Ναζίρης, Κ. Χατζηκώστας, *Ναρκωτικά (Νομοθεσία, Νομολογία)*, 2^η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2017, σελ. 113 επ. - Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά-κατ' άρθρ. Ερμηνεία του Ν. 4139/2013*, ό.π.

¹⁰⁰ Ν. Δημητράτος, *Το πρόβλημα της ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης στ πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων του Ν. 4139/2013*, ΠοινΔικ2/2015, σελ. 153-154.

3.5 Κρίσιμος Χρόνος Διάγνωσης

Ο χρόνος συνδρομής του στοιχείου της εξάρτησης από ναρκωτικά πρέπει να διευκρινίζεται πλήρως στη δικαστική απόφαση. Κρίσιμο χρονικό σημείο θεωρείται ο χρόνος τέλεσης της πράξης για την οποία ο δράστης κατηγορείται. Βέβαια για την επιβολή ενός θεραπευτικού μέτρου θα πρέπει η εξάρτηση να υφίσταται και κατά το χρόνο εκδίκασης. Είναι δυνατό ο δράστης να ήταν εξαρτημένος κατά το χρόνο τέλεσης, αλλά κατά το χρόνο εκδίκασης να έχει απεξαρτηθεί, χωρίς φυσικά αυτό να του στερεί τα δικαιώματα χρήσης των ευεργετικών διατάξεων του αρθ. 30 επόμενο για τους εξαρτημένους δράστες, γεγονός που θα αποτελούσε αντικίνητρο για απεξάρτηση.

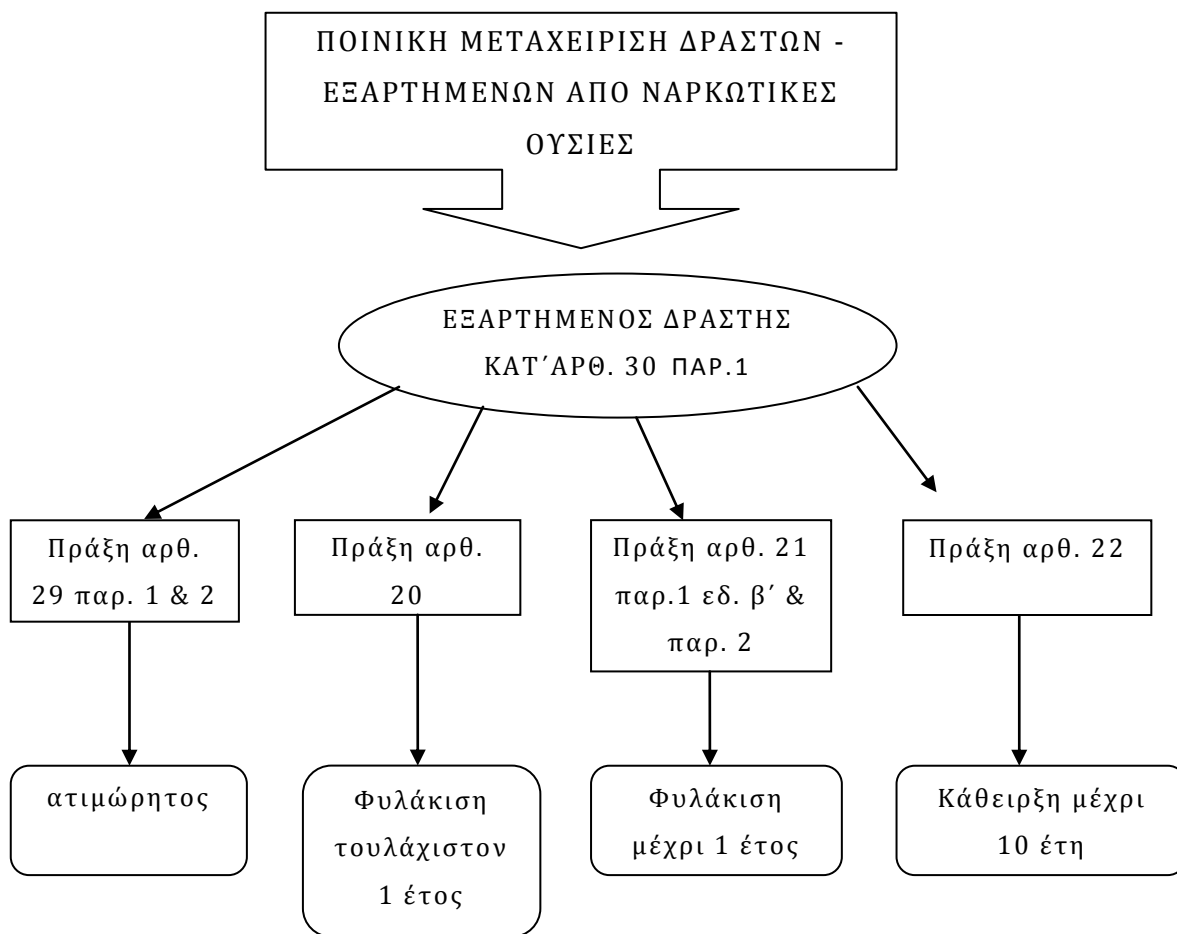
Στην αντίστροφη περίπτωση που ο δράστης δεν ήταν εξαρτημένος όταν τέλεσε το έγκλημα αλλά έχει αποκτήσει την ιδιότητα αυτή κατά την ημέρα της δίκης, τότε στον κατηγορούμενο επιβάλλεται μεν πλήρης ποινή, αλλά στην περίπτωση του μπορούν να διαταχθούν τα μέτρα που προβλέπονται στα άρθρα 34 και 35 Ν. 4139/2013. Σπάνια περίπτωση, ο δράστης να μην ήταν εξαρτημένος κατά την τέλεση, να έγινε στην συνέχεια, αλλά την ημέρα της δίκης να έχει απεξαρτηθεί. Τότε, επιβάλλονται οι βασικές προβλεπόμενες ποινές για τα οικεία εγκλήματα¹⁰¹.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΠΟΙΝΕΣ για τη ΧΡΗΣΗ και τη ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ από ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΥΣ κατά το αρθ. 30 παρ. 4 Ν. 4139/2013.

Το άρθρο 30 παρ. 4 Ν. 4139/2013 προβλέπει την ποινική μεταχείριση των δραστών χρήσης ή διακίνησης ναρκωτικών στην περίπτωση που είναι εξαρτημένοι. Ο γράφων έχει καταρτίσει **διάγραμμα για τη σχηματική απεικόνιση της ποινικής μεταχείρισης των εξαρτημένων.**

¹⁰¹ Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013,ο.π., σελ. 241-242 και Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 232.

Α) Πράξεις ΧΡΗΣΗΣ Ναρκωτικών Ουσιών από Εξαρτημένο.

Άρθρο 30 παρ. 4 α' [Προμήθεια για αποκλειστική χρήση]: Ο διαγνωσθείς ως **εξαρτημένος** χρήστης που τέλεσε πράξη του άρθρου 29 παρ. 1 και 2, δηλαδή εκείνος που για **αποκλειστικά δική του χρήση** [όχι για να την διαθέσει σε τρίτους κάτι από την συγκεκριμένη ποσότητα, έστω και χαριστικά (κέραςμα)¹⁰²] με οποιονδήποτε τρόπο προμηθεύεται ή κατέχει ναρκωτικά, σε ποσότητες που δικαιολογούνται μόνο για ατομική χρήση ή κάνει χρήση αυτών ή καλλιεργεί φυτά κάνναβης σε αριθμό ή έκταση που δικαιολογούνται μόνο για την ατομική του χρήση, αυτός **παραμένει ατιμώρητος**¹⁰³. Ωστόσο, η παρ. 2 του άρθρου 29 πιθανότατα

¹⁰² ΠεντΕφΑθ 944/98 ΠοινΔικ 1999,448 / ΤριμΕφΘες657/2000 ΠοινΔικ 2000,1199/ ΤριμΕφΠειρ251/99 ΠοινΔικ 2000,250.

¹⁰³ Η δυνατότητα του εξαρτημένου αυτού χρήστη να παρακολουθήσει εκούσια ένα πρόγραμμα απεξάρτησης ούτως ή άλλως υφίσταται και δεν χρειάζεται να επιβληθεί από το δικαστήριο.

αναφέρεται από παραδρομή, καθώς ένας «εξαρτημένος» δεν μπορεί να κριθεί συγχρόνως ως «εντελώς περιστασιακός» χρήστης¹⁰⁴. Ο λόγος που δικαιολογεί την κήρυξη της αθωότητας του συγκεκριμένου κατηγορουμένου κατά τη νομολογία είναι η έλλειψη καταλογισμού και η εφαρμογή σε αυτόν –κατά την κρίση του δικαστή- των διατάξεων του αρθ. 32 για την εισαγωγή σε θεραπευτικό κατάσταση, ως μέτρο ασφαλείας. Ο νομοθέτης έκρινε αυθεντικά ότι ο εξαρτημένος δεν έχει δυνατότητα αποφυγής της χρήσης και επομένως αίρεται ο καταλογισμός του¹⁰⁵. Λόγω του αθωωτικού της χαρακτήρα η σχετική απόφαση δεν εγγράφεται στο Ποινικό Μητρώο του εξαρτημένου χρήστη.

Η απλή παραδοχή ότι ο κατηγορούμενος είναι τοξικομανής δεν σημαίνει ταυτόχρονα ότι η προμήθεια έγινε προς αποκλειστικά δική του χρήση, όπως έχει αποτυπωθεί σε πληθώρα δικαστικών αποφάσεων. Ο αυτοτελής ισχυρισμός της εξάρτησης αλλά και αυτός της αποκλειστικής χρήσης, οι οποίοι συχνά προβάλλονται μαζί, αφού θα πρέπει πρώτα να αναγνωριστεί από το δικαστήριο η εξάρτηση, για να κριθεί στην συνέχεια, αν η προμήθεια έγινε με σκοπό την αποκλειστική χρήση από τον εξαρτημένο, είναι αυτοτελείς ισχυρισμοί και για να δεσμεύουν το δικαστήριο και να τύχουν απάντησης θα πρέπει να προβληθούν κατά τρόπο ορισμένο¹⁰⁶. Πρέπει, δηλαδή, να μην αρκούνται στην απλή παραπομπή ή διατύπωση του άρθρου του σχετικού νόμου, αλλά να επικαλείται αυτός που τον προβάλλει τα πραγματικά εκείνα περιστατικά που θεμελιώνουν το αίτημα. Τα πραγματικά αυτά περιστατικά, σύμφωνα με μια προσωπική επισκόπηση της νομολογίας των τελευταίων ετών, θα πρέπει να αποδεικνύουν τον βαθμό εξάρτησης, το χρονικό διάστημα χρήσης ναρκωτικών ουσιών και τις αναλίσκόμενες καθημερινά ποσότητες (ημερήσια δόση), επικουρικά δε (σε περίπτωση μεγαλύτερης της συνήθους ποσότητας για αποκλειστική χρήση) θα πρέπει να αποδεικνύεται η απομακρυσμένη κατοικία του εξαρτημένου και η δύσκολη πρόσβαση του σε προμηθευτή ναρκωτικών (γεγονός που δικαιολογεί είτε την μεγάλη ποσότητα ή

¹⁰⁴ Λ. Κοτσαλής, Μ. Μαργαρίτης, Ι. Φαρσεδάκης, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, 3^η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη –Αθήνα, 2013,σελ.251.

¹⁰⁵ Βλ. Αιτιολογική έκθεση Ν. 4139/2013, άρθρο 30 και Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 232

¹⁰⁶ Λ. Κοτσαλής, Μ. Μαργαρίτης, Ι. Φαρσεδάκης, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π.,σελ.252 και Ν. Παρασκευόπουλος-Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 238

την ανάγκη καλλιέργειας). Κατά την συνήθη πλέον δικαστηριακή πρακτική¹⁰⁷, ο αυτοτελής ισχυρισμός πρέπει να υποβάλλεται και εγγράφως και φυσικά για την δημοσιότητα της ποινικής διαδικασίας να αναπτύσσεται και προφορικά στο ακροατήριο. Αν ο αυτοτελής αυτός ισχυρισμός δεν είναι ορισμένος¹⁰⁸ τότε δεν δημιουργείται υποχρέωση του δικαστηρίου να αιτιολογήσει την απορριπτική κρίση του.¹⁰⁹

Β) Πράξεις ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ Ναρκωτικών Ουσιών από Εξαρτημένο.

Στη δεύτερη περίπτωση της παραγράφου 4 του αρθ. 30 Ν.4139/2013 εμπίπτει ένας μεγάλος αριθμός προσώπων. Πρόκειται στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων για εξαρτημένους διακινητές, για «βαποράκια»¹¹⁰. Συγκεκριμένα στις περιπτώσεις διακίνηση ναρκωτικών που προβλέπονται στα άρθρα 20,21,22 Ν. 4139/2013 ο νόμος προβλέπει επιβολή **μειωμένης ποινής**. Ο νομοθέτης στις περιπτώσεις αυτές κρίνει ότι η εξάρτηση δεν αναιρεί, αλλά μειώνει σημαντικά τις δυνατότητες αποφυγής πράξεων διακίνησης, αφού χάρη σε αυτές διασφαλίζει και την πρόσβαση στη χρήση¹¹¹. Επομένως, *μειώνει τον καταλογισμό ευθύνης και την ποινή*. Ορθά πλέον ο νομοθέτης *εξαιρεί* τις πράξεις του άρθρου 23 Ν. 4139/2013 από την μείωση του καταλογισμού, αφού οι προβλεπόμενες στο άρθρο 23 βαρύτερες πράξεις διακίνησης κατά τεκμήριο το υποκειμενικό τους κίνητρο δεν πηγάζει από ψυχικές καταστάσεις των δραστών οφειλόμενες στη εξάρτηση από ναρκωτικά, συνεπώς ως προς αυτές ισχύει το πλήρες πλαίσιο ποινής.

Συγκεκριμένα, οι προβλεπόμενες περιπτώσεις μείωσης της ποινής λόγω της εξάρτησης διαβαθμίζονται ως εξής¹¹²:

- Άρθρο 30 παρ. 4 β' : Αν πρόκειται για εξαρτημένο που τέλεσε οποιαδήποτε από τις βασικές πράξεις διακίνησης του άρθρου 20 [εισαγωγή, εξαγωγή, πώληση, αγορά,

¹⁰⁷ Για την νομολογιακή αποτύπωση του συγκεκριμένου ισχυρισμού παραπέμπω στο Κεφάλαιο Β. 4 – Επισκόπηση Νομολογίας και στο Παράρτημα ΙΙ της παρούσας.

¹⁰⁸ (ΑΠ 858/2007, ΑΠ 1034/2003, ΑΠ 1199/2003, ΑΠ 1658/2001 βλ. και Ν. Παρασκευόπουλου- Κ. Κοσμάτου, Ναρκωτικά Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013, ό.π., σελ. 238)

¹⁰⁹ Αντίθετα επί ορισμένως προβληθέντος αυτοτελούς ισχυρισμού, η αποδοχή ή απόρριψη του δικαστηρίου της ουσίας δεν μπορεί να είναι σιωπηρή (ΑΠ 1822/1997 ΝοΒ 1998.682), αλλά χρήζει ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας (βλ. ΑΠ 1752/2007, ΠΧρ.2008 σελ. 551, ΑΠ 755/2004, ΠΛογ2004, σελ. 1432, κλπ).

¹¹⁰ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 233.

¹¹¹ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4139/2013.

¹¹² Παράθεση κατά την ακολουθία της παραγράφου 4 του αρθ. 30 Ν.4139/2013.

προσφορά, διάθεση, αποστολή, μεταφορά, κατοχή, αποθήκευση, νόθευση, καλλιέργεια, κλπ], αυτός τιμωρείται με φυλάκιση **τουλάχιστον ενός (1) έτους** αντί της ποινής κάθειρξης τουλάχιστον οκτώ (8) έως είκοσι (20) ετών και της χρηματικής ποινής μέχρι 300.000 ευρώ. Ο νομοθέτης εγκατέλειψε την επιλογή της διάκρισης των πράξεων διακίνησης του άρθρου 20 σε υποκατηγορίες, η οποία προβλεπόταν από τον προηγούμενο Ν. 3459/2006. Αν συντρέχει ελαφρυντικό ή άλλος λόγος μείωσης της ποινής, η ποινή μειώνεται ελεύθερα έως το κατώτατο όριο της ποινής φυλάκισης (10 ημέρες)¹¹³. Έχει κριθεί (ορθά) ότι η μείωση της ποινής, κατά το άρθρο 30 παρ. 4β δεν αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας ενόψει της απειλούμενης ποινής, όταν η πράξη τελείται από εξαρτημένο πρόσωπο¹¹⁴.

• Άρθρο 30 παρ. 4 γ': Αν ο δράστης που τέλεσε οποιαδήποτε από τις **προνομιούχες μορφές διακίνησης** του άρθρου 21 Ν.4139/2013 [διακίνηση μικροποσότητας με σκοπό την κάλυψη των καθημερινών αναγκών ή διάθεση ναρκωτικών χωρίς κέρδος σε οικείους με σκοπό την κάλυψη άμεσων αναγκών της χρήσης τους ή κέρασμα], είναι εξαρτημένος, η απειλούμενη ποινή **γίνεται φυλάκιση μέχρι ενός (1) έτους** αντί φυλάκισης μέχρι τρία (3) έτη. Την παραπέρα αυτή μείωση επιβάλλει η μειωμένη ενοχή σε συνδυασμό με την αρχή της αναλογικότητας¹¹⁵.

• Άρθρο 30 παρ. 4 δ': [*Τέλεση διακεκριμένων περιπτώσεων*]: . Αν ο δράστης που τέλεσε οποιαδήποτε από τις διακεκριμένες μορφές διακίνησης που προβλέπονται στο άρθρο 22 Ν.4139/2013 [αν είναι υπάλληλος κλπ, για τη διευκόλυνση ή την απόκρυψη άλλων αδικημάτων, για διακίνηση, κλπ, αν είναι υπότροπος, σε περίπτωση τέλεσης στο πλαίσιο δραστηριότητας εγκληματικής οργάνωσης, υποτροπής, ανάμιξης με τρόφιμα, έκδοσης ιατρικής συνταγής, χορήγησης από φαρμακοποιό] είναι **εξαρτημένος**, η απειλούμενη ποινή γίνεται **πρόσκαιρη κάθειρξη μέχρι δέκα (10) έτη**, αντί κάθειρξης τουλάχιστον δέκα ετών και χρηματικής ποινής από 50.000 έως 500.000 ευρώ. Αν, λοιπόν, ο εξαρτημένος δράστης κρίθηκε ένοχος κατοχής και πώλησης ναρκωτικής ουσίας και είναι *υπότροπος*, η ποινή που θα του επιβληθεί πρέπει να είναι

¹¹³ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 234, Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ο.π.

¹¹⁴ ΑΠ 969/2003, ΠοινΧρ. 2003, 225.

¹¹⁵ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 234.

αυτή των 5-10 ετών κάθειρξης και όχι φυλάκισης 3 ετών [ΑΠ 476/06 ΠοινΔικ 2006, 1070]¹¹⁶.

- **Ειδικά ζητήματα** που μπορεί να προκύψουν κατά την εφαρμογή του άρθρου 30 Ν. 4139/2013 είναι τα εξής: Εάν συντρέχουν **κατά συρροή** περισσότερες πράξεις από τις προβλεπόμενες στα άρθρα 20,21 ή 22 τελούμενες από εξαρτημένο, η μείωση κατά το άρθρο 30 παρ. 4 θα εφαρμοστεί στη συρρέουσα περίπτωση που απειλείται *με τη βαρύτερη ποινή*.

Η ύπαρξη των διακεκριμένων περιπτώσεων πρέπει να αιτιολογείται ειδικώς και δεν αρκεί η μνεία των νομικών όρων, χωρίς ουδεμία αναφορά στα πραγματικά περιστατικά, τα οποία οδηγούν σε κρίση για τέλεση της πράξεως υπό τις εν λόγω περιπτώσεις¹¹⁷.

Αν αναγνωρισθεί στον τοξικομανή κατηγορούμενο που τέλεσε την πράξη με τις ανωτέρω επιβαρυντικές περιστάσεις κάποιο ελαφρυντικό (πχ μετεφηβικής ηλικίας, πρότερου έντιμου βίου), η ποινή μειώνεται ακόμη και επιβάλλεται αντί της κάθειρξης μέχρι 10 ετών, κάθειρξη έως 6 έτη ή φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους, δηλ. ποινή στερητική της ελευθερίας με πλαίσιο μέχρι 6 έτη. (βλ. αρθ. 83 περ. γ ΠΚ). Τούτο διότι η αναγνώριση της ιδιότητας του εξαρτημένου στο πρόσωπο του κατηγορουμένου, που τον υπαγάγει στα νέα πλαίσια ποινής, είναι ανεξάρτητη από την αποδοχή άλλου αυτοτελούς ισχυρισμού, που έχει ως αποτέλεσμα την μείωση της ποινής¹¹⁸.

- Άρθρο 30 παρ. 5: Συνέπεια των ανωτέρω ειδικών προβλέψεων ποινικής μεταχείρισης των εξαρτημένων είναι να προσαρμόζεται στις προβλέψεις της παραγράφου 4 α', β', γ' και δ' του αρθ. 30 και ο **ποινικός χαρακτηρισμός** της πράξης, αν δηλαδή πρόκειται για κακούργημα ή πλημμέλημα, **με κριτήριο την ποινή που προβλέπεται για τον εξαρτημένο στο αρθ. 30 και όχι το γενικό πλαίσιο ποινής** (πλήρης ποινή), που θέτει ο νόμος και θα επέβαλε το δικαστήριο για τα βασικά αδικήματα σχετικά με τα ναρκωτικά, αν ο δράστης δεν ήταν εξαρτημένος. Η ουσιαστική σύνδεση της εξάρτησης με τον καταλογισμό ευθύνης και ποινής οφείλεται στην αναγνώριση ότι ο κατηγορούμενος, που δεν μπορεί να αποφύγει την έξη της

¹¹⁶ Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά - Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, 3^η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη -Αθήνα, 2013,σελ.252 επ.

¹¹⁷ Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά - Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π., σελ.252 επ.

¹¹⁸ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 235 και Ανδρέου Φ., *Ναρκωτικά Ν. 4139 / 2013 : κατ' άρθρο ερμηνεία, νομολογία, βιβλιογραφία*, 2013.

χρήσης ναρκωτικών είναι **ακαταλόγιστος** και εκείνος που δυσκολεύεται ουσιωδώς να την αποφύγει έχει **μειωμένη ευθύνη** και απειλείται με μειωμένη ποινή¹¹⁹.

- Με το Ν.4139/2013 διασφαλίζεται πλέον ότι οι πράξεις αγοράς, κατοχής, μεταφοράς, κλπ ναρκωτικών ουσιών από εξαρτημένους δράστες μπορούν κατ' επιτρεπτή μεταβολή της κατηγορίας να τραπούν από κακουργηματικές σε πλημμεληματικές, δεδομένου ότι τόσο οι θετικές όσο και οι αρνητικές προϋποθέσεις του καταλογισμού αφορούν και αυξομειώνουν την ίδια έννοια της ενοχής, η οποία με ανάλογο τρόπο επιδρά και στο ύψος της απειλουμένης ποινής, άρα ο χαρακτηρισμός του εγκλήματος επηρεάζεται. Και φυσικά ο ποινικός χαρακτηρισμός της πράξης έχει ιδιαίτερη σημασία στην υποτροπή κατά το αρθ. 22 παρ. 2 γ', στη δυνατότητα προσωρινής κράτησης, στην παραγραφή των αδικημάτων, στο χρόνο απόλυσης υπό όρους¹²⁰.

- Επιπλέον, εφόσον οι βασικές πράξεις διακίνησης ναρκωτικών από εξαρτημένο δράστη (χωρίς επιβαρυντικές περιστάσεις) χαρακτηρίζονται ως πλημμεληματικές δυνάμει της παρ. 5, τούτο σημαίνει ότι *εάν εκτός από την εξάρτηση συντρέχει και κάποιο ελαφρυντικό* (πχ της μετεφηβικής ηλικίας ή του πρότερου έντιμου βίου) *ο δικαστής δύναται να μειώσει την ποινή ελεύθερα ως το ελάχιστο όριο του είδους της*, συνεπώς ως το κατώτατο όριο της ποινής φυλάκισης των 10 ημερών, σύμφωνα με το άρθρο 83 ΠΚ¹²¹.

- **Ζητήματα διαχρονικού δικαίου:** Οι ρυθμίσεις του άρθρου 30 παρ. 4 περ. β', γ', δ' Ν.4139/2013 που έχουν εισαχθεί για τους εξαρτημένους δράστες των πράξεων που υπάγονται στις διατάξεις των άρθρων 20,21,22 προβλέπουν ποινές χαμηλότερες από τις αντίστοιχες του αρθ. 30 παρ. 4 περ. β και γ του Ν. 3459/2006. Ως εκ τούτου θα πρέπει να εφαρμοστούν αναδρομικά, ως ηπιότερες, κατ' αρθ. 2 παρ. 1 ΠΚ και επί

¹¹⁹ Την επιλογή αυτή του νομοθέτη (Ν.3811/2010 και Ν.4139/2013) ήδη ασπαζόταν και πριν τη νομοθετική καθιέρωση της ως ερμηνευτική θέση η μειοψηφία της ολομέλειας του ΑΠ και ένα μέρος της νομολογίας. Όμως, η νομολογία στην πλειονότητα της αποδεχόταν ότι ένας λόγος μείωσης του καταλογισμού σε αντίθεση με μια διαφοροποίηση της υπαιτιότητας δεν επιδρά στο αξιολογικό φορτίο του νομοτυπικού κανόνα και επομένως ο χαρακτήρας των εγκλημάτων διακίνησης ναρκωτικών από εξαρτημένο παραμένει κακουργηματικός.

¹²⁰ Ν. Παρασκευόπουλος-Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά Κατ' άρθρον* ερμηνεία Ν.4139/2013, σελ. 235, Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο* ερμηνεία του Ν.4139/2013, ό.π.,σελ.256 και Ν. Παρασκευόπουλος-Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά-Κατ' άρθρον* ερμηνεία Ν.4139/2013, ό.π., σελ. 238.

¹²¹ Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο* ερμηνεία του Ν.4139/2013,ό.π. σελ.256 και Ν. Παρασκευόπουλος-Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά-Κατ' άρθρον* ερμηνεία Ν.4139/2013, ό.π., σελ. 238.

πράξεων που τελέστηκαν και πριν την ημέρα έναρξης ισχύος του Ν. 4139/2013 (20-3-2013), εφόσον δεν έχουν δικαστεί αμετάκλητα. Αντίθετα μετά την κατάργηση με το Ν. 4139/2013 της μείωσης της ποινής για τις πράξεις του αρθ. 23 (ιδιαίτερα διακεκριμένες) όταν ο δράστης είναι εξαρτημένος η παλιότερη ρύθμιση του αρθ. 30 παρ. β' και γ' Ν. 3459/2006 που προβλέπει τις αντίστοιχες περιπτώσεις θα συνεχίσει να εφαρμόζεται επί πράξεων που έχουν τελεστεί πριν τη ισχύ του νέου νόμου¹²²

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΚΑΤ'ΙΔΙΑΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ

ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΥΣ¹²³

Ήδη στα άρθρα 31 έως 35 του νέου 4139/2013 ενσωματώθηκαν, τροποποιημένες άρδην οι ρυθμίσεις που προηγουμένως υπάγονταν στα άρθρα 31 και 32 Ν. 3459/2006 (ΚΝΝ). Ωστόσο, η πολυπλοκότητα και η αποσπασματικότητα των παλαιότερων ρυθμίσεων καθιστούσαν σπάνια την εφαρμογή τους. Η ανάλυση του μακροσκελέστατου άρθρου 31 ΚΝΝ σε περισσότερα άρθρα σε συνδυασμό με την επιλογή ενδεικτικών του περιεχομένου τίτλων των άρθρων, εξυπηρέτησε νομοτεχνικές σκοπιμότητες. Συγκεκριμένα, στο νέο άρθρο 31 εντάχθηκαν ρυθμίσεις για το στάδιο της προδικασίας, στο άρθρο 32 ρυθμίσεις για όσους συμμετέχουν σε εξελισσόμενα προγράμματα απεξάρτησης, στο άρθρο 33 καλύπτονται οι περιπτώσεις κατά τις οποίες το εκτός των καταστημάτων απεξάρτησης πρόγραμμα έχει ολοκληρωθεί, στο άρθρο 34, το οποίο αποτελεί στο σύνολο του μια καινοτομία, εντάσσονται οι προβλέψεις για απόφαση εισαγωγής σε θεραπευτικό ή ειδικό κατάστημα κράτησης ή σε κατάστημα κράτησης όπου λειτουργεί πρόγραμμα και μεταγωγές για πρώτη φορά στο πλαίσιο της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης και στο άρθρο 35 έχουν συγκεντρωθεί οι διάσπαρτες προηγούμενες ρυθμίσεις για απόλυση υπό όρους¹²⁴.

Στην ουσία με τα άρθρα 31-35 εισάγονται δύο καινοτομίες για τους εξαρτημένους χρήστες ναρκωτικών ουσιών, ήτοι α) καθιερώνεται ένα δικαίωμα στη θεραπεία, δηλαδή στην απεξάρτηση του εξαρτημένου κρατουμένου και β) προβλέπεται η δυνατότητα επιβολής εναλλακτικών μέτρων απεξάρτησης από το δικαστήριο.

¹²² Σύμφωνα με το αρθ. 7 παρ. 2 του Συντάγματος ποτέ δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη που προβλεπόταν κατά την τέλεση της πράξης.

¹²³ Ο γράφων κατήρτισε διάγραμμα απεικόνισης των κυριότερων εναλλακτικών μέτρων, που παρατίθεται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ της παρούσας.

¹²⁴ Ναζίρης Γ., Χατζηκώστας Κ., *Ναρκωτικά*, 2^η έκδ., εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα, 2017.

5.1 Προϋποθέσεις εφαρμογής των εναλλακτικών μέτρων του N.4139/2013 κατά την προδικασία.

Το άρθρο 31 του Ν. 4139/2013 προβλέπει την ειδική μεταχείριση των εξαρτημένων χρηστών ναρκωτικών κατά την προδικασία της ποινικής δίκης, παρέχοντας δύο βασικές επιλογές, υπό τις εξής τρεις προϋποθέσεις: α) Πρώτον, ο κατηγορούμενος πρέπει να είναι πρόσωπο εξαρτημένο από τα ναρκωτικά, το οποίο απέκτησε την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλλει με τις δικές του δυνάμεις, κατά την έννοια του αρθ. 30 παρ. 3 επ. β) Δεύτερον, κατηγορούμενος να έχει τελέσει κάποιο ή κάποια από τα εγκλήματα των άρθρων 20 (βασικά εγκλήματα ναρκωτικών), 21 (ιδιαίτερες περιπτώσεις), 22 (διακεκριμένες περιπτώσεις), 23 (ιδιαίτερα διακεκριμένες περιπτώσεις), 24 (πρόκληση και διαφήμιση), 25 (οδήγηση μεταφορικών μέσων), 29 (καλλιέργεια ινδικής κάνναβης, χρήση ναρκωτικών, πλαστογραφία ιατρικής συνταγής), και 30 παρ. 4 (έγκλημα από εξαρτημένο δράστη με το ελαφρυντικό) ή κάποιο άλλο έγκλημα που φέρεται ότι τελέστηκε για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών (χωρίς εξαίρεση). Το αρθ. 31 ΚΝΝ¹²⁵ εξαιρούσε από τα εγκλήματα προς διευκόλυνση μία λίστα εγκλημάτων, οι δράστες των οποίων αποκλείονταν από την ευεργετική ρύθμιση. Ωστόσο, το άρθρο 31 του ισχύοντος νόμου δεν περιλαμβάνει τέτοιες εξαιρέσεις. Ειδικά κατά την προδικασία δηλαδή από τον κατάλογο των σχετικών εγκλημάτων λείπουν οι εξαιρέσεις (αρθ. 23 Ν. 4139/2013, 187^A, 299, 310 παρ. 3, 322,323,324,336, και 380 παρ. 1 ΠΚ) εκείνες που στη συνέχεια ορίζονται στο άρθρο 32 παρ. 1 και ισχύουν για την εφαρμογή των άρθρων 32-35 Ν.4139/2013. Η διαφοροποίηση αυτή δεν ήταν σαφώς παράλειψη του νομοθέτη, αλλά στοχευμένη επιλογή, καθώς ο νομοθέτης θεώρησε ότι «η επιλογή της θεραπευτικής προσέγγισης θα πρέπει να είναι ανοιχτή για το δικαστήριο σε περίπτωση οποιουδήποτε κατηγορούμενου είναι εξαρτημένος από ναρκωτικές ουσίες». Τούτο υποδηλώνει και η Αιτιολογική έκθεση στο αρθ. 31 Ν. 4139/2013, κατά την οποία οι προβλεπόμενοι όροι και τα θεραπευτικά μέτρα ισχύουν για κάθε έγκλημα, «καθώς αποσκοπούν στη θεραπευτική προσέγγιση κάθε εξαρτημένου κατηγορουμένου από τις ναρκωτικές ουσίες με γνώμονα το δικαίωμα του στην υγεία και στην περίθαλψη». **Κρίνεται, δηλαδή ότι η κράτηση**

¹²⁵ Μπρακουμάτσος Π., *Ερμηνευτική και Νομολογιακή Προσέγγιση του Άρθρου 31 Ν.3459/2006*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 59 επ.

και η απειλή της προσωρινής κράτησης μπορούν να κινητοποιήσουν το δράστη προς την κατεύθυνση της θεραπείας¹²⁶. γ) Τρίτον, ο δράστης πρέπει να έχει προσέλθει οικειοθελώς και να δηλώσει ότι επιθυμεί¹²⁷ να παρακολουθήσει σχετικό εγκεκριμένο από το νόμο συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα του αρθ. 51. δ) Τέταρτον, από διαδικαστική άποψη το μέτρο μπορεί να επιβάλλεται είτε από ανακριτή με σύμφωνη γνώμη εισαγγελέα (α'), είτε αν ο αιτών είναι κρατούμενος από ειδική Επιτροπή (αρθ. 31 περ. β' και αρ. 34 παρ. 2 Ν.4139/2013), είτε τέλος από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο (αρθ. 31 περ. γ').

[Άρθρο 31]

Στην προδικασία ο Ν.4139/2013 παρέχει στον εξαρτημένο δύο αρκετά καινοτόμες, σημαντικές και εύστοχες κατά τη γνώμη μου εναλλακτικές λύσεις:

Α) Πρώτον την επιβολή από τον ανακριτή με τη σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα του **περιοριστικού όρου της εισαγωγής του κατηγορουμένου** σε εγκεκριμένο κατά το νόμο θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης, **αντί της επιβολής προσωρινής κράτησης** στις περιπτώσεις εκείνες που σύμφωνα με τον ΚΠΔ θα έπρεπε ή θα μπορούσε να επιβληθεί προσωρινή κράτηση. (αρθ. 31 παρ. 1 α). Ο κατηγορούμενος, και αυτός των άρθρων 20-25 και 29-30 παρ. 4, αλλά και αυτός που φέρεται ότι τέλεσε κάποιο έγκλημα για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών, αν δηλώσει ότι επιθυμεί να παρακολουθήσει *θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης, εγκεκριμένου κατ' αρθ. 51 οργανισμού*¹²⁸, τότε ο **ανακριτής με σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα** μπορεί να επιβάλλει ως περιοριστικό όρο την εισαγωγή του σε αντίστοιχο θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης. Οι όροι διεξαγωγής του επιβαλλόμενου προγράμματος απεξάρτησης (κλειστό, ανοιχτό, με χρήση υποκατάστατων, στεγνό, με άμεση εισαγωγή σε κλειστό περιβάλλον ή μετά από προπαρασκευή σε εξωτερικές δομές, κλπ) καθορίζονται από τους κανόνες λειτουργίας

¹²⁶ Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013,ο.π., σελ. 254, Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013, ό.π.,σελ.260 και Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 240.

¹²⁷ Αυτό προβλέπεται από τις περιπτώσεις α' και β' του άρθρου 31 Ν.4139/2013, αλλά εννοείται επίσης και στην περίπτωση γ' στο ίδιο άρθρο.

¹²⁸ Κατά την νέα διατύπωση που ακολουθεί το αρθ. 31 Ν. 4139/2013 μετά την τροποποίηση του με ο αρθ. 10 Ν. 4322/2015.

των εγκεκριμένων δομών του άρθρου 51 Ν. 4139/2013.¹²⁹ Η ratio της διάταξης αυτής φαίνεται να είναι η προώθηση της δυνατότητας θεραπευτικής προσέγγισης του δράστη που δηλώνει ότι επιθυμεί να παρακολουθήσει θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης, λαμβανομένων υπόψη ότι οι ήδη προβλεπόμενοι στον ΚΠΔ περιοριστικοί όροι ουδεμία σχέση έχουν με την απεξάρτηση και είναι αλυσιτελείς ως προς αυτή, ενώ η επιβολή του συγκεκριμένου περιοριστικού όρου έχει κάτι να αποφέρει στον εξαρτημένο και συμβάλει στη ορθολογική επιβολή της προσωρινής κράτησης, καθώς ουδέν προσφέρει ο συγχρωτισμός εξαρτημένων και μη εξαρτημένων προσωρινά κρατούμενων στις δικαστικές φυλακές, επιπλέον λαμβάνεται υπόψη ότι ο κίνδυνος της επικείμενης στέρησης της ελευθερίας σε περίπτωση μη εκπλήρωσης του περιοριστικού όρου από τον εξαρτημένο δράστη λειτουργεί και ως μοχλός κινητοποίησης του προς απεξάρτηση, γεγονός που είναι και ο βασικός στόχος του νομοθέτη και της συντεταγμένης πολιτείας, όπως προκύπτει από το σύνολο των διατάξεων του Ν. 4139/2013¹³⁰. Η πρόβλεψη του ειδικού αυτού περιοριστικού όρου απεξάρτησης οφείλεται στο γεγονός ότι η γενική ευχέρεια που υπήρχε προηγουμένως, πρακτικά δεν είχε αξιοποιηθεί όσα θα έπρεπε, μολονότι η απαρίθμηση των επιλογών του αρθ. 282 παρ. 2 ΚΠΔ ήταν ενδεικτική.¹³¹

Β) Η δεύτερη εξίσου σημαντική πρόβλεψη ειδικής μεταχείρισης που μπορεί να τύχει ο εξαρτημένος δράστης στο στάδιο της ποινικής προδικασίας συνίσταται στην προώθηση εναλλακτικών μέτρων απεξάρτησης, που εκτελούνται εντός των καταστημάτων κράτησης. Δηλαδή, ακόμη και αν κάποιος δεν υποβάλλει εξαρχής αίτημα αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης με παρακολούθηση προγράμματος απεξάρτησης εκτός των καταστημάτων κράτησης ή αν αυτό δεν γίνει δεκτό, τότε ο νόμος δίνει την δυνατότητα στον εξαρτημένο-προσωρινά κρατούμενο, εφόσον το επιθυμεί, να δηλώσει στο κατά το άρθρο 10 του Σωφρονιστικού Κώδικα Συμβούλιο της Φυλακής ότι θέλει να παρακολουθήσει ειδικό πρόγραμμα απεξάρτησης εγκεκριμένου κατ' αρθ. 51 οργανισμού εντός θεραπευτικών ή ειδικών καταστημάτων κράτησης ή τμήματος

¹²⁹ Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π., σελ. 256.- Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π.,σελ.260 και Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 240 επ.

¹³⁰ Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, 3^η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη –Αθήνα, 2013,σελ.262.

¹³¹ Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π., σελ. 252.

αυτών όπου λειτουργεί τέτοιο πρόγραμμα.¹³² Στην ουσία πρόκειται για τα ίδια ακριβώς μέτρα που προβλέπονται στο άρθρο 34 Ν.4139/2013 και επιβάλλονται σε καταδίκους εξαρτημένους. Σε περίπτωση που το δηλώσει ο προσωρινά κρατούμενος συμμετέχει αρχικά στην παρακολούθηση προγράμματος διάγνωσης και σωματικής αποτοξίνωσης από μία έως τρεις (1-3) εβδομάδες, ανάλογα με τις ανάγκες του και κατά την κρίση του υπευθύνου του σχετικού προγράμματος, τη λεγόμενη πρώτη φάση. Μετά την ολοκλήρωση της φάσης αυτής, **ειδική επιτροπή** οριζόμενη από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αποτελούμενη από το κατά άρθρο 10 του Σωφρονιστικού Κώδικα, **Συμβούλιο Φυλακής**, στη σύνθεση του οποίου προτίθεται στη συγκεκριμένη περίπτωση ο υπεύθυνος του προγράμματος σωματικής αποτοξίνωσης ή ο υπεύθυνος του προγράμματος ψυχολογικής απεξάρτησης του καταστήματος κράτησης¹³³, **αφού διαπιστώσει την επιτυχή ολοκλήρωση της πρώτης φάσης, παρέχει τη δυνατότητα στον κατηγορούμενο να παρακολουθήσει** ειδικό πρόγραμμα ψυχολογικής απεξάρτησης. Ο χρόνος παραμονής στα ανωτέρω αναφερόμενα καταστήματα υπολογίζεται σαφώς ως χρόνος προσωρινής κράτησης και σε περίπτωση καταδίκης αφαιρείται ως χρόνος έκτισης από την επιβληθείσα στερητική της ελευθερίας ποινή¹³⁴.

Το αρθ. 31 προβλέπει σαφώς ότι για να τύχει αυτών των ευεργετημάτων ο δράστης θα πρέπει να είναι εξαρτημένος κατά την έννοια του αρθ. 30 παρ. 1. Τίθεται, λοιπόν, ζήτημα τί συμβαίνει στη περίπτωση που κάποιος προσωρινά κρατούμενος επικαλείται ότι είναι εξαρτημένος και θέλει να παρακολουθήσει το πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης 3 εβδομάδων, χωρίς ωστόσο να είναι εξαρτημένος. Ελέγχεται αυτό κάπως; Στην πράξη κανείς μη εξαρτημένος (έστω και περιστασιακός χρήστης) δεν θα άντεχε να υποβληθεί στο πρόγραμμα διάγνωσης και σωματικής απεξάρτησης, ακόμη και αν στην αρχή ξεκινούσε προσχηματικά, προκειμένου να τύχει στην συνέχεια των ευεργετημάτων του νόμου. Εξάλλου, ακόμη και αν κατάφερνε με κάποιο τρόπο να περάσει το στάδιο της σωματικής απεξάρτησης είναι βέβαιο πως «θα κοβόταν» από την

¹³² Ως τροποποιήθηκε η διάταξη του αρθ. 31 περ. β' Ν.4139/2013 με το αρθ. 10 Ν. 4322/2015.

¹³³ Κρίνεται αναλόγως την περίπτωση. Μπορεί να αποφανθεί ότι δεν υπάρχει ψυχική εξάρτηση ή ότι δεν ήταν συνεπής στην πρώτη φάση.

¹³⁴ Μουζακίτης Σπ., *Η Μεταχείριση των Εξαρτημένων Χρηστών στα διάφορα στάδια της ποινικής διαδικασίας: Οι Γενικές κατευθύνσεις, σε Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 51 επ.

ειδική επιτροπή, που αποφασίζει σχετικά με την συμμετοχή του στην επόμενη φάση της θεραπευτικής διαδικασίας.

Γ) Τρίτη περίπτωση είναι εκείνη κατά την οποία η αρχικώς επιβληθείσα προσωρινή κράτηση **αντικαθίσταται με περιοριστικούς όρους**. Το αρμόδιο **δικαστικό συμβούλιο**, το οποίο κρίνει την αίτηση αντικατάστασης μπορεί είτε αυτεπαγγέλτως είτε με αίτημα του προσωρινά κρατούμενου - υποδίκου να επιβάλλει ως περιοριστικό όρο την παρακολούθηση θεραπευτικού προγράμματος απεξάρτησης εκτός καταστήματος κράτησης, υπό την προϋπόθεση ότι ο εγκεκριμένος κατ' αρθ. 51 Ν. 4139/2013, (ως τροποποιήθηκε με το Ν. 4322/2015) φορέας τον κάνει δεκτό. Πρόκειται δηλαδή για θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης που λειτουργεί εκτός των σωφρονιστικών καταστημάτων¹³⁵.

Συνεπώς το αρθ. 31 Ν.4139/2013 προβλέπει δυο εναλλακτικές για απεξάρτηση **εκτός** καταστημάτων κράτησης (επιβολή περιοριστικού όρου, αντικατάσταση προσωρινής κράτησης με περιοριστικό όρο) και μία **εντός** καταστήματος κράτησης (για προσωρινή κράτηση)¹³⁶. Είναι σαφές ότι εφόσον αναφερόμαστε σε προσωρινή κράτηση και περιοριστικούς όρους η τελεσθείσα πράξη θα πρέπει να είναι κακούργημα ή πλημμέλημα που από το νόμο ρητώς προβλέπεται η δυνατότητα επιβολής προσωρινής κράτησης, κατά το αρθ. 282 ΚΠΔ.

[Άρθρο 32]

Έννομες συνέπειες της συμμετοχής σε θεραπευτικά προγράμματα απεξάρτησης εκτός των καταστημάτων κράτησης

Ο Ν.4139/2013 ξεχώρισε και ενσωμάτωσε στο άρθρο 32 εκείνες τις ρυθμίσεις του άρθρου 31 του ΚΝΝ, που αναφέρονται σε κατηγορούμενο ή καταδικασμένο πρόσωπο που συμμετέχει σε θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης **εκτός** καταστημάτων κράτησης. Τα επιμέρους ευεργετήματα ήταν ήδη γνωστά από τον προηγούμενο Κώδικα. **Έχουν καθιερωθεί επειδή είναι γνωστό ότι η (πλήρης) απεξάρτηση είναι**

¹³⁵ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 242, Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π. και Ν. Παρασκευόπουλος-Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά-Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ό.π.

¹³⁶ Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, 3^η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη -Αθήνα, 2013,σελ.262, Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013,ο.π.*, σελ. 256

περισσότερο αποτελεσματική στην κατεύθυνση της (ειδικής) πρόληψης της δευτερογενούς εγκληματικότητας σε σχέση με την κοινή φυλάκιση¹³⁷.

Προϋπόθεση εφαρμογής του άρθρου 32 Ν.4139/2013, εκτός της διάγνωσης της εξάρτησης στο πρόσωπο του κατηγορούμενου (κατ' αρθ. 30 παρ. 1) και της συμμετοχής του σε θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης εκτός καταστήματος κράτησης, που πρέπει να συντρέχουν συμπλεκτικά, είναι η τέλεση ενός εκ των **περιοριστικά αναφερόμενων** κάτωθι εγκλημάτων: τα εγκλήματα των άρθρων 20 (βασικά εγκλήματα ναρκωτικών), 21 (ιδιαίτερες περιπτώσεις), 22 (διακεκριμένες περιπτώσεις), 24 (πρόκληση και διαφήμιση), 25 (οδήγηση μεταφορικών μέσων), 29 (καλλιέργεια ινδικής κάνναβης, χρήση ναρκωτικών ουσιών, πλαστογραφία ιατρικής συνταγής) και 30 παρ. 4 (έγκλημα από εξαρτημένο δράστη με το ελαφρυντικό) ή κάποιο άλλο έγκλημα που φέρεται ότι τελέστηκε για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών, **εκτός** από τα εγκλήματα που προβλέπονται στα άρθρα 187^A (τέλεση τρομοκρατικών πράξεων), 299 (ανθρωποκτονία από πρόθεση), 310 παρ. 3 (βαριά σκοπούμενη σωματική βλάβη), 311 (θανατηφόρα βλάβη), 322 (αρπαγή), 323 (εμπόριο δούλων), 324 (αρπαγή ανηλίκων), 336 (βιασμός) και 380 παρ. 2 (ληστεία με επιβαρυντικές περιπτώσεις) του Π.Κ. Σαφώς αποκλείονται και οι πράξεις του αρθ. 23 Ν. 4139/2013.

Η σημαντική καινοτομία της ρύθμισης του αρθ. 32 του Ν.4139/2013 είναι η συρρίκνωση του καταλόγου των εξαιρέσεων¹³⁸, των εγκλημάτων, η διάπραξη των οποίων αποκλείει την εφαρμογή των σχετικών ευεργετημάτων. Στην ουσία μιλούμε για διεύρυνση εφαρμογής του κανόνα των ρυθμίσεων του αρθ. 32 Ν.4139/2013. Η μεταρρύθμιση αυτή στηρίζεται στη διάγνωση ότι σημαντικό μέρος των μελών των θεραπευτικών προγραμμάτων απεξάρτησης έχει διαπράξει π.χ. ληστείες (380 παρ. 1 ΠΚ) ή επικίνδυνες σωματικές βλάβες (309 ΠΚ) ή εκθέσεις (306 ΠΚ), πράγμα όμως που δεν αποκλείει αν υπάρξει σοβαρή προσπάθεια την απεξάρτηση από τα ναρκωτικά και την απεμπλοκή από την εγκληματικότητα¹³⁹.

¹³⁷ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 242.

¹³⁸ Έχουν αφαιρεθεί από τον κατάλογο εξαιρέσεων τα εγκλήματα της έκθεσης (306 ΠΚ), η επικίνδυνη σωματική βλάβη (309 ΠΚ), η εκ του αποτελέσματος βαρεία σωματική βλάβη (310 παρ. 1 ΠΚ), η σωματική βλάβη ανηλίκων (312 ΠΚ), οι διακεκριμένες περιπτώσεις κλοπής του άρθρου 374 εδ. α και β' αντίστοιχα, η απλή ληστεία του αρθ. 380 παρ. 1 ΠΚ και τα εγκλήματα που τελούνται για νομιμοποίηση εσόδων.

¹³⁹ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 243 και Ανδρέου Φ., *Ναρκωτικά Ν. 4139 / 2013 : κατ' άρθρο ερμηνεία, νομολογία, βιβλιογραφία*, 2013.

Σημαντικό στοιχείο που πρέπει να σημειωθεί είναι ότι η προσφυγή στα προβλεπόμενα στο άρθρο 31 επ. Ν. 4139/2013 εναλλακτικά θεραπευτικά μέτρα, προϋποθέτει τον χαρακτήρα τους ως ολοκληρωμένων προγραμμάτων απεξάρτησης, με ιατρικές, ψυχολογικές και κοινωνικές διαδικασίες, που παρέχει προσδοκίες αλλαγής κοινωνικής στάσης και απομάκρυνσης από την εγκληματικότητα, ανεξάρτητα από την ενδεχόμενη χορήγηση υποκατάστατων. Η απλή χορήγηση υποκατάστατων, χρήσιμη για τη μείωση βλάβης, επομένως δεν αρκεί για την εφαρμογή των μέτρων. Η συμμετοχή βεβαία σε θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης προϋποθέτει ουσιαστικά την ιδιότητα του εξαρτημένου από τα ναρκωτικά προσώπου, προϋπόθεση που ισχύει και τυπικά αφού το αρθ. 32 παραπέμπει στο αρθ. 31 το οποίο προϋποθέτει ότι τα σχετικά εγκλήματα τελέσθηκαν από άτομο που απέκτησε την έξη χρήσης ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλλει με δικές του δυνάμεις.

ΤΑ ΚΑΤ' ΙΔΙΑΝ ΕΥΕΡΓΕΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ [Αρθ. 32 παρ.1].

Υπό τις άνω προϋποθέσεις παρέχονται στους δράστες τα ακόλουθα ευεργετικά μέτρα: α) Αναβολή και αποχή από την άσκηση ποινικής δίωξης, β) αναστολή εντάλματος σύλληψης, γ) Αναστολή εκτέλεσης ποινής. Αναλυτικά:

➤ Αναβολή της άσκησης ποινικής δίωξης [άρθρο 32 παρ. 1 α' Ν.4139/2013]:

Η αναβολή και η αποχή από την άσκηση ποινικής δίωξης προβλεπόταν στο άρθρο 32 παρ. 1 περ. α' του ΚΝΝ (Ν.3459/2006) και ο Ν.4139/2013 ακολούθησε την προϋπάρχουσα διάταξη. Ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών «μπορεί» (έχει τη διακριτική ευχέρεια), εκτιμώντας τις κατά περίπτωση περιστάσεις και το ότι δεν έχει γίνει άλλη φορά η χρήση του ευεργετήματος στο παρελθόν, με αιτιολογημένη διάταξη του και με έγκριση του εισαγγελέα Εφετών να **αναβάλει για ορισμένο χρόνο** την άσκηση ποινικής δίωξης. Ο χρόνος αυτός μπορεί να παρατείνεται εφόσον προκύπτει από έκθεση ή εκθέσεις του διευθυντή του σχετικού θεραπευτικού προγράμματος απεξάρτησης ότι ο δράστης έχει προσέλθει **οικειοθελώς** και καταβάλλει **σοβαρές προσπάθειες** για την απεξάρτησή του¹⁴⁰. Η επιλογή της αναβολής της άσκησης ποινικής δίωξης είναι δυνατή επιλογή για τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών, όχι υποχρεωτική, μπορεί να χορηγηθεί μόνο μία φορά (αρθ. 31 παρ. 1 α' τελ. υποεδάφιο.)

¹⁴⁰ Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π., Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 256

Προϋπόθεση για την εφαρμογή της αποτελεί η οικειοθελής υποβολή σε θεραπεία σε εγκεκριμένο κατά νόμο θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης, η οποία διαπιστώνεται από συνεχείς εκθέσεις του διευθυντή του προγράμματος. Δεν αρκεί ούτε η απλή χορήγηση υποκατάστατων ούτε η απλή παροχή συμβουλών.

Με το μέτρο αυτό η χώρα μας πέρασε στον κατάλογο των ευρωπαϊκών χωρών που εισάγουν σε ορισμένες τουλάχιστον περιπτώσεις την αρχή της σκοπιμότητας αντί της υποχρεωτικότητας κατά την άσκηση της ποινικής δίωξης στο σχετικό πεδίο¹⁴¹.

➤ **Αποχή από την άσκηση ποινικής δίωξης [αρθ. 32 παρ. 1^α Ν.4139/2013]**

Αν τελικά ο δράστης ολοκληρώσει επιτυχώς το θεραπευτικό πρόγραμμα, σύμφωνα με έγγραφη βεβαίωση και έκθεση του διευθυντή του προγράμματος η οποία αποτελεί πλήρη απόδειξη **το συμβούλιο πλημμελειοδικών «μπορεί» να απόσχει οριστικά** από την ποινική δίωξη, εφόσον η τελευταία θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την επανένταξη του στην κοινωνική ζωή. Σε αντίθεση από την αναβολή στην άσκηση ποινική δίωξης που γίνεται από τον εισαγγελέα πλημ/κών με την έγκριση του Εισαγγελέα Εφετών, η δικαιοδοσία για την οριστική αποχή από την ποινική δίωξη ανήκει στη διακριτική ευχέρεια του συμβουλίου πλημμελειοδικών. Όπως προκύπτει από τον ίδιο το νόμο, βασικό στοιχείο για την αποχή από την άσκηση ποινικής δίωξης αποτελεί η κρίση ότι η συνέχιση της ποινικής δίωξης θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την επανένταξη του συγκεκριμένου δράστη στην κοινωνική ζωή. Περίπτωση οριστικής αποχής από την ποινική δίωξη προβλέπει και ο ΚΠΔ στο αρθ. 45. Η διάταξη αυτή του βουλεύματος δεν ανακαλείται¹⁴².

Όπως προκύπτει από την διατύπωση της ίδιας της διάταξης και στην περίπτωση αυτή απαιτείται συμμετοχή σε ολοκληρωμένο πρόγραμμα απεξάρτησης και δεν αρκούν απλή χορήγηση υποκατάστατων η απλή παροχή συμβουλών.

Τα στοιχεία που αναφέρονται στις εκθέσεις του διευθυντή θεραπευτικού προγράμματος είναι απόρρητα και απαγορεύεται η ανακοίνωση τους σε οποιονδήποτε άλλον, εκτός από τον ίδιο το χρήστη ναρκωτικών, που υποβλήθηκε σε θεραπεία, επί ανηλίκου δε στον έχοντα την επιμέλεια. Το ευεργέτημα των προηγούμενων εδαφίων παρέχεται μία μόνο φορά. Με τη ρύθμιση αυτή, η **κυρωτική σκοπιμότητα φαίνεται**

¹⁴¹ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 245

¹⁴² Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 272, Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π., σελ. 247

να υπερισχύει της θεραπευτικής, αφού η αποτυχία μια πρώτης προσπάθειας για απεξάρτηση δεν προδικάζει απαραίτητα την αποτυχία κάθε επόμενης. Από την άλλη πλευρά, όμως η αέναη δυνατότητα του εξαρτημένου διακινητή να αποφεύγει τη δίωξη επιλέγοντας δήθεν το δρόμο θεραπείας (πχ απλώς με τη λήψη υποκατάστατων) θα υπέσκαπτε την αποτελεσματικότητα της ρύθμισης. Με δεδομένη την εμπειρία της διακοπής κατά την παρακολούθηση θεραπευτικών προγραμμάτων, η οποία διαρκεί για λίγο και ακολουθείται πάντα από επιστροφή και επιτυχημένη ολοκλήρωση, ορθή θα ήταν η δυνατότητα χορήγησης της συγκεκριμένης θεσμικής πρόνοιας μέχρι δύο, το πολύ, φορές¹⁴³.

Η αποχή από την άσκηση ποινικής δίωξης προβλέπεται μεν ως δυνητική κατά το άρθρο 32 παρ. 1 α' Ν. 4139/2013 εφόσον όμως είχε προηγηθεί για τον ίδιο λόγο αναβολή, τότε θα πρέπει να ακολουθεί οπωσδήποτε η χορήγηση της αποχής, σε περίπτωση ολοκλήρωσης της απεξάρτησης, αλλιώς θα ματαιωνόταν αναδρομικά η προληπτική λειτουργία της αναβολής. Η απόχη εξάλλου έχει οριστικό χαρακτήρα και επομένως η εκ νέου δίωξη για το ίδιο έγκλημα θα ίδρυε απόλυτη ακυρότητα (αρθ. 171 παρ. 1 γ ΚΠΔ). Ακόμη, όμως και αν παρά ταύτα ασκηθεί δίωξη προσφέρονται άλλες διέξοδοι στη συνέχεια για διασφάλιση της απεξάρτησης.

➤ *Αναστολή εντάλματος σύλληψης κατά την προδικασία [άρθρο 32 παρ. 1 β' Ν. 4139/2013]*

Κατά την παρ. 7 του άρθρου 31 του ΚΝΝ (Ν.3459/2006) προβλεπόταν η δυνητική αναστολή από τον αρμόδιο εισαγγελέα της ισχύος εντάλματος σύλληψης προσώπου, που παρακολουθεί εγκεκριμένο πρόγραμμα απεξάρτησης, εφόσον το ένταλμα αυτό αφορά πράξη που φέρεται να τελέστηκε πριν από την εισαγωγή του διωκόμενου στο παραπάνω πρόγραμμα¹⁴⁴. Η διάταξη αυτή διατηρήθηκε στην διάταξη του αρθ. 32 παρ. 1 β' του Ν.4139/2013, με τη διαφορά ότι η αναστολή καθίσταται πλέον υποχρεωτική. Ορίζεται, λοιπόν, ότι αν εκδοθεί ένταλμα σύλληψης που αφορά εγκλήματα που αναφέρονται στην παρούσα παράγραφο (παρ. 1 αρθ. 32 Ν. 4139/2013) και φέρονται ότι τελέστηκαν πριν από την εισαγωγή του διωκόμενου στο παραπάνω πρόγραμμα, ο **αρμόδιος εισαγγελέας** αναστέλλει υποχρεωτικά με διάταξη του την ισχύ εντάλματος σύλληψης του διωκόμενου αυτού προσώπου. Στην περίπτωση που έχει διατηρηθεί η

¹⁴³ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 245

¹⁴⁴ Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π.

ισχύς του εντάλματος σύλληψης με σύμφωνη γνώμη του Προέδρου Εφετών ή με βούλευμα, τότε την αναστολή του αποφασίζει το Συμβούλιο, ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η κατηγορία.

Λογικά η συγκεκριμένη ρύθμιση πλαισιώνει τη διάταξη του άρθρου 291 ΚΠΔ, κατά την οποία το Συμβούλιο Εφετών μπορεί να αντικαθιστά την προσωρινή κράτηση με περιοριστικούς όρους, εφόσον ο κατηγορούμενος δεν είναι ύποπτος φυγής ή τέλεσης νέων εγκλημάτων. Η παρακολούθηση προγράμματος απεξάρτησης έχει κριθεί ότι πραγματώνει τους όρους εφαρμογής του αρθ. 291 ΚΠΔ¹⁴⁵.

➤ ***Αναβολή στράτευσης [άρθρο 32 παρ. 2 α' Ν.4139/2013]***

Κατά τη διάρκεια της θεραπευτικής αγωγής, στον κατηγορούμενο με τις προαναφερθείσες ιδιότητες χορηγείται αναβολή στράτευσης που διακόπτεται ύστερα από γραπτή βεβαίωση του διευθυντή του θεραπευτικού προγράμματος, από την οποία προκύπτει ότι ολοκληρώθηκε ή διακόπηκε η θεραπευτική αγωγή. Οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται και επί των ανυπότακτων¹⁴⁶.

Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της θεραπευτικής αγωγής στο εγκεκριμένο θεραπευτικό πρόγραμμα συντήρησης και απεξάρτησης απαγορεύεται η σύλληψη και παραπομπή για λιποταξία και συναφή εγκλήματα καθώς και για τα εγκλήματα κατά της στρατιωτικής υποχρέωσης των άρθρων 32 έως 45 του Στρατιωτικό Ποινικό Κώδικα ΣΠΚ (Ν.2287/95).

➤ ***Άσυλο στους χώρους των θεραπευτικών προγραμμάτων απεξάρτησης [αρθ. 32 παρ. 3 Ν. 4139/2013].***

Με τη διάταξη του άρθρου 32 παρ. 3 καθιερώνεται ένα ιδιότυπο θεραπευτικό άσυλο στους χώρους των θεραπευτικών προγραμμάτων απεξάρτησης. Συγκεκριμένα απαγορεύεται σε οποιονδήποτε εκτός από εκπρόσωπο της δικαστικής αρχής (δηλαδή, η απαγόρευση αφορά και την Αστυνομία) να εισέλθει στους παραπάνω χώρους χωρίς γραπτή άδεια του διευθυντή τους. Το ιδιότυπο αυτό άσυλο αίρεται με βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών ύστερα από πρόταση του αρμοδίου Εισαγγελέα, εφόσον το ένταλμα σύλληψης αφορά πρόσωπο κατηγορούμενο για αξιόποινες πράξεις που

¹⁴⁵ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 245

¹⁴⁶ Για την πληρότητα παρατίθενται οι διατάξεις του άρθρου 17 του Ν. 3421/2005 και η ΑΥΦΥΠΕΘνΑμΦ.429.1/150045/06. Βλ. και Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 272, Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π.

εμπίπτουν στις εξαιρέσεις¹⁴⁷ (βλ. αρθ. 32 παρ. 3 Ν. 4139/2013), δηλαδή είτε κακούργημα του άρθρου 23 (ιδιαίτερα διακεκριμένες περιπτώσεις διακίνησης), είτε κακούργημα των άρθρων 187^A (εγκληματική οργάνωση), 299 (ανθρωποκτονία με πρόθεση), 310 παρ. 3 (βαριά σκοπούμενη σωματική βλάβη), 311 (θανατηφόρα βλάβη), 322 (αρπαγή), 323 (εμπόριο δούλων), 324 (αρπαγή ανηλίκων), 336 (βιασμός) και 380 παρ. 2 (ληστεία με επιβαρυντικές περιστάσεις) του Π.Κ.

Το άσυλο των θεραπευτικών δομών απεξάρτησης δεν έχει αποτελέσει μέχρι σήμερα πηγή προβλημάτων¹⁴⁸, όπως προκύπτει και από την έρευνα που ακολουθεί εν συνεχεία καθώς και οι δομές έχουν κερδίσει την εμπιστοσύνη της πολιτείας λόγω της ορθής λειτουργίας τους και τον σεβασμό των αρχών προς την «δουλειά» που γίνεται εντός αυτών και συνεπώς και προς την παρούσα ρύθμιση. Το ιδιότυπο αυτό άσυλο είναι πρωταρχικής σημασίας για την απρόσκοπτη λειτουργία των θεραπευτικών κοινοτήτων, καθώς δεν είναι μόνο ότι αποφεύγονται οι απότομες διακοπές του έργου της απεξάρτησης συγκεκριμένων μελών, αλλά και η ομαλή λειτουργία των δομών στο σύνολο τους¹⁴⁹. Η ξαφνική εισβολή εικόνων δίωξης σε ένα χώρο που προσπαθεί να κρατήσει μακριά όλες εκείνες τις επώδυνες παραστάσεις ή να τις επεξεργαστεί εκ νέου με προσοχή και με κανόνες θα οδηγούσε σε μια γενικότερη αποδιοργάνωση.

➤ ***Αναβολή δίκης [άρθρο 32 παρ. 2 γ' Ν. 4139/2013]***

Η προβολή αιτήματος αναβολής της δίκης λόγω συμμετοχής του κατηγορούμενου σε θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης είναι ένα θέμα που συχνά ανακύπτει. Η προηγούμενη ρύθμιση του ΚΝΝ προέβλεπε ότι η αναβολή αυτή χωρεί κατά τους όρους του άρθρου 349 ΚΠΔ¹⁵⁰. Ήδη η υποχρεωτικότητα της αναβολής εφόσον συντρέχει η συμμετοχή σε πρόγραμμα απεξάρτησης γινόταν δεκτή από το καθεστώς της προηγούμενης νομοθεσίας. Συγκεκριμένα, αναγνωριζόταν ότι αναβολή πρέπει να χορηγείται πάντοτε, σε αντίθεση με ό, τι προέβλεπε η γενική ρύθμιση του άρθρου 349 παρ. 1^α, που παρέχει διακριτική ευχέρεια στο δικαστήριο. Με τον Ν.4139/2013

¹⁴⁷ Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 272, Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π., σελ. 272

¹⁴⁸ Ναζίρης Γ., Χατζηκώστας Κ., *Ναρκωτικά*, 2^η έκδ., εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα, 2017.

¹⁴⁹ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 248, Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π., Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π.

¹⁵⁰ Παύλου Στ., *Ναρκωτικά-Δογματικά & Ερμηνευτικά προβλήματα των ποινικών διατάξεων του Κώδικα Νόμων για τα Ναρκωτικά-Κ.Ν.Ν. (ν. 3459/2006)*, εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, 2008.

επιδιώχθηκε η απρόσκοπτη συνέχιση της θεραπείας, στο μέτρο όπου ο κατηγορούμενος υποβάλλεται σε θεραπευτική αγωγή εγκεκριμένου κατά το νόμο θεραπευτικού προγράμματος απεξάρτησης¹⁵¹. Το εν λόγω αίτημα αναβολής **αποσυνδέεται από τη διάταξη του άρθρου 349 ΚΠΔ** και τα οριζόμενα σε αυτήν, ως εκ τούτου οι χορηγούμενες αναβολές **μπορεί να υπερβαίνουν τον αριθμό που ορίζονται στη διάταξη του άρθρου 349 ΚΠΔ**. Έτσι, αποφεύγεται οποιαδήποτε ερμηνευτική σύγχυση ως προς τον υποχρεωτικό χαρακτήρα της συγκεκριμένης αναβολής¹⁵². Η χορήγηση αναβολής έγινε υποχρεωτική πλέον από το δικαστήριο, στο μέτρο όπου αποδεικνύεται ότι ο κατηγορούμενος υποβάλλεται σε θεραπευτική αγωγή εγκεκριμένου κατά νόμο θεραπευτικού προγράμματος απεξάρτησης. Ο νόμος διευκρινίζει ότι ως χρόνος θεραπευτικού προγράμματος νοείται και ο εγκεκριμένος από το διευθυντή εγκεκριμένου προγράμματος χρόνος κοινωνικής επανένταξης. Υποχρεωτικά μάλιστα χορηγούνται αναβολές με την συνδρομή των ανωτέρω προϋποθέσεων μέχρι την ολοκλήρωση όλου του προγράμματος.

Η νομολογία ήδη έχει δεχθεί ότι η αναβολή για την παρακολούθηση θεραπευτικού προγράμματος (κατ' αρθ. 31 παρ. 2 Ν.4139/2013) παρέχεται και στους δράστες των εγκλημάτων της παρ. 1, που οι πράξεις τους έχουν ρητά αποκλειστεί από τον κύκλο των ευεργετημάτων το αρθ. 31 παρ. 1 ΚΝΝ (όπως ανθρωποκτονίας με πρόθεση, έκθεσης, ληστείας, κλπ)¹⁵³.

Είναι εμφανές ότι η διάταξη αυτή αποσκοπεί στη χωρίς διακοπή ολοκλήρωση του θεραπευτικού προγράμματος απεξάρτησης, έτσι ώστε να επιτευχθεί ταχύτερα η κοινωνική επανένταξη των προσώπων αυτών, καθώς ο σκοπός αυτός συνάγεται από το όλο πλέγμα των διατάξεων του νόμου. Αν το δικαστήριο απορρίψει το αίτημα αναβολής, που έχει υποβληθεί παραδεκτως, **υπερβαίνει στην εξουσία** του και ιδρύεται εντεύθεν ο αναιρετικός λόγος του άρθρου 510 παρ. 1 Η'.¹⁵⁴ Περαιτέρω εφόσον δεν έχει λάβει υπόψη του το έγγραφο του ιδρύματος που ανέγνωσε, υπάρχει έλλειψη αιτιολογίας

¹⁵¹ Λαμπάκη Χρ., *Η υποχρεωτική αναβολή της δίκης και η «ειδική» αναστολή της παραγραφής κατ' αρθ. 32 παρ. 2 στοιχ. γ' Ν. 4139/2013*, ΠοινΔικ 8-9/2013. 823

¹⁵² Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 248.

¹⁵³ ΠεντΕΦΑ03053/07, βλ. και Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 249

¹⁵⁴ Απόρριψη αιτήματος αναβολής μέλους του ΚΕΘΕΑ εμφανίζεται ως υπέρβαση εξουσίας, βλ. ΑΠ 1408/2003, ΑΠ 1187/2002.

και ιδρύεται εντεύθεν ο αναιρετικός λόγος του αρθ. 510 παρ. 1^A.¹⁵⁵ Πρέπει ιδιαίτερα να τονισθεί ότι η αναβολή στην παρούσα περίπτωση δεν υπόκειται σε αριθμητικούς περιορισμούς των αναβολών για όσο χρόνο εξακολουθεί ανελλιπώς η παρακολούθηση του προγράμματος¹⁵⁶.

Στην περίπτωση όμως κατά την οποία η παρακολούθηση του θεραπευτικού προγράμματος ψυχικής απεξάρτησης γίνεται από τον εξαρτημένο στη χρήση ναρκωτικών ουσιών όχι με πραγματικό σκοπό την απεξάρτηση του από τις ουσίες αυτές, αλλά προκειμένου να χρησιμοποιηθεί ως **πρόσχημα** για να αποφύγει αυτός την εκδίκαση της υποθέσεως του, **η παρούσα διάταξη δεν εφαρμόζεται**, πράγμα που συμβαίνει όταν η εγγραφή στο πρόγραμμα γίνεται εν όψει εκδικάσεως της υποθέσεως και στη συνέχεια, ο εξαρτημένος στη χρήση ναρκωτικών ουσιών κατηγορούμενος, αφού επιτύχει τη χορήγηση της προβλεπόμενης από το νόμο υποχρεωτικής αναβολής της δίκης, εγκαταλείπει την παρακολούθηση του προγράμματος για να την αρχίσει και πάλι με τον ίδιο πιο πάνω σκοπό, με αποτέλεσμα όχι μόνο να μην επιτυγχάνεται ο σκοπός της πιο πάνω διατάξεως, δηλαδή η ταχύτερη κοινωνική επανένταξη του εξαρτημένου στη χρήση ναρκωτικών κατηγορουμένου, αλλά να επιτυγχάνονται αντίθετα με τον σκοπό αυτό αποτελέσματα (ΑΠ 2154/06)¹⁵⁷. Ένα άλλο ζήτημα είναι αν αρκεί και μία ελλιπής παρακολούθηση προγράμματος συντήρησης και απεξάρτησης προκειμένου να δεχθεί το δικαστήριο την αναβολή. Η πλειοψηφία της νομολογίας έχει αποφανθεί θετικά, αποβλέποντας στη σκοπιμότητα της ρύθμισης¹⁵⁸.

Κατά τη διάρκεια παρακολούθησης του προγράμματος αναστέλλεται η παραγραφή οποιουδήποτε εγκλήματος του θεραπευμένου. Αυτή η πρόβλεψη θεωρείται κατά πολλούς ως μια αντιπαροχή σε αστηρότητα. Στην περίπτωση αυτή, οι προβλεπόμενοι στο άρθρο 113 παρ. 3 α' ΠΚ χρονικοί περιορισμοί της αναστολής **παρατείνονται κατά**

¹⁵⁵ Έλλειψη αιτιολογίας που ιδρύει τον αναιρετικό λόγο κατά το άρθρο 510 παρ. 1 α συντρέχει εφόσον δεν έχει ληφθεί υπόψη σχετικό έγγραφο του εγκεκριμένου προγράμματος το οποίο αναγνώστηκε, ΑΠ 1187/2002.

¹⁵⁶ Αναβολή δίκης λόγω προσκόμισης από τον κατηγορούμενο βεβαίωσης του ΚΕΘΕΑ «ΣΤΡΟΦΗ», ότι συμμετέχει σε πρόγραμμα απεξάρτησης. Η παραδοχή αιτήματος αναβολής για τον ανωτέρω λόγο είναι πάντοτε υποχρεωτική για το δικαστήριο. Αναστολή παραγραφής του εγκλήματος για όσο χρόνο διαρκεί η θεραπευτική αγωγή του κατηγορουμένου.

¹⁵⁷ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., Λ. Κοτσάλη, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π., Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π.

¹⁵⁸ ΠεντΕΦΑΘ2261/2008, ΠοινΔικ2009 (η μη ανελλιπής παρακολούθηση προγράμματος του ΟΚΑΝΑ προκύπτει από το σκεπτικό της απόφασης που μειοψήφησε.)

τρία έτη. Έτσι, για τα κακουργήματα η αναστολή παραγραφής φτάνει τα $5+3=8$ έτη και στα πλημμελήματα τα $3+3=6$ έτη. Τα επιπλέον αυτά τρία έτη αναστολής της παραγραφής που χορηγείται κατά τη διάρκεια της θεραπευτικής αγωγής είναι χρόνος επαρκής για την ολοκλήρωση της. Κατά τον τρόπο αυτό αποτρέπεται το ενδεχόμενο απόρριψης του αιτήματος αναβολής του θεραπευομένου, λόγω προσέγγισης των χρονικών ορίων της αναστολής της παραγραφής κατά την άνω διάταξη του ΠΚ και εκδίκαση της υπόθεσης πριν την ολοκλήρωση του προγράμματος απεξάρτησης.

➤ **Αναστολή εκτέλεσης ποινής [άρθρο 32 παρ. 1 γ' Ν. 4139/2013]:**

Κατά το άρθρο 32 παρ. 1 γ' Ν. 4139/2013 το δικαστήριο που εξέδωσε την καταδικαστική οριστική, τελεσίδικη ή αμετάκλητη απόφαση αναστέλλει την εκτέλεση των στερητικών της ελευθερίας και των χρηματικών ποινών που επιβλήθηκαν, όταν ο καταδικασθεί παρακολουθεί εγκεκριμένο κατ' αρθ. 51 θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης (σύμφωνα με την τροποποίηση με το Ν. 4322/2015), εκτός σωφρονιστικών καταστημάτων, **μέχρι την ολοκλήρωση του**, εάν οι ποινές αυτές αφορούν πράξεις που αναφέρονται στην παρούσα παράγραφο 2 του άρθρου 32 Ν.4139/2013 και τελέστηκαν **πριν** από την εισαγωγή του διωκόμενου στο θεραπευτικό πρόγραμμα, εφόσον βεβαιώνεται από τον υπεύθυνο αυτού του προγράμματος η συνεπής παρακολούθηση του εκ μέρους του διωκόμενου¹⁵⁹. Η αναστολή αυτή χορηγείται υπό τον όρο της συνέχισης της παρακολούθησης και ολοκλήρωσης του προγράμματος απεξάρτησης και ανακαλείται σε περίπτωση παραβίασης των όρων αυτών¹⁶⁰. Αντίστοιχη πρόβλεψη υπήρχε και στην διάταξη του αρθ.31 παρ. 5 Ν. 3459/2006 (ΚΝΝ), με την ειδοποιό διαφορά ότι τότε αρμόδιος για την αναστολή εκτέλεσης ήταν ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών μετά την έγκριση του Εισαγγελέα Εφετών, ενώ με το Ν. 4139/2013 η αρμοδιότητα ανατέθηκε στο δικάσαν δικαστήριο και ο Εισαγγελέας εκτέλεσης επωμίζεται την εποπτεία της εφαρμογής των όρων με το δικαίωμα ανάκλησης της αναστολής. Με την τροποποίηση αυτή ουσιαστικά διασφαλίστηκε η τύχη των αιτήσεων αναστολών που πολλές φορές απορρίπτονταν

¹⁵⁹ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., Λ. Κοτσάλη, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π., Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π.

¹⁶⁰ Σημαντικό ότι δεν τίθεται ως όρος εφαρμογής της αναστολής η ιδιότητα του διωκόμενου ως εξαρτημένου, αλλά η συμμετοχή του σε εγκεκριμένο κατά το νόμο συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης. Βλ και Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 251.

σωρηδόν και μάλιστα προφορικά χωρίς ιδιαίτερη αιτιολογία, ανάλογα με την αντίληψη του εκάστοτε εισαγγελέως.

Η διάρκεια τα αναστολής δεν ορίζεται αφού είναι αυτονόητο ότι πρέπει να συνεχίζεται μέχρι την ολοκλήρωση του προγράμματος¹⁶¹. Έμμεσα τούτο προκύπτει και από τη διατύπωση του νέου νόμου, όπου αναφέρεται ότι «η αναστολή χορηγείται υπό το όρο της παρακολούθησης και ολοκλήρωσης το προγράμματος απεξάρτησης και ανακαλείται σε περίπτωση παραβίασης των όρων αυτών»¹⁶². Καθορίζεται επίσης ότι πρέπει να βεβαιώνεται από τον υπεύθυνο του προγράμματος η συνεπής του παρακολούθηση εκ μέρους του διωκόμενου.

Περιπτώσεις εφαρμογής: ΕφΑθ 763/2002, [Πχρ2004, σελ. 362], ΤριμΕφΚακΠειρ 249/1999, [Ποιν. Δικ. 1999, σελ. 825], ΠεντΕφΘεσ. 797/2007, [ΠοινΔικ 2009, σελ. 410]. Στην τελευταία περίπτωση έγινε δεκτή η αίτηση αναστολής και ανεστάλη η εκτέλεση της απόφασης με την οποία ο αιτών, ήδη κρατούμενος των Δικαστικών Φυλακών Λάρισας, καταδικάστηκε ως τοξικομανής για τις αξιόποινες πράξεις της αγοράς, κατοχής, πώλησης της ίδιας ποσότητας ναρκωτικών ουσιών τελεσθείσες κατ' επάγγελμα και κατά συνήθεια, σε ποινή κάθειρξης 6 ετών, καθόσον όπως προέκυψε αυτός δεν είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος, ούτε πιθανολογείται ότι θα τελέσει νέες αξιόποινες πράξεις. Εξάλλου, δήλωσε ότι προτίθεται να εισαχθεί σε θεραπευτική κοινότητα, ενώ περαιτέρω σύμφωνα με βεβαίωση του ΚΕΘΕΑ γίνεται δεκτός για άμεση εισαγωγή του σε εγκεκριμένο θεραπευτικό πρόγραμμα ψυχικής απεξάρτησης. Η ΔιατΕισΠρωτΚαβ 40/2007, [ΠοινΔικ 2009, σελ 411], κατά την οποία λόγω του ότι ο αιτών την αναστολή εκτέλεσης ποινής, αφενός συμμετέχει ανελλιπώς στο εγκεκριμένο θεραπευτικό πρόγραμμα της Θεραπευτικής κοινότητας «ΙΘΑΚΗ» τυχόν διακοπή του οποίου βραχύχρονη ή μη σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή θα έχει άμεσες και σοβαρές επιπτώσεις στην έκβαση της θεραπείας του και αφετέρου οι πράξεις για τις οποίες καταδικάστηκε φέρονται ότι τελέστηκαν πριν από την εισαγωγή του στο ανωτέρω πρόγραμμα και έγιναν προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών ουσιών αναστέλλεται η εκτέλεση της ποινής φυλάκισης των τεσσάρων μηνών που του είχε επιβληθεί¹⁶³.

Ωστόσο, πολλές φορές το Δικαστήριο δεν είναι εφικτό να συνεδριάσει αμέσως, ειδικά οι Πολυμελείς συνθέσεις (Τριμελές – Πενταμελές), γι' αυτό παρέχεται τότε η δυνατότητα στον **αρμόδιο εισαγγελέα να αναστείλει** την εκτέλεση της ποινής

¹⁶¹ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 250.

¹⁶² Άρθρο 32 παρ. 1 γ' εδάφιο τελευταίο Ν. 4139/2013.

¹⁶³ Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π., Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π. Σελ. 268-269

προσωρινά έως ότου εκδοθεί απόφαση του Δικαστηρίου επί της αίτησης αναστολής εκτέλεσης που υπέβαλε ο καταδικασθείς - αιτών¹⁶⁴. Η αναστολή αυτή αφορά τόσο την οριστική όσο και την τελεσίδικη και αμετάκλητη απόφαση. Επομένως, η διάταξη του αρμόδιου εισαγγελέα αναστέλλει προσωρινά την εκτέλεση των επιβληθεισών ποινών έως ότου εκδοθεί η απόφαση του δικαστηρίου επί της αίτησης αναστολής εκτέλεσης, που υποβάλλεται κατά τα αμέσως ανωτέρω.

➤ *Αναστολή Χρηματικών Ποινών και Εξόδων*

Μια σημαντικότερη καινοτομία του Ν. 4139/2013 ήταν η **υποχρεωτική αναστολή εκτέλεσης των χρηματικών ποινών και των εξόδων**¹⁶⁵. Το παλαιότερο νομοθετικό καθεστώς **δεν προέβλεπε ρητά** την αναστολή χρηματικών ποινών, με αποτέλεσμα ακόμη και όταν αναστελλόταν η στερητική της ελευθερίας ποινή, οι καταδικασθέντες εξαρτημένοι αντιμετώπιζαν σοβαρά οικονομικά προβλήματα, λόγω εκτέλεσης χρηματικών ποινών και έτσι συχνά υποτροπιάζαν και εγκληματούσαν. Ωστόσο, η αβλεψία αυτή διορθώθηκε με το Ν.4139/2013, καθώς ορίστηκε ότι εάν για οποιονδήποτε λόγο έχει χωρίσει βεβαίωση της χρηματικής ποινής και των εξόδων, με απόφαση του προϊσταμένου της αρμόδιας δημόσιας οικονομική υπηρεσίας (Δ.Ο.Υ.) **αναστέλλεται υποχρεωτικά η λήψη** κάθε δυσμενούς ατομικού μέτρου και κάθε μέτρου αναγκαστικής είσπραξης της συναφούς οφειλής ως και κάθε τοκογονία ή προσαύξηση του βεβαιωθέντος ποσού.¹⁶⁶ Για την εφαρμογή της διάταξης αυτής **επιμελείται κατόπιν αιτήσεως** του καταδικασθέντος ο αρμόδιος **εισαγγελέας εκτέλεσης ποινών** του δικαστηρίου που εξέδωσε την περί αναστολής απόφαση, ενημερώνοντας εγγράφως τον προϊστάμενο της αρμόδιας Δ.Ο.Υ. Εάν η αναστολή ανακληθεί, ο εισαγγελέας εκτέλεσης ποινών ενημερώνει σχετικά το προϊστάμενο της αρμόδιας Δ.Ο.Υ. για την ανάκληση. Στην περίπτωση αυτή η αναστολή των δυσμενών ατομικών μέτρων και των μέτρων αναγκαστικής είσπραξης της συναφούς οφειλής ανακαλείται και συνεχίζονται η τοκογονία και οι προσαυξήσεις του βεβαιωθέντος ποσού. Στόχος της διατάξεως αυτής υπήρξε η προστασία του θεραπευόμενου δράστη

¹⁶⁴ Όπως θα λέγαμε στην πολιτική δικονομία η δυνατότητα αυτή του εισαγγελέα είναι σαν τη χορήγηση προσωρινής διαταγής στα πλαίσια των ασφαλιστικών μέτρων μέχρι την οριστική εκδίκαση της αντίστοιχης αίτησης.

¹⁶⁵ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 251

¹⁶⁶ Ναζίρης Γ., Χατζηκώστας Κ., *Ναρκωτικά*, 2^η έκδ., εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα, 2017,σελ. 159επ.

και η ομαλή εξέλιξη της θεραπευτικής διαδικασίας και της κοινωνικής του επανένταξης, την οποία δυσχέραινε σαφώς η εκτέλεση των χρηματικών ποινών και των προσαυξήσεων αυτών (110%)¹⁶⁷.

[Άρθρο 33 Ν. 4139/2013]

Συνέπειες της ολοκλήρωσης θεραπευτικού προγράμματος απεξάρτησης εκτός των σωφρονιστικών καταστημάτων

➤ *Αναστολή εκτέλεσης ποινών [αρθ. 33 παρ. 1 α Ν. 4139/2013]:*

Στο άρθρο 33 του Ν 4139/2013 εξειδικεύονται τα ευεργετήματα που χορηγούνται σε εξαρτημένους δράστες που έχουν πλέον ολοκληρώσει το θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης, εκτός των καταστημάτων κράτησης. Η συγκέντρωση όλων αυτών των ρυθμίσεων στο άρθρο 33 εξυπηρετεί τη συστηματοποίηση και τη διευκόλυνση της εφαρμογής τους¹⁶⁸. Η **επιτυχής ολοκλήρωση θεραπευτικού προγράμματος σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης, εγκεκριμένου κατ' αρθ. 51 οργανισμού** ή κατά την προ του Ν.4322/2015 διατύπωσης, **εγκεκριμένου κατά νόμο συμβουλευτικού ή θεραπευτικού προγράμματος σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης**, (άρα όχι απλής χορήγησης υποκατάστατων για συντήρηση και μείωση βλάβης¹⁶⁹), θα πρέπει να πιστοποιείται **εγγράφως** από τον επιστημονικό διευθυντή του οικείου προγράμματος. Ένα από τα ευεργετήματα που παρέχει η ανωτέρω πιστοποίηση είναι **η αναστολή της επιβληθείσας ποινής.**(αρθ. 33 παρ. 1 α Ν. 4139/2013). Η παρούσα διάταξη 33 παρ. 1 α Ν. 4139/2013, είναι αντίστοιχη της προϋπάρχουσας διάταξης της παρ. 1 του αρθ. 31 του ΚΝΝ. Δικαιολογητική βάση της ρύθμισης αυτής σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Νόμου αποτελεί η αναγνώριση της προσπάθειας για απεξάρτηση και το γεγονός ότι δεν συνάδει προς αυτήν ο εγκλεισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα.

¹⁶⁷ Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π., Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π. σελ. 270 επ.

¹⁶⁸ Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 278, Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 251

¹⁶⁹ Για το είδος και την ταυτότητα των προγραμμάτων ισχύουν τα όσα αναφέρθηκαν στο άρθρο 31 Ν. 4139/2013.

Προϋπόθεση για την αναστολή εκτέλεσης της ποινής, εκτός της ανωτέρω *έγγραφης πιστοποίησης* επιτυχούς ολοκλήρωσης του προγράμματος απεξάρτησης είναι ο δράστης να έχει καταδικαστεί για εγκλήματα που αφενός *τελέστηκαν πριν από την εισαγωγή του στο θεραπευτικό πρόγραμμα* και αφετέρου *αναφέρονται στο άρθρο 32 παρ. 1*. Δηλαδή για κάποιο από τα αδικήματα των άρθρων 20, 21, 22, 24,25,29 και 30 παρ. 4 ή κάποιο άλλο έγκλημα που φέρεται ότι τελέστηκε για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών, **εκτός από** τα εγκλήματα που προβλέπονται στα άρθρα 187^A, 299, 310 παρ. 3, 311, 322, 323, 324, 336 και 380 παρ. 2 του Π.Κ. Αρμόδιο για την χορήγηση της αναστολής είναι το δικαστήριο που επέβαλε την οριστική, τελεσίδικη ή αμετάκλητη ποινή που εκτελείται ή αναμένεται να εκτελεστεί.

Η εξάρτηση από τα ναρκωτικά του αιτούντος την εφαρμογή της αναστολής ή άλλων ευνοϊκών μέτρων κατά το άρθρο 33 Ν. 4139/13 δεν είναι αναγκαίο να προκύπτει βάσει της προγενέστερης απόφασης, η οποία μπορεί να μην έχει ασχοληθεί σχετικά μόνο επειδή π.χ. έλειπε η προβολή αυτοτελούς ισχυρισμού, ενώ ήδη αποδεικνύεται κατά νόμο με βάση την προβλεπόμενη βεβαίωση η αποθεραπεία¹⁷⁰.

Συντρεχουσών των ανωτέρω τριών προϋποθέσεων σωρευτικά, αναστέλλεται η εκτέλεση τόσο της στερητικής της ελευθερίας ποινής, όσο και της χρηματικής ποινής και των εξόδων για ορισμένο χρονικό διάστημα, που δεν μπορεί να είναι κατώτερο από τρία (3) και ανώτερο των έξι (6) ετών.

Η ειδική αυτή αναστολή που προβλέπεται για τους πρώην εξαρτημένους είναι ανεξάρτητη από τους όρους που θέτουν οι διατάξεις των αρθ. 99 επόμενο του ΠΚ. Όσοι έχουν καταδικαστεί επομένως με οριστική, τελεσίδικη ή αμετάκλητη απόφαση, μπορούν να υποβάλλουν σχετική αίτηση αναστολής στο δικαστήριο που την εξέδωσε. Μοναδική απόδειξη της σταθεροποίησης και βελτίωσης του πρώην εξαρτημένου είναι η **βεβαίωση** που εκδίδεται από το εγκεκριμένο κατά νόμο θεραπευτικό πρόγραμμα συντήρησης και απεξάρτησης, γι' αυτό και έχει πολύ μεγάλη σημασία¹⁷¹. Η χορηγηθείσα αναστολή εκτέλεσης συνοδεύεται από κάποιους όρους που επιβάλλονται από το δικαστήριο με την απόφαση του και πρέπει να τηρούνται, διαφορετικά ανακαλείται η αναστολή. Οι όροι αυτοί πρέπει να σχετίζονται με τη διαπίστωση

¹⁷⁰ Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π. σελ. 274, Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 251

¹⁷¹ Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά,-Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π.,σελ.279 και Ναζίρης Γ., Χατζηκώστας Κ., *Ναρκωτικά*, 2^η έκδ., εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα, 2017.

διατήρησης της εξάρτησης (π.χ. προσκόμιση βεβαίωσης, ουροληψία, αιμοληψία, κλπ)¹⁷². Σημαντικό ευεργέτημα είναι ότι αν η αναστολή δεν ανακληθεί τότε η ποινή που είχε επιβληθεί θεωρείται ως μη επιβληθείσα. Τονίζεται ωστόσο και πάλι ότι για να ανασταλεί η εκτέλεση της ποινής, απαραίτητη προϋπόθεση είναι ότι ο δράστης του εγκλήματος καταδικάστηκε ως «τοξικομανής», δηλαδή ως εξαρτημένος από τα ναρκωτικά και φυσικά ότι έχει επιτυχώς ολοκληρώσει πλέον το θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης¹⁷³.

➤ **Τεκμήριο Άρθρου 33 παρ. 2 Ν. 4139/2013**

Σημαντική για την εφαρμογή της αναστολής και γενικά των ρυθμίσεων του άρθρου 33 Ν.4139/2013, το οποίο προβλέπει την ολοκλήρωση προγράμματος απεξάρτησης είναι η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 33, η οποία εισάγει ένα τεκμήριο, σύμφωνα με το οποίο «Όποιος έχει βεβαίωση ολοκλήρωσης εγκεκριμένου κατά νόμο συμβουλευτικού ή θεραπευτικού προγράμματος σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης (πλέον μετά τον Ν. 4322/2015, «προγράμματος απεξάρτησης εγκεκριμένου κατ' αρθ. 51 οργανισμού») θεωρείται ότι κατά την εισαγωγή του για θεραπεία είχε αποκτήσει την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών». Αυτό αποτελεί **αμάχητο τεκμήριο** ότι κατά την εισαγωγή του κατηγορουμένου για θεραπεία, αυτός είχε αποκτήσει την έξη χρήσης ναρκωτικών ουσιών¹⁷⁴. Σημειώνεται ότι το τεκμήριο εξάρτησης του άρθρου 33 παρ.2 δεν μπορεί να αφορά μόνο εγκλήματα που έχουν διαπραχθεί κατά την ημέρα ή τον άμεσα ενδεχόμενο χρόνο με την ημέρα εισαγωγής του στο πρόγραμμα¹⁷⁵. Η εκδοχή αυτή (την ασπάζεται η ΑΠ 2376/07 Ποιν Δικ 2008, 822)¹⁷⁶ θα σήμαινε ότι ο νομοθέτης ασχολείται με συμπτώσεις και έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την έννοια της εξάρτησης, η οποία είναι μία ιδιότητα που αποκτάται σε βάθος χρόνου, γι' αυτό κρίνεται εύλογο να

¹⁷² Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 278.

¹⁷³ Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π., σελ.279. βλ. σχετ. και ΠεντΕΦΑΘ 1587/95 ΠΧ ΜΣΤ,279

¹⁷⁴ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση του παρόντος νόμου.

¹⁷⁵ Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π.,σελ.278, Ν. Παρασκευόπουλος - Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά-Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*,ό.π., Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 251.

¹⁷⁶ Σύμφωνα με την ΑΠ 2376/2007 το τεκμήριο της εξάρτησης δεν θα πρέπει να επεκτείνεται και στο χρόνο τέλεσης της πράξης αν αυτός είναι προγενέστερος της εισαγωγής στο πρόγραμμα. Βλ. και Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π.,σελ.282.

προεκτείνεται αναδρομικά η ιδιότητα της εξάρτησης σε ένα εύλογο βάθος χρόνου πριν την εισαγωγή στο θεραπευτικό πρόγραμμα. Η βεβαίωση σταθεροποίησης και βελτίωσης, συντήρησης ή απεξάρτησης, που εκδίδεται από τα εγκεκριμένα και το νόμο ειδικά θεραπευτικά προγράμματα, αποτελεί πλήρη απόδειξη για κάθε νόμιμη χρήση.

Για το λόγο αυτό το άρθρο 10 παρ. 5 του Ν. 4322/2015 αντικατέστησε την παρ. 2 του αρθ. 33 ως εξής: « Όποιος έχει βεβαίωση ολοκλήρωσης προγράμματος απεξάρτησης εγκεκριμένου κατά το άρθρο 51 οργανισμού θεωρείται ότι κατά την εισαγωγή του για θεραπεία και **τουλάχιστον πέντε έτη από αυτήν** είχε αποκτήσει την έξι χρήσης ναρκωτικών ουσιών»¹⁷⁷.

Σύγχυση δημιουργεί η διάταξη του άρθρου 97 παρ. 3 Ν. 4139/2013, κατά την οποία αναστέλλεται η εκτέλεση ποινών καταδικαστικών αποφάσεων για πράξεις προβλεπόμενες στο αρθ. 32 παρ. 1 του Ν. 4139/2013, ακόμη και αμετάκλητων, στις περιπτώσεις που αφορούν καταδικασθέντες που έχουν ολοκληρώσει με επιτυχία θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης, εφόσον αυτές οι πράξεις τελέστηκαν πριν από την εισαγωγή στο πρόγραμμα απεξάρτησης. Η αναστολή αυτή χορηγείται από τον εισαγγελέα του δικάσαντος δικαστηρίου, με διάταξη που εκδίδει για χρονικό διάστημα 3 ετών, υπό όρους αντίστοιχους με εκείνους του αρθ. 33 παρ. 1 α' και την ίδια στιγμή το αρθ. 33 παρ. 1 α' αναθέτει την αρμοδιότητα χορήγησης αναστολής στο δικαστήριο που εξέδωσε την οριστική, τελεσίδικη ή αμετάκλητη απόφαση. Τίθεται ζήτημα ποιιά διάταξη κατισχύει της άλλης. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η διάταξη του αρθ. 97 παρ. 3 Ν. 4139/2013 θεωρείται ευμενέστερη εκείνης του αρθ. 33, επειδή ορίζει μικρότερο χρόνο δοκιμασίας¹⁷⁸.

➤ ***Αναστολή εκτέλεσης χρηματικών ποινών και εξόδων [αρθ. 33 παρ. 1 α' υποπαρ. Β']***

Μια σημαίνουσα καινοτομία του Ν. 4139/2013 η οποία προήλθε από την πρακτική εφαρμογή των προηγούμενων νομοθετημάτων είναι **η ρητή πλέον πρόβλεψη της αναστολής εκτέλεσης και των χρηματικών ποινών** για εκείνους που ολοκληρώνουν επιτυχώς το θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Νόμου, η προσθήκη αυτή (η ρητή δηλαδή αναφορά σε στερητικές της

¹⁷⁷ Ναζίρης Γ., Χατζηκώστας Κ., *Ναρκωτικά*, 2^η έκδ., εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα, 2017, σελ. 169 επ. και Ανδρέου Φ., *Ναρκωτικά Ν. 4139 / 2013 : κατ' άρθρο ερμηνεία, νομολογία, βιβλιογραφία, 2013*.

¹⁷⁸ Ν. Παρασκευόπουλος-Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 276-277

ελευθερίας και χρηματικές ποινές) κρίθηκε αναγκαία επειδή πολλές φορές έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο να δυσκολεύεται εξαιρετικά η επαγγελματική αποκατάσταση και η προσωπική, κοινωνική και οικογενειακή ζωή των ανθρώπων αυτών εξαιτίας των συχνά δυσβάστακτων οφειλών προς το Δημόσιο, λόγω των χρηματικών ποινών και των δικαστικών εξόδων, γεγονός που ακυρώνει στην πράξη τα αποτελέσματα της επιτυχούς θεραπευτικής διαδικασίας¹⁷⁹. Στην πραγματικότητα, με το προγενέστερο νομοθετικό καθεστώς, ακόμη και όταν αναστελλόταν η εκτέλεση της στερητικής της ελευθερίας ποινής, ο καταδικασθείς άρτι απεξαρτημένος ερχόταν αντιμέτωπος με μεγάλες οφειλές λόγω της χρηματικής ποινής, που προσαυξάνεται κατά ποσοστό 110% κατά την εξόφληση της, και των υψηλών δικαστικών εξόδων, που επίσης υπόκεινται σε προσαυξήσεις. Αυτό παρεμπόδιζε την ομαλή κοινωνική επανένταξη του δράστη και ήταν ένας παράγοντας που μπορούσε να τον στρέψει και πάλι στην εγκληματικότητα. Δεν πρέπει άλλωστε να ξεχνάμε ότι συνήθως οι πρώην εξαρτημένοι, όταν επιστρέφουν στην κοινωνία έχουν αρκετές εκκρεμότητες, καθώς χρήζουν στέγασης, σίτισης, επαναπροσδιορισμού των διαπροσωπικών και οικογενειακών σχέσεων που συνήθως έχουν διαρραγεί. Αν, λοιπόν, η πολιτεία τους φορτώσει και με δυσβάσταχτες χρηματικές ποινές και προσαυξήσεις είναι πολύ πιθανό να εγκληματήσουν και πάλι.

Για τον λόγο αυτό είναι πολύ σημαντική η σχετική πρόβλεψη του Ν. 4139/2013. Πρακτικά προβλέφθηκε ότι ακόμη και εάν έχει χωρήσει βεβαίωση της χρηματικής ποινής και των εξόδων με απόφαση του προϊσταμένου της αρμόδιας Δ.Ο.Υ. του καταδικασθέντος, αναστέλλεται υποχρεωτικά η λήψη κάθε δυσμενούς ατομικού μέτρου και κάθε μέτρου αναγκαστικής είσπραξης της συναφούς οφειλής ως και κάθε τυχόν τοκογονία ή προσαύξηση του βεβαιωθέντος ποσού για όσο χρόνο διαρκεί η αναστολή που χορηγήθηκε κατά τα ανωτέρω ή κατά τις διατάξεις των άρθρων 99 και επ. του ΠΚ . Εφόσον ο χρόνος δοκιμασίας παρέλθει επιτυχώς **τα σχετικά χρέη διαγράφονται οριστικά κατά τον ίδιο τρόπο**¹⁸⁰. Για την εφαρμογή της διάταξης αυτής επιμελείται κατόπιν αίτησης του καταδικασθέντος **ο αρμόδιος εισαγγελέας εκτέλεσης ποινών** του δικαστηρίου που εξέδωσε την περί αναστολής απόφαση, ενημερώνοντας

¹⁷⁹ Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4139/2013, αρθ. 33, βλ. και ανωτέρω σχολιασμό άρθ. 32 παρ. 1 γ' Ν. 4139/2013.

¹⁸⁰ Ναζίρης Γ., Χατζηκώστας Κ., *Ναρκωτικά*, 2^η έκδ., εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα, 2017, σελ. 169 επ. και Ανδρέου Φ., *Ναρκωτικά Ν. 4139 / 2013 : κατ' άρθρο ερμηνεία, νομολογία, βιβλιογραφία*, 2013.

εγγράφως τον Προϊστάμενο της αρμόδιας Δ.Ο.Υ. Εάν η αναστολή ανακληθεί, ο εισαγγελέας εκτέλεσης ποινών ενημερώνει σχετικά τον προϊστάμενο της Δ.Ο.Υ και στην περίπτωση αυτή η αναστολή των δυσμενών ατομικών μέτρων και των μέτρων αναγκαστικής είσπραξης της συναφούς οφειλής ανακαλείται και συνεχίζονται η τοκογονία και οι προσαυξήσεις του βεβαιωθέντος ποσού¹⁸¹.

➤ **Ποινικό Μητρώο [αρθ. 33 παρ. 1 περ. β' Ν. 4139/2013]**

Κρίσιμη για την κοινωνική επανένταξη του καταδικαζόμενου προσώπου είναι και η διάταξη του άρθρου 33 παρ. 1 β' Ν.4139/2013, με την οποία ορίζεται **η μη εγγραφή καταδικών στο Δελτίο Ποινικού Μητρώου, διάταξη που προβλεπόταν και** στην παρ. 4 του αρθ. 31 του ΚΝΝ και διατηρήθηκε με βασικό στόχο την ειδική πρόληψη και το μη στιγματισμό του απεξαρτημένου ατόμου. Μετά την ολοκλήρωση του θεραπευτικού προγράμματος¹⁸² που πιστοποιείται εγγράφως από τον επιστημονικό διευθυντή του οικείου προγράμματος, μπορεί ο ενδιαφερόμενος ή αυτεπαγγέλτως ο αρμόδιος εισαγγελέας να ζητήσει από το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών¹⁸³ να μην εγγράφονται σε απόσπασμα ή αντίγραφο φύλλου Ποινικού Μητρώου αποφάσεις ή βουλεύματα για εγκλήματα που αναφέρονται στο άρθρο 32 παρ. 1, σχετικά με τα ναρκωτικά ή κατά της ιδιοκτησίας και περιουσίας του Ποινικού Κώδικα, δηλαδή των άρθρων 372-406 ΠΚ¹⁸⁴. Βέβαια στα έγγραφα που προορίζονται αποκλειστικώς για χρήση του δικαστηρίου (ποινικό μητρώο δικαστικής χρήσης) αναγράφονται κανονικά και αυτές οι αποφάσεις ή τα βουλεύματα, ωστόσο σε αυτά δεν έχουν πρόσβαση τρίτοι, εκτός του δικαστηρίου.

Το ευεργέτημα αυτό επεκτείνεται και σε αυτούς που ολοκλήρωσαν το θεραπευτικό πρόγραμμα πριν από την έναρξη της ισχύος του παρόντος νόμου ή και του ΚΝΝ. Η αρμοδιότητα ανήκει στον εισαγγελέα και στο δικαστικό συμβούλιο του τόπου γέννησης του αιτούντος και όχι του τόπου αποθεραπείας του. Παραπομπή της υπόθεσης γίνεται στον κατ' αρθ. 580 ΚΠΔ αρμόδιο εισαγγελέα. Κατ' άλλη άποψη, αντί της προσφυγής

¹⁸¹ Ν. Παρασκευόπουλος-Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 270 Και Λ. Κοτσάλη, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π.,σελ.278.

¹⁸² Το ευεργέτημα αφορά και τα «στεγνά» προγράμματα και τα προγράμματα σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης με υποκατάστατα, πάντως όχι τα προγράμματα συντήρησης και μείωσης βλάβης που απλώς χορηγούν υποκατάστατα.

¹⁸³ Δεν επιτρέπεται η άσκηση ενδίκων μέσων εναντίον βουλεύματος που δέχεται ή απορρίπτει σχετική αίτηση, ούτε χωρεί αναλογική εφαρμογή του άρθρου 580 παρ. 1 ΚΠΔ, βλ. και ΣυμβΕΦΘεσσαλ. 75/1998, Αρμ. 1998.

¹⁸⁴ Ν. Παρασκευόπουλος-Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 276

στις γενικές ρυθμίσεις της αρμοδιότητας θα έπρεπε να αναγνωριστεί η προτεραιότητα των ειδικών ρυθμίσεων του αρθ 1 παρ. 1 Ν. 3459/2006 ήδη αρθ. 35 παρ. 1 ν. 4139/2013 που σε άλλες περιπτώσεις ρητά αναγνωρίζουν αρμοδιότητα του δικαστικού συμβουλίου του τόπου εκτέλεσης της ποινής. Με άλλα λόγια, ενόψει της σιωπής του νομοθέτη στη συγκεκριμένη ρύθμιση για το ποινικό μητρώο θα έπρεπε να προτιμηθεί η αναλογική εφαρμογή των συναφών ρυθμίσεων της διάταξης του αρθ. 31¹⁸⁵.

➤ ***Αναγνώριση Ελαφρυντικής Περίστασης [αρθ. 33 παρ. 1 γ' Ν. 4139/2013]:***

Κατά τη διάταξη του άρθ. 33 παρ. 1 περ. γ' του Ν. 4139/2013 *το δικαστήριο αναγνωρίζει ελαφρυντική περίπτωση κατά την επιμέτρηση της ποινής υποχρεωτικά στο δράστη που έχει τελέσει εγκλήματα από αυτά που αναφέρονται στον κατάλογο του άρθρου 32 και στον ευρύτερο του άρθρου 31 και 32 και δυνητικά στις λοιπές περιπτώσεις εγκλημάτων.*

Στο προγενέστερο νομοθετικό καθεστώς¹⁸⁶ προβλεπόταν ότι η επιτυχής ολοκλήρωση του εγκεκριμένου θεραπευτικού προγράμματος απεξάρτησης **αναγνωρίζεται υποχρεωτικά ως ελαφρυντική περίπτωση κατά την επιμέτρηση της ποινής**, ως αντιστάθμισμα της σοβαρής και επιτυχούς προσπάθειας που οδήγησε στην απεξάρτηση. Στο Ν. 4139/2013 προβλέπεται περαιτέρω ότι η επιτυχής ολοκλήρωση του εγκεκριμένου θεραπευτικού προγράμματος απεξάρτησης μπορεί **(δυνητικά) να αναγνωρίζεται ως ελαφρυντική περίπτωση** για κάθε έγκλημα, δηλαδή **ακόμη και για όσα εξαιρούνται** από τα ευεργετικά μέρα που προβλέπει η διάταξη του άρθρου 32 του Ν. 4139/2013 (βλ. ευρύτερη λίστα αρθ. 31). Είναι έκδηλη η εμπιστοσύνη του νομοθέτη προς τους αναγνωρισμένους κατά το νόμο παρόχους σχετικών θεραπευτικών υπηρεσιών¹⁸⁷.

Κατά την νομολογία η διακριτική αυτή ευχέρεια του δικαστηρίου να αναγνωρίσει ως ελαφρυντική περίπτωση στην επιμέτρηση της ποινής την επιτυχή ολοκλήρωση του θεραπευτικού προγράμματος λαμβάνει σοβαρά υπόψη την τελεσθείσα πράξη και κατά πόσο αυτή σχετίζεται με τη διευκόλυνση χρήσης ναρκωτικών. Αξιοσημείωτες

¹⁸⁵ Ν. Παρασκευόπουλος-Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά Κατ' άρθρον ερμηνεία* Ν.4139/2013, ό.π., σελ. 277 και Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία* του Ν.4139/2013, 3^η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη –Αθήνα, 2013,σελ.278. βλ και ΣυμβΠλημΘεσσαλ 1531/1997, Υπερ 2/1998, 353 επ.

¹⁸⁶ Στην παρ. 11 του άρθρου 31 του ΚΝΝ (Ν. 3459/2006), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 18 παρ. 2 του Ν. 3727/08

¹⁸⁷ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 253

νομολογιακές αναφορές παρατίθενται στο Παράρτημα II Μέρος I στο τέλος της παρούσας¹⁸⁸.

➤ **Αναγνώριση των προγραμμάτων απεξάρτησης [Αρθ. 33 παρ. 3 Ν. 4139/2013]**

Με την εν λόγω διάταξη, που επί της ουσίας αποτελεί επανάληψη της αντίστοιχης διάταξης του αρθ. 31 Ν. 3459/2006, υπαγορεύεται η εμπιστοσύνη των δικαστών και των διοικητικών αρχών προς τους εγκεκριμένους οργανισμούς υπηρεσιών συντήρησης και απεξάρτησης που προβλέπονται στο αρθ. 51 Ν. 4139/2013, ως τροποποιήθηκε με το αρθ. 10 του Ν. 4322/2015 και ισχύει. Με τη διάταξη αυτή προσπαθεί ο νομοθέτης να διαλύσει κάθε προκατάληψη των δικαστικών αρχών και να ενισχύσει την **αναγνώριση της πλήρους αποδεικτικής ισχύος** για κάθε νόμιμη χρήση των βεβαιώσεων παρακολούθησης και βελτίωσης που εκδίδουν τα συγκεκριμένα προβλεπόμενα στο νόμο θεραπευτικά προγράμματα. Ενίσχυση της αξιοπιστίας των προγραμμάτων αυτών και των βεβαιώσεων παρέχει και η διάταξη του αρθ. 97 παρ. 2 Ν. 4139/2013. Σκοπός είναι η καθιέρωση των προγραμμάτων αυτών στη συνείδηση των δικαστικών και διοικητικών αρχών.¹⁸⁹

[Άρθρο 34]

Εισαγωγή σε θεραπευτικό ή ειδικό κατάστημα κράτησης

Το άρθρο 34 του Ν.4139/2013 αποτελεί συνολικά μία καινοτομία, αφού εισάγει τον εναλλακτικό θεσμό της συμμετοχής κρατούμενων σε σωφρονιστικά καταστήματα σε συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης, παράλληλα με την έκτιση της ποινής τους, ακόμη **και εντός του καταστήματος κράτησης ή σε ειδικό κατάστημα κράτησης ή σε τμήμα σωφρονιστικού καταστήματος όπου λειτουργούν δομές απεξάρτησης**. Στην ουσία δίνεται το δικαίωμα στην απεξάρτηση ακόμη και σε αυτή την ύστατη στιγμή για κάποιον που δεν έκανε χρήση των προηγούμενων ευεργετημάτων ή έκανε, αλλά δεν είχαν κάποιο αποτέλεσμα, ώστε να προσπαθήσει να απεξαρτηθεί. Και φυσικά σε εκείνον που έχει κριθεί εξαρτημένος από το δικαστήριο ή από πραγματογνωμοσύνη, αλλά και σε εκείνον που κατά δήλωση του είναι εξαρτημένος, καθώς είναι συχνό φαινόμενο να επιδεινώνεται η χρήση ή να δημιουργείται η έξη

¹⁸⁸ Ν. Παρασκευόπουλος - Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά-Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π., σελ. 277-278. Βλ. περαιτέρω περιπτώσεις στο **Παράρτημα II Μέρος I της παρούσας**.

¹⁸⁹ Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π., σελ.282., Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 253 και Ν. Παρασκευόπουλος - Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά-Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π., σελ. 276.

χρήσης ναρκωτικών, λόγω του εγκλεισμού και της περιρρέουσας ατμόσφαιρας των σωφρονιστικών καταστημάτων και του συγχρωτισμού με άλλους εγκληματίες. Δηλαδή, η καινοτομία έγκειται ιδίως στη δυνατότητα να αναγνωριστεί η εξάρτηση του κρατουμένου και μετά τη δίκη, κατά τη διάρκεια της κράτησης του¹⁹⁰. Άλλωστε το όργανο που επιλαμβάνεται για την αναγνώριση της εξάρτησης του κρατούμενου έχει τα εχέγγυα τόσο της γνώσης όσο και της αμεροληψίας¹⁹¹. Ο νομοθέτης, έτσι αναγνωρίζει ότι οι συνθήκες κράτησης (ρουτίνα, αποκλεισμός από οικογενειακές σχέσεις, κλπ) τρέπουν τάχιστα την επιθυμία χρήσης ναρκωτικών ουσιών σε τάση κατάχρησης¹⁹². Συνεπώς, εκ πρώτης όψεως δεν φαίνεται να υπάρχει κάποια διάκριση ή μεροληψία του νόμου ως προς τους καταδικασθέντες για παράβαση του νόμου των ναρκωτικών και εξαρτημένους και ως προς τους λοιπούς εγκληματίες που έχουν τελέσει οποιαδήποτε αξιόποινη πράξη και που τυγχάνει να είναι και εξαρτημένοι. Αντιθέτως, η προβλεπόμενη διασφάλιση όρων θεραπευτικής προσέγγισης της εξάρτησης συνιστά αναγνώριση ενός δικαιώματος των εξαρτημένων στη θεραπεία.

Είναι σαφής η τοποθέτηση του νόμου, της συντεταγμένης πολιτείας και της αντεγκληματικής πολιτικής να ενθαρρύνουν με κάθε τρόπο την απεξάρτηση και κοινωνική επανένταξη των εξαρτημένων εγκληματιών και νομίζω πως ο Ν. 4139/2013 είναι **μνημείο εκδημοκρατισμού** του ποινικού συστήματος σε ότι αφορά ειδικά τους εξαρτημένους χρήστες. Ωστόσο, αναρωτιέμαι αν επαρκεί η θεσμοθέτηση ενός νόμου για την βελτίωση της κατάστασης, η οποία αν κρίνουμε από τα στατιστικά στοιχεία των καταστημάτων κράτησης δεν φαίνεται να έχει ιδιαίτερος διαφοροποιηθεί ως προς το πλήθος των εξαρτημένων κρατουμένων.

➤ ***Γενικοί όροι για την υπαγωγή των κρατουμένων στην εναλλακτική διαδικασία απεξάρτησης του αρθ. 34.***

¹⁹⁰Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 254 και Ν. Παρασκευόπουλος - Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά-Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π., σελ. 281.

¹⁹¹ Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η αναφερόμενη στο Σχέδιο διάταξη έχει κοινά χαρακτηριστικά με τις προϋποθέσεις εισαγωγής κρατουμένων σε Κέντρα Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατουμένων Ελαιώνα Θηβών για τη σωματική και ψυχική απεξάρτηση και την κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων και χρηστών ψυχοτρόπων ουσιών, η οποία κωδικοποιήθηκε με την Υπουργική απόφαση 14332 οικ. ΦΕΚ Β' 553/8.3.2013), με τις οποίες για την συμμετοχή κρατουμένου στο θεραπευτικό πρόγραμμα η προϋπόθεση της χρήσης αποδεικνύεται «... δικαστική απόφαση ή με προγενέστερη πραγματογνωμοσύνη ή με δήλωση του».

¹⁹² Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 254

Με το αρθ. 34 ορίζεται ότι το ευεργέτημα της συμμετοχής σε συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης παρέχεται α) κατά την περίπτωση της παρ. 1 σε **καταδικασθέντες για πράξη του αρθ. 32 παρ. 1 του Ν.4139/2013**¹⁹³ που έχουν κριθεί ως εξαρτημένοι κατά το άρθρο 30 Ν. 4139/2013(προφανώς από το δικάσαν δικαστήριο), άλλως β) κατά την περίπτωση της παρ. 2 σε **κρατούμενους καταδικασθέντες για οποιαδήποτε αξιόποινη πράξη**¹⁹⁴, έστω και χωρίς να έχουν κριθεί κατά τη δίκη ως εξαρτημένοι από τα ναρκωτικά, οι οποίοι όμως κατά την κράτηση τους **ισχυρίζονται, κατά δήλωση τους** δηλαδή, ότι είναι **εξαρτημένοι** (δεν απαιτείται σε αυτή την περίπτωση πραγματογνωμοσύνη ή δικαστική απόφαση που να έχει κάνει δεκτό τον ισχυρισμό της εξάρτησης). **Κοινή προϋπόθεση** για αμφότερες τις περιπτώσεις είναι η **δήλωση του κρατουμένου ότι επιθυμεί** να παρακολουθήσει πρόγραμμα απεξάρτησης και να διαγνωστεί –στη δεύτερη περίπτωση- η ψυχολογική εξάρτηση του από τα ναρκωτικά, με τη διαδικασία του αρθ. 34 παρ. 2 Ν. 4139/2013¹⁹⁵. Η βούληση συμμετοχής στο εναλλακτικό πρόγραμμα απεξάρτησης αποτελεί τον κοινό όρο σε κάθε περίπτωση, καθώς απαγορεύεται η αναγκαστική θεραπεία¹⁹⁶.

➤ ***Δικαιολογητικός λόγος της ύστατης αυτής ευκαιρίας για απεξάρτηση.***

Πέρα από την γενικότερη σκοπιμότητα του νόμου που δεν είναι άλλη από την προώθηση της απεξάρτησης, η διάταξη του αρθ. 34 Ν. 4139/2013 έρχεται να καλύψει περιπτώσεις που η ιδιότητα του εξαρτημένου δεν αναγνωρίστηκε στον κρατούμενο στα προηγούμενα στάδια, πριν το εγκλεισμό του. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε διάφορους παράγοντες¹⁹⁷ : Το πρώτον, μπορεί η μη αναγνώριση να οφειλόταν στο ότι ο ίδιος ο κατηγορούμενος δεν την είχε προβάλλει. Η ποινική δίκη υπηρετεί βέβαια το δημόσιο

¹⁹³ Ήτοι εγκλήματα της νομοθεσία για τα ναρκωτικά εκτός αυτών του άρθρου 23 καθώς και εγκλήματα που φέρονται ότι τελέστηκαν για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών, εκτός των προβλεπόμενων στα άρθρα 187 Α, 299, 310 παρ. 3, 311, 322, 323, 324, 336 και 380 παρ. 2 ΠΚ.

¹⁹⁴ Άρα και για τις ανωτέρω εξαιρέσεις που αποκλείονται από το αρθ. 32 παρ. 1 Ν. 4139/2013.

¹⁹⁵ Ν.Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά-Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π.,σελ. 283

¹⁹⁶ Πουλόπουλος Χ., *Θεραπευτικές παρεμβάσεις σε εξαρτημένους στο πλαίσιο του σωφρονιστικού συστήματος*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 127 επ.

¹⁹⁷ Μουζακίτης Σπ., *Η Μεταχείριση των Εξαρτημένων Χρηστών στα διάφορα στάδια της ποινικής διαδικασίας: Οι Γενικές κατευθύνσεις*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 51 επ.

συμφέρον για το οποίο υπάρχει αξίωση της πολιτείας (καταδίκη ενόχου αναλόγως της ευθύνης του, αθώωση του αθώου), ακόμη και αν ο ίδιος ο κατηγορούμενος με τα ατομικά ιδιωτικά του μέσα δεν τη διευκολύνει¹⁹⁸. Επομένως, η διάγνωση της εξάρτησης σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής μεταχείρισης εγείρει την αξίωση και το δημόσιο συμφέρον της αξιολόγησης. Δεύτερον, μπορεί η ιδιότητα της εξάρτησης να αποκτήθηκε κατόπιν της ποινικής καταδίκης, στα πλαίσια του εγκλεισμού. Η ίδια η κράτηση με τις δυσμενείς συνθήκες και τη ρουτίνα δημιουργεί ψυχολογικές ανάγκες αναζήτησης ψυχοφαρμάκων ή άλλων ουσιών που βοηθούν στη διαχείριση του χρόνου και προκαλούν την εξάρτηση¹⁹⁹.

5.2 Συνοπτική Παρουσίαση των Θεραπευτικών Προγραμμάτων Εντός Καταστημάτων Κράτησης

5.2 Α) Το προβλεπόμενο στο Αρθ. 34 παρ. 1 Θεραπευτικό Πρόγραμμα

Το προβλεπόμενο από το άρθρο 34 παρ. 1 Ν. 4139/2013 πρόγραμμα ορίζεται ως «εγκεκριμένο κατά το νόμο συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης», πλέον μετά την τροποποίηση του αρθ. 34 με το Ν. 4322/2015 ως *θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης εγκεκριμένου κατά το άρθρο 51 οργανισμού*. Ο νομοθέτης απαιτεί δηλαδή ολοκληρωμένο πρόγραμμα²⁰⁰ απεξάρτησης σωματικής και ψυχικής, ανεξάρτητα αν αυτό θα γίνει με την χορήγηση υποκατάστατων ή μέσω στεγνού προγράμματος και την παράλληλη ή διαδοχική προσφυγή σε συμβουλευτικές υπηρεσίες²⁰¹.

Το σχετικό πρόγραμμα διεξάγεται σε θεραπευτικό ή ειδικό κατάσταση κράτησης ή σε κατάσταση κράτησης σε τμήμα όπου λειτουργεί ανάλογο πρόγραμμα²⁰². Σύμφωνα με τη μεταβατική διάταξη του αρθ. 97 παρ. 2 Ν. 4139/2013, το Ειδικό θεραπευτικό κατάσταση ή το ειδικό Τμήμα Καταστήματος Κράτησης όπου θα εισαχθεί ο

¹⁹⁸ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 254.

¹⁹⁹ Ν. Παρασκευόπουλος - Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά-Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π., σελ. 283.

²⁰⁰ Βλ. ανωτέρω στο κεφάλαιο «Εννοιολογική οριοθέτηση».

²⁰¹ Ν. Παρασκευόπουλος - Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά-Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π., σελ. 282.

²⁰² Μπινιώρη Α., Πλυτάς Ν., Σπύρου Στ., *Θεραπεία και Εγκλεισμός : Επιλογές και Βελτίωση*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 151 επ.

εξαρτημένος πρέπει να έχουν την κατάλληλη υποδομή²⁰³. Η διάρκεια του επιβαλλόμενου μέτρου δεν μπορεί να υπερβαίνει το χρόνο θεραπείας ή το χρόνο της ποινής. Ο χρόνος παραμονής στο Ειδικό Θεραπευτικό κατάστημα ή στο Ειδικό Τμήμα Καταστήματος Κράτησης υπολογίζεται ως χρόνος προσωρινής κράτησης ή σε περίπτωση καταδίκης σε ποινή κατά της ελευθερίας, ως χρόνος έκτισης της ποινής. (αρθ. 32 παρ. 1 εδ. τελευταίο).²⁰⁴

Οι φάσεις του προγράμματος απεξάρτησης²⁰⁵ που εκκινεί εντός του καταστήματος κράτησης είναι τρεις: Α) Κατά την πρώτη, ο αιτών εξαρτημένος κρατούμενος συμμετέχει σε πρόγραμμα παρακολούθησης και σωματικής αποτοξίνωσης τριών εβδομάδων εντός του σωφρονιστικού καταστήματος. Οι μέθοδοι σωματικής αποτοξίνωσης, η ενδεχόμενη προς τούτο χρήση υποκατάστατων ή άλλων σκευασμάτων και άλλα συναφή ζητήματα θα καθορίζονται με βάση τα προβλεπόμενα στο άρθρο 60 του παρόντος νόμου. Εφόσον έχει ήδη διαγνωσθεί η εξάρτηση κατά το αρθ. 30 Ν. 4139/2013 κατά τη δίκη, η πρώτη αυτή φάση περατώνεται με την κρίση της ειδικής επιτροπής του άρθρου 31 στοιχείο β Ν. 4139/2013, η οποία διατάσσει την παρακολούθηση ειδικού συμβουλευτικού προγράμματος ψυχολογικής απεξάρτησης. Αν η κρίση για την ιδιότητα του κρατουμένου ως εξαρτημένου δεν έχει προηγηθεί στη δίκη, τότε κατά την ίδια φάση η ίδια επιτροπή μετά την παρέλευση των τριών εβδομάδων προβαίνει η ίδια στη σχετική διάγνωση²⁰⁶. Η ειδική επιτροπή ορίζεται από τον Υπουργό Δικαιοσύνης και αποτελείται από το κατά το άρθρο 10 του Σωφρονιστικού Κώδικα Συμβούλιο Φυλακής, στη σύνθεση του οποίου προστίθενται για τη συγκεκριμένη περίπτωση ο υπεύθυνος του προγράμματος σωματικής αποτοξίνωσης ή ο υπεύθυνος του προγράμματος ψυχολογικής απεξάρτησης του καταστήματος κράτησης μπορεί να διατάξει την παρακολούθηση ειδικού συμβουλευτικού προγράμματος ψυχολογικής απεξάρτησης. Εφόσον είναι θετική, διατάσσει την παρακολούθηση της δεύτερης φάσης²⁰⁷.

²⁰³ Γνωμοδ.ΕισΑΠ 1/1991, ΠΧρ.1991,σελ. 1204.

²⁰⁴ Ν. Παρασκευόπουλος - Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά-Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π., σελ. 284

²⁰⁵ ΚΕ.ΘΕ.Α., *Απολογισμός Έργου 2016*, έκδοση έτους 2017 και Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 110.

²⁰⁶ Κουλούρης Ν., *Άδειες και υπό όρο απόλυση κρατουμένων «εμπόρων» ναρκωτικών: Νομοθετικές παλινωδίες και γενικοπροληπτικές αλλοιώσεις στην έκτιση των ποινών*, ΠοινΔικ 8-9/2013. 799 κε.

²⁰⁷ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 257

Β) Τη δεύτερη φάση καταλαμβάνει το συμβουλευτικό πρόγραμμα ψυχικής απεξάρτησης, που πραγματοποιείται εντός των ίδιων καταστημάτων κράτησης εφόσον υπάρχουν οι δομές. Η πρόβλεψη του συμβουλευτικού χαρακτήρα υποδηλώνει ότι δεν αρκεί η χορήγηση υποκατάστατων αλλά απαιτείται υποχρεωτικά η προσφυγή σε συμβουλές και σε ψυχολογικές μεθόδους απεξάρτησης. Γ) Με την ολοκλήρωση και της δεύτερης φάσης, πλέον ανοίγεται ο δρόμος για την τρίτη και τελευταία φάση που προβλέπεται στο άρθρο 35 παρ. 2 του Ν. 4139/2013 και στην ουσία πρόκειται για την κοινωνική επανένταξη που αναπτύσσεται εκτός των σωφρονιστικών καταστημάτων εφόσον χωρήσει απόλυση υπό όρους κατά τα προβλεπόμενα στο νόμο.

Οι χρήστες ναρκωτικών στις φυλακές αποτελούν μια εξαιρετικά ευάλωτη ομάδα με ιδιαίτερες ανάγκες. Στην Ελλάδα οι υποστηρικτικές παρεμβάσεις που έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια στο πλαίσιο του σωφρονιστικού συστήματος στόχο έχουν την ανταπόκριση στις ιδιαίτερες ανάγκες των χρηστών κρατουμένων, προσφέροντας τις υπηρεσίες συμβουλευτικής, θεραπείας, μείωσης της βλάβης και κοινωνικής επανένταξης. Οι φορείς υλοποίησης²⁰⁸ των παρεμβάσεων αυτών είναι το ΚΕΘΕΑ, ο ΟΚΑΝΑ, το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η Μονάδα Απεξάρτησης 18 ΑΝΩ (ΨΝΑ).²⁰⁹

5.2. Β) Παρεμβάσεις για χρήστες ναρκωτικών στο πλαίσιο του σωφρονιστικού συστήματος

Οι υποστηρικτικές παρεμβάσεις που έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια στις φυλακές αφορούν κυρίως την ατομική και ομαδική συμβουλευτική, ενημέρωση, κινητοποίηση και ευαισθητοποίηση, μείωση της βλάβης, καθώς και ομάδες αυτοβοήθειας. Στο πλαίσιο των παρεμβάσεων αυτών οι συμμετέχοντες ενημερώνονται για θέματα υγείας και για νομικά θέματα. Το **2015 δέκα (10) θεραπευτικά προγράμματα** υλοποίησαν παρεμβάσεις ψυχοκοινωνικής υποστήριξης: οκτώ (8) προγράμματα ΚΕΘΕΑ, ένα (1) της Μονάδας Απεξάρτησης 18ΑΝΩ του ΨΝΑ και ένα (1) του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνεια και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε

²⁰⁸ Βλ. αναλυτικά ΕΚΤΕΠΝ, *Η κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών και των οινόπνευματων στην Ελλάδα*, έκδοση επιμελεία του Ε.Π.Ι.Ψ.Υ., Αθήνα 2017.

²⁰⁹ Το Νοέμβριο του 2016 ξεκίνησε τη λειτουργία της η θεραπευτική Κοινότητα ΚΕΘΕΑ ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ στο Κατάστημα Κράτησης Θεσσαλονίκης στα Διαβατά. Πρόκειται για μια θεραπευτική δομή που στεγάζεται σε αυτόνομη πτέρυγα του σωφρονιστικού καταστήματος, και που δίνει τη δυνατότητα στα μέλη της να παρακολουθούν το πρόγραμμα κάθε μέρα σε 24ωρη βάση, χωρίς να επιστρέφουν στα κελιά με τους υπόλοιπους κρατουμένους. Ολοκληρώνοντας το πρόγραμμα τα μέλη της κοινότητας μπορούν να καταθέτουν αίτηση για πρόωρη αποφυλάκιση και ένταξη στο Κέντρο Υποδοχής και Επανένταξης Αποφυλακισμένων του ΚΕΘΕΑ ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.

συνολικά 25 σωφρονιστικά καταστήματα. Ο συνολικός αριθμός των κρατουμένων που επωφελήθηκαν από τις υποστηρικτικές παρεμβάσεις κατά το έτος αναφοράς ανήλθε σε 1.789 (2.315 το 2014) εκ των οποίων 9 στους 10 (1.627 κρατούμενοι) ήταν άνδρες. Σχετικά με τους εφήβους που έλαβαν υπηρεσίες υποστήριξης αυτοί καταλαμβάνουν ένα πολύ μικρό ποσοστό της τάξης του 1,1 % (19 άρρενες κρατούμενοι).

Περισσότερο δημοφιλείς παρεμβάσεις είναι εκείνες που αφορούν θέματα υγείας, την ενημέρωση, την κινητοποίηση, την ευαισθητοποίηση τη συμβουλευτική και εν συνεχεία οι ομάδες αυτοβοήθειας και οι παρεμβάσεις που αφορούν την ενημέρωση για τα νομικά θέματα και την πρόληψη και ακολουθούν οι παρεμβάσεις για τη μείωση βλάβης και την ασφαλή χρήση. Λιγότερο δημοφιλείς είναι οι παρεμβάσεις που αφορούν την πρόληψη της υποτροπής²¹⁰.

Το 2015 εκατόν σαράντα (140) κρατούμενοι χρήστες οι οποίοι ολοκλήρωσαν την παρακολούθηση υποστηρικτικών προγραμμάτων που υλοποιήθηκαν στις φυλακές, ενεργώντας βάσει των σχετικών νομοθετικών ρυθμίσεων, εντάχθηκαν σε προγράμματα θεραπείας εκτός σωφρονιστικού πλαισίου διακόπτοντας την κράτηση τους υπό όρους ή με αναστολή.

5.2. Γ) Θεραπεία στις φυλακές-στοιχεία των κρατουμένων

Ως προς τη **θεραπεία** στις φυλακές, το 2015 λειτουργούσαν επτά (7) προγράμματα θεραπείας εκ των οποίων το ένα (1) ανήκει στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (Κέντρο Αποτοξίνωσης Τοξικομανών Κρατουμένων-ΚΑΤΚ), τέσσερα (4) θεραπευτικά προγράμματα απεξάρτησης στο ΚΕΘΕΑ και δύο θεραπευτικές μονάδες φαρμακευτικής αντιμετώπισης της εξάρτησης (ΘΜΦΑΕ) στον ΟΚΑΝΑ²¹¹. Τα παραπάνω θεραπευτικά προγράμματα λειτουργούν σε 5 σωφρονιστικά καταστήματα, που βρίσκονται στους νόμους Αττικής, Βοιωτίας, Θεσσαλονίκης, Αχαΐας. Κατά τη διάρκεια του **2015** παρακολούθησαν τα θεραπευτικά προγράμματα συνολικά 322 κρατούμενοι εκ των οποίων το 65,2% (210) κρατούμενοι ήταν νεοεισερχόμενοι, ενώ το υπόλοιπο 34,8% (112 κρατούμενοι) βρίσκονταν ήδη υπό θεραπεία με την έναρξη του 2015. Κατά την εξαετία 2010-2015 η τάση στη δυναμικότητα ήταν ανάλογη με την τάση που παρατηρείται στο συνολικό αριθμό των

²¹⁰ ΕΚΤΕΠΝ, *Η κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών και των οιοπνευματωδών στην Ελλάδα*, έκδοση επιμελεία του Ε.Π.Ι.Ψ.Υ., Αθήνα 2017.

²¹¹ Τα στοιχεία όπως προέκυψαν από την έκθεση του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά (ΕΚΤΠΝ) του έτους 2017, www.ektepn.gr

κρατούμενων που βρίσκονται σε θεραπεία, ενώ παρατηρείται σταδιακή αύξηση του αριθμού των θεραπευομένων (με μόνη εξαίρεση το 2013 όπου παρατηρείται μείωση), η οποία οφείλεται στο άνοιγμα νέων δομών κατά τη διάρκεια των ετών.

Το ΚΕΘΕΑ εντός του έτους 2016 λειτούργησε 4 Θεραπευτικές Κοινότητες εντός Σωφρονιστικών καταστημάτων²¹², 18 προγράμματα Συμβουλευτική Υποστήριξης κρατούμενων, 2 Κέντρα Υποδοχής και Επανένταξης αποφυλακισμένων²¹³ και πολλά ακόμη προγράμματα εκτός καταστημάτων κράτησης²¹⁴. Υπηρεσίες συμβουλευτικής προσφέρθηκαν σε 1.457 κρατούμενους και αποφυλακισμένους ενώ στις μονάδες ψυχικής απεξάρτησης εντός και εκτός φυλακών συμμετείχαν 258 άτομα.

Το 2015 περίπου στους 10 κρατούμενοι (75,3% 219 άτομα) δήλωσαν ως κύρια ουσία κατάχρησης τα οπιούχα. Σχεδόν 1 στους 10 δήλωσε πολυχρηση ουσιών, ενώ παρόμοιο ποσοστό (7,2 %, 21 άτομα) δήλωσε ως κύρια ουσία την κοκαΐνη και άλλα διεγερτικά, καθώς και την κάνναβη. Το 56,2% των χρηστών (136 άτομα) ανέφερε ενέσιμη χρήση ουσιών, ενώ το 8,7% (21 άτομα) των κρατούμενων που βρίσκονταν σε θεραπεία ήταν ηλικίας άνω των 50 ετών (στοιχεία για 5 από τα 7 προγράμματα)²¹⁵.

Με βάση τα στοιχεία έκβασης των προγραμμάτων θεραπείας στις φυλακές για το έτος 2015 (στοιχεία για τα 6 από τα 7 προγράμματα), περίπου 4 στους 10 κρατούμενους) συνεχίζουν την παρακολούθηση του προγράμματος μέχρι το τέλος του 2015, ενώ περίπου 3 στους 10 κρατούμενους (73 άτομα) αποφυλακίστηκαν. Ένας στους 10 κρατούμενους (11,2% 30 άτομα) αποχωρεί οικειοθελώς από το πρόγραμμα, ενώ παρόμοιο ποσοστό (10,5%, 28 άτομα) αποφυλακίστηκε και παραπέμφθηκε σε κάποιο θεραπευτικό πρόγραμμα για πρόσφατα αποφυλακισμένους χρήστες. Τέλος, το ποσοστό των ατόμων που διακόπτει το πρόγραμμα λόγω πρόωρης χορήγησης εξιτηρίου ανήλθε στο 7,1% (19 άτομα)²¹⁶.

Αυτή τη στιγμή λειτουργούν προγράμματα σε 17 σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας, σε σύνολο πλέον του 30 σωφρονιστικών καταστημάτων.

²¹² Οι τρεις θεραπευτικές κοινότητες λειτουργούν στα πλαίσια του ΚΕΘΕΑ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ στις Δικαστικές Φυλακές Κορυδαλλού, στις Γυναικείες Φυλακές Κορυδαλλού και στις Γυναικείες Φυλακές Ελαιώνα Θηβών και η τέταρτη στις Δικαστικές Φυλακές Διαβατών –ΚΕΘΕΑ ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

²¹³ Στο πλαίσιο των προγραμμάτων ΚΕΘΕΑ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ στην Αθήνα και ΚΕΘΕΑ ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ στη Θεσσαλονίκη.

²¹⁴ ΚΕ.ΘΕ.Α., Απολογισμός Έργου 2016, έκδοση έτους 2017, www.kethea.gr

²¹⁵ Τα στοιχεία όπως προέκυψαν από την έκθεση του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά (ΕΚΤΠΝ) του έτους 2017, www.ektepn.gr

²¹⁶ Τα στοιχεία όπως προέκυψαν από την έκθεση του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά (ΕΚΤΠΝ) του έτους 2017, www.ektepn.gr

5.2. Δ) ΠΙΝΑΚΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΕΝΤΟΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ²¹⁷		
Όνομασία Προγράμματος	Είδος	Σωφρονιστικό κατάστημα
<i>Κέντρο Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατουμένων (ΚΑΤΚ) του Υπουργείου Δικαιοσύνης</i>	Θεραπευτική Μονάδα	Φυλακές Ελαιώνας Θηβών
<i>ΚΕΘΕΑ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ</i>	Θεραπευτική Μονάδα και συμβουλευτική	Γυναικείες Φυλακές Ελαιώνα Θηβών.
<i>ΚΕΘΕΑ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ</i>	Θεραπευτική Μονάδα και Συμβουλευτική	Γυναικείες Φυλακές Κορυδαλλού
<i>ΚΕΘΕΑ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ</i>	Θεραπευτική Μονάδα	Δικαστικές Φυλακές Κορυδαλλού
<i>ΚΕΘΕΑ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ</i>	Πρόγραμμα Συμβουλευτικής	Νοσοκομείο Κρατουμένων Κορυδαλλού Αττικής
<i>Θεραπευτική Μονάδα ΟΚΑΝΑ</i>	Θεραπευτική Μονάδα	Σωφρονιστικό Κατάστημα Αγίου Στεφάνου (Πάτρα)
<i>Θεραπευτική Μονάδα ΟΚΑΝΑ</i>	Θεραπευτική Μονάδα	Σωφρονιστικό κατάστημα Κορυδαλλού
<i>ΚΕΘΕΑ ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ</i>	Θεραπευτική Μονάδα	Γενικό Κατάστημα Κράτησης Θεσσαλονίκης,(Διαβατά)
<i>ΚΕΘΕΑ ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ</i>	Μονάδα Συμβουλευτικής Κρατουμένων	Γενικό Κατάστημα Κράτησης Θεσσαλονίκης,(Διαβατά)
<i>ΚΕΘΕΑ ΑΡΙΑΔΗ</i>	Πρόγραμμα Συμβουλευτικής	Αγροτική Φυλακή Αγιάς

²¹⁷ Ο πίνακας καταρτίστηκε από τον γράφοντα με βάση τα στοιχεία που εκτίθενται στην έκθεση του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά (ΕΚΤΠΝ) του έτους 2017, σχετικά με τα προγράμματα που είναι σε λειτουργία, καθώς και στις ιστοσελίδες ενός εκάστου φορέα απεξάρτησης.

<i>ΚΕΘΕΑ ΑΡΙΑΔΝΗ</i>	Πρόγραμμα Συμβουλευτικής	Φυλακές Αλικαρνασσού Κρήτη
<i>ΚΕΘΕΑ ΑΡΙΑΔΝΗ</i>	Πρόγραμμα Συμβουλευτικής	Φυλακές Νεάπολης Κρήτη Άγιος Νικόλαος
<i>ΚΕΘΕΑ ΟΞΥΓΟΝΟ</i>	Πρόγραμμα Συμβουλευτικής	Δικαστικές Φυλακές Αγ. Στεφάνου Πατρών
<i>ΚΕΘΕΑ ΣΤΡΟΦΗ</i>	Πρόγραμμα Συμβουλευτικής	Ε.Κ.Κ.Ν. Αυλώνα Αττική Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα
<i>ΚΕΘΕΑ ΕΞΟΔΟΣ</i>	Πρόγραμμα Συμβουλευτικής	Σωφρονιστικό Κατάστημα Κασσαβέτειας Θεσσαλία-Λάρισα
<i>ΚΕΘΕΑ ΚΙΒΩΤΟΣ</i>	Πρόγραμμα Συμβουλευτικής	Σωφρονιστικό Κατάστημα Κομοτηνής Θράκη

5.2. Ε.) Παρεμβάσεις μείωσης βλάβης υλοποιήθηκαν σε 19 φυλακές, ενώ τουλάχιστον 1.315 κρατούμενοι επωφελήθηκαν από αυτές. Παρομοίως, παρεμβάσεις πρόληψης θανάτων υλοποιήθηκαν σε 15 φυλακές και 1.196 κρατούμενους, παρεμβάσεις σχετικά με την ασφαλή χρήση σε 16 φυλακές (1.230 κρατούμενοι), ενώ παρεμβάσεις πρόληψης της υποτροπής πραγματοποιήθηκαν μόνο σε μια φυλακή (88 κρατούμενοι)²¹⁸.

Είναι σαφές ότι επειδή ο αριθμός των εξαρτημένων ή και απλών χρηστών κρατούμενων είναι αρκετά μεγάλος, τα υπάρχοντα προγράμματα δεν επαρκούν πλήρως. Έτσι, ανακύπτει η ανάγκη να μεταγόνται κρατούμενοι σε σωφρονιστικά καταστήματα όπου λειτουργούν θεραπευτικές μονάδες ή να μην είναι δυνατή η μεταγωγή τους που επιβάλλεται για άλλους λόγους όταν αυτοί ήδη παρακολουθούν κάποιο θεραπευτικό

²¹⁸ Τα στοιχεία όπως προέκυψαν από την έκθεση του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά (ΕΚΤΠΝ) του έτους 2017, www.ektepn.gr και ΚΕΘΕΑ, *Απολογισμός Έργου 2016*, έκδοση ΚΕΘΕΑ Σχήμα και Χρώμα, 2017

πρόγραμμα. Κατά τη διάταξη του άρθρου 34 παρ. 3 Ν. 4139/2013 αποκλείεται ή αντίστροφα διευκολύνεται η μεταγωγή κρατούμενων σε άλλα καταστήματα, προκειμένου να γίνει δυνατή η συστηματική παρακολούθηση εκ μέρους τους του προγράμματος απεξάρτησης, εφόσον φυσικά το επιτρέπει και η χωρητικότητα των αντίστοιχων καταστημάτων κράτησης²¹⁹. Κατ' εξαίρεση, η μεταγωγή μπορεί να παραγγελθεί για λόγους λειτουργικούς ή δικαστικούς, σχετικούς με την ομαλή λειτουργία του καταστήματος, οπότε ο κρατούμενος αναμετάγεται μετά την έκλειψη της αιτίας. Σε περίπτωση μεταγωγής για λειτουργικούς όρους κατ' αρθ. 72 περ. δ' Σωφρονιστικού Κώδικα, προτιμάται κατάσταση όπου αναπτύσσεται ανάλογο πρόγραμμα²²⁰.

[Άρθρο 35]

Απόλυση υπό όρους

Στο άρθρο 35²²¹ πλέον προβλέπονται δύο ιδιαίτερες κατηγορίες απόλυσης υπό όρους: Οι δυο πρώτες αφορούν αφενός **εξαρτημένους** από ναρκωτικά που έχουν καταδικαστεί σε **ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης** (*«στερητικής της ελευθερίας ποινής»*), εκτός των αναφερόμενων ειδικότερα στις επόμενες περιπτώσεις, δηλαδή εκτός φυλάκισης και ισόβιας κάθειρξης) και αφετέρου κρατούμενους με **ποινή φυλάκισης**. Η τρίτη περίπτωση, που προβλεπόταν στο Ν. 4139/2013, αλλά καταργήθηκε με το Ν. 4322/2015, αφορούσε όσους καταδικάστηκαν κατά το άρθρο 23 Ν. 4139/2013 σε **ποινή ισόβιας κάθειρξης** (αρθ. 35 παρ. 5 Ν. 4139/2013).

Η απόλυση στις δύο ισχύουσες περιπτώσεις χωρεί **με τον όρο** ότι ο απολυόμενος θα ακολουθήσει *παρακολούθηση αναγνωρισμένου προγράμματος απεξάρτησης* (αρθ. 35 παρ. 1 και 2 Ν. 4139/2013) *ή ενδεχομένως εμφάνιση κατά τακτικά χρονικά διαστήματα σε ανάλογο πρόγραμμα*²²². Αυτή η τελική, εκτός σωφρονιστικών καταστημάτων, φάση της απεξάρτησης επιτρέπει την ολοκλήρωση της διαδικασίας με τις αναγκαίες κοινωνικές παρεμβάσεις (σχέσεις με οικογένεια, κλπ)²²³.

²¹⁹ Βλ. Ν. 4139/2013 και αιτιολογική έκθεση.

²²⁰ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 257.

²²¹ Στο άρθρο 35 έχουν ενταχθεί συγκεντρωμένες οι περιπτώσεις της ειδικής (κατά παρέκκλιση των όρων των άρθρων 105 επ. ΠΚ) υφ' όρον απόλυσης των κρατούμενων για συναφή εγκλήματα, που προηγουμένως ήταν διάσπαρτες στα άρθρα 31 και 32 Ν. 3459/2006

²²² Δημητριάδης Σ., *Ο θεσμός της υποτροπής υπό τον Ν. 4139/2013 και ειδικότερα ζητήματα κατά την ερμηνεία και εφαρμογή του*, ΠοινΔικ 8-9-/2013. 827 κ.ε.

²²³ Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ό.π., Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά*

Η απόλυση υπό όρο **δεν αποτελεί απαλλαγή από την** ποινή, αλλά στάδιο εκτέλεσης αυτής που επιδιώκει την αποτροπή της υποτροπής με τη βελτίωση του καταδίκου και την κοινωνική του αποκατάσταση (ΑΠ (Ολ) 106/91 ΠΧ 1991, 852).²²⁴ Για την εφαρμογή των περιπτώσεων απόλυσης υπό όρους στο άρθρο 35 παρ. 1 και 2 **προϋποτίθεται η συνδρομή κάποιων κοινών όρων**, όπως αυτοί ορίζονται στις παραγράφους 3 και 4 Ν. 4139/2013, σύμφωνα με τους οποίους: α) *Ο χρόνος παραμονής του κρατουμένου στο εγκεκριμένο πρόγραμμα απεξάρτησης θεωρείται ως χρόνος έκτισης της ποινής* (αρθ. 35 παρ. 3 Ν. 4139/2013). β) *Εφόσον χωρήσει απόλυση υπό όρους κατά τις παρ. 1 ή 2 άρθρου 35 Ν. 4139/2013 οι σχετικές καταδικαστικές αποφάσεις και το βούλευμα αναγράφονται μόνο στα αντίγραφα ποινικού μητρώου που προορίζονται για δικαστική χρήση* (αρθ. 35 παρ. 4 Ν. 4139/2013).

Στις παραγράφους 1, 2 και 5 του άρθρου 35 Ν. 4139/2013 αναλύονται οι τρεις περιπτώσεις απόλυσης υπό όρους.

➤ **Άρθρο 35 παρ. 1 Ν. 4139/2013: Απόλυση εξαρτημένων που κρατούνται με ποινές κάθειρξης.**

Η διάταξη αφορά την απόλυση υπό όρους καταδίκων για εγκλήματα που αναφέρονται στο άρθρο **32 παρ. 1 Ν. 4139/2013** (*εγκλήματα των άρθρων 20 έως 25, 29 και 30 παρ. 4 Ν. 4139/2013, εκτός του άρθρου 23 και εγκλήματα που φέρονται ότι τελέστηκαν για διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών, εκτός από τα προβλεπόμενα στα άρθρα 187^Α, 299, 310 παρ. 3, 311, 322, 323, 324, 336, 380 παρ. 2 ΠΚ*) και εκτίουν **ποινές πρόσκαιρης κάθειρξης**. Τίθενται οι εξής προϋποθέσεις: i) **Επιτυχής παρακολούθηση προγράμματος απεξάρτησης εντός** του σωφρονιστικού καταστήματος, [προϋπόθεση που διατηρήθηκε από το προηγούμενο Ν.3459/2006, ο οποίος προέβλεπε «πρόγραμμα συντήρησης και απεξάρτησης²²⁵»]. Στην ευεργετική ρύθμιση υπάγονται προγράμματα του ΚΕΘΕΑ²²⁶ και βεβαίως οι εγκεκριμένοι οργανισμοί θεραπείας (κατ' αρθ. 51 Ν.4139/2013, ως τροποποιήθηκε, ήτοι ΟΚΑΝΑ, ΨΝΑ, ΨΝΘ και «Κέντρο Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατουμένων Ελαιώνα Θηβών». ii) Δεύτερη προϋπόθεση είναι η **βεβαίωση από αναγνωρισμένο θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης που λειτουργεί εκτός του σωφρονιστικού καταστήματος ότι ο κρατούμενος γίνεται αποδεκτός**

το Ν.4139/2013, ό.π., σελ. 258 και Ν. Παρασκευόπουλος - Κ. Κοσμάτος, *Ναρκωτικά-Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013*, ο.π., σελ. 280 επ.

²²⁴ Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, όπ, σελ. 290

²²⁵ Βλ. ΣυμβΕφΘεσ 1154/2006, ΠοινΔικ 2007,18.

²²⁶ ΣυμβΕφΠειρ 72/2007, ΣυμβΠλημΠειρ 963/2008, ΣυμβΠλημΝαυπλ 303/2009.

από αυτό. iii) **Έκτιση με οποιοδήποτε τρόπο τουλάχιστον του 1/6²²⁷** της διάρκειας της ποινής, κατά παρέκκλιση των οριζόμενων στο αρθ. 105 ΠΚ. Εκ της μνείας «*με οποιοδήποτε τρόπο*» γίνεται σαφές ότι εδώ υπάγεται **και η πλασματική συμπλήρωση** του χρόνου λόγω ευεργετικού υπολογισμού.²²⁸ (Εισηγ. Εκθ. Ν. 4139/2013, υπό το αρθ. 35). Γίνεται δεκτό ότι η χορήγηση της υπό όρους απόλυσης (εφόσον συντρέχουν οι ειδικοί όροι της νομοθεσίας για τα ναρκωτικά) κατ' άρθρο 106 ΠΚ είναι υποχρεωτική εκτός αν η διαγωγή του καταδίκου κατά την έκτιση καθιστά απολύτως αναγκαία τη συνέχιση της κρατήσεως του προς αποτροπή τελέσεως νέων αξιόποινων πράξεων²²⁹.

➤ **Αρθ. 35 παρ. 2 Ν. 4139/2013: Απόλυση κρατουμένων που κρατούνται με ποινές φυλάκισης.** Η παρ. 2 του αρθ. 35 Ν.4139/2013 προβλέπει αντίστοιχο θεσμό απόλυσης υπό όρους²³⁰ και για όσους έχουν καταδικαστεί και εκτίουν ποινή φυλάκισης. Βασική διαφορά σε σχέση με τα ισχύοντα για την πρόσκαιρη κάθειρξη (35 παρ.1) είναι ότι δεν απαιτείται η προηγούμενη έκτιση του 1/5, πλέον 1/6, της ποινής.

➤ **Αρθ. 35 παρ. 5 Ν. 4139/2013: Απόλυση υπό όρο κρατουμένων που εκτίουν ισόβια κάθειρξη.** Το αρχικό άρθρο 35 παρ. 5 του Ν. 4139/2013 διατήρησε τη διάταξη του Ν. 3811/2009, σύμφωνα με την οποία όποιος καταδικάστηκε για έγκλημα του άρθρου 23 σε ποινή ισόβιας κάθειρξης, μπορεί να απολυθεί υφ' όρον, εφόσον έχει εκτίσει είκοσι πέντε έτη. Στον κατάδικο δε αυτόν δεν μπορεί να χορηγηθεί υφ' ορον απόλυση αν δεν έχει παραμείνει στο κατάστημα κράτησης για χρονικό διάστημα είκοσι ετών. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι διατάξεις των αρθ. 105 επ. ΠΚ. Ωστόσο, με το Ν. 4322/2015 **καταργήθηκε η διάταξη της παρ. 5 του αρθ. 35 Ν. 4139/2013**, αφού οι περιπτώσεις που αφορούσε η σχετική ρύθμιση υπάγονται πια στη **γενική πρόβλεψη του άρθρου 105 ΠΚ**. Με τον τρόπο αυτό **αίρονται διαφοροποιήσεις στην**

²²⁷ Ως τροποποιήθηκε με το αρθ. 10 Ν. 4322/2015. Ο ν. 4139/2013 προέβλεπε έκτιση του 1/5 της διάρκειας της ποινής. Το χρονικό όριο του 1/5 είχε αρχικά τεθεί με το αρθ. 6 παρ. 4 Ν. 3189/2003.

²²⁸ Η ρύθμιση του αρθ. 35 παρ. 1 Ν. 4139/2013 αντιστοιχεί προς την προηγούμενη του αρθ. 31 παρ. 4 και 10 Ν. 3456/2006. Έχει κριθεί ότι είναι αδύνατη η χορήγηση της απόλυσης ακόμη και σε περίπτωση επιβολής συνολικής ποινής τμήμα της οποίας αποτελεί καταδίκη για έγκλημα στη σχετική διάταξη του αρθ. 31 παρ. 1 Ν. 3459/2006, οπότε αναγκαία είναι όμως η προσμέτρηση νέας ποινής.

²²⁹ Ν. Παρασκευόπουλος, *Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013*, ό.π., σελ. 259 και Ανδρέου Φ., *Ναρκωτικά Ν. 4139 / 2013 : κατ' άρθρο ερμηνεία, νομολογία, βιβλιογραφία, 2013*.

²³⁰ Οι επιβαλλόμενοι όροι δεν πρέπει να διαταράσσουν μια διαδικασία απεξάρτησης ή επανένταξης, καθώς το λάθος αυτό μπορεί να καταλύσει κάθε θεραπευτική, αλλά και προληπτική αποτελεσματικότητα του μέτρου, πχ αν του επιβληθεί όρος εμφάνισης σε Α.Τ. εδρεύον σε διαφορετική πόλη από εκείνη που εδρεύει η συγκεκριμένη δομή απεξάρτησης που παρακολουθεί τον απολυόμενο, τότε δημιουργείται πρόβλημα.

αντιμετώπιση καταδικασθέντων σε ισόβια κάθειρξη για πράξεις του Ν. 4139/2013 έναντι άλλων περιπτώσεων κρατουμένων στους οποίους επιβάλλεται η ίδια ποινή. Κάτι τέτοιο ήταν αναγκαίο, καθώς με το ισχύον καθεστώς αφενός επαναξιολογείτο ανεπίτρεπτα το είδος του εγκλήματος που τελέστηκε, αφετέρου προβλεπόταν η ειδικοπροληπτική δυναμική της σύνδεσης της απεξάρτησης με την υφ' όρον απόλυση. Η νέα παράγραφος 5 του αρθ. 35 που αφορά τις βεβαιωμένες χρηματικές ποινές είναι απαραίτητη για την ευθυγράμμιση της διάταξης με το πνεύμα της διάταξης του αρθ. 32 παρ. 1γ²³¹.

Η χορήγηση της υφ' όρων απόλυσης²³² εφόσον συντρέχουν οι όροι της νομοθεσία κατά το αρθ. 106 ΠΚ είναι υποχρεωτική, εκτός αν η διαγωγή του καταδίκου κατά την έκτιση καθιστά απολύτως αναγκαία τη συνέχιση της κρατήσεως του προς αποτροπή τελέσεως νέων αξιοποιώνων πράξεων.²³³

5.3 Παρεμβάσεις για πρόσφατα αποφυλακισμένους χρήστες.

Για την εξασφάλιση της συνέχειας των υποστηρικτικών και θεραπευτικών παρεμβάσεων για τους πρόσφατα αποφυλακισμένους χρήστες λειτουργούν:

-*Τρία (3)* ειδικά θεραπευτικά προγράμματα για πρόσφατα αποφυλακισμένους χρήστες σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Κρήτη, που ανήκουν στο ΚΕΘΕΑ.

-*Δύο (2)* συμβουλευτικά κέντρα, που αποτελούν επιμέρους στάδιο πολυφασικού «στεγνού» θεραπευτικού προγράμματος και ανήκουν επίσης στο ΚΕΘΕΑ.

-*Ένα (1)* συμβουλευτικό κέντρο που ανήκει στο θεραπευτικό Πρόγραμμα 18ΑΝΩ του ΨΝΑ και υλοποιεί παρεμβάσεις που ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες της ειδικής αυτής ομάδας.

²³¹ Βλ. Αιτιολογική έκθεση Ν. 4322/2015 αρθ. 35.

²³² Επιπλέον έχει κριθεί ότι είναι δυνατή η χορήγηση απόλυσης, ακόμη και σε περίπτωση επιβολής συνολικής ποινής, τμήμα της οποίας αποτελεί καταδίκη για έγκλημα στη σχετική διάταξη του άρθρου 31 παρ. 1 Ν. 3459/2006, οπότε αναγκαία είναι όμως η προσμέτρηση νέας ποινής. Κατά την ΓνωμοδΕισΑΠ 17/2007 αφού δεν προβλέπεται από τις διατάξεις των άρθρων 105 ΠΚ, 19^Α Ν.1729/1987, 40 του Ν. 3459/2006 και 55-56 Σ.Κ. ποια ελάχιστα όρια ποινών θα πρέπει να έχει εκτελέσει ο κατάδικος για την υπό όρο απόλυση του ή τη χορήγηση σε αυτόν αδειών, όταν εκτίει συνολική στερητική της ελευθερίας ποινή απαρτιζόμενη από καταδίκες για ναρκωτικά και αδικήματα του κοινού ποινικού δικαίου ή για παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών, θα πρέπει να εξετάζεται αν η **ποινή βάση είναι ποινή για καταδίκη** λόγω παράβασης του νόμου περί ναρκωτικών ή όχι και στην πρώτη μόνο των περιπτώσεων να εφαρμόζονται αυστηρότερες διατάξεις των άρθρων 19^Α Ν. 1729/1987, 40 Ν. 3459/06 και 55 παρ. 1 εδ. β', 56 παρ. 1 εδ. β' του Σωφρ. Κ. άλλως να εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 105 ΠΚ, 55 παρ. 1 εδ. α' και 56 παρ. 1 εδ. α' του Σωφρ.Κ.²³².

²³³ ΣυμβΕΦΚΕρκ 5/2011, ΠΧρ 2012, σελ. 2013

-*Τρία (3)* κέντρα κοινωνικής επανένταξης για πρόσφατα αποφυλακισμένους χρήστες, εκ των οποίων δύο (2) ανήκουν στο ΚΕΘΕΑ και ένα (1) στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Σημαντικά είναι τα θεραπευτικά προγράμματα για αποφυλακισμένους, συγκεκριμένα το *Κέντρο Υποδοχής και Επανένταξης Θεσσαλονίκης ΚΕΘΕΑ ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ*, που λειτουργεί και ως συμβουλευτικό κέντρο για αποφυλακισμένους, το *Κέντρο Υποδοχής Αποφυλακισμένων ΚΕΘΕΑ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ* που λειτουργεί και ως συμβουλευτικό κέντρο για αποφυλακισμένους και η *Ανοιχτή Θεραπευτική Δομή Υποστήριξης ΚΕΘΕΑ ΑΡΙΑΔΝΗ* στο Ηράκλειο Κρήτης. Το 2015 συνολικά 149 υπόδικοι και πρόσφατα αποφυλακισμένοι χρήστες ναρκωτικών δέχτηκαν υπηρεσίες συμβουλευτικής.

Το 2015 ο συνολικός αριθμός των ατόμων που παρακολούθησαν τα 3 προγράμματα θεραπείας για αποφυλακισμένους χρήστες όπου λειτουργούν στη χώρα ανήλθε σε 103 άτομα, εκ των οποίων το 65,1% (67 άτομα) εισήχθησαν σε θεραπεία κατά τη διάρκεια του έτους, με την πλειονότητα αυτών να εισέρχονται για πρώτη φορά (88,1%, 59 άτομα). Επιπλέον, το 63,6% των ατόμων ανέφεραν ενέσιμη χρήση. Με βάση τα στοιχεία έκβασης, κατά το 2015 τρεις στους δέκα αποφυλακισμένους (32 άτομα) ολοκληρώνουν τη θεραπεία, ενώ παρόμοια ποσοστά συνεχίζουν τη θεραπεία μέχρι το τέλος του έτους, είτε αποχωρούν οικειοθελώς (30 άτομα για κάθε μία από τις κατηγορίες). Ένα πολύ μικρό ποσοστό (6,8 % , 7 άτομα) έλαβε πρόωρο εξιτήριο ενώ μόλις 4 άτομα (3,9%) παραπέμφθηκαν σε άλλο πρόγραμμα²³⁴.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΕΙΔΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΩΝ

Σύμφωνα με τις διατάξεις του γενικού ποινικού δικαίου τα άτομα (παιδικής ηλικίας) από οκτώ ετών και μιας μέρας μέχρι 15ετών που τελούν άδικη πράξη που τιμωρείται από το νόμο, δεν διαπράττουν νομικό ή πλήρες έγκλημα κατ' αρθ. 14 ΠΚ και ως εκ τούτου ουδέποτε υποβάλλονται σε ποινές σε περίπτωση τέλεσης αξιόποινης πράξης, αλλά μόνο σε αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα (126 παρ. 2 ΠΚ και 113^A ΚΠΔ)²³⁵.

²³⁴ Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά, (Ε.Κ.Τ.Π.Ν.), *Ετήσια Έκθεση για την κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών και των οιοσπνευματωδών στην Ελλάδα*, Αθήνα, 2017 και ηλεκτρονικά www.ektepn.gr και ΚΕ.ΘΕ.Α., *Ετήσια Έκθεση 2016- Δελτία Τύπου της Διεθνούς Επιτροπής του ΟΗΕ για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών*

²³⁵ Κουράκης Ν., *Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων*, εκδ. Αντ. Σάκουλα, β' εκδ., 2012.

Τα αναμορφωτικά μέτρα (αρθ. 122 ΠΚ) διαπνέονται από πνεύμα διαπαιδαγώγησης και φροντίδας για την κοινωνική επανένταξη του ανηλίκου, δηλαδή τα μέτρα αυτά δεν είναι τιμωρητικού χαρακτήρα, αλλά διαπαιδαγωγικού και κοινωνικο-προληπτικού χαρακτήρα²³⁶. Τα θεραπευτικά μέτρα έχουν *οιονεί ιατρικό χαρακτήρα*²³⁷, δεδομένου ότι αποβλέπουν στη θεραπεία του ανηλίκου και διατάσσονται σύμφωνα με το άρθρο 123ΠΚ από τα δικαστήρια ανηλίκων, όταν η κατάσταση του ανηλίκου απαιτεί **ιδιαίτερη μεταχείριση**, ιδίως όταν πάσχει από ψυχική ασθένεια ή τελεί σε νοσηρή διατάραξη των πνευματικών του λειτουργιών ή από οργανική νόσο ή κατάσταση που του δημιουργεί σοβαρή σωματική δυσλειτουργία ή του έχει γίνει **έξη** η χρήση οινόπνευματών ή ναρκωτικών ουσιών και **δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις**. Τα θεραπευτικά μέτρα διατάσσονται **ύστερα από προηγούμενη διάγνωση και γνωμοδότηση από εξειδικευμένη ομάδα ιατρών, ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών οι οποίοι κατά περίπτωση υπάγονται σε μονάδα του Υπουργείου Δικαιοσύνης ή σε ιατρικά κέντρα υγείας ή κρατικά νοσηλευτικά ιδρύματα**²³⁸.

Τα προβλεπόμενα θεραπευτικά μέτρα μπορεί να είναι : α) η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας στον γονεΐς, στους επιτρόπους ή σε ανάδοχη οικογένεια, β) η ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε επιμελητές ανηλίκων, γ) η παρακολούθηση συμβουλευτικού θεραπευτικού προγράμματος από τον ανήλικο και δ) η παραπομπή του ανηλίκου σε θεραπευτικό ή άλλο κατάλληλο κατάστημα. Βέβαια κατά την ελληνική νομολογία η απόφαση που επιβάλλει αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα χαρακτηρίζεται ως αθωωτική.

Ως ποινικά ανεύθυνα κατά κανόνα λαμβάνονται και οι ανήλικοι ηλικίας από 15 ετών και μίας μέρας μέχρι 18 ετών (έφηβοι), όταν δεν τους καταλογίζεται η ύπαρξη και τους επιβάλλονται μόνο αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα (αρθ. 126 παρ. 3 ΠΚ και 127 παρ. 1 ΠΚ) και κατ' εξαίρεση ως ποινικά υπεύθυνοι²³⁹. Για τη διαπίστωση της

²³⁶ Πανταζή-Μελίστα Ε., *Θεραπευτικά Μέτρα ή περιορισμός σε ΕΚΚΝ. Ποια η σύγχρονη βούληση του νομοθέτη για την αντιμετώπιση των ανηλίκων εξαρτημένων παραβατών του Νόμου περί ναρκωτικών*, σε ΠοινΔικ 12/2014, σελ. 1088 -1092.

²³⁷ Πανταζή-Μελίστα Ε., *Η αντιμετώπιση του ανηλίκου Χρήστη ναρκωτικών ουσιών από το σύστημα απονομής της δικαιοδύνης*, σε Ψυχιατρική και Δίκαιο ΙΙ. Χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, επιμελείας των Ι. Καράκωστα, Μ. Μαλλιώρα, Κ. Σολδάτου, Α. Κουτσοραδη, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2008, σελ. 173 κ.ε.

²³⁸ Χάιδου Α., *Ναρκωτικά: Χρήση-Εξάρτηση-Επίσημος κοινωνικός έλεγχος*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2016,σελ.104

²³⁹ Μυλωνόπουλος Χρ., *Ποινικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος*, Εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2007

ικανότητας του καταλογισμού δεν λαμβάνεται υπόψη από το δικαστήριο μόνο η ηλικία, αλλά και η νοητική και βουλητική ωριμότητα του ανηλίκου. Σε περίπτωση που το δικαστήριο κρίνει ότι ο ανήλικος (15-18 ετών) είναι ικανός καταλογισμού, του επιβάλλει περιορισμό σε ΕΚΚΝ ορίζοντας στην απόφαση τον ακριβή χρόνο παραμονής του (αρθ. 54 και 127 παρ. 1,2 ΠΚ). Ο περιορισμός του ανηλίκου σε ΕΚΚΝ είναι με βάση το άρθρο 51 ΠΚ ποινή στερητική της ελευθερίας, διότι και ενοχή αναγνωρίζει και ποινή επιβάλλει. Οι προϋποθέσεις για την επιβολή περιορισμού σε ΕΚΚΝ είναι σύμφωνα με το άρθρο 127 ΠΚ: α) να έχει ο ανήλικος συμπληρώσει το 15^ο έτος της ηλικίας του β) η πράξη που τέλεσε να ήταν κακούργημα αν την τελούσε ενήλικας και γ) να ενέχει στοιχεία βίας, ή να στρέφεται κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή να τελείται κατ' επάγγελμα ή κατ' εξακολούθηση²⁴⁰.

Κατ' εφαρμογή των ανωτέρω για τα θεωρούμενα ως κακούργηματα για ενήλικες εγκλήματα²⁴¹, εφόσον τελεσθούν από ανηλίκους, μη εξαρτημένους από ναρκωτικά η αντιμετώπιση των τελευταίων εφόσον κριθούν ποινικά ανεύθυνοι γίνεται με **αναμορφωτικά μέτρα**, αν η επιβολή τους κρίνεται αναγκαία για τη διαπαιδαγώγηση του ανηλίκου (αρθ. 126 παρ. 3 ΠΚ)²⁴²

Περιορισμός ανηλίκου σε ΕΚΚΝ επιβάλλεται μόνο αν ο ανήλικος κριθεί ως ποινικά υπεύθυνος τέλεσης των πράξεων που προβλέπονται από τα άρθρα 20 και 22 του Ν. 4139/2013, δηλαδή διακίνησης ναρκωτικών ουσιών και διακεκριμένων περιπτώσεων, υπό την προϋπόθεση, όμως ότι τις πράξεις αυτές έχει τελέσει κατ' εξακολούθηση ή των πράξεων που προβλέπονται από το άρθρο 23, δηλαδή της διάπραξης ιδιαίτερα διακεκριμένων περιπτώσεων, που τελούνται κατ' επάγγελμα και στρέφονται κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας πολλών ατόμων ή της πράξεως πρόκλησης και διαφήμισης κατ' επάγγελμα (αρθ. 24 παρ.2) ή της οδήγησης μεταφορικού μέσου υπό την επίδραση ναρκωτικών, εφόσον προκάλεσε θάνατο. Σε αυτή την περίπτωση η απόφαση του δικαστηρίου που επιβάλλει περιορισμό σε ΕΚΚΝ πρέπει να περιέχει ειδική και εμπειρισταωμένη αιτιολογία, γιατί τα αναμορφωτικά

²⁴⁰ Χάιδου Α., *Ναρκωτικά: Χρήση-Εξάρτηση-Επίσημος κοινωνικός έλεγχος*, ό.π.,σελ.104

²⁴¹ Όπως είναι η διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, οι διακεκριμένες ακόμη και οι ιδιαίτερα διακεκριμένες περιπτώσεις του νόμου για τα ναρκωτικά, η πρόκληση και διαφήμιση ναρκωτικών κατ' επάγγελμα και η οδήγηση μεταφορικού μέσου υπό την επίδραση ναρκωτικών από την οποία επήλθε θάνατος (αρθ. 20, 22, 23, 24 παρ. 2, 25 παρ. 2 του Ν. 4139/2013)],

²⁴² Πανταζή-Μελίστα Ε., *Θεραπευτικά Μέτρα ή περιορισμός σε ΕΚΚΝ. Ποια η σύγχρονη βούληση του νομοθέτη για την αντιμετώπιση των ανηλικών εξαρτημένων παραβατών του Νόμου περί ναρκωτικών*, σε ΠοινΔικ 12/2014, σελ. 1088 -1092.

μέτρα δεν κρίνονται στη συγκεκριμένη περίπτωση επαρκή για την αντιμετώπιση του ανηλικού παραβάτη, λαμβάνοντας υπόψη κατά περίπτωση, τις ιδιαίτερες συνθήκες τέλεσης της πράξης και την προσωπικότητα του ανηλικού.

Σύμφωνα με στοιχεία του ΕΚΤΕΠΝ²⁴³, κατόπιν έρευνας με επεξεργασία δικαστικών αποφάσεων του δικαστικού έτους 2014-2015 εισήχθησαν σε δίκη στα Δικαστήρια Ανηλικών Αθηνών (Μονομελές και Τριμελές) 207 συνολικά ανήλικοι κατηγορούμενοι με την κατηγορία ότι τέλεσαν παράβαση του νόμου για τα ναρκωτικά, ενίοτε σε συνδυασμό με άλλη πράξη. Από τις 163 υποθέσεις που τελικά εκδικάστηκαν (για τις υπόλοιπες εξεδόθη αναβλητική απόφαση) οι 130 εισήχθησαν για τέλεση πλημμεληματικής παράβασης του ΚΝΝ (κατοχή και προμήθεια για αποκλειστικά ίδια χρήση, συμπτωματική χρήση, κλπ) με το δικαστήριο να επιβάλλει σε 52 από αυτούς τα εξής αναμορφωτικά μέτρα: Σε 19 από αυτούς επιβλήθηκε αποκλειστικά η παρακολούθηση συμβουλευτικού προγράμματος, σε 15 επιβλήθηκε το μέτρο της επιμέλειας από την Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλικών, κάποιες φορές σε συνδυασμό με παρακολούθηση προγράμματος. Σε 11 ανήλικους επιβλήθηκε η καταβολή συμβολικού χρηματικού ποσού σε κέντρο απεξάρτησης ή σε άλλον κοινωφελή φορέα, σε 3 κατηγορούμενους επιβλήθηκε το μέτρο της επίπληξης, σε 2 το μέτρο της υπεύθυνης επιμέλειας γονέων, ενώ σε 2 υποθέσεις ο κατηγορούμενος τοποθετήθηκε στο Ίδρυμα Αγωγής. Επιπλέον, 6 ανήλικοι κρίθηκαν ατιμώρητοι ως συμπτωματικοί χρήστες, ενώ για 10 κρίθηκε ότι δεν τέλεσαν την πράξη.

Επί του ανωτέρω συνόλου, οι 33 ανήλικοι εισήχθησαν για τέλεση κακουργηματικής παράβασης του ΚΝΝ (αγορά, κατοχή, πώληση). Το δικαστήριο απάλλαξε 4, με το σκεπτικό ότι δεν τέλεσαν την πράξη. Για 18 εκδόθηκαν αποφάσεις που ανέβαλαν την εκδίκαση. Σε 10 ανήλικους επιβλήθηκε το μέτρο της καταβολής συμβολικού χρηματικού ποσού σε κέντρο απεξάρτησης ή σε άλλο κοινωφελή φορέα, 2 ανήλικοι τέθηκαν υπό περιορισμό σε Ειδικό κατάστημα Κράτησης Νέων, 4 τέθηκαν υπό την επιμέλεια της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλικών, ενώ σε 1 από τους τελευταίους επιβλήθηκε και το αναμορφωτικό μέτρο της κοινωφελούς εργασίας. Σε 3 κατηγορούμενους επιβλήθηκε αποκλειστικά η παρακολούθηση ψυχολογικού προγράμματος ή συμβουλευτικού προγράμματος για χρήση και κατάχρηση ουσιών.

²⁴³ Έκθεση του ΕΚΤΕΠΝ, *Η κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών και των οιοπνευματωδών στην Ελλάδα*, ΕΠΙΨΥ, Αθήνα, 2017. Βλ. και www.ektepn.gr

Τα ανωτέρω στοιχεία παρατίθενται χάριν παραδείγματος για να δοθεί μία εικόνα σχετικά με την εφαρμογή της νομοθεσίας για την ειδική μεταχείριση των ανήλικων εξαρτημένων.

Β΄ ΜΕΡΟΣ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΩΝ

Μία συνολική αξιολόγηση του Ν.4139/2013 ασφαλώς θα περιελάμβανε τη συγκριτική ανάλυση²⁴⁴ των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων του έναντι του τέως ισχύοντος ΚΝΝ σε διάφορα κρίσιμα επιμέρους ζητήματα.²⁴⁵ Στην συγκεκριμένη περίπτωση επιχειρείται η αξιολόγηση της εφαρμογής ενός μέρους των διατάξεων του Ν.4139/2013, εκείνων που αφορούν στην ειδική μεταχείριση των εξαρτημένων. Η εν λόγω αξιολόγηση βασίζεται στην παραδοχή ότι τα εκάστοτε νομοθετήματα θα πρέπει να αξιολογούνται στην εφαρμογή τους και συνεπώς η ενδεχόμενη επιτυχία ή αποτυχία τους να συνδέεται όχι τόσο με την θεωρητική δομή τους όσο με την πρακτική εφαρμογή τους και το κατά πόσο επιλύουν προβλήματα. Ο περιορισμός της διπλωματικής αυτής εργασίας σε μια επισκόπηση των διατάξεων του Ν.4139/2013 σε θεωρητικό, ποινικο-δογματικό ή ποινικό-δικονομικό επίπεδο κρίθηκε ότι παρέλκει, δεδομένου ότι εντός των τεσσάρων χρόνων από τη δημοσίευση του συγκεκριμένου νόμου, αλλά και παλαιότερα, υπό την ισχύ των προγενέστερων νόμων, έχει υπάρξει πληθώρα αναλύσεων και κριτικών από αξιολογούς έλληνες νομικούς επιστήμονες, δικαστές, εισαγγελείς, πανεπιστημιακούς και δικηγόρους, που είναι και οι καθ' ύλην αρμόδιοι για τέτοιου είδους προσεγγίσεις και είναι προφανές ότι η πλούσια αυτή βιβλιογραφία αποτελεί και την θεωρητική βάση της παρούσας εργασίας. Ωστόσο, αυτό που θεώρησα προσωπικά ότι έλειπε ήταν μια περισσότερο εμπειρική προσέγγιση των διατάξεων που αφορούν τους εξαρτημένους χρήστες και μια αποτίμηση της εφαρμογής τους από τη σκοπιά του δικηγορικού λειτουργήματος.

²⁴⁴ Γ. Μπουρμάς, *Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις Ν.4139/2013 (ΦΕΚ Α'74/20.3.2013)* σε Λάμπρος Χ. Μαργαρίτης- Χρήστος Ν. Σατλάνης, *Ειδικοί Ποινικοί νόμοι*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, έτος., σελ. 295.

²⁴⁵ π.χ. η νομοτεχνική διατύπωση των εγκλημάτων, η αυστηρότητα - ανελαστικότητα των ποινών, η ποινική αντιμετώπιση της χρήσης, η διάκριση των ναρκωτικών σε «μαλακά και σκληρά», η μειωμένη ενοχή του δράστη λόγω της εξάρτησης, κ.α.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

1.1 Διατύπωση του Σκοπού

Η μεταφορά της μελέτης των νομοθετικών διατάξεων για τους εξαρτημένους χρήστες από το επίπεδο της θεωρίας και της βιβλιογραφίας στο επίπεδο της πρακτικής εφαρμογής και της αποτελεσματικότητας τους δίνει τη δυνατότητα για εμπειρικές μετρήσεις και αξιολογήσεις²⁴⁶.

Οι έρευνες αξιολόγησης είναι ένα είδος που δεν αναφέρεται συχνά μεταξύ των τριών βασικών κατηγοριών ερευνών²⁴⁷, ωστόσο τα τελευταία χρόνια τείνουν να χρησιμοποιούνται συστηματικά, καθώς παρέχουν πολύ χρήσιμα αποτελέσματα και έχουν έναν ξεκάθαρο σκοπό²⁴⁸: την αξιολόγηση οργανισμών, θεσμών, προγραμμάτων, νομοθετημάτων, κλπ²⁴⁹. Οι έρευνες αξιολόγησης συνήθως ακολουθούν κάποια βασικά κριτήρια, όπως η αποτελεσματικότητα, η αποδοτικότητα και ο βαθμός ικανοποίησης των αποδεκτών της προσφερόμενης υπό εξέταση υπηρεσίας ή δυνατότητα ή νομικής επιλογής, κ.ο.κ. Βέβαια αυτά τροποποιούνται καταλλήλως ανάλογα με το εξεταζόμενο κάθε φορά θέμα.

Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα μελέτη έχει **στόχο να αξιολογήσει την εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 29-35 του Ν. 4139/2013 για τους εξαρτημένους χρήστες**, τόσο από τα δικαστήρια όσο και από άλλους εμπλεκόμενους φορείς, να εντοπίσει τυχόν δυσκολίες στην εφαρμογή τους, να αναζητήσει τα αίτια των δυσκολιών αυτών και να προτείνει-αν καταστεί αυτό εφικτό- λύσεις για την καλύτερη

²⁴⁶ Αντικείμενο της μεθοδολογίας της εγκληματολογίας είναι ιδίως²⁴⁶ α) η αναζήτηση κανονικοτήτων και γενικών νόμων, δηλαδή η προσέγγιση της πραγματικότητας με την λογική της γενίκευσης και η αναζήτηση τάσεων, συναρτήσεων ή ακόμη και «νόμων», β) παρατήρηση και ταξινόμηση γεγονότων, δηλαδή η προσέγγιση της εγκληματικής πραγματικότητας με τη λογική της εξατομίκευσης και της μελέτης και ταξινόμησης ατομικών γεγονότων και περιπτώσεων (πχ. εθνογραφικές βιογραφικές έρευνες), γ) η αξιολόγηση θεσμών, μέτρων ή νέων νομοθετικών ρυθμίσεων, ένας τομέας που ανθεί τα τελευταία χρόνια, καθώς οι αξιολογήσεις αυτές καλύπτουν ένα σημαντικό μέρος των ερευνητικών προγραμμάτων και δ) η διερεύνηση αντιλήψεων του κοινού σχετικά με το έγκλημα, τις ποινές, το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, τον φόβο του εγκλήματος, τη θυματοποίηση των πολιτών.

²⁴⁷ Οι εγκληματολογικές έρευνες ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό διακρίνονται σε : α) διερευνητικές ή πιλοτικές, που στοχεύουν στην εξοικείωση με ένα νέο, αδιερεύνητο θέμα και στον εντοπισμό μηχανισμών ή συσχετίσεων, β) περιγραφικές, που στοχεύουν στην αναλυτική περιγραφή καταστάσεων ή γεγονότων γ) εξηγητικές ή ερμηνευτικές, που επιχειρούν να ερμηνεύσουν τα υπό εξέταση εγκληματικά φαινόμενα και δ) έρευνες αξιολόγησης.

²⁴⁸ Κ.Δ. Σπινέλλη, *Εγκληματολογία Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, 3^η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ.151.

²⁴⁹ Οι έρευνες αποτίμησης της αποτελεσματικότητας εξελίχθηκαν αρκετά τα τελευταία χρόνια, κυρίως επειδή η Ε.Ε. απαιτεί αξιολογήσεις για τις κοινωνικές παρεμβάσεις που έχει συγχρηματοδοτήσει.

εφαρμογή τους. Απώτερος στόχος της δοκιμαστικής αυτής έρευνας είναι ο εντοπισμός των δυσλειτουργιών των ανωτέρω διατάξεων και κυρίως η παρουσίαση μίας προσωπικής πρότασης για τυχόν νομοθετικές βελτιώσεις. Επισημαίνεται εξ αρχής ότι ο σκοπός της έρευνας και εν γένει της εργασίας αυτής είναι ακαδημαϊκός και τα όποια συμπεράσματα που θα ακολουθήσουν είναι απλώς προσωπικές εκτιμήσεις και διαπιστώσεις του γράφοντος, απαλλαγμένες από οποιοδήποτε άλλο, εκτός του πλαισίου αυτού, σκοπό.

Κατόπιν επισκόπησης της σχετικής βιβλιογραφίας είχαν ήδη σχηματισθεί κάποιες πρώτες ερευνητικές υποθέσεις και είχαν εντοπιστεί κάποια προβλήματα σε ό,τι αφορά την διεξαγωγή της πραγματογνωμοσύνης, την απόρριψη ισχυρισμών περί εξάρτησης από τους χρήστες χασίς και κοκαΐνης, την απόρριψη αιτημάτων αναβολής της δίκης, λόγω παρακολούθησης προγράμματος απεξάρτησης σε περιπτώσεις εκδίκασης υποθέσεων που αφορούν εγκλήματα, που φέρεται να τελέστηκαν προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών, την επιρροή των ατομικών στοιχείων των θεραπευομένων και των χορηγούμενων βεβαιώσεων των φορέων απεξάρτησης στο σχηματισμό δικανικής πεποίθησης κλπ. Τέτοιου είδους διαπιστώσεις, ερευνητικές υποθέσεις και προσωπικές απορίες του γράφοντος εν συνεχεία αποτέλεσαν και τους κεντρικούς άξονες όπου κινήθηκαν οι συνεντεύξεις.

Να σημειωθεί ότι η βιβλιογραφία σχετικά με την νομοθεσία των ναρκωτικών είναι πλούσια, έχουν δε διενεργηθεί: έρευνες σχετικά με την σχέση μεταξύ της εξάρτησης από τα ναρκωτικά και της εγκληματικότητας, έρευνες σχετικά με την σχέση των ναρκωτικών με το οργανωμένο έγκλημα, έρευνες αξιολόγησης των θεραπευτικών προγραμμάτων απεξάρτησης, *έρευνα καταγραφής των απόψεων των δικαστικών λειτουργιών για τα ευεργετικά μέτρα που προέβλεπε ο ΚΝΝ για τους εξαρτημένους*. Ωστόσο, δεν είχε υπάρξει έρευνα που να αξιολογεί την εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 4139/2013 για τους εξαρτημένους από την πλευρά της υπεράσπισης και συγκεκριμένα των συνηγόρων υπεράσπισης των εξαρτημένων.

1.2 Σχεδιασμός και Εκτέλεση της Έρευνας

Συχνά οι κατηγοριοποιήσεις των ερευνών είναι απλώς σχηματικές και δεν δεσμεύουν τους ερευνητές, οι οποίοι μπορεί να δανείζονται στοιχεία και από άλλα είδη ερευνών. Κατά την άποψη του γράφοντος η παρούσα έρευνα είναι μεν **έρευνα αξιολόγησης**, αλλά φέρει πολλά στοιχεία από τις **δοκιμαστικές έρευνες**

(προκαταρκτικές), δηλαδή εκείνες που συνήθως γίνονται σε ένα μικρό δείγμα για να ελεγχθεί ένα ερωτηματολόγιο ή μια μέθοδος ή για να εντοπίσει ο ερευνητής τα προβλήματα με τα οποία πρέπει να ασχοληθεί²⁵⁰. Δεδομένης της ελλείψεως χρόνου η έρευνα δεν μπόρεσε να επεκταθεί αρκετά, ώστε να προκύψουν με ασφάλεια κάποια γενικά συμπεράσματα. Ωστόσο, εντοπίζονται τα βασικά προβληματικά σημεία της εφαρμογής των ευεργετικών διατάξεων για τους εξαρτημένους και προτείνονται λύσεις για την επίλυση μερικών από αυτά.

Αναφορικά με την επιλεγόμενη στρατηγική συλλογής δεδομένων ο γράφων επέλεξε την εκπόνηση μίας **ποιοτικής έρευνας με πρωτογενή και δευτερογενή δεδομένα**²⁵¹. Έτσι στην ποιοτική αυτή προσέγγιση της αξιολόγησης της εφαρμογής των ευεργετικών διατάξεων για τους εξαρτημένους επιλέχθηκε να μην χρησιμοποιηθούν μετρήσεις και στατιστικές αναλύσεις²⁵², δεδομένου ότι τα συλλεγόμενα στοιχεία, από ποσοτική άποψη δεν ήταν τόσα πολλά, ώστε να εξασφαλίσουν την εγκυρότητα και την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων, καθώς στο περιορισμένο χρονικό διάστημα που προβλέφθηκε για την εκπόνηση της εργασίας και με δεδομένο ότι δεν υπήρξε ούτε σχετική χρηματοδότηση ούτε ερευνητική ομάδα, αλλά μόνον ένας ερευνητής-ο γράφων, ήταν αδύνατο να συλλεγούν περισσότερα στοιχεία. Έτσι, επιλέχθηκε να εκτεθούν οι παρατηρήσεις και τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την έρευνα των στοιχείων, μέσω λεκτικών αναπαραστάσεων. Εξάλλου, στην περίπτωση αξιολόγησης ενός νομοθετήματος εκείνο που ενδιαφέρει είναι η σε βάθος έρευνα και επεξήγηση των ενδεχόμενων προβλημάτων εφαρμογής του, παρά η ποσοτική στατιστική αποτύπωση της εφαρμογής του. Ενδεχομένως μία τέτοια έρευνα θα ήταν χρήσιμο να γίνει σε βάθος χρόνου σαν σύγκριση της αποτελεσματικότητας των σχετικών νομοθετημάτων, από το πρωταρχικό μέχρι το πιο σύγχρονο. Οι υποκειμενικές αντιλήψεις, τα συναισθήματα, οι ερμηνείες τόσο των ερευνητών όσο και των ερευνώμενων προσώπων θεωρούνται αποδεκτά στοιχεία στην ποιοτική έρευνα και όσοι επιλέγουν την συλλογή ποιοτικών δεδομένων δεν έχουν

²⁵⁰ Κ.Δ. Σπινέλλη, *Εγκληματολογία Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, 3^η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ.151

²⁵¹ Πρωτογενή είναι τα δεδομένα που συλλέγει μόνος του ο ερευνητής με δικές του μεθόδους και για το σκοπό της δικής τους διερεύνησης (πχ συνεντεύξεις, ερωτηματολόγια), ενώ δευτερογενή είναι τα στοιχεία που έχουν συλλέξει τρίτοι σε κάποιο χρονικό διάστημα για σκοπούς άλλους από αυτούς που τα χρησιμοποιεί τον παρόντα χρόνο ο ερευνητής (πχ αρχεία δικαστηρίων).

²⁵² Ζαγούρα Π., Ντούρα Φ., Χιόνης Δ., Καγγελάρης Ρ., *Αξιολογήσεις παρεμβάσεων απεξάρτησης: από την προδικασία ως την εκτέλεση της ποινής*, συλλογικό έργο του Εργαστήριου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών, Τμήμα Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2009.

συνήθως ως αφετηρία μία θεωρία, αλλά μελετούν σε βάθος το ερευνώμενο υλικό, χρησιμοποιώντας τη διαίσθηση τους, χωρίς αυστηρούς μεθοδολογικούς κανόνες, ξεκινώντας από το ειδικό για να καταλήξουν στο γενικό και αν καταστεί δυνατό σε μια θεωρία ή ένα γενικό συμπέρασμα.²⁵³ Κατ' αντίστοιχο τρόπο θα κινηθεί και η συγκεκριμένη έρευνα.

1.3 Μέθοδοι Συλλογής Δεδομένων – Τεχνικές - Δειγματοληψία

Η κύρια μέθοδος της ποιοτικής προσέγγισης που χρησιμοποιήθηκε για την μελέτη του αντικείμενου της έρευνας ήταν η λεπτομερής καταγραφή εμπειριών και απόψεων των υποκειμένων της έρευνας σχετικά με την εφαρμογή των ευεργετικών διατάξεων του Ν. 4139/2013 για τους εξαρτημένους χρήστες²⁵⁴.

➤ **Τεχνικές** που συνήθως εφαρμόζονται σε ποιοτικές έρευνες είναι η τεχνική της παρατήρησης, οι συνεντεύξεις σε βάθος, τα ερωτηματολόγια, τα προσωπικά ημερολόγια, οι εκθέσεις επιμελητών, οι καταγραφή βιοματικών εμπειριών, κλπ.²⁵⁵ Η συνδυασμένη χρήση μεθόδων ή τεχνικών (πχ. «κλειστές» και «ανοιχτές» ερωτήσεις στο ίδιο ερωτηματολόγιο ή διαφορετικά ερωτηματολόγια με διαφορετικούς αποδέκτες, προσθήκη στοιχείων από έρευνα σε αρχεία, συστηματική παρατήρηση) είναι ενδεδειγμένη για την συμπλήρωση ή εξακρίβωση της πιστότητας των συλλεγόμενων στοιχείων. Η άντληση των δεδομένων με πολλές τεχνικές ή από πολλαπλές πηγές ονομάζεται «τριγωνοποίηση», (triangulation)²⁵⁶. Εν προκειμένω γίνεται μια μικρή προσπάθεια διασταύρωσης των ερευνητικών στοιχείων που συνελέγησαν από τις συνεντεύξεις του γράφοντος με δικηγόρους που έχουν χειριστεί υποθέσεις ναρκωτικών, μέσω σύγκρισης τους με δεδομένα άλλης παλαιότερης έρευνας²⁵⁷, που είχε αντίστοιχο αντικείμενο, αλλά απευθυνόταν στον άλλο θεσμικό παράγοντα της ποινικής διαδικασίας, στους δικαστικούς λειτουργούς. Επιπλέον,

²⁵³ Κ.Δ. Σπινέλλη, *Εγκληματολογία Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, 3^η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ.157.

²⁵⁴ Βλ. και Χ. Ζαραφώνιτου-Ι. Τσίγκανου, *Ναρκωτικά-Τάσεις και Εγκληματολογικές Διαστάσεις στη σύγχρονη Ελληνική Πραγματικότητα*-εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη, 2002, σελ.264 επ.

²⁵⁵ Σπύρου, Σ., *Χρήση και εμπορία κοκαΐνης στην Ελλάδα, Πορίσματα εγκληματολογικής έρευνας*, Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών Τμήματος Νομικής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2012

²⁵⁶ Κ.Δ. Σπινέλλη, *Εγκληματολογία Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, 3^η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ.150.

²⁵⁷ Πίσχοινα Α., *Απόψεις των Δικαστικών Λειτουργών για την Ειδική Μεταχείριση των Εξαρτημένων Χρηστών*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 81 επ

προκειμένου να ελεγχθούν τα στοιχεία που συνελέγησαν μέσω συνεντεύξεων, ο γράφων έκρινε σκόπιμο να αναζητήσει και να ερευνήσει πρόσφατη σχετική νομολογία, μέρος της οποίας παρατίθεται εν συνεχεία, αλλά έχει χρησιμοποιηθεί και στην επισκόπηση των διατάξεων ανωτέρω.

➤ Για την συλλογή πληροφοριών επιλέχθηκε ως **κύρια τεχνική αυτή της συνέντευξης**, η ατομική, πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία μεταξύ ερευνητή και ερωτώμενου. Οι ερωτώμενοι ήταν κατ' αποκλειστικότητα έμπειροι νομικοί επιστήμονες, που ασκούν ελεύθερα την μαχόμενη δικηγορία στα Δικαστήρια των μεγάλων Εφετειακών Περιφερειών της Χώρας (Αθηνών, Πειραιώς, Θεσσαλονίκης), αλλά και στην επαρχία (Καλαμάτα, Λάρισα, κλπ) ταυτοχρόνως δε, μέσω της συνεργασίας των δικηγορικών συλλόγων με το Τμήμα Νομικής Στήριξης του ΚΕ.ΘΕ.Α. παρέχουν ευπροσώπως τις υπηρεσίες τους εκπροσωπώντας θεραπευόμενους-μέλη του ΚΕ.ΘΕ.Α. Επειδή το υπό διερεύνηση ζήτημα άπτεται επιστημονικών, νομικών και εμπειρικών γνώσεων και τα ερωτήματα έπρεπε να είναι στοχευμένα, επιλέχθηκε οι συνεντεύξεις να είναι **ημιδομημένες στο Πρώτο και Τρίτο μέρος**, δηλαδή στις εισαγωγικές-γενικές ερωτήσεις γνώμης και στις ερωτήσεις σύνοψης, αποτίμησης και επανελέγχου αντίστοιχα και **κατά κανόνα δομημένες στο Δεύτερο βασικό μέρος** που αφορά αποτίμηση της εφαρμογής των ειδικότερων διατάξεων του Ν. 4139/2013.

➤ Δείγμα

Η δειγματοληψία είναι ιδιαίτερος πολύπλοκη και σε ένα μεγάλο βαθμό ευθύνεται για το αποτέλεσμα μιας έρευνας. Εν προκειμένω αξιολογήθηκαν οι σκοποί της έρευνας, και **η επιλογή του πληθυσμού** ήταν συνδυασμός αφενός της **μεθόδου του διαθέσιμου δείγματος** αφετέρου της **σκόπιμης δειγματοληψίας**. Συγκεκριμένα, κατόπιν αιτήματος του γράφοντος²⁵⁸ προς το γραφείο Νομικής Στήριξης του ΚΕ.ΘΕ.Α που εδρεύει στην Αθήνα, επιλέχθηκε ένα σύνολο 18 διαθέσιμων

²⁵⁸ Το τελικό αίτημα υπεβλήθη περί τα τέλη Ιουνίου του έτους 2017, ωστόσο από τον Απρίλιο και Μάιο του έτους 2017 είχαν γίνει κάποιες απαραίτητες διεργασίες [πρώιμος ερευνητικός σχεδιασμός και υπολογισμός, αποτυχία της προσπάθειας αναζήτησης στατιστικών στοιχείων που να αποτυπώνουν την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής των ευεργετικών διατάξεων του Ν. 4139/2013 για τους εξαρτημένους χρήστες, που αποτελούσε την πρώτη επιλογή βάσει του ερευνητικού σχεδίου, λόγω μη διαθεσιμότητας σχετικών στοιχείων ούτε στην Στατιστική υπηρεσία του Εφετείου Αθηνών, ούτε στο Τμήμα Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ, διερεύνηση της επιλογής της τεχνικής των συνεντεύξεων με δικηγόρους και δικαστικούς λειτουργούς, που έως τότε αποτελούσε την εναλλακτική λύση στο ερευνητικό σχέδιο, τελική επιλογή της τεχνικής των συνεντεύξεων και αναζήτηση του σχετικού δείγματος μέσω του Τμήματος Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ].

δικηγόρων. Σκοπίμως ο γράφων απευθύνθηκε στο Τμήμα Νομικής Στήριξης του ΚΕ.ΘΕ.Α., καθώς ήταν βέβαιο ότι οι δικηγόροι που συνεργάζονται με αυτό, εκτός της εμπειρίας και της κατάρτισης επί του συγκεκριμένου θέματος, λόγω του καθημερινού χειρισμού τέτοιων υποθέσεων, θα είχαν αξιόπιστη άποψη για την εφαρμογή των ευεργετικών διατάξεων και την ποινική αντιμετώπιση θεραπευομένων και απεξαρτημένων, αφού υπό την ιδιότητα τους αυτή χειρίζονται υποθέσεις μελών του ΚΕΘΕΑ και όχι απλών χρηστών, που ενδεχομένως δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για να τύχουν ευνοϊκής μεταχείριση και άρα δεν σχετίζονται με την παρούσα έρευνα. Την ίδια στιγμή, όμως, από την γενικότερη εμπειρία τους θα μπορούσαν να κάνουν και μία σύγκριση ανάμεσα σε υποθέσεις εξαρτημένων που παρακολουθούν πρόγραμμα και χρηστών που είτε δεν αναγνωρίστηκαν ως εξαρτημένοι είτε είναι εξαρτημένοι, αλλά δεν επιθυμούν να παρακολουθήσουν κανένα πρόγραμμα. Συνεπώς, το **δείγμα** περιέλαβε τους πλέον αρμόδιους για να εκφράσουν την γνώμη τους για την εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 4139/2013. Από την υπεύθυνη του Γραφείου Νομικής Στήριξης του ΚΕ.ΘΕ.Α., κατόπιν σχετικού αιτήματος του γράφοντος προς τη διεύθυνση του ΚΕ.ΘΕ.Α, δόθηκαν εμπιστευτικά τα στοιχεία επικοινωνίας των δικηγόρων αυτών. Ο γράφων άμεσα επικοινωνήσε με τους αξιότιμους συνηγόρους και άπαντες ανταποκρίθηκαν. Επιπλέον, το θετικό είναι ότι δεδομένης της νομικής κατάρτισης και της επαγγελματικής εμπειρία των ερωτώμενων οι απαντήσεις τους δεν πάσχουν από θέμα κατανόησης ή αξιοπιστίας.

Επιπροσθέτως, ο γράφων προέβη σε δύο ακόμη άτυπες συνεντεύξεις με δύο αξιότιμους και εμπειρότατους μαχόμενους δικηγόρους, συναδέλφους, με τους οποίους συνεργάζεται, οι οποίοι παραχώρησαν στον γράφοντα πρόσβαση στο αρχείο του γραφείου τους και συγκεκριμένα σε δικογραφίες υποθέσεων ναρκωτικών που είχαν χειριστεί, επιδεικνύοντας έγγραφα που πιστοποιούν την εξάρτηση, εκθέσεις ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης, υποδείγματα γραφής αυτοτελών ισχυρισμών και αναθέτοντας του σχετικές αρμοδιότητες στον χειρισμό τέτοιου είδους υποθέσεων, στα πλαίσια της συνεργασίας τους. Οφείλω δε να ευχαριστήσω τους ανωτέρω συναδέλφους και συνεργάτες γιατί η ανάθεση μέρους των ενεργειών που απαιτεί ο χειρισμός αυτών των υποθέσεων σε εμένα, στο πλαίσιο της άσκησης μου στο δικηγορικό επάγγελμα έδωσε ερεθίσματα και σαφείς κατευθύνσεις και έστρεψε τελικώς την έρευνα μου στην αναζήτηση των σημείων εκείνων που, κατά την άποψη

μου, δυσχεραίνουν περισσότερο την εφαρμογή των ευεργετικών αυτών διατάξεων για τους εξαρτημένους.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα ιδιαίτερος να ευχαριστήσω συνολικά το ΚΕ.ΘΕ.Α. και ειδικότερα το Τμήμα Νομικής Στήριξης της Αθήνας²⁵⁹ και φυσικά έναν προς ένα τους, δεκαοκτώ (18) τον αριθμό, αξιότιμους συναδέλφους δικηγόρους²⁶⁰, που συμμετείχαν στην έρευνα αυτή, με ιδιαίτερος θετική διάθεση και που παρά τον φόρτο των επαγγελματικών τους υποχρεώσεων επέδειξαν αμείωτο ενδιαφέρον και επαγγελματισμό, αφιερώνοντας αρκετό χρόνο έκαστος για να εισφέρουν τις γνώσεις και την πολυετή εμπειρία τους στην έρευνα μου, παρέχοντας εκτός από έγκυρες και εμπειριστατωμένες απαντήσεις, πολύτιμες συμβουλές.

➤ Λόγοι επιλογής του δείγματος

Η κριτική ανάγνωση ενός νομοθετήματος είναι σκόπιμο να βασίζεται όχι μόνο σε βιβλιογραφικές πηγές, αλλά κυρίως σε ερευνητικά δεδομένα ποιοτικής φύσεως, τα οποία είναι χρήσιμο να αφορούν, μεταξύ άλλων τις απόψεις των συντελεστών του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης που καλούνται να εφαρμόσουν τις σχετικές διατάξεις (δικαστών, εισαγγελέων, δικηγόρων, δ/ντων σωφρονιστικών καταστημάτων, κλπ)²⁶¹. Ωστόσο, η προσέγγιση δικαστών και εισαγγελέων και η διατύπωση των απόψεων τους σε σχετικά με τον Ν.4139/2013 σε επίπεδο συνέντευξης ήταν αρκετά χρονοβόρα και δύσκολη, λόγω του μεγάλου φόρτου εργασίας των δικαστικών λειτουργών, ήταν δε αμφίβολη η ανταπόκριση ενός μεγάλου αριθμού ερωτωμένων, γεγονός που θα έθετε εν αμφιβόλω την εγκυρότητα και την αξιοπιστία της έρευνας. Επιπλέον, είναι αλήθεια ότι κάθε δικαστικός λειτουργός έχει με βάση την δική του επιστημονική αντίληψη μία συγκεκριμένη

²⁵⁹ Να ευχαριστήσω προσωπικά τον Αξιότιμο Διευθυντή του ΚΕΘΕΑ, Βασίλειο Γκιτάκο και την Προϊσταμένη του Τμήματος Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ, που εδρεύει στην Αθήνα, Θένια Καραγιάνη για την προθυμία τους να συνδράμουν στην έρευνα μου και να διευκολύνουν την επικοινωνία μου με τους επιλεχθέντες δικηγόρους.

²⁶⁰ Τηρήθηκε η συμφωνία του πρωτοκόλλου των συνεντεύξεων με την οποία ο γράφων δεσμεύτηκε να τηρήσει την ανωνυμία σε ό,τι αφορά τους συμμετέχοντες στην έρευνα και τις απαντήσεις τους. Μολονότι, ορισμένοι εξ αυτών είχαν δώσει την ρητή συγκατάθεση τους για την αναφορά του ονόματος τους στο ευχαριστήριο αυτό σημείωμα, ο γράφων θεώρησε ορθότερο να ισχύσει για όλους η ανωνυμία, προς αποφυγή παρερμηνειών και δυσμενών εντυπώσεων.

²⁶¹ Ζαραφωνίτου Χρ. /Τσίγγανου Ι., *Τετράδια Εγκληματολογίας. Ναρκωτικά. Τάσεις και εγκληματολογικές διαστάσεις στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2002 και Σπύρου, Σ., *Χρήση και εμπορία κοκαΐνης στην Ελλάδα, Πορίσματα εγκληματολογικής έρευνας*, Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών Τμήματος Νομικής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2012

οπτική εφαρμογής και ερμηνείας των σχετικών διατάξεων. Συνεπώς, μία τέτοια συνέντευξη θα ήταν μεν ποιοτικά αξιόλογη και πλήρως τεκμηριωμένη, ωστόσο μονόπλευρη κάθε φορά. Αντίθετα, η αποτύπωση των απόψεων των δικηγόρων υπό την ιδιότητα τους ως συνηγόρων υπεράσπισης σε υποθέσεις του Ν.4139/2013 κρίθηκε περισσότερο επωφελής, καθώς στο λιγοστό διάστημα της έρευνας, έδωσε τη δυνατότητα να καταγραφούν περισσότερα δεδομένα. Δηλαδή, με λιγότερες ποσοτικά συνεντεύξεις μπόρεσαν να αποτυπωθούν οι εμπειρίες και οι απόψεις των συνηγόρων που κατέδειξαν εμμέσως και την αντίληψη αρκετών δικαστικών συνθέσεων, μέσω εμπειρικών βιωμάτων που ανέπτυξαν οι συνήγοροι από την πολυετή επαγγελματική εμπειρία τους. Εξάλλου, είναι σαφές ότι οι συνήγοροι έχουν μία πανοπτική θέαση της εφαρμογής των διατάξεων αυτών, καθώς δύνανται να γνωρίζουν για την εφαρμογή των διατάξεων αυτών και από τους αστυνομικούς –ανακριτικούς υπαλλήλους και του δικαστικούς και εισαγγελικούς λειτουργούς και τις διευθύνσεις των φυλακών και τους διευθύνοντες των προγραμμάτων απεξάρτησης και γενικώς από τον αντίκτυπο των διατάξεων αυτών προς τους εντολείς τους, εξαρτημένους χρήστες. Ενδεχομένως σε ορισμένα σημεία που ξεφεύγουν της αρμοδιότητας των δικηγόρων να υστερεί λίγο η αντίληψη τους σε βάθος, ωστόσο έχουν αρκετό εύρος γνώσεων και αντιλήψεων περί της εφαρμογής των διερευνώμενων διατάξεων. Συνεκτιμήθηκε ο στόχος της έρευνας που δεν είναι άλλος από το να συναχθεί ένα όσο το δυνατόν πιο σφαιρικό συμπέρασμα για όλα τα στάδια της διαδικασίας εφαρμογής των κρινόμενων διατάξεων. Και τελικά το δείγμα που επιλέχθηκε θεωρείται **απολύτως αξιόπιστο και έγκυρο** μολονότι αριθμητικά είναι περιορισμένο. Ο λόγος που δικαιολογεί αυτή την εκτίμηση είναι ότι όλοι οι ερωτώμενοι ήταν έγκριτοι νομικοί επιστήμονες με πολυετή εμπειρία, ειδικοί γνώστες του θέματος, που φάνηκε να αντελήφθησαν απολύτως τις σχετικές ερωτήσεις και να απάντησαν με ευσυνειδησία και επαγγελματισμό, καθιστώντας όλο το συλλεγέν υλικό χρήσιμο και απόλυτα ουσιώδες.

1.4 Μεθοδολογικά Εργαλεία

Για τη διενέργεια των συνεντεύξεων **καταρτίστηκε πρωτόκολλο**, το οποίο προβλέφθηκε, ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί **και ως ερωτηματολόγιο** σε

περίπτωση αδυναμίας διενέργειας δια ζώσης συζήτησης με κάποιον ερωτώμενο²⁶². Υπόδειγμα του πρωτοκόλλου αυτού παρατίθεται στο τέλος της εργασίας (Παράρτημα Ι). Πρόκειται κατ' ουσίαν για μία λίστα ερωτήσεων, στην αρχή της οποίας ωστόσο αναγράφονται οι σκοποί τις έρευνας και όλοι οι όροι δεοντολογίας που δεσμεύτηκε να ακολουθήσει ο γράφων, περί ανωνυμίας, κλπ. Οι ερωτήσεις είναι ομαδοποιημένες. Κατ' αρχάς υπάρχει μία μικρή λίστα **προσωπικών ερωτήσεων-γνωριμίας** με τον ερωτώμενο, (πχ. έτη επαγγελματικής εμπειρίας, έδρα άσκησης του επαγγέλματος, αριθμός υποθέσεων που έχει χειριστεί ,κλπ), ακολουθούν **ερωτήσεις γνώμης** σχετικά με το σύνολο του νόμου 4139/2013 και με τις υπό εξέταση διατάξεις και έπειτα αφότου έχει δημιουργηθεί κλίμα οικειότητας με τον ερωτώμενο τίθενται **ερωτήσεις βάθους** σχετικά με συγκεκριμένες διατάξεις του Ν. 4139/2013, κατά την σειρά των άρθρων του νόμου και σύμφωνα με τη νομική ορολογία που χρησιμοποιεί ο νομοθέτης και εξηγήθηκε ανωτέρω (προς αποφυγή κάθε πιθανής παρανόησης). Μάλιστα υπάρχουν και ερωτήσεις που απευθύνονται σε βιωματικές εμπειρίες των ερωτώμενων δικηγόρων κατά το χειρισμό υποθέσεων ναρκωτικών. Στο τελευταίο μέρος της λίστα ερωτήσεων και προς αποφόρτιση του κλίματος της συνέντευξης επανέρχονται **ερωτήσεις γνώμης**, εκ των οποίων κάποιες τίθενται **κατ' επανάληψη**, ελαφρώς παραλλαγμένες (το πρώτον στην έναρξη της συνέντευξης και για δεύτερη φορά στο τέλος) για να διαπιστωθεί η αξιοπιστία των απαντήσεων. Με το τέλος της λίστας των ερωτήσεων δίνεται η δυνατότητα στον ερωτώμενο να συμπληρώσει στις απαντήσεις του ό,τι ενδεχομένως δεν έχει συμπεριληφθεί στις ερωτήσεις του γράφοντος ή να καταθέσει την άποψη του για την πολιτική που εφαρμόζεται σε σχέση με τα ναρκωτικά στην Ελλάδα ή σε άλλες χώρες, καθώς και να παραπέμψει σε κάποιο άρθρο ή δοκίμιο που ενδεχομένως ο ίδιος έχει γράψει, καθώς συνηθίζεται αρκετοί δικηγόροι να αρθρογραφούν ή να λαμβάνουν μέρος σε νομικά συνέδρια ως εισηγητές. Προβλέφθηκε μάλιστα ότι με το πέρας της συνέντευξης ο γράφων θα ζητά από τους ερωτώμενους, αν θα μπορούσαν να του χορηγήσουν στοιχεία αποφάσεων, επί υποθέσεων που οι ίδιοι έχουν χειριστεί και που κατά την κρίση τους θεωρούν κομβικές σε ό, τι αφορά την εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 4139/2013, ώστε να συμπεριληφθούν στην έρευνα. Γενικώς το ερωτηματολόγιο-πρωτόκολλο

²⁶² Φίλιας Β./Παππάς Π., *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1994 και Σπινέλλη, Κ., *Εγκληματολογία, Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, 3η έκδοση ανανεωμένη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014

συνέντευξης, που χρησιμοποιήθηκε για την διενέργεια των συνεντεύξεων δομήθηκε έτσι, ώστε να εξυπηρετεί και τις δια ζώσης συνεντεύξεις, αλλά να μπορεί να συμπληρωθεί και μέσω τηλεφωνικής συνδιάλεξης και μέσω αποστολής του στον ερωτώμενο με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, αφού επί του σώματος αναγράφονται και οδηγίες συμπλήρωσης του.

1.5 Σχεδιασμός Έρευνας -Χρονικοί Περιορισμοί- Διενέργεια των Συνεντεύξεων

Δεδομένων των χρονικών περιορισμών ολοκλήρωσης της παρούσας εργασίας, ακολουθήθηκε το εξής χρονοδιάγραμμα: Εντός του μηνός Απριλίου του έτους 2017 επιλέχθηκε το θέμα της εργασίας, εντός του μηνός Μαΐου έγιναν οι πρώτες διερευνητικές επαφές με τον ΚΕ.ΘΕ.Α. και εν συνεχεία με το γραφείο Στατιστικής του Εφετείο Αθηνών, προκειμένου να διαπιστωθεί η διαθεσιμότητα των στοιχείων. Αρχικά αναζητήθηκαν στατιστικά στοιχεία που θα απεικόνιζαν αφενός μεν την εφαρμογή και την αποτελεσματικότητα των συγκεκριμένων διατάξεων του Ν.4139/2013, αφετέρου δε τη συνεισφορά τους στην απεξάρτηση και στην απεμπλοκή του εξαρτημένου από τις ποινικές διαδικασίες. Ωστόσο, δεν κατέστη δυνατό να βρεθούν και να χορηγηθούν στο γράφοντα τέτοια στοιχεία. Έτσι, ακολουθήθηκε το εναλλακτικό σχέδιο των συνεντεύξεων. Τον μήνα Ιούνιο του έτους 2017 ξεκίνησε η πρώτη διαδικασία συλλογής βιβλιογραφίας και συνεχίστηκε η επικοινωνία με το Τμήμα Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ, προκειμένου να δοθούν στον γράφοντα τα στοιχεία επικοινωνίας των επιλεγθέντων δικηγόρων. Τον μήνα Ιούλιο, ελήφθησαν τα στοιχεία αυτά και ξεκίνησε η διερευνητική επικοινωνία με το δείγμα που επιλέχθηκε, μία επικοινωνία γνωριμίας με τους δικηγόρους, ώστε να διαπιστωθεί αν επιθυμούν να συμμετέχουν ή όχι στην έρευνα. Από την πρώτη τηλεφωνική επικοινωνία (τον Ιούλιο του 2017) ο γράφων γνωστοποίησε στους ερωτώμενους τα στοιχεία του, την ιδιότητα του, το σκοπό της έρευνας του και το πανεπιστημιακό ίδρυμα στο οποίο τελικώς θα κατατεθεί. Ταυτόχρονα αναζητήθηκε διεξοδικά πλέον η απαραίτητη βιβλιογραφία και υπεβλήθη το αίτημα για χορήγηση αποφάσεων από την αρμόδια υπηρεσία του Εφετείου Αθηνών. Περί τα τέλη του Ιουλίου, έχοντας μελετήσει ένα μέρος της βιβλιογραφίας ο γράφων κατήρτισε το πρωτόκολλο των συνεντεύξεων και ορίσθηκαν οι ημερομηνίες και ο τόπος διεξαγωγής των συνεντεύξεων με έκαστο των ερωτωμένων. Άπαντες οι επιλεγθέντες δικηγόροι αντιμετώπισαν το αίτημα του γράφοντος με ευχαρίστηση και κατανόηση,

αρκετοί μάλιστα ενθάρρυναν από την πρώτη στιγμή το εγχείρημα αυτό. Στόχος ήταν εντός του μηνός Αυγούστου 2017 να ολοκληρωθούν οι συνεντεύξεις με τους ανωτέρω επιλεγθέντες δικηγόρους. Ωστόσο, υπήρξε η αντικειμενική δυσκολία ότι ενόψει διακοπών του Αυγούστου ήταν ανέφικτο να συναντηθώ με τους συνεντευξιαζόμενους δικηγόρους, καθώς ο μήνας Αύγουστος είναι ο κατεξοχήν μήνας των θερινών διακοπών. Ήταν, όμως και η μόνη επιλογή, καθώς οι συνεντεύξεις δεν θα μπορούσαν να γίνουν με την έναρξη του νέου δικαστικού έτους, ήτοι το μήνα Σεπτέμβριο, οπότε οι υποχρεώσεις των ερωτώμενων θα ήταν ιδιαίτερα αυξημένες. Παρά τις όποιες δυσχέρειες²⁶³ οι συνεντεύξεις ολοκληρώθηκαν επιτυχώς στη μεγάλη τους πλειοψηφία στο διάστημα από Αρχές Αυγούστου 2017 μέχρι 14 Σεπτεμβρίου 2017. Έμειναν σε εκκρεμότητα ελάχιστες που ολοκληρώθηκαν εντός του μηνός Σεπτεμβρίου. Οι συναντήσεις γίνονταν είτε στα δικηγορικά γραφεία των ερωτώμενων, με αυτοπρόσωπη μετάβαση του γράφοντος, ακόμη και όταν αυτά ευρίσκοντο αρκετά χιλιόμετρα εκτός Αθηνών (πχ Θεσσαλονίκη), είτε ελλείψει χρόνου, στον χώρο αναψυχής των δικηγόρων στο κτίριο του Εφετείου Αθηνών. Στις περιπτώσεις ορισμένων ερωτηθέντων (5 περιπτώσεις) που ήταν αδύνατο να ορισθεί κάποια συνάντηση, η συνέντευξη έγινε είτε μέσω τηλεφωνικής συνδιάσκεψης με επιμέλεια του γράφοντος φυσικά, είτε με αποστολή του ερωτηματολογίου μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, συμπλήρωση του και αποστολή εκ νέου από τον ερωτώμενο και εν συνεχεία μέσω μιας σύντομης τηλεφωνικής επικοινωνίας για παροχή κάποιων συμπληρωματικών διευκρινίσεων. Σημειώνεται ότι δεν επισημάνθηκε από κάποιον ερωτώμενο δυσκολία ή αδυναμία κατανόησης των ερωτήσεων, γεγονός που ενισχύει την ποιότητα των απαντήσεων που τελικώς δόθηκαν.

Η μέση διάρκεια εκάστης συνέντευξης υπολογίστηκε να ανέρχεται σε 40 λεπτά, ενώ σε καμία περίπτωση δεν υπερέβη τα 70 λεπτά. Οι ερωτηθέντες ήταν εξαρχής ενήμεροι για τον αριθμό των ερωτήσεων και τη μέση διάρκεια της συνέντευξης, ώστε να αποφεύγονται αιφνιδιασμοί και παρεξηγήσεις, γεγονός που θα είχε αρνητικό αντίκτυπο στην ποιότητα των απαντήσεων ιδίως επί των τελευταίων ερωτήσεων.

²⁶³ Βλ. ενότητα ερευνητικές δυσχέρειες.

Το ερωτηματολόγιο ήταν δομημένο έτσι ώστε να δύναται να χρησιμοποιηθεί με ποικίλους τρόπους²⁶⁴, όπως ανωτέρω επισημάνθηκε. Σε αυτό αναγράφονταν οδηγίες συμπλήρωσης, σύντομη επεξήγηση του σκοπού της έρευνας και εγγυήσεις περί ανωνυμίας και μη χρήσης των απαντήσεων για σκοπούς πέραν των ήδη προβλεπόμενων. Εν συνεχεία ετίθεντο οι ερωτήσεις.

Οι συνεντευξιαζόμενοι δεν διακόπτονταν κατά τις απαντήσεις τους, εκτός αν επέμεναν να ομιλούν για ζητήματα αδιάφορα ως προς την έρευνα, πρόβλημα που σπανίως προέκυψε. Οι ερωτήσεις ήταν συνήθως 35-37 τον αριθμό και υποβάλλονταν ανάλογα με τη ροή της συζήτησης. Υπήρξαν περιπτώσεις όπου ακολουθήθηκε πιστά η σειρά του πρωτοκόλλου της δομημένης συνέντευξης και άλλες περιπτώσεις όπου η σειρά των ερωτήσεων ή η διατύπωση τους άλλαξε για να φωτιστούν και άλλα ζητήματα. Επιπλέον, είχαν προβλεφθεί και εναλλακτικές ερωτήσεις οι οποίες υποβάλλονταν στην περίπτωση που ο συνεντευκτής αντιλαμβανόταν ότι κάποιες ερωτήσεις έχουν εξαντληθεί ως προς τις απαντήσεις τους και δεν έχουν να προσδώσουν κάποιο νέο στοιχείο στην έρευνα, δεν έχουν ερευνητικό ενδιαφέρον.

Οι συνεντεύξεις δεν μαγνητοφωνήθηκαν και για τον λόγο αυτό δεν παρατίθενται αυτούσιες οι απαντήσεις των ερωτώμενων στην ανάλυση των αποτελεσμάτων. Οι ερωτώμενοι ήταν εξαρχής ενήμεροι για αυτό, γεγονός που οδήγησε στην δημιουργία κλίματος οικειότητας, καθώς η διαδικασία κυλούσε ομαλά σαν μια δομημένη μεν, «φιλική» δε συζήτηση, που σε ορισμένα σημεία αποκτούσε συμβουλευτική χροιά ή διάθεση εξιστόρησης εμπειριών, λόγω της σχετικής ηλικιακής διαφοράς μεταξύ του συνεντευκτή και των ερωτωμένων, γεγονός που αξιολογείται θετικά από τον γράφοντα, με το σκεπτικό ότι οδήγησε σε συλλογή περισσότερου ερευνητικού υλικού και σε πιο ρεαλιστικές απαντήσεις, χωρίς καμία δόση εντυπωσιασμού. Οι απαντήσεις καταγράφονταν επί του πρωτοκόλλου της συνέντευξης από τον συνεντευκτή, κατά τη διάρκεια της συνέντευξης και μάλιστα λεπτομερώς. Εκτός του ερωτηματολογίου, ο συνεντευκτής χρησιμοποίησε και σημειωματάριο, όπου μετά το πέρας της

²⁶⁴ Τόσο για τις δια ζώσης συνεντεύξεις όπου εκεί αποτελούσε απλώς ένα κατευθυντήριο πρωτόκολλο και επ' αυτού γινόταν μία ευρύτερη εισήγηση από τον ερωτώμενο, όσο και για τηλεφωνική συνδιάσκεψη όπου οι απαντήσεις καταγράφονταν από τον ερευνητή εν συντομία. Επίσης, είχε καταρτιστεί έτσι ώστε να χρησιμεύει και ως απλό ερωτηματολόγιο ανοιχτού τύπου που συμπληρωνόταν από τον ερωτώμενο συνοπτικά και αποσπαστικά, μέσω e-mail, σε περίπτωση που ήταν αδύνατο να κανονιστεί κάποια συνάντηση. Βέβαια στην τελευταία περίπτωση, όπου αυτό εφαρμόστηκε (3 περιπτώσεις), με πρωτοβουλία των ερωτωμένων και πάλι υπήρξε μια μικρή τηλεφωνική συνομιλία για κάποιες περεταίρω εξηγήσεις και αναλύσεις επί των απαντήσεων.

συνέντευξης σημείωνε ότι επιπλέον δεν είχε αναγραφεί στις απαντήσεις, τις εντυπώσεις από την συνέντευξη, την εκτίμηση του ως προς την αξιοπιστία των απαντήσεων, προβληματισμούς και ζητήματα προς περαιτέρω διερεύνηση, κλπ. Όλα τα ανωτέρω συνεκτιμήθηκαν κατά την συγγραφή της παρούσας, στο στάδιο ανάλυσης των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Αλγεινή εντύπωση προκάλεσε- και οφείλω να το επισημάνω- η διάθεση με την οποία άπαντες οι ερωτώμενοι αντιμετώπισαν την διαδικασία αυτή. Εξαρχής είχαν θετική προσέγγιση στο αίτημα μου, το οποίο δεν αντιμετωπίστηκε με καχυποψία και παρά την έλλειψη χρόνου αποδέχτηκαν να συμμετέχουν στις συνεντεύξεις, οι οποίες ήταν αρκετά απαιτητικές και χρονοβόρες. Θεωρώ πως σημαντικό στοιχείο στις συνεντεύξεις αποτελεί η εμπιστοσύνη που δημιουργείται μεταξύ των δύο πλευρών και νομίζω πως στην προκειμένη αυτό επιτεύχθηκε σε μεγάλο βαθμό. Ενδεχομένως να βοήθησε το γεγονός ότι είχαμε ένα κοινό σημείο, το επάγγελμα μας και συνεπώς κοινό κώδικα επικοινωνίας, γεγονός που εξαρχής γνώριζαν οι ερωτώμενοι.

1.6 Σκέψεις για επέκταση της έρευνας

Όπως επισημάνθηκε, η παρούσα πρόκειται για μία ακαδημαϊκού χαρακτήρα (προκαταρκτική έρευνα), η οποία δεν περιβάλλεται με τα εχέγγυα της εμπειρίας και της τεχνογνωσίας ενός έμπειρου επαγγελματία ερευνητή, ωστόσο στο εγγύς μέλλον θα ήταν ενδιαφέρον να αναπτυχθεί αυτή η έρευνα και σε μεγαλύτερο αριθμό δικηγόρων και συγκεκριμένα, να απευθυνθεί σε δικηγόρους, εκτός των συνεργαζόμενων με το Τμήμα Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ. Και τούτο διότι πρέπει να επισημανθεί ότι οι συνήγοροι μελών του ΚΕΘΕΑ, μέσω της καθημερινής τους μαχόμενης δικηγορίας και του αγώνα τους έχουν κατορθώσει να αντιμετωπίζονται οι υποθέσεις των εντολέων τους με κάποια σοβαρότητα και εμπιστοσύνη από τα δικαστήρια, καθώς πλέον έχει καταστεί γνωστή η προσπάθεια που καταβάλλεται από τα μέλη του ΚΕΘΕΑ για απεξάρτηση, γεγονός που δεν συμβαίνει σε άλλα προγράμματα, π.χ. χορήγησης υποκατάστατων. Έτσι, θα έπρεπε η έρευνα να επεκταθεί και σε τέτοιες περιπτώσεις για να αναδειχθούν οι διαφορές στην εφαρμογή των ευεργετημάτων του Ν. 4139/213 ανάλογα με το θεραπευτικό πρόγραμμα που καθένας παρακολουθεί. Επιπλέον, χρήσιμο θα ήταν να επεκταθεί η έρευνα και σε δικηγόρους που ασκούν το επάγγελμα στην περιφέρεια, για να διαπιστωθούν τυχόν διαφορές σε σχέση με τις μεγάλες Εφετειακές Περιφέρειες της

Αθήνας του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης. Τέλος, ανεκπλήρωτη επιθυμία του γράφοντος, ελλείπει χρόνου παρέμεινε η επέκταση των συνεντεύξεων σε Εισαγγελείς και Δικαστικούς Λειτουργούς. Είναι βέβαιο ότι μία τέτοια διαδικασία θα ήταν αρκετά δύσκολη και σοβαρή, όμως είναι βέβαιο ότι θα είχε πολλά ζητήματα να αναδειξεί.

1.7 Έρευνα σε αρχεία δικαστικών αποφάσεων

Η έρευνα σε αρχεία δεδομένων, σε αντίθεση με την τεχνική των συνεντεύξεων, περιλαμβάνει μεθόδους ή τεχνικές που δεν παρενοχλούν τα διερευνώμενα υποκείμενα. Δεν συνεπάγεται αλληλεπίδραση ερευνητή και ερευνώμενου, δεδομένου ότι πρόκειται για αρχεία που έχουν καταρτιστεί από άλλα άτομα σε διαφορετικό χρόνο για άλλους σκοπούς²⁶⁵. Τέτοιο ερευνητικό υλικό βρίσκεται στα αρχεία δικαστικών αποφάσεων, σε στατιστικά στοιχεία που τηρούν διάφοροι φορείς (πχ ΚΕΘΕΑ) ή στο δελτίο συμβάντων του Αστυνομικού Τμήματος, κλπ.

Αρχικά επιδιώχθηκε η ανεύρεση στατιστικών στοιχείων από το Γραφείο Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ στην Αθήνα, στοιχείων που να αποτυπώνουν την χρησιμοποίηση των ευεργετημάτων του Ν. 4139/2013 από τα θεραπευόμενα μέλη για τη διευθέτηση των ποινικών τους εκκρεμοτήτων ή που να αναδεικνύουν την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής των ευεργετημάτων του Ν. 4139/2013 στους θεραπευόμενους ως προς την μη υποτροπή τους ή την συνέχιση της απεξάρτησης. Ωστόσο, αυτό δεν κατέστη δυνατό, αφού όπως ενημερώθηκα από το Γραφείο Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ, δεν τηρούνται τόσο εξειδικευμένα στατιστικά στοιχεία. Εναλλακτικά, ελλείπει των ανωτέρω στοιχείων, αιτήθηκα την άδεια πρόσβασης στα ενημερωτικά δελτία που αποστέλλουν οι δικηγόροι που χειρίζονται υποθέσεις μελών του ΚΕΘΕΑ προς το Γραφείο Νομικής Στήριξης, όπου καταγράφονται όλα τα στοιχεία κάθε υπόθεσης, οι ισχυρισμοί που πρότείνει η υπεράσπιση, η πρόταση της εισαγγελικής έδρας και τελικώς η απόφαση του Δικαστηρίου και σημειώνονται οι δυσκολίες που αντιμετωπίστηκαν στο χειρισμό της υπόθεσης. Κάτι τέτοιο δεν κατέστη δυνατό, λόγω της προστασίας των προσωπικών δεδομένων των θεραπευομένων, γεγονός που θεωρώ απόλυτα κατανοητό, αλλά τελικώς παραδόθηκε ένα πολύ μικρό απόσπασμα του αρχείου με τα ενημερωτικά

²⁶⁵ Κ.Π. Σπινέλλη, *Εγκληματολογία Σύγχρονες και Παλαιότερες Κατευθύνσεις*, ό.π., σελ. 176 - Φίλιας Β./Παππάς Π., *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1994.

δελτία, σαν υπόδειγμα, στο οποίο είχαν απαλοιφθεί τα προσωπικά στοιχεία των κατηγορουμένων.

Προς ανεύρεση επιπλέον στοιχείων επιλέχθηκε η έρευνα σε 60 δικαστικές αποφάσεις (30 του Εφετείου Κακουργημάτων Αθηνών και 30 του ΑΠ), προφανώς δεν ήταν τυχαία η επιλογή αποφάσεων, αλλά επιλέχθηκαν μόνο όσες αφορούν το υπό εξέταση θέμα. Τεχνικές δυσκολίες υπήρξαν ιδίως σε ότι αφορά την ανεύρεση δικαστικών αποφάσεων, δεδομένου ότι οι ποινικές αποφάσεις εκδίδονται μεν στο ακροατήριο, ωστόσο για να γραφούν, να θεωρηθούν και να υπογραφούν από το Δικαστή, να επιστρέψουν στα χέρια των γραμματέων της έδρας και να καταχωρηθούν στο ειδικό βιβλίο μεσολαβεί ένα αρκετά μεγάλο διάστημα, που σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να φτάσει ή και να ξεπεράσει το έτος. Συνεπώς έγινε εξ αρχής αντιληπτό ότι οι δικαστικές αποφάσεις που έπρεπε να αναζητηθούν θα έπρεπε να είναι από δικασίμους του έτους 2016, ώστε να έχει ολοκληρωθεί η ανωτέρω διαδικασία. Επιπλέον επιλέχθηκε να μην είναι αποφάσεις των ετών 2013, 2014 καθώς ο Ν. 4139/2013 ξεκίνησε να εφαρμόζεται μετά τον Μάρτιο του έτους 2013 και λόγω της «νεότητας» του δεν θα είχε προλάβει να γίνει αντιληπτός πλήρως από τους εφαρμοστές του. Ενυπήρχε, δηλαδή, ο κίνδυνος το ερευνητικό υλικό που θα επιλεγόταν να ήταν υποδεέστερης ποιότητας, γεγονός που θα οδηγούσε σε λανθασμένα συμπεράσματα, καθώς η ενδεχόμενη μη εξοικείωση των εφαρμοστών του δικαίου στις νέες διατάξεις μπορεί να ερμηνευόταν ως πάγια τακτική των δικαστηρίων. Επιπλέον, οι ποινικές αποφάσεις δεν είναι καταχωρημένες σε κάποια ηλεκτρονική πλατφόρμα, ανά Δικαστήριο ή ανά τύπο του αδικήματος, εκτός από μερικές που κατ' επιλογήν καταχωρούνται σε ηλεκτρονικές πλατφόρμες με μεσολάβηση του Δ.Σ.Α. ή Νομικών Περιοδικών ή ιδιωτικών σελίδων αναζήτησης νομολογίας. Συνεπώς, εν προκειμένω υπέβαλα αίτηση με συνημμένα τα δικαιολογητικά που αποδείκνυαν την ιδιότητα μου, προς τον αξιότιμο Πρόεδρο της Διοίκησης του Εφετείου Αθηνών για χορήγηση δικαστικών αποφάσεων, και αφού η αίτηση έγινε δεκτή, εν συνεχεία διαβιβάστηκε στην αρμόδια προϊσταμένη των ποινικών εδρών, που ανέλαβε τελικώς την ανεύρεση των αποφάσεων από το αρχείο του κάθε ενός γραμματέα. Σκόπιμα ο γράφων επέλεξε ως κατάλληλο χρόνο για την αναζήτηση των αποφάσεων τον μήνα Ιούλιο 2017, οπότε ενόψει των θερινών διακοπών οι γραμματείς ήταν περισσότερο διαθέσιμοι για την ικανοποίηση του αιτήματος. Το αίτημα προέβλεπε αρχικώς την χορήγηση 60 δικαστικών αποφάσεων

από το Μονομελές, Τριμελές και Πενταμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων Αθηνών, ωστόσο τελικώς παραδόθηκαν 30. Μία από τις δυσχέρειες που προέκυψε εν προκειμένω είναι ότι οι αποφάσεις που χορηγήθηκαν αφορούσαν υποθέσεις ναρκωτικών αμιγώς και όχι υποθέσεις άλλων εγκλημάτων που φέρονται να τελέστηκαν για διευκόλυνση της χρήσης. Και τούτο δεν οφείλεται σε σφάλμα των ατόμων που επέλεξαν τις αποφάσεις, αλλά στο γεγονός ότι κατά το κατηγορητήριο²⁶⁶ καμία πράξη δεν εισάγεται ως τελεσθείσα προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών. Το ενδεχόμενο αυτό εξετάζεται μόνο αν προβληθεί στο πλαίσιο αυτοτελούς ισχυρισμού από την υπεράσπιση προς το Δικαστήριο. Τελικώς παρελήφθησαν²⁶⁷ αντίτυπα των αιτούμενων αποφάσεων με δαπάνη του αιτούντος, μία εβδομάδα αργότερα, αφού προηγουμένως διασφαλίστηκε η μη χρησιμοποίηση των δικαστικών αυτών αποφάσεων για σκοπούς έτερους πέραν των ερευνητικών και έγινε απαλοιφή των στοιχείων ταυτότητας των κατηγορουμένων και των μαρτύρων.

Οι αποφάσεις του Αρείου Πάγου αναζητήθηκαν κυρίως σε ηλεκτρονικές πλατφόρμες αναζήτησης νομολογίας, καθώς συμβαίνει αυτές να αναρτώνται συνηθέστερα από ότι οι αποφάσεις του Εφετείου. Ωστόσο, γίνεται αντιληπτό ότι λόγω των αυξημένων δικαστικών εξόδων, δύσκολα κάποιος κατηγορούμενος για ναρκωτικά θα απευθυνθεί στο Ανώτατο Δικαστήριο, εκτός αν πρόκειται για σοβαρές υποθέσεις εμπορίας μεγάλων ποσοτήτων. Εκτός αυτού, ο σκοπός της έρευνας ήταν να ερευνηθούν τα πραγματικά περιστατικά που προκύπτουν από τη δικογραφία σε σχέση με το σκεπτικό και το διατακτικό της απόφασης, γεγονός που συμβαίνει μόνο στις αποφάσεις των δικαστηρίων της ουσίας. Στο Ανώτατο Δικαστήριο κρίνονται κυρίως νομικά ζητήματα, που εν προκειμένω δεν αποτελούν πρωταρχικό σκοπό της έρευνας, γι' αυτό προβάδισμα δόθηκε στην επισκόπηση αποφάσεων του Μονομελούς και Τριμελούς Εφετείου, οι σημαντικότερες εκ των οποίων παρατίθενται στο κεφάλαιο Β 4 και συμπληρωματικά στο Παράρτημα ΙΙ στο τέλος της παρούσας.

²⁶⁶ Το οποίο αναγράφεται επί της πρώτης σελίδας εκάστης απόφασης και βάσει αυτού του κριτηρίου έγινε η σχετική αναζήτηση.

²⁶⁷ Το θετικό είναι ότι τα Δικαστήρια των Αθηνών είναι κάπως εξοικειωμένα με την παροχή στοιχείων για ερευνητικούς σκοπούς σε σχέση με δικαστήρια της περιφέρειας, όπου εκεί μπορεί να αντιμετωπιστεί ένας ερευνητής με αρκετή καχυποψία.

1.8 Ερευνητικές Δυσχέρειες & Δεοντολογικά Ζητήματα

Το αντικείμενο της παρούσας μελέτης ιδωμένο από μεθοδολογικής πλευράς κατατάσσεται στην ευρύτερη κατηγορία της αξιολόγησης²⁶⁸ θεσμών, μέτρων ή νέων νομοθετικών ρυθμίσεων. Λόγω της ευρύτητας των υπό διερεύνηση θεμάτων και της εγγενούς πολυπλοκότητας τους, αρκετά συχνά δεν αρκεί μία και μόνη μέθοδος²⁶⁹ για την διεξαγωγή μιας έρευνας, αλλά απαιτείται συνδυασμό μεθόδων, οι οποίες είναι δυνατό να έχουν μη εγκληματολογικές καταβολές και να προέρχονται από άλλους τομείς της επιστήμης. Δεν υπάρχουν λοιπών τυπικοί περιορισμοί ή στεγανά σε ότι αφορά τη μέθοδο που ο εκάστοτε ερευνητής επιλέγει. Εξάλλου, η πρωτοτυπία της μεθόδου την οποία ο ερευνητής θα εφαρμόσει, είναι δυνατό να αποδειχθεί διττά επωφελείς, τόσο διότι θα φωτίσει το ερευνώμενο εγκληματικό φαινόμενο με μία νέα οπτική, όσο και γιατί θα εμπλουτίσει την εγκληματολογία με μία νέα μέθοδο. Ωστόσο ο ερευνητής δεσμεύεται ως προς την μέθοδο που θα ακολουθήσει εκ των πραγμάτων, ήτοι από την επιλογή του θέματος, τις συγκεκριμένες ερευνητικές υποθέσεις, τις γνώσεις του, τον προσανατολισμό και τις ικανότητες του, την έλλειψη ερευνητικής ομάδας ή ακόμη και ερευνητικών κονδυλίων²⁷⁰.

Σε μία ερευνητική διαδικασία ο ερευνητής συναντά αρκετά προσκόμματα, το κυριότερο των οποίων είναι οι ήδη υπάρχουσες προσωπικές αντιλήψεις του για το ερευνώμενο θέμα. Αρκετές δυσκολίες συναντώνται στην ανεύρεση και συλλογή του ερευνητικού υλικού, δυσκολίες δεοντολογικές, τεχνικές και πραγματικές. Ζητήματα δεοντολογίας τίθενται κυρίως σε ότι αφορά την αποκάλυψη της ταυτότητας του ως ερευνητή, την άνευ αδείας καταγραφή με τεχνικά μέσα συνομιλιών, κλπ. Εν προκειμένω, η απόφαση του γράφοντος ήταν να αποκαλύψει εξ αρχής την ιδιότητα του ως μεταπτυχιακού φοιτητή στο Ενιαίο Π.Μ.Σ. Νομικής Σχολής Αθηνών, που στα πλαίσια της διπλωματικής του εργασίας διεξάγει μία συγκεκριμένη έρευνα, για την αξιολόγηση της εφαρμογή των ευεργετικών διατάξεων για τους εξαρτημένους χρήστες, όπως προβλέπονται στο Ν. 4139/2013. Αυτό ήταν απαραίτητο και για την αναζήτηση στοιχείων, δικαστικών αποφάσεων, στατιστικών στοιχείων από το

²⁶⁸ Ακολουθείται η διάκριση της Σπινέλλη, σε Κ.Δ. Σπινέλλη, *Εγκληματολογία, Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2014, σελ. 133 επ.

²⁶⁹ Μέθοδος στην εγκληματολογία, σύμφωνα με τον ορισμό της Κ.Δ. Σπινέλλη, νοείται ο τρόπος προσέγγισης της πραγματικότητας με σκοπό τη διάγνωση, την αιτιολόγηση ή την ερμηνεία ενός φαινομένου.

²⁷⁰ Κ.Δ. Σπινέλλη, *Εγκληματολογία, Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2014, σελ. 137.

ΚΕΘΕΑ, αλλά και για την διεξαγωγή συνεντεύξεων με συνηγόρους εξαρτημένων. Το βασικό πρόβλημα που διαπιστώθηκε είναι η έλλειψη στατιστικών δεδομένων για το συγκεκριμένο θέμα, η δυσκολία παροχής άδειας για έρευνα σε αρχεία δικαστηρίων και η άρνηση χορήγησης στοιχείων. Αν π.χ. δε δίνεται άδεια στον ερευνητή να επιλέξει τις αποφάσεις που επιθυμεί, αλλά στην επιλογή προβαίνει κάποιος τρίτος, τότε είναι λογικό ένα πολύ μεγάλο μέρος το υλικού που έχει συλλεχθεί να είναι παντελώς αδιάφορο για την έρευνα. Το πιο σημαντικό όμως πρόβλημα ήταν η έλλειψη χρόνου για την ομαλή διεξαγωγή των συνεντεύξεων, την μελέτη των και την περισσότερο συνδυαστική παρουσίαση των αποτελεσμάτων τους, γεγονός που ισχύει και για την επισκόπηση της νομολογίας. Κατά τα άλλα, σχετικά με την δεοντολογία, δεν τέθηκαν ιδιαίτερα ζητήματα και οτιδήποτε σχετικό διασφαλίστηκε μέσω του πρωτοκόλλου των συνεντεύξεων.²⁷¹ Τέλος, επισημαίνεται ότι η έρευνα είναι προϊόν ατομικής προσπάθειας, δεν υπήρξε ερευνητική ομάδα, ούτε σχετική χρηματοδότηση, αλλά την ευθύνη για το σχεδιασμό, την διενέργεια της έρευνας, τη συλλογή του υλικού, την επεξεργασία και το σχολιασμό φέρει αποκλειστικά ο γράφων²⁷².

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σε αυτό το μέρος παρουσιάζονται τα κυριότερα πορίσματα της έρευνας του γράφοντος²⁷³, τα οποία προέκυψαν από συνεντεύξεις με δικηγόρους που έχουν ως κύρια απασχόληση τους τον χειρισμό ποινικών υποθέσεων και ειδικότερα υποθέσεων της νομοθεσίας για τα ναρκωτικά²⁷⁴.

Στο πλαίσιο ωριαίων κατά μέσον όρο συνεντεύξεων εξέθεσαν τις απαντήσεις τους επί των ερωτήσεων 17 δικηγόροι [11 του Δ.Σ.Α, 5 του Δ.Σ.Θ. και 1 του Δ.Σ.Λ.] εκ των οποίων δέκα (10) γυναίκες και επτά (7) άνδρες. Οι ηλικίες τους κυμαίνονται από 30-60 ετών και τα έτη επαγγελματικής τους εμπειρίας από 7 έως 30. Κατά

²⁷¹ Βλ. αναλυτικά το Παράρτημα Ι.

²⁷² Φυσικά, δεν έλειπε η διακριτική επίβλεψη της όλης διαδικασίας από την αξιότιμη κα Τ. Τζαννετάκη (επιβλέπουσα καθηγήτρια), την οποία και ευχαριστώ, επειδή υποστήριξε την όλη προσπάθεια, δίνοντας τις αρχικές κατευθύνσεις της έρευνας και θέτοντας προβληματισμούς και ερεθίσματα για επέκταση της μελέτης.

²⁷³ Στο Παράρτημα Ι παρουσιάζεται το υπόδειγμα του πρωτοκόλλου των συνεντεύξεων (ερωτηματολογίου) που καταρτίστηκε στα πλαίσια της έρευνας για την διεξαγωγή των συνεντεύξεων

²⁷⁴ Στις προηγούμενες ενότητες εξηγείται ο τρόπος επιλογής του δείγματος, της μεθόδου και ο τρόπος διεξαγωγής των συνεντεύξεων.

πλειοψηφία είναι δικηγόροι παρ' Εφέταις και παρ' Αρείω Πάγο με κύρια απασχόληση στον τομέα του ποινικού δικαίου. Άπαντες δε ασκούν την μάχιμη δικηγορία και μέσω των Δικηγορικών Συλλόγων Αθηνών, Θεσ/νίκης και Λάρισας συνεργάζονται και με το Τμήμα Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ, αναλαμβάνοντας υποθέσεις θεραπευομένων μελών του ΚΕΘΕΑ που βρίσκονται στο στάδιο της ψυχικής απεξάρτησης και της κοινωνικής επανένταξης. Ωστόσο, στο πλαίσιο του επαγγέλματος τους προφανώς αναλαμβάνουν το χειρισμό και άλλων υποθέσεων ναρκωτικών, με κατηγορούμενους απλούς χρήστες ή εξαρτημένους που δεν παρακολουθούν πρόγραμμα απεξάρτησης. Αν και το δείγμα δεν μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικό για γενικεύσεις, εκτιμάται όμως ότι αναδεικνύονται οι διάφορες τάσεις, τα προβλήματα, οι δυσκολίες, αλλά και οι θετικές εξελίξεις που απορρέουν από την εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 4139/2013 για τους εξαρτημένους χρήστες. Στην συνέχεια γίνεται μια προσπάθεια να αποτυπωθούν κάποια βασικά συμπεράσματα, που προέκυψαν από την έρευνα αυτή. Σε κάθε περίπτωση, η αποτύπωση των συμπερασμάτων **δεν αποτελεί ακριβή αποτύπωση των λεγομένων των ερωτώμενων**, καθώς οι συνεντεύξεις δεν ηχογραφήθηκαν ούτε μαγνητοσκοπήθηκαν, αλλά δεν είναι και ο σκοπός αυτός. Τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων αυτών παρουσιάζονται ιδωμένα συνολικά, κατόπιν σχετικής επεξεργασίας από τον γράφοντα, τηρουμένης της δέσμευσης για ανωνυμία. Εκτίθενται τόσο οι απόψεις της πλειοψηφίας των ερωτώμενων όσο και αυτές της μειοψηφίας, χωρίς να αξιολογούνται από τον γράφοντα ως προς την ορθότητα τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις και προς αποφυγή του κατακερματισμού του ερευνητικού υλικού, γίνεται ομαδοποίηση των ερωτήσεων και των αντίστοιχων απαντήσεων.

Α) Ερωτήσεις γενικές²⁷⁵ **[1-9]:** *Ερωτήσεις γνώμης σχετικά με τις καινοτομίες, τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του Ν. 4139/2013, σε σχέση με το προγενέστερο νομοθετικό καθεστώς, συνοπτική αποτίμηση της εφαρμογής του και της ευχέρειας με την οποία τον χειρίζονται τα Ελληνικά Δικαστήρια.*

Οι ερωτηθέντες εξέφρασαν την άποψη ότι ο Ν. 4139/2013 είναι ένας αρκετά **καινοτόμος** νόμος για τη Ελλάδα. Από μερίδα των ερωτηθέντων έχει χαρακτηριστεί

²⁷⁵ Οι απαντήσεις επί των ερωτήσεων ένα (1) έως εννέα (9) του ερωτηματολογίου παρουσιάζονται ομαδοποιημένες.

ως ένας από τους πλέον φιλελεύθερους, προοδευτικούς και καινοτόμους νόμους επί του συνόλου του νομοθετικού μας συστήματος, που στην ουσία πρόκειται για εξέλιξη των προηγούμενων νομοθετικών ρυθμίσεων από το 1987 και έπειτα. Ο Ν. 4139/2013 δίνει περισσότερα κίνητρα στον εξαρτημένο δράστη, προκειμένου να εκκινήσει τη διαδικασία απεξάρτησης και στοχεύει να τον αποδεσμεύσει όσο το δυνατόν περισσότερο από την ποινική διαδικασία, για να συνεχίσει την απεξάρτησή του, χωρίς να παραβλέπει τον άδικο χαρακτήρα των πράξεων του, όταν αυτός υφίσταται. Κατά την γενική άποψη των ερωτηθέντων δικηγόρων, ο Ν. 4139/2013 ενθαρρύνει προγράμματα απεξάρτησης εντός των καταστημάτων κράτησης, αναγνωρίζοντας ότι ο εγκλεισμός και οι συνθήκες που επικρατούν στα κ.κ. προκαλούν ή ενισχύουν την έξη χρήσης ναρκωτικών ουσιών. Όπως επισημαίνουν οι περισσότεροι δικηγόροι, τα βασικά του πλεονεκτήματα είναι η διεύρυνση των κριτηρίων για την διάγνωση της εξάρτησης, το τέλος της πρωτοκαθεδρίας και της αποκλειστικότητας της - πολλές φορές ατελούς και άκυρης- πραγματογνωμοσύνης και η εξίσωση της ισχύος της με τα λοιπά αποδεικτικά έγγραφα, η προσθήκη κοινωνικών στοιχείων, η δυνατότητα αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης με την παρακολούθηση προγράμματος και η σύνδεση της ολοκλήρωσης του θεραπευτικού προγράμματος με σειρά νέων ευεργετημάτων, όπως η αναστολή αμετάκλητων ποινών και χρηματικών ποινών, κλπ. Κατά άλλη άποψη, μεγάλη καινοτομία αποτελεί ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της αναβολής της δίκης, που μέχρι πρότινος επαφίετο στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου, καθώς εμπλεκόταν με το άρθρο 349 ΚΠΔ. Όπως χαρακτηριστικά δήλωσε μία εμπειρότατη δικηγόρος-εγκληματολόγος, ο Ν. 4139/2013 αποτελεί «τομή εκδημοκρατισμού και εξανθρωπισμού του ποινικού μας δικαίου».

Αντίθετη άποψη εξέφρασε άλλος ερωτηθείς, κατά τον οποίο ο Ν. 4139/2013 δεν έχει μεγάλη διαφοροποίηση σε σχέση με το Ν. 3459/2006. Ο Ν. 3459/2006 ήταν ο καινοτόμος. Η ειδοποιός διαφορά του Ν.4139/2013 είναι ότι στοχεύει στη θεραπεία και όχι στο σωφρονισμό, όμως ακόμη δεν έχει επιτευχθεί αυτό, γιατί δεν υπάρχει ευαισθητοποίηση και ενώ ο νέος νόμος θα έπρεπε να έχει άμεσα θεραπευτική προσέγγιση, τελικώς δεν την έχει. Ωστόσο, ο Ν. 4139/2013 περιέχει κρίσιμες νομοτεχνικές βελτιώσεις: 1) εφαρμογή σε άλλες εγκληματικές πράξεις (προς διευκόλυνση κλπ), 2) αφαίρεση μερικών κρίσιμων αρμοδιοτήτων από τον εισαγγελέα και ανάθεση τους στο Δικαστήριο. Κοινή είναι δε η πεποίθηση ότι ο Ν. 4139/2013 εν

γένει δημιούργησε σε όλους τους εμπλεκόμενους την συνείδηση εμπιστοσύνης και αναζήτησης θεραπευτικών προγραμμάτων και σε κάθε περίπτωση, παρά τις όποιες βελτιώσεις ενδεχομένως χρειάζεται, βρίσκεται σαφώς σε καλύτερη κατεύθυνση από τους προηγούμενους νόμους, αλλά μένει άτολμος να λύσει βασικά θέματα και να κάνει σαφείς διαχωρισμούς (π.χ. χρήστη-εμπόρου).

Όπως απήντησε η πλειονότητα των ερωτηθέντων, ο Ν. 4139/2013 παρέχει αρκετές δυνατότητες στους εξαρτημένους χρήστες και είναι αρκετά **ευνοϊκός** γι' αυτούς, όμως για να λειτουργήσει πλήρως θα πρέπει οι δυνατότητες του να αξιοποιηθούν, πέραν της δικαιοσύνης και σε επίπεδο κοινωνίας. Σαφώς είναι ευνοϊκότερος σε σχέση με το προγενέστερο του Ν.3459/2006 νομοθετικό καθεστώς, καθώς προβλέπει επιπλέον ευεργετήματα για εξαρτημένους, που πλέον παρακολουθούν και ολοκληρώνουν προγράμματα απεξάρτησης και διεύρυνε την λίστα των αδικημάτων, που θεωρούνται ότι τελούνται προς διευκόλυνση της χρήσης ουσιών, περιλαμβάνοντας και εκείνα που στρέφονται κατά της περιουσίας. Όπως σημειώνει ένας εκ των ερωτηθέντων, το πιο ευνοϊκό νέο στοιχείο είναι η πρόβλεψη του «τεκμηρίου» της εξάρτησης για πράξεις που τελέστηκαν πριν την εισαγωγή του μέλους στο πρόγραμμα, εφόσον αυτό ολοκληρώσει με επιτυχία το πρόγραμμα απεξάρτησης (αρθ. 33 παρ. 2 Ν. 4139/2013) . Υπάρχει βέβαια και η άποψη ότι θα μπορούσε να γίνει ευνοϊκότερος ο Ν. 4139/2013 ως προς τις ποινές του, αλλά και η εκ διαμέτρου αντίθετη άποψη, ότι δηλαδή θα έπρεπε να είναι αυστηρότερος, ώστε τα θύματα (στις περιπτώσεις που υπάρχουν) να αισθάνονται ότι δικαιώνονται. Κατά πολλούς τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα του νέου νόμου, που τον καθιστούν ευνοϊκότερο είναι α) η αφαίρεση της αρμοδιότητας του εισαγγελέα στην αναστολή εκτέλεσης ποινής, η οποία οδηγούσε συχνά σε αναιτιολόγητη προφορική απόρριψη του αιτήματος και β) η δυνατότητα απεξάρτησης που παρέχεται εντός καταστημάτων κράτησης.

Δεδομένου ότι πρόκειται για έναν σχετικά νέο Νόμο, κατά την άποψη των ερωτώμενων, οι διατάξεις του για τους εξαρτημένους χρήστες δεν έχουν γίνει ακόμη πλήρως **κατανοητές**. Ο Ν. 4139/2013 εφαρμόζεται μεν ως ένα βαθμό επαρκώς, αλλά έχει ακόμη και άλλες δυνατότητες. Με το πέρασμα του χρόνου οι δικαστικές αρχές αρχίζουν να εξοικειώνονται με τις νέες ρυθμίσεις, ωστόσο διαπιστώνεται –ακόμη και σήμερα- άγνοια διατάξεων του, κυρίως σε πλημμελειοδικεία της επαρχίας, αλλά και απροθυμία εφαρμογής των ευνοϊκών διατάξεων του Ν. 4139/2013 για τους

εξαρτημένους. Επισημαίνεται ότι μερίδα των δικαστών είναι ακόμη επιφυλακτική απέναντι στα θεραπευτικά προγράμματα, ακόμη περισσότερο δε απέναντι στα ιδιωτικά θεραπευτήρια. Σύμφωνα με μία ενδιαφέρουσα άποψη, πολλές φορές οι δικαστικές/εισαγγελικές αρχές διστάζουν να εφαρμόσουν ο νόμο. Βέβαια, αυτό δεν μπορεί να τους χρεωθεί αποκλειστικά, καθώς ενίοτε και ο νόμος προκαλεί εύλογα ερωτηματικά και η ερμηνεία του ακόμη δεν είναι εκτεταμένη. Για παράδειγμα, πολλά δικαστήρια εκτιμούν ότι για να αποφανθούν επί αιτήματος αναβολής δίκης, λόγω συμμετοχής στο πρόγραμμα απεξάρτησης, πρέπει να μπουν στην ουσία της υπόθεσης και φυσικά αν ξεκινήσει η αποδεικτική διαδικασία, «δύσκολα διακόπτεται». Κατά την άποψη ενός εμπειρότατου μαχόμενου δικηγόρου οι δικαστές των Πλημμελειοδικείων σχεδόν αγνοούν πολλές από τις διατάξεις του Ν. 4139/2013, ενώ αρκετοί Εφέτες συχνά παρακάμπτουν διατάξεις του νόμου, έχοντας στο μυαλό τους το παλαιότερο νομοθετικό καθεστώς, αρνούμενοι να αποβάλλουν την παλαιά δικαστηριακή πρακτική. Υπάρχει, επιπλέον, άρνηση από τους αρκετούς δικαστές να υπαγάγουν τα πραγματικά περιστατικά που κρίνουν στις προβλεπόμενες από το Ν. 4139/2013 περιπτώσεις.

Η κυριότερη αιτία της δυσλειτουργίας αυτής, όπως επισημαίνει η πλειονότητα των ερωτηθέντων δικηγόρων είναι η **ελλιπής γνώση** του νόμου από πλευράς των δικαστών. Όπως επισημαίνει μία εκ των ερωτηθέντων δικηγόρων, οι διατάξεις του Ν. 4139/2013 δεν έχουν γίνει πλήρως κατανοητές. Μεγάλη δυσκολία εντοπίζεται στην εφαρμογή των διατάξεων για τη διάγνωση της εξάρτησης εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων (δεν συμβαίνει συχνά) και επιπλέον στην μεταβολής της συνείδησης των δικαστών ως προς την ισχύ της πραγματογνωμοσύνης, που για αρκετούς δικαστές εξακολουθεί να έχει υψηλή ισχύ, ακόμη και όταν κάποια πραγματογνωμοσύνη δεν πληροί καν τα στοιχεία της σχετικής Κ.Υ.Α. Οι Δικαστές έχουν **πλανημένη αντίληψη για τους εξαρτημένους**, έχουν στο μυαλό τους την εικόνα του πολύ-τοξικομανούς ή του εξαθλιωμένου χρήστη ηρωίνης, που είναι καταρρακωμένος, συχνάζει κάπου στην Ομόνοια και είναι άστεγος και ρακένδυτος. Έτσι, δύσκολα αναγνωρίζουν εξάρτηση από την κοκαΐνη και σχεδόν ποτέ από την κάνναβη. Όπως επισημαίνει άλλος ερωτηθείς, δεν έχει γίνει πλήρως κατανοητή η σύνδεση της εξάρτησης με τα εγκλήματα προς διευκόλυνση της χρήσης. Έγινε πολύς αγώνας να περιληφθούν και αυτά στη λίστα, όμως οι δικαστές ακόμη απορρίπτουν τέτοιους ισχυρισμούς. Σημειώνεται βέβαια, ότι όσες διατάξεις υπήρχαν στο

N.3459/2006 και διατηρήθηκαν, λόγω της πολυετούς εμπειρίας πλέον δεν δημιουργούν μεγάλα προβλήματα στην εφαρμογή, εκτός από ορισμένες που πεισματικά δεν εφαρμόζονται.

Αξιολογώντας **συνολικά την εφαρμογή** του Ν. 4139/2013, οι ερωτώμενοι απαντούν ότι είναι **θετική έως πολύ θετική**, ωστόσο εξακολουθούν να δημιουργούνται συχνά προβλήματα. Συνεπώς, έχει περιθώρια βελτίωσης και με την αρωγή των εξειδικευμένων δικηγόρων δίνεται πραγματικά από την ποινική δικαιοσύνη στους εξαρτημένους μια καλή ευκαιρία για απεξάρτηση. Υπάρχουν αρκετές ιδεοληψίες, όπως συμπληρώνει ένας ερωτηθείς, και μια τακτική, καθώς πολλοί δικαστές δεν γνωρίζουν τί θα πει εξάρτηση, έχουν στο μυαλό τους την εικόνα του εξαρτημένου από τα κατασταλτικά, που είναι κάπου πεσμένος στο δρόμο και αδυνατούν να αντιληφθούν την διέγερση που προκαλούν άλλες ναρκωτικές ουσίες, ούτε δέχονται την εξάρτηση από αυτές ως επιρροή στον καταλογισμό, αλλά μόνο ως λόγο μείωσης της ποινής.

Όπως σημειώνει έτερος έμπειρος δικηγόρος, οι δικαστικές και εισαγγελικές αρχές έχουν μεν εξοικειωθεί περισσότερο με την εφαρμογή του Ν. 4139/2013. Οι αστυνομικές αρχές, όμως, που λειτουργούν και ως προανακριτικές αρχές δεν είναι καθόλου εξοικειωμένες. Άλλοτε είναι συνεργάσιμες και ενημερώνουν και άμεσα τον συνήγορο του χρήστη, άλλοτε παρακάμπτουν το νόμο, όχι μόνο τον συγκεκριμένο, αλλά και τους προγενέστερους, π.χ. όταν συλλαμβάνουν κάποιον χρήστη και εκείνος ζητά να μεταφερθεί στο νοσοκομείο, λόγω των στερητικών ή να γίνει εξέταση για να αποδείξει την εξάρτηση του, συχνά οι αστυνομικές αρχές απορρίπτουν τα αιτήματα του ή αδιαφορούν με αποτέλεσμα, συνεπεία του πέρατος του χρόνου, αλλοιώνονται ουσιώδη στοιχεία, όπως στην περίπτωση της ουροληψίας, που αν δεν γίνει σε άμεσο χρόνο μετά τη σύλληψη, αλλά γίνει στη διάρκεια της ανάκρισης, είναι πολύ πιθανό να έχουν αλλοιωθεί αρκετά οι ενδείξεις και οι αντίστοιχες τοξικολογικές εξετάσεις να μην είναι σαφείς. Ο λόγος μη εφαρμογής των σχετικών διατάξεων, όπως επισημαίνεται, είναι κατ' αρχήν η **έλλειψη κατάρτισης** των αστυνομικών, αλλά και η **εσφαλμένη νοοτροπία**, που συχνά σχετίζεται με τη ευαισθησία των ίδιων των αστυνομικών υπαλλήλων. Άλλοτε οφείλεται απλώς σε **έλλειψη υποδομής, προσωπικού ή χρόνου**. Οι αστυνομικές αρχές δεν ασχολούνται ιδιαίτερα με το αν κάποιος είναι εξαρτημένος, ούτε ενημερώνονται ούτε εκπαιδεύονται σχετικά. Όπως επισημαίνει άλλος ερωτηθείς, στα κ.κ. η εφαρμογή του Ν. 4139/2013 είναι

ανεπαρκής ειδικά ως προς το μέρος των μεταγωγών όσων θέλουν να παρακολουθήσουν θεραπευτικό πρόγραμμα εντός κ.κ., λόγω του υπερπληθυσμού. Βέβαια, οι απόψεις δίστανται, ανάλογα ίσως και με τις εμπειρίες του κάθε ερωτώμενου, καθώς όπως επισημαίνει άλλος συνήγορος η εφαρμογή του Ν. 4139/2013 περιέργως είναι καλύτερη στα κ.κ. από ότι στις προανακριτικές αρχές. Συνολικά, πάντως οι ερωτώμενοι κρίνουν σε **μεγάλο βαθμό θετική και επαρκή την εφαρμογή, αλλά με πολλά περιθώρια βελτίωσης.**

Ως προς το **στόχο του νομοθέτη**, οι ερωτώμενοι δικηγόροι φαίνεται να συμφωνούν ότι είναι η ενθάρρυνση του εξαρτημένου δράστη να αποβάλλει την έξη της χρήσης ναρκωτικών και να επανενταχθεί στο κοινωνικό σύνολο. Κατά άλλη άποψη ο νόμος προστατεύει πρωταρχικώς το δικαίωμα στην υγεία. Η αποσυμφόρηση των σωφρονιστικών καταστημάτων δεν φαίνεται να είναι πρωταρχικός σκοπός και αλίμονο αν φτάσει ο νόμος αυτός να χρησιμοποιείται με τέτοιο τρόπο, ωστόσο εν τοις πράγμασι το αποτέλεσμα της εφαρμογής των διατάξεων του Ν. 4139/2013 εξυπηρετεί οπωσδήποτε και το φαινόμενο του υπερπληθυσμού των κ.κ.. Ενδιαφέρουσα είναι η άποψη που θέλει τον Ν. 4139/2013 να υποστηρίζεται όχι μόνο από τη δικαιοσύνη, αλλά και από την ίδια την κοινωνία, το σχολείο, το στρατό, την εργασία, τις φυλακές, κλπ, για να επιτευχθεί το μέγιστο αποτέλεσμα, καθώς όπως επισημαίνει η συγκεκριμένη ερωτηθείσα δεν αρκεί ένας νόμος για να αλλάξει την κατάσταση. Χρειάζεται θέληση της πολιτείας, ανάπτυξη των προγραμμάτων και καλύτερες δομές, αύξηση του προσωπικού και δημιουργία θεραπευτικών δομών σε όλα τα κ.κ. Δεν πρόκειται για ένα «νόμο-σκούπα», αντιθέτως ο συγκεκριμένος νόμος δέχεται το συσχετισμό της παραβατικότητας με την εξάρτηση και αναγνωρίζει ότι η απεξάρτηση είναι μία δύσκολη διαδικασία. Στόχος, λοιπόν, είναι είτε ο εξαρτημένος βρίσκεται εντός είτε εκτός σωφρονιστικού καταστήματος, να μπορεί να απεξαρτηθεί και να τύχει ευνοϊκής μεταχείρισης ως επιβράβευση για αυτή του την προσπάθεια. Όπως επισημαίνει η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτώμενων, οι διατάξεις του Ν. 4139/2013 δημιούργησαν συνείδηση και κουλτούρα αναπλήρωσης της εκτέλεσης της ποινής. Επιτυγχάνεται καλύτερα η ειδική πρόληψη εκτός κ.κ. με την αναστολή κάθε ποινής, αλλά και με τον κίνδυνο εκτέλεσης αυτής και αναβίωσης της. Από την άλλη πλευρά, εντός κ.κ. δημιουργεί κίνητρο για να έλθουν σε επαφή με το πρόγραμμα οι κρατούμενοι. Τα προγράμματα αυτά κινούνται στη σωστή κατεύθυνση και πλέον

χαίρουν εμπιστοσύνης, όμως η μεγάλη έλλειψη υποδομών και προσωπικού τα ωθεί συχνά στην αποτυχία.

Σε ό,τι αφορά την **σαφήνεια** των διατάξεων του ν. 4139/2013, η άποψη των ερωτηθέντων δικηγόρων είναι ότι πρόκειται για έναν νόμο **αρκετά σαφή**, η αναγκαιότητα θεσπίσεως του οποίου προέκυψε στην καθημερινή πρακτική των συντελεστών της ποινικής δικαιοσύνης. Υπάρχουν, ωστόσο κάποιες ασάφειες και κενά, τα οποία πολλές φορές καλύπτονται από την αιτιολογική έκθεση. Κανονικά αρκετά στοιχεία της αιτιολογικής έκθεσης θα έπρεπε να έχουν ενσωματωθεί στον ίδιο το νόμο, για να είναι και δεσμευτικά. Μερικές από τις ασάφειες που εντοπίζονται, σύμφωνα με τους ερωτηθέντες είναι: α) Ασάφεια ως προς την αναστολή βεβαίωσης και εκτέλεσης των εξόδων, πέραν των χρηματικών ποινών, β) Πρόβλημα διατύπωσης με μια αδόκιμη φράση στο άρθρο 31 Ν. 4139/2013 «*φέρεται ότι τέλεσε*», φράση που μπερδεύει τους δικαστές, ως προς το ποιός εισφέρει τον ισχυρισμό, πότε τον εισφέρει και ποιος επωμίζεται το βάρος απόδειξης και καταλήγει στην πράξη να μην εισάγεται από το κατηγορητήριο καμία πράξη ως τελεσθείσα προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών. Ιδίως αν οι Δικαστές μελετούν το νόμο το πρώτον επί της έδρας, αλλά ακόμη και κάποιοι «διαβασμένοι», όπως τους χαρακτηρίζουν οι συνήγοροι, στο σημείο αυτό μπλέκονται. γ) Το 32 παρ. 2 γ' είναι επίσης ασαφές αν θέτει ως προϋπόθεση μόνο την τέλεση κάποιου από τα αναφερόμενα εγκλήματα ή και την απόδειξη του σκοπού διευκόλυνσης. Γενικώς, υπάρχουν αρκετά ασαφή σημεία στο Ν. 4139/2013, δεκτικά εύρους ερμηνείας, ωστόσο όπως επισημαίνουν οι ερωτηθέντες, οι δικαστές δυστυχώς τα σημεία αυτά τα ερμηνεύουν κατά τον αυστηρότερο για τον κατηγορούμενο, τρόπο.

Ο τρόπος εφαρμογής των διατάξεων του Ν. 4139/2013 φαίνεται πως ελαφρώς διαφοροποιείται μεταξύ των **διαφορετικών συνθέσεων των δικαστηρίων**. Οι απόψεις των ερωτηθέντων δίστανται ως προς αυτό. Αρκετοί θεωρούν ότι το στοιχείο που παίζει ρόλο είναι η αρμοδιότητα του δικαστηρίου και όχι η σύνθεση. Για άλλους πάλι η εφαρμογή των διατάξεων του νόμου είναι καθαρά θέμα σύνθεσης του δικαστηρίου. Δηλαδή, στα πλαίσια ενός αυτοφώρου (πλημμελήματος) μολονότι υπάρχει η δυνατότητα αναβολής της ποινικής δίωξης από τον εισαγγελέα, ελλείψει χρόνου και λόγω φόρτου των υποθέσεων δεν μπορεί εύκολα να αξιοποιηθεί αυτή η δυνατότητα, αφού δεν είναι καν σαφές αν ο εισαγγελέας διαθέτει αρμοδιότητα να διαγνώσει την εξάρτηση ή αν τούτο επαφίεται αποκλειστικά στον δικαστή ή τον

ανακριτή. Κατά μία άποψη, υπάρχει διάχυτη η απέχθεια των δικαστικών λειτουργών προς τις υποθέσεις ναρκωτικών και αυτή εκδηλώνεται και κατά τη διαδικασία στο ακροατήριο αρκετές φορές. Οι υποθέσεις ναρκωτικών μολονότι στην βασική τους μορφή είναι κακουργήματα, αντιμετωπίζονται στην διαδικασία εκδίκασης τους σαν τα «αυτόφωρα πλημμελήματα», επισημαίνουν οι ερωτώμενοι.

Διαφοροποιήσεις στην εφαρμογή των διατάξεων αυτών ανάλογα με τη σύνθεση, διαπιστώθηκαν από μερίδα των ερωτηθέντων και μεταξύ των Πλημμελειοδικών και των Εφετών. Κατά μία άποψη, οι πλημμελειοδίκες δεν είναι τόσο εξοικειωμένοι με την εφαρμογή του Ν. 4139/2013, είτε από φόβο, είτε ελλείψει εμπειρίας, ωστόσο κάποιες φορές δεν είναι τόσο δογματικοί και εισακούουν τους συνηγόρους. Οι Εφέτες είναι σαφώς πιο έμπειροι στη διαμόρφωση δικανικής πεποίθησης. Από την άλλη οι εισαγγελείς άνευ αιτήματος από την υπεράσπιση, δεν προτείνουν κανένα ευεργετικό μέτρο. Διαφοροποιήσεις παρατηρήθηκαν και επισημάνθηκαν και από δικηγόρους που ασκούν δικηγορία και στην επαρχία. Υπάρχει διαφορετική αντιμετώπιση των υποθέσεων ναρκωτικών μεταξύ των δικαστών της περιφέρειας και εκείνων της Αθήνας, του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης. Μάλιστα συνηθίζεται οι δικαστές της επαρχίας, λόγω της απουσίας του όγκου τέτοιων υποθέσεων, είτε να αγνοούν διατάξεις του Ν. 4139/2013, είτε να αρνούνται να τις εφαρμόσουν, είτε να επιβάλλουν αυστηρότερες ποινές σε σχέση με εκείνους των ανωτέρω τριών μεγάλων Εφετειακών Περιφερειών. Οι αποκλίσεις όταν εντοπίζονται είναι συχνά εντυπωσιακές. Στα δικαστήρια της επαρχίας παίζει μεγάλο ρόλο το κύρος του δικηγόρου, όπως επισημαίνουν οι ερωτώμενοι και από αυτό κρίνεται αν το δικαστήριο θα πεισθεί να βγάλει μια γενναία απόφαση και να δεχτεί ισχυρισμούς ή αιτήματα που προβάλλει η υπεράσπιση.

Όπως επισημαίνει ένας εκ των ερωτηθέντων, ακόμη και στα δικαστήρια των Αθηνών, στο πρώτο διάστημα εφαρμογής του νόμου υπήρχε σοβαρό πρόβλημα με την εφαρμογή της διάταξης για την αναστολή της χρηματικής ποινής. Πρόβλημα υπάρχει στην αναγνώριση της εξάρτησης στα εγκλήματα που τελούνται προς διευκόλυνση και την χορήγηση των αντίστοιχων ευεργετημάτων.

Όπως επεσήμαναν αρκετοί από τους ερωτηθέντες δικηγόρους, υπάρχουν διατάξεις που μένουν ανεφάρμοστες ή σπανίως εφαρμόζονται, μερικές εκ των οποίων είναι οι εξής: Η διάταξη του αρθ. 32 παρ. 1 α' για την αναβολή ποινικής

δίωξης²⁷⁶, η διάταξη του αρθ. 34 παρ. 1 που προβλέπει ότι ο χρόνος παραμονής στα θεραπευτικά καταστήματα ή ειδικά καταστήματα κράτησης λογίζεται ως χρόνος έκτισης ποινής, η αναστολή εκτέλεσης ποινής σε καταδίκες για εγκλήματα που τελέστηκαν προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών, το άρθρο 27 για την παροχή πληροφοριών (αφορά κυρίως μεγάλες υποθέσεις εμπορίας ναρκωτικών γι' αυτό σπανίως εφαρμόζεται), η αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης από παρακολούθηση θεραπευτικού προγράμματος και έχει επίσης περισταλεί η διαγραφή ποινών από το ποινικό μητρώο. Επιπλέον, δεν εφαρμόζεται η διάταξη του αρθ. 35 παρ. 2, αφού ποινές φυλάκισης πλέον μετατρέπονται σε χρηματικές, ενώ σπανίως εφαρμόζεται η διάταξη του αρθ. 32 παρ. 1 γ' εδ. β', σχετικά με την προσωρινή αναστολή εκτέλεσης των ποινών με διάταξη εισαγγελέα, μέχρι την εκδίκαση της αιτήσεως αναστολής από το αρμόδιο δικαστήριο. Η διάταξη του αρθ. 21 δεν εφαρμόζεται γιατί ακόμη και αν αφορά μικροποσότητες ο δικαστής εφαρμόζει τη διάταξη του 30 παρ. 4 ν. 4139/2013. Οι διατάξεις περί αναστολής των δικαστικών εξόδων επίσης εφαρμόζονται μετά βίας. (Υφίσταται νομικό κενό στο αρθ. 33 για να την διατάξει το δικαστήριο-οι γραμματείς δεν ενημερώνουν τους δικαιούχους να υποβάλλουν αίτημα, τα αστυνομικά όργανα συνοδεύουν αμέσως τους δικαιούχους και τους πάνε για βεβαίωση εξόδων). Πρόβλημα ανακύπτει σπανιότερα στο δικαστήριο με την αναβολή δίκης του αρθ. 32 παρ. 2 γ' Ν. 4139/2013, διότι οι δικαστές δεν εμβαθύνουν με την αιτιολογική έκθεση και δεν αρκούνται στη βεβαίωση συμμετοχής σε πρόγραμμα, αλλά απαιτούν τη συνδρομή των προϋποθέσεων του άρθρου 32 παρ. 1 που παραπέμπει στο άρθρο 31 παρ. 1 Ν.4139/2013.

Αναφορικά με τις ποινές που προβλέπονται στο Ν. 4139/2013, η αντίληψη της πλειοψηφίας των ερωτηθέντων είναι ότι οι προβλεπόμενες ποινές ιδωμένες στο πλαίσιο του γενικού συστήματος ποινικών κυρώσεων της χώρας μας, είναι αρκούντως αυστηρές, ώστε να εξυπηρετούν την γενική πρόληψη και πλέον τα πλαίσια ποινών είναι περισσότερο εξορθολογισμένα σε σχέση με το παρελθόν. Παραμένουν υψηλές για τα κακουργήματα των βασικών εγκλημάτων διακίνησης και των ιδιαίτερα διακεκριμένων περιπτώσεων. Η τάση ήταν να μειωθούν οι ποινές για τους εξαρτημένους, όταν κατηγορούνται για χρήση ή κατοχή ή μικροδιακίνηση ναρκωτικών, να είναι λίγο βαρύτερες στα τελεσθέντα για διευκόλυνση αδικήματα και

²⁷⁶ Αναφέρεται ως η πλέον ανεφάρμοστη διάταξη σχεδόν από όλους τους ερωτηθέντες.

να είναι αρκετά αυστηρές στις διακεκριμένες περιπτώσεις εμπορίας κλπ. Κατά μία άποψη, ο τρόπος με τον οποίο προβλέπονται οι ποινές δίνει τη δυνατότητα στους δικαστές να εξαντλήσουν την αυστηρότητα, αλλά και την επιείκεια τους. Αυτό φυσικά δίνει την εντύπωση ότι για την τελική απόφαση το στοιχείο που βαραίνει είναι η σύνθεση του δικαστηρίου. Ωστόσο, είναι σαφές ότι ο πραγματικός χρόνος έκτισης είναι αρκετά μικρότερος από τον αρχικά επιβληθέντα. Όπως επεσήμανε ένας ερωτώμενος η διάταξη για το «κατ' επάγγελμα» είναι αυθαίρετη, δεν πρέπει να κρίνεται μόνο από το ποσό του οφέλους, αλλά από τα πραγματικά περιστατικά, για να είναι πιο δίκαιη η ποινική αντιμετώπιση και η επιβλητέα ποινή. Κατά άλλη άποψη, οι ποινές είναι ακόμη υψηλές, αλλά καλλίτερες σε σχέση με το παρελθόν. Κάποτε, όπως εξιστορεί εις των ερωτηθέντων, ο υπολογισμός των ποινών σε υποθέσεις ναρκωτικών άτυπα υπολογιζόταν με την συνάρτηση, «γραμμάριο και έτος»!! Ωστόσο υπάρχει διάσταση μεταξύ επιβαλλόμενης και εκτιόμενης ποινής, γεγονός που επηρεάζει την δικαστική απόφαση επί της ποινής. Ποινές (βάσης) μέχρι 5 έτη δεν εκτίονται, επιπλέον με την (γενική) υφ' όρων απόλυση εκτίονται εκ του νόμου τα 3/5 ή τα 2/5 ή με τον νεότερο νόμο το 1/10 της επιβαλλόμενης ποινής, αναλόγως την κατηγορία του εγκλήματος, άρα οι δικαστές αναγκάζονται να επιβάλλουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερες ποινές, για να εκτιθούν έστω κάποια έτη στην φυλακή, επισημαίνει ένας ερωτώμενος. Διαδεδομένη μεταξύ των ερωτηθέντων η άποψη ότι οι έμποροι ναρκωτικών, ακόμη και αν είναι εξαρτημένοι πρέπει να τυχαίνουν αυστηρότατης μεταχείρισης. «Δεν θα τους αγιοποιήσουμε κιόλας», σημειώνει με νόημα μία εκ των ερωτηθέντων δικηγόρων και συμπληρώνει ότι ταυτόχρονα πρέπει να βοηθήσουμε τους χρήστες. Ενδεχομένως, η κατάσταση αυτή των εξαρτημένων να εξυπηρετεί αρκετά συμφέροντα, με αυτά πρέπει να συγκρουστούμε ως κοινωνία και να βοηθήσουμε τους εξαρτημένους χρήστες. Κατά άλλη ενδιαφέρουσα άποψη, σχετικά με την επιβολή των ποινών δεν χρειάζεται επιείκεια. Χρειάζονται οι αυστηρές ποινές, αλλά με υποχρεωτική αναστολή με αυστηρότερους όρους. Καλλίτερα να υπάρχει ο κίνδυνος εκτέλεσης της ποινής όσο βαριάς και αν είναι, παρά να επιβάλλεται μια μεγάλη ποινή και να εκτελείται μια πολύ μικρότερη, γεγονός που απομυθοποιεί την σοβαρότητα και το κύρος των ποινικών κυρώσεων και των δικαστικών αποφάσεων.

B. Επί Των Ειδικότερων Ερωτήσεων: Από την μέχρι στιγμής ανάλυση των αποτελεσμάτων των συνεντεύξεων αναδείχθηκαν τα βασικά προβλήματα

εφαρμογής των ευεργετικών διατάξεων για τους εξαρτημένους. Ωστόσο, έχει σημασία η εξέταση των επιμέρους ερωτήσεων που τέθηκαν στους επιλεχθέντες δικηγόρους. Η παρουσίαση των υπόλοιπων απαντήσεων γίνεται με παράθεση του αρχικού ερωτήματος και εν συνεχεία του συνόλου των απαντήσεων. Υπενθυμίζεται ότι το ερωτηματολόγιο χρησιμοποιήθηκε ως ένας κατευθυντήριος άξονας-πρωτόκολλο για τις συνεντεύξεις, συνεπώς οι ερωτήσεις είναι ενδεικτικές και ανταποκρίνονται σε θεματικές ενότητες, ενώ συνήθως υποβάλλονταν παραλλαγμένες στα πλαίσια της συζήτησης.

10) Κατά πόσο γίνεται δεκτός από τα ελληνικά Δικαστήρια ο αυτοτελής ισχυρισμός περί αποκλειστικής χρήσης (του άρθρου 29 παρ. 1 και 2 Ν.4139/2013) και πόσο συχνά ο κατηγορούμενος απαλλάσσεται της τιμωρίας;

Όπως απήντησε η πλειονότητα των ερωτηθέντων, στην αποδοχή ενός τέτοιου ισχυρισμού πρωτεύοντα ρόλο παίζει η ποσότητα, (αν είναι τέτοια που να δικαιολογεί αποκλειστική χρήση σε συνδυασμό με την ημερήσια απαιτούμενη δόση), το είδος της ουσίας και φυσικά τα στοιχεία που προκύπτουν από την δικογραφία (ύπαρξη ή μη ζυγαριάς, συσκευασίας, χρημάτων κλπ), τα οποία κρίνονται και αξιολογούνται. Επιπλέον, σημασία έχει και η σύνθεση του δικαστηρίου, η αντίληψη και η ευαισθητοποίηση, δηλαδή του Δικαστή. Στα κακουργήματα προφανώς δύσκολα γίνεται δεκτός τέτοιος ισχυρισμός, όμως στα πλημμελήματα και για μικρές ποσότητες (π.χ. μέχρι 5 gr κάνναβης ή 1 gr ηρωίνης / κοκαΐνης) σε συνδυασμό με ευπρόσωπη παρουσία του κατηγορουμένου και εκπροσώπηση του από συνήγορο πλέον γίνεται δεκτός σχεδόν πάντα. Σε αυτό βοήθησε η κουλτούρα που δημιουργήθηκε ήδη από τον Ν. 3459/2006. Δεν ισχύει το ίδιο, όταν οι κατηγορούμενοι εμφανίζονται μόνοι τους στο δικαστήριο χωρίς συνήγορο. Τότε μπορεί και να απορριφθεί. Οι ερωτηθέντες δεν έχουν διαπιστώσει κάποια τακτική των δικαστηρίων ως προς την αποδοχή ή απόρριψη τέτοιων ισχυρισμών, σύμφωνα δε με την εμπειρική εκτίμηση ενός συνηγόρου ο ισχυρισμός περί αποκλειστικής χρήσης γίνεται δεκτός σε ποσοστό 60%, επί των υποθέσεων στις οποίες προβάλλεται.

11) Σχετικά με τον αυτοτελή ισχυρισμό της εξάρτησης, (σε περιπτώσεις όπου έχει τελεστεί αδίκημα προβλεπόμενο στο Ν.4139/2013 ή αδίκημα άλλο που τελέστηκε όμως προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών) πόσο συχνά διατάσσεται η διεξαγωγή πραγματογνωμοσύνης για τον καθορισμό του είδους και της βαρύτητας της εξάρτησης; Διατάσσεται σε κάθε

στάδιο της ποινικής διαδικασίας ή μόνο σε συγκεκριμένες φάσεις; (πχ κατά την αποδεικτική διαδικασία;)

Η απάντηση που έδωσε η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων είναι ότι το αίτημα διεξαγωγής πραγματογνωμοσύνης γίνεται δεκτό στις υποθέσεις που αφορούν έγκλημα αμιγώς σχετιζόμενο με την νομοθεσία για τα ναρκωτικά και εφόσον προβληθεί στην προδικασία (στην κύρια ανάκριση) για τα κακουργήματα. Συνήθως αν το ζητήσει ο κατηγορούμενος διατάσσεται και απευθείας μετά τη σύλληψη του. Στα αυτόφωρα πλημμελήματα αρμοδιότητας Μονομελούς Πλημμελειοδικείου συνήθως το αίτημα προβάλλεται αμέσως στο ακροατήριο και η υπόθεση αναβάλλεται για κρείσσονες αποδείξεις. Αν, ωστόσο η εξάρτηση προκύπτει από άλλα αξιόπιστα έγγραφα που εμπίπτουν στα αναφερόμενα στο αρθ. 30 Ν. 4139/2013, τότε ο ανακριτής ή το Δικαστήριο μπορεί να αρκестεί σε αυτά και να μην διατάξει διενέργεια πραγματογνωμοσύνης. Τα πράγματα αλλάζουν στα κακουργήματα αν το αίτημα υποβληθεί το πρώτον στην αποδεικτική διαδικασία στο ακροατήριο. Τότε κατά κανόνα απορρίπτεται λόγω της παρόδου εύλογου χρόνου από το χρόνο τέλεσης του αδικήματος, γεγονός που σημαίνει ότι η ενδεχόμενη διενεργηθείσα πραγματογνωμοσύνη θα έχει αμφισβητούμενα αποτελέσματα. Είναι και θέμα σύνθεσης του δικαστηρίου περισσότερο, επισημαίνουν αρκετοί συνήγοροι, οι οποίοι μετά από τόσα χρόνια εμπειρίας γνωρίζουν ποιές συνθέσεις είναι δύσκολες στην αποδοχή αιτήματος πραγματογνωμοσύνης και ποιές όχι. Επιπλέον, είναι πολύ δύσκολο να διαταχθεί πραγματογνωμοσύνη, ακόμη και στο στάδιο της προδικασίας (πχ ανάκριση) στην περίπτωση που η ποινική δίωξη αφορά εγκλήματα μη αμιγώς σχετιζόμενα με την παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών (πχ κλοπές, ληστείες, κλπ εγκλήματα που φέρεται ότι τελέστηκαν προς διευκόλυνση). Για να παρακαμφθεί η δυσκολία αυτή θα πρέπει το σχετικό αίτημα να υποβληθεί από συνήγορο και μάλιστα να είναι αρκετά θεμελιωμένο σε πραγματικά περιστατικά. Σοβαρό πρόβλημα υπάρχει με τους προσωρινά κρατούμενους, όταν δεν έχουν υποβάλλει το αίτημα αυτό στην διαδικασία της ανάκρισης. Η άρνηση αυτή οφείλεται σε άρνηση κατανόησης ότι σειρά εγκλημάτων σχετίζονται με τη χρήση ναρκωτικών (πχ κλοπές) και μάλιστα κατά το συνήθως συμβαίνουν ο κάθε χρήστης έχει συγκεκριμένο τύπο εγκλημάτων που τελεί προς διευκόλυνση. Άλλος τελεί συνεχώς κλοπές, άλλως ληστείες, κ.ο.κ. Σπανίως διατάσσεται διενέργεια πραγματογνωμοσύνης σε άλλο στάδιο πλην της ανάκρισης (για τα κακουργήματα ή στο ακροατήριο για τα αυτόφωρα

πλημμελήματα), μολονότι ο νόμος προβλέπει ότι αυτή μπορεί να διαταχθεί σε κάθε στάδιο της δίκης. Επιπλέον, επισημαίνεται ότι υπάρχει αρκετή γραφειοκρατία, σύγχυση περί του ποιός θα την διατάξει και αμφιβολίες περί του περιεχομένου της πραγματογνωμοσύνης. Η διεξαγωγή της πραγματογνωμοσύνης πρέπει να πιστοποιεί ότι κατά το χρόνο της πράξης υπάρχει η εξάρτηση, όχι κατά το χρόνο εκδίκασης της πράξης.

Το συμπέρασμα όλων των ερωτηθέντων ήταν ότι το αίτημα διενέργειας πραγματογνωμοσύνης για διαπίστωση της εξάρτησης πρέπει να το υποβάλλει ο κατηγορούμενος. Σπανιότατα διατάσσεται αυτεπαγγέλτως. Στις υποθέσεις που αφορούν παράβαση του νόμου για τα ναρκωτικά με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, παρά τις όποιες δυσκολίες, θα διαταχθεί πραγματογνωμοσύνη. Στα προς διευκόλυνση τελεσθέντα αδικήματα, όμως δεν διατάσσεται, καθώς ούτε οι δικαστές ούτε οι εισαγγελείς δέχονται εκ των προτέρων ότι τελέσθηκε το αδίκημα προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών. Εκεί η εξάρτηση δύναται να αποδειχθεί μόνο με τα λοιπά αποδεικτικά στοιχεία που ορθώς συμπεριέλαβε ο Ν. 4139/2013, εξισώνοντας τα με την πραγματογνωμοσύνη. Αυτό συμβαίνει επειδή στις περιπτώσεις αυτές υπάρχει διακριτική ευχέρεια του ανακριτή ή του δικαστηρίου σχετικά με την αποδοχή τέτοιου ισχυρισμού που κατατείνει στην διενέργεια πραγματογνωμοσύνης.

13-14) Θεωρείτε πως η απόρριψη του αιτήματος για διεξαγωγή πραγματογνωμοσύνης είναι συμπτωματική, έχει να κάνει με τη σύνθεση του δικαστηρίου ή είναι μια πάγια πλέον τακτική; Όταν απορρίπτεται από το Δικαστήριο ο αυτοτελής ισχυρισμός περί εξάρτησης του κατηγορουμένου από τα ναρκωτικά, το Δικαστήριο αιτιολογεί ειδικά (κατά το νόμο) την απόφαση του ή συνηθίζεται να δημιουργείται λόγος αναίρεσης εξαιτίας έλλειψης ειδικής αιτιολογίας που απαιτεί το Σύνταγμα;

Σχετικά με την απόρριψη του αυτοτελούς ισχυρισμού της εξάρτησης, όπως απήντησαν αρκετοί ερωτηθέντες, συνήθως «δικαιολογείται» με αφορισμούς του τύπου «Δεν προκύπτει, γιατί τέλεσε την πράξη π.χ. της κλοπής, ληστείας κλπ, ενώ αν ήταν εξαρτημένος δεν θα μπορούσε να την τελήσει». Στις περιπτώσεις που η ουσία είναι η κάνναβη, υπάρχει μία πολύ απλή και σύντομη αιτιολογία. Κατά πάγια νομολογία δεν αναγνωρίζεται εξάρτηση από την κάνναβη. Συνήθως αναγράφεται ότι δεν προέκυψε τοξικομανία και απορρίπτεται χωρίς κάποια επιπλέον αιτιολογία. Υπάρχουν, όμως και περιπτώσεις, ειδικά τα τελευταία χρόνια, που οι δικαστές

αιτιολογούν πιο αναλυτικά την απόφαση τους περί απόρριψης του ισχυρισμού περί εξάρτησης. Όπως υποστήριξε άλλος ερωτηθείς, συνήθως η αιτιολογία εξαρτάται από το πόσο ορισμένος είναι ο αυτοτελής ισχυρισμός που προβλήθηκε. Έτσι το σκεπτικό της απόρριψης **είτε παραπέμπει στην έκθεση πραγματογνωμοσύνης, που δεν κρίνει εξαρτημένο το χρήστη, είτε αν αφορά περιπτώσεις χρήσης κάνναβης, αναγράφει ότι το δικαστήριο δε θεωρεί την κάνναβη ουσία που μπορεί να προκαλέσει εξάρτηση.**

15) Ποιο-ά από τα στοιχεία εκείνα, που σύμφωνα με το νόμο (αρθ. 30 παρ. 3) συνεκτιμώνται από το Δικαστήριο για την διάγνωση της εξάρτησης, εκτιμάτε ότι έχει μεγαλύτερη αποδεικτική ισχύ; Παρακαλώ αναγράψτε στο περιθώριο την επιλογή σας:

Κατά την εκτίμηση των ερωτηθέντων, μεγαλύτερη αποδεικτική ισχύ για την διάγνωση της εξάρτησης εξακολουθεί να έχει η πραγματογνωμοσύνη. Σε περίπτωση που αυτή δεν υπάρχει, εκτιμώνται ιδιαίτερος οι πιστοποιήσεις των αναγνωρισμένων υπηρεσιών απεξάρτησης, κυρίως του ΚΕΘΕΑ, επειδή προωθεί τα «στεγνά» προγράμματα ολοκληρωμένης απεξάρτησης με πλήρη αποχή από τις ουσίες, γεγονός που αποδεικνύει μεγαλύτερη προσπάθεια για απεξάρτηση. Οι πιστοποιήσεις των υπηρεσιών χορήγησης υποκατάστατων, όπως αυτές που χορηγεί ο ΟΚΑΝΑ δεν λαμβάνονται τόσο σοβαρά υπόψη, δεδομένου ότι οι δικαστές γνωρίζουν τα συχνά «μπες-βγες» των χρηστών σε προγράμματα εύκολου τύπου (υποκατάστατων) μόνο και μόνο για να ευνοούνται από την χορήγηση ευεργετημάτων του Ν. 4139/2013. Τα πιστοποιητικά περίθαλψης για παθήσεις συνδεδεμένες με τη χρήση ουσιών έχουν ιδιαίτερη αποδεικτική ισχύ, ιδιαίτερα όταν προέρχονται από δημόσια νοσοκομεία και πιστοποιούν ασθένειες που σχετίζονται με την εξάρτηση ή προέρχονται από τις καταχρήσεις. Έγγραφα που αποδεικνύουν ψυχολογικά και κοινωνικά δεδομένα του κατηγορουμένου λαμβάνονται μεν υπόψη, αλλά μόνα δεν μπορούν να πείσουν το δικαστήριο για την διάγνωση της εξάρτησης. Τα ευρήματα εργαστηριακών εξετάσεων είναι μεν αξιόπιστα και λαμβάνονται υπόψη, αλλά είναι ικανά να αποδείξουν την χρήση, είτε την πρόσφατη είτε την μακροχρόνια χρήση, όχι όμως την εξάρτηση.

Ζήτημα υπάρχει όταν η πραγματογνωμοσύνη είναι αντίθετη σε σχέση με τα υπόλοιπα στοιχεία. Αν δεν υπάρχει πραγματογνωμοσύνη τότε το δικαστήριο

συνεκτιμά όλα τα διαθέσιμα υπόλοιπα στοιχεία. Όταν, όμως υπάρχει, αλλά είναι αρνητική, είτε επειδή δεν συντάχθηκε επιμελώς, είτε γιατί όντως δεν απέδειξε εξάρτηση, τότε είναι πολύ δύσκολο το δικαστήριο να δεχτεί κάποιο ή κάποια από τα άλλα αποδεικτικά και να δεχτεί την ύπαρξη εξάρτησης. Γενικώς, θα πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει καχυποψία σε έγγραφα ιδιωτικών ιατρών ή θεραπευτηρίων, γι' αυτό πρέπει να προτιμώνται μόνο έγγραφα από δημόσια νοσοκομεία που αποδεικνύουν ασθένειες σχετιζόμενες με την εξάρτηση.

16) *Πόσο συχνά στην προδικασία γίνεται δεκτό το αίτημα του κατηγορουμένου για εισαγωγή του σε εγκεκριμένο θεραπευτικό πρόγραμμα αντί της προσωρινής κράτησης;*

Στην ερώτηση αυτή δεν υπάρχει κοινή απάντηση. Από την μία, εμπειρότατος δικηγόρος ανέφερε ότι σε σύνολο 150-200 υποθέσεων ναρκωτικών που έχει χειριστεί, μόνο μία φορά η προσωρινή κράτηση αντικαταστάθηκε από εισαγωγή του κατηγορουμένου σε θεραπευτικό κατάστημα. Μάλιστα, σημείωσε ότι η διάταξη αυτή δεν έχει ιδιαίτερη εφαρμογή, γιατί εφόσον πρόκειται για κακούργημα ο ανακριτής είναι επιφυλακτικός στο να αφήσει «ελεύθερο» τον κατηγορούμενο, χωρίς να τον προφυλακίσει, όπως γίνεται σε αυτές τις περιπτώσεις εγκλημάτων. Ίσως αυτό να οφείλεται στο γεγονός ότι οι δικαστές δεν έχουν εξοικειωθεί ακόμη με την ιδέα των θεραπευτικών κοινοτήτων. Σε ό, τι αφορά τώρα τα αυτόφωρα πλημμελήματα εκ των πραγμάτων αυτό δεν συμβαίνει, καθώς δεν τίθεται ζήτημα προσωρινής κράτησης.

Όπως επισημαίνουν άλλοι ερωτηθέντες η επιλογή αυτή παρέχεται μόνο για πράξεις ναρκωτικών όχι για εκείνες του αρθ. 32 παρ. 1 ΚΝΝ. Εξάλλου ποτέ δεν έχει ασκηθεί δίωξη για άλλη πράξη, έχοντας χαρακτηριστεί από τον εισαγγελέα ο δράστης ως εξαρτημένος χρήστης επίτηδες προφανώς. Μία άλλη ομάδα ερωτηθέντων απήντησε ότι τα άτομα που είναι στο ΚΕΘΕΑ τα αντιμετωπίζουν με κάποια εμπιστοσύνη και εφόσον υπάρχει και πραγματογνωμοσύνη περί εξάρτησης γίνεται πλέον αρκετά δεκτό το σχετικό αίτημα. Οι ανακριτές σε γενικές γραμμές το βλέπουν θετικά αφού κάποιες φορές το διατάζουν και οι ίδιοι, στηρίζοντας την απόφαση τους 1) στην βαρύτητα της πράξης και 2) στο χαρακτήρα του κατηγορουμένου.

17) *Σε περίπτωση επιβολής προσωρινής κράτησης ή σε περίπτωση έκτισης στερητικής της ελευθερίας ποινής πώς αντιμετωπίζονται τα αιτήματα των κρατουμένων για οποιαδήποτε αξιόποινη πράξη, όταν*

ισχυρίζονται ότι είναι χρήστες και αιτούνται τη συμμετοχή σε εγκεκριμένο κατά το νόμο συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης εντός των καταστημάτων κράτησης; (αρθ. 34 παρ. 2) Οι διευθύνσεις των φυλακών συνηθίζουν να ζητούν αποδεικτικά έγγραφα ή ο κρατούμενος υποβάλλεται σε εξετάσεις από τον ιατρό της φυλακής για να διαγνωσθεί η εξάρτηση;

Οι ερωτηθέντες απάντησαν ότι συνήθως έχει προηγηθεί η διάγνωση της εξάρτησης τόσο για τους προσωρινά κρατούμενους με την ανάκριση όσο και για τους λοιπούς καταδικασθέντας από το δικαστήριο. Επομένως, υπάρχει είτε πραγματογνωμοσύνη είτε κάποιο από τα αναφερόμενα στο αρθ. 30 Ν. 4139/2013 έγγραφο. Στους καταδικασθέντες που έχει αναγνωριστεί η εξάρτηση και έχουν εκδηλώσει επιθυμία συμμετοχής στο πρόγραμμα, συνήθως το ίδιο το δικαστήριο έχει αποφανθεί, ώστε η έφεση να έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα υπό τον όρο παρακολούθησης του προγράμματος εκτός καταστήματος κράτησης. Παρ' όλα ταύτα όποιος από τους λοιπούς κρατούμενους εκδηλώσει επιθυμία να συμμετάσχει σε πρόγραμμα απεξάρτησης ισχυριζόμενος ότι είναι εξαρτημένος, η ειδική επιτροπή του αρθ. 31 περ. β. διατάσει την εισαγωγή του σε πρόγραμμα παρακολούθησης και σωματικής αποτοξίνωσης τριών εβδομάδων (εντός κ.κ.). Μετά την παρέλευση του διαστήματος αυτού, αν διαγνωστεί και ψυχολογική του εξάρτηση, η ίδια επιτροπή διατάσσει την εισαγωγή του σε συμβουλευτικό πρόγραμμα ψυχολογικής απεξάρτησης (εντός του κ.κ.). Τα αιτήματα αυτά αντιμετωπίζονται στα πλαίσια της θεραπευτικής διαδικασίας και είναι θέματα που άπτονται της αρμοδιότητας της θεραπευτικής ομάδας που λειτουργεί στο Σωφρονιστικό κατάστημα. Οι θεραπευτές δηλαδή έχουν το κριτήριο της συνέχισης κάποιου κρατούμενου στην επόμενη φάση του προγράμματος, όχι ο ιατρός της φυλακής. Οι θεραπευτές αξιολογούν τον αιτούντα κρατούμενο και ανάλογα και με τη δυναμικότητα το κάθε προγράμματος και τις υποδομές τον κάνουν δεκτό .

Δεν υπάρχει συνήθως λίστα αναμονής για την συμμετοχή, όπως συνήθως ισχυρίζονται ορισμένοι. Λίγα χρόνια πριν υπήρχε κάποιες φορές αναμονή στα στεγνά προγράμματα, από όταν όμως εισήχθησαν και τα προγράμματα χορήγησης υποκατάστατων δεν υπάρχει πλέον αναμονή. Υπάρχει, όμως πρόβλημα με τις μεταγωγές, καθώς δεν λαμβάνεται υπόψη η παρακολούθηση προγράμματος, ειδικά όταν υπάρχουν προβλήματα χωρητικότητας ή λόγοι ασφάλειας του κ.κ.. Επιπλέον, αρκετές φορές η μεταγωγή που θα επιτρέψει σε κάποιον κρατούμενο τη συμμετοχή

σε πρόγραμμα απεξάρτησης εξαρτάται και από τα αδικήματα που έχει διαπράξει. Δηλαδή δεν απορρίπτεται από το πρόγραμμα λόγω του αδικήματος που διέπραξε, απλώς δεν υλοποιείται η μεταγωγή του σε κ.κ. με λειτουργούν θεραπευτικό πρόγραμμα, για λόγους ασφάλειας του κ.κ. και έτσι εν τοις πράγμασι στερείται της δυνατότητας αυτής.

18) *Διαφοροποιείται η αντιμετώπιση των αιτημάτων σε περίπτωση κρατουμένων που έχουν καταδικασθεί για άλλο έγκλημα, που τέλεσαν όμως προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών ουσιών ή όταν εκτίουν ποινή λόγω καταδίκης για άλλο αδίκημα, (μη σχετιζόμενο με τα ναρκωτικά), αλλά συμβαίνει να είναι και εξαρτημένοι χρήστες;*

Και εδώ η απάντηση της πλειοψηφίας των ερωτηθέντων ήταν ότι η αντιμετώπιση των αιτημάτων των κρατουμένων για συμμετοχή σε πρόγραμμα απεξάρτησης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την αντίληψη και το χειρισμό αντίστοιχων αιτημάτων από τα δικαστήρια. Πριν το 2013 που δεν κατοχυρωνόταν τόσο συγκεκριμένα η χορήγηση ευεργετημάτων σε δράστες που φέρεται να τέλεσαν κάποιο έγκλημα προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών, τα αιτήματα τέτοιας κατηγορίας κρατουμένων εντός των κ.κ. γίνονταν δύσκολα αποδεκτά, εκτός αν το έγκλημα που είχαν διαπράξει ήταν ήσσονος σημασίας. Μετά την έναρξη ισχύος του Ν. 4139/2013 η αντίληψη των δικαστών και των εισαγγελέων άλλαξε και ταυτόχρονα άλλαξε και η αντίληψη των διευθυντών των σωφρονιστικών καταστημάτων. Βέβαια, υφίσταται ακόμη έμμεσα το πρόβλημα, καθώς δεν διαθέτουν όλα τα κ.κ. θεραπευτικές μονάδες, συνεπώς κάποιοι κρατούμενοι που επιθυμούν να συμμετέχουν σε τέτοια προγράμματα θα πρέπει να μεταχθούν. Όμως, για την μεταγωγή τους λαμβάνεται υπόψη η επικινδυνότητα τους και το έγκλημα που έχουν τελέσει, συνεπώς κάποιοι μπορεί να αποκλειστούν. Για όσους επιθυμούν τη συμμετοχή σε ένα πρόγραμμα συντήρησης με υποκατάστατα τα πράγματα είναι πιο απλά καθώς δεν χρειάζεται ειδικές δομές, παρά μόνο μία παρακολούθηση από ιατρό της φυλακής. Όπως επισημαίνει άλλος ερωτηθείς μεγαλύτερο πρόβλημα υπάρχει στους δράστες εγκλημάτων που δεν ανήκουν στα αναφερόμενα στα άρθρα 32 και 33 Ν. 4139/2013 εγκλήματα. Τότε εφόσον το δικαστήριο δεν έχει δεχτεί ότι το έγκλημα έχει τελεστεί για το σκοπό της διευκόλυνσης χρήσης είναι δύσκολο να γίνει αποδεκτή η συμμετοχή του κρατουμένου σε θεραπευτικό πρόγραμμα. Ωστόσο, υπήρχε και αντίθετη άποψη κατά την οποία, η συμμετοχή κάποιου κρατούμενου σε πρόγραμμα θεραπευτικό δεν

έχει να κάνει με το έγκλημα που έχει διαπράξει, αλλά με το αν η ειδική επιτροπή τον κρίνει εξαρτημένο, ώστε να συνεχίσει στην φάση του προγράμματος συμβουλευτικής ψυχικής απεξάρτησης και αν η χωρητικότητα της εν λόγω θεραπευτικής δομής είναι τέτοια που να επιτρέπει την είσοδο του.

19) Έχετε παρατηρήσει διαφοροποίηση ως προς την αντιμετώπιση του αιτήματος συμμετοχής σε θεραπευτικό πρόγραμμα όταν αυτό υποβάλλεται απευθείας από τον κρατούμενο σε σχέση με όταν αυτό υποβάλλεται από το συνήγορο του;

Όπως απάντησαν άπαντες οι ερωτηθέντες η συμμετοχή σε θεραπευτικό πρόγραμμα βασίζεται στην ελεύθερη βούληση του εξαρτημένου, άρα το αίτημα υποβάλλεται (και πρέπει να υποβάλλεται) μόνο από τον ίδιο τον κρατούμενο. Παρέμβαση του συνηγόρου ενδεχομένως να χρειάζεται όταν δεν λειτουργεί θεραπευτική μονάδα εντός του συγκεκριμένου κ.κ. και πρέπει να μεταχθεί ο κρατούμενος σε κάποιο άλλο κ.κ., τότε ίσως να χρειαστεί να υποβληθεί κάποιο έγγραφο αίτημα από τον συνήγορο στην Δ/νση των φυλακών.

20) Κατά το αρθ. 33 παρ. 1 α' σε περίπτωση καταδίκης για κάποιο από τα αναφερόμενα στο αρθ. 32 παρ. 1 εγκλήματα, που τελέστηκε πριν την εισαγωγή του καταδικασθέντος στο θεραπευτικό πρόγραμμα και εφόσον έχει ολοκληρωθεί επιτυχώς το θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης, εκτός του σωφρονιστικού καταστήματος, η εκτέλεση της ποινής **αναστέλλεται υποχρεωτικά** για χρονικό διάστημα όχι κατώτερο των 3 ετών κι ούτε ανώτερο των 6 ετών, σύμφωνα με τους όρους που ορίζει το δικαστήριο. **Θεωρείτε ότι η περίοδος δοκιμασίας (3-6 έτη) που προβλέπει ο Ν.4139/2013 είναι ένα επαρκές διάστημα;** Έχετε παρατηρήσει κάποια διαφοροποίηση ως προς το διάστημα δοκιμασίας που τάσσεται μεταξύ των αποφάσεων των Πλημμελειοδικείων και εκείνων των Εφετείων; Σας βρίσκει σύμφωνο-η η διάταξη αυτή;

Οι απαντήσεις που δόθηκαν στην συγκεκριμένη ερώτηση ήταν εκ διαμέτρου αντίθετες. Αφενός, μεγάλο μέρος των ερωτηθέντων δικηγόρων απάντησε ότι η διάταξη αυτή κινείται σε σωστή κατεύθυνση, συμπυκνώνοντας στοιχεία αντεγκληματικής πολιτικής προς το συμφέρον του εξαρτημένου, με το επιχείρημα ότι είναι θετική πρώτα απ' όλα για τον απεξαρτημένο, καθώς του δίνει το κίνητρο να διατηρεί την αποχή του από την χρήση, να μην υποτροπιάζει δηλαδή, αποδεικνύοντας αυτό μάλιστα με σχετικές εξετάσεις, ώστε να μην επιστρέψει στην φυλακή.

Πρόκειται για εξαιρετικά σημαντική διάταξη, θεμέλιο στη στόχευση του νομοθέτη για απεξάρτηση και διατήρηση της. Το διάστημα είναι επαρκές και ευέλικτο και δίνει την ευκαιρία στους δικαστές, ανάλογα με την περίπτωση να αποφασίσουν. Συνήθως άλλωστε ορίζουν το χρόνο δοκιμασίας στο ελάχιστο (3 έτη). Ο όρος που θέτει το δικαστήριο στον κατηγορούμενο είναι κατά κύριο λόγο να προσκομίζει ανά εξάμηνο βεβαίωση από το θεραπευτικό πρόγραμμα ότι «διατηρείται καθαρός»²⁷⁷ ή ότι απασχολείται ως εθελοντής στο θεραπευτικό πρόγραμμα²⁷⁸ ή πιστοποιητικό δημοσίου νοσοκομείου²⁷⁹. Μία εμπειρότατη δικηγόρος-εγκληματολόγος επεσήμανε ότι για την απόφαση επί του διαστήματος δοκιμασίας για την χορήγηση της αναστολής θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και το τελεσθέν αδίκημα και η βαρύτητα της πράξης και να γίνεται προσπάθεια αποκατάστασης τόσο της βλάβης που υπέστη η κοινωνία από τον δράστη όσο και της ηθικής απαξίας της πράξης του και «όχι να βγαίνει με αναστολή όποιος απλώς ολοκλήρωσε ένα θεραπευτικό πρόγραμμα», όπως χαρακτηριστικά τόνισε.

Κατά την αντίθετη άποψη, με την ως άνω διάταξη δημιουργείται πρόβλημα στον ορισμό του διαστήματος δοκιμασίας συγκριτικά με τον χαρακτήρα της πράξης ως πλημμελήματος ή κακούργηματος. Όπως ανέφερε ως σχετικό παράδειγμα δικηγόρος εκ των ερωτηθέντων, έχει συμβεί το δικαστήριο να ορίζει το χρόνο δοκιμασίας σε τρία (3) έτη σε κακούργημα και σε (6) έτη σε πλημμέλημα. Επιπλέον, όπως επεσήμανε άλλος ερωτηθείς, όταν οι βεβαιώσεις ή εξετάσεις περί διατήρησης της αποχής από την χρήση ναρκωτικών ουσιών απαιτείται να προσκομίζονται ανά τρίμηνο, τότε αυτό διαταράσσει την ζωή του πλέον απεξαρτημένου, του δημιουργεί προβλήματα στην εργασία, κλπ. Άρα, ίσως θα ήταν καλό να μειωθεί το διάστημα της δοκιμασίας. Από τη στιγμή που έχει ολοκληρωθεί το θεραπευτικό πρόγραμμα σημαίνει ότι έχει παρέλθει διάστημα τουλάχιστον 3 ετών από την τελευταία χρήση ναρκωτικών. Το να υποβληθεί ο απεξαρτηθείς σε περίοδο δοκιμασίας για διάστημα επιπλέον 6 ετών είναι υπερβολικό, όπως επισημαίνει η δεύτερη αυτή ομάδα των ερωτηθέντων, η οποία θεωρεί ότι η διάταξη αυτή θα πρέπει να «ξαναδουλευτεί».

²⁷⁷ Στην εν λόγω απάντηση μία εκ των ερωτηθέντων δικηγόρων παρέπεμψε σε σχετικές νομολογιακές αποφάσεις: *Εφ.Δυτ. Στερ.Ελλ. 22/2015*, *Εφ. Αθην. 3300/2015*.

²⁷⁸ *Διατ. Εισαγ. Εφ. Λαρ. 4/2013* προσκόμιση πιστοποιητικού ότι ο κατηγορούμενος απασχολείται ως εθελοντής στο πρόγραμμα 18ΑΝΩ.

²⁷⁹ *Πεντ. Εφ. Αθην. (Αναστολών) 2234/2013* – υποβολή σε ιατρικές εξετάσεις ουροληψίας από δημόσιο νοσοκομείο .

21) Έχετε παρατηρήσει διαφορετική αντιμετώπιση των εισαγγελικών αρχών ως προς την **αναβολή άσκησης ποινικής δίωξης ή την αναστολή της ισχύος εντάλματος σύλληψης** σε περιπτώσεις που ο εξαρτημένος συμμετέχει σε θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης εκτός καταστήματος κράτησης, χωρίς να έχει ολοκληρωθεί ακόμη επιτυχώς; (αρθ. 32 παρ. 1^α και 1β Ν. 4139/2013)

Όπως έχουν διαπιστώσει από την εμπειρία τους οι περισσότεροι δικηγόροι που ερωτήθηκαν, οι ανωτέρω διατάξεις δύσκολα εφαρμόζονται. Οι εισαγγελείς επικαλούνται άλλοτε την επικείμενη παραγραφή, άλλοτε την δυσπιστία τους προς το πρόγραμμα όπου συμμετέχει ο δράστης ή θεωρούν εαυτούς αναρμόδιους για να αναβάλουν την άσκηση ποινικής δίωξης. Έτσι, συνήθως η υπόθεση εισάγεται κανονικά στο ακροατήριο και εκεί πλέον ο κατηγορούμενος προβάλλει το αίτημα αναβολής του αρθ. 32 παρ. 2 γ Ν. 4139/2013. Η αναστολή της ισχύος εντάλματος σύλληψης σπανιότατα έχει εφαρμοστεί. Συνήθως, όμως εφαρμόζεται **έμμεσα**, καθώς οι αστυνομικοί που αναλαμβάνουν να εκτελέσουν το ένταλμα, επειδή συνήθως γνωρίζουν ότι ο συγκεκριμένος δράστης που αναζητούν παρακολουθεί πρόγραμμα, ενημερώνουν τις θεραπευτικές μονάδες και αυτές με τη σειρά τους τους συνηγόρους των δραστών και έτσι παρουσιάζονται αυτοβούλως στον εισαγγελέα και δίνουν τη βεβαίωση παρακολούθησης του εν λόγω προγράμματος. Υπάρχουν, ωστόσο και εισαγγελείς που είναι θετικοί στην εφαρμογή των συγκεκριμένων διατάξεων, έχουν γνώση της δουλειάς που γίνεται στα προγράμματα απεξάρτησης και έτσι καθυστερούν εν μέρει, αφού ξέρουν ότι ο δράστης δεν θα γυρνά ελεύθερος, αλλά θα είναι στην θεραπευτική κοινότητα. Είναι, λοιπόν μία πολύ θετική διάταξη για τους εξαρτημένους, αφού δεν διακόπτει την διαδικασία της απεξάρτησης με βίαιο τρόπο.

22) Σε περίπτωση απόρριψης αιτήματος αναστολής εκτέλεσης της επιβληθείσας ποινής τα δικαστήρια **αιτιολογούν επαρκώς την απόφασή τους; Ποια είναι η συνήθης αιτιολογία;**

Στις περιπτώσεις που αφορούν εγκλήματα αμιγώς σχετιζόμενα με τη διακίνηση ναρκωτικών δεν υπάρχει ιδιαίτερο πρόβλημα, καθώς η αναστολή εκτέλεσης χορηγείται αν αποδειχτεί με έγγραφα ότι ο καταδικασθείς παρακολουθεί πρόγραμμα εκτός κ.κ. Πρόβλημα αντιμετωπίζουν, όπως είπαν οι συνήγοροι, στις πράξεις που συνδέονται με τη διευκόλυνση χρήσης ναρκωτικών. Εκεί συνήθως απορρίπτεται το αίτημα αναστολής εκτέλεσης του αρθ. 32 παρ. 1 γ' Ν. 4139/2013. Σε τέτοιες περιπτώσεις συχνά το Δικαστήριο δεν αναγνωρίζει τοξικομανία και συνεπώς

απορρίπτει τον ισχυρισμό της τέλεσης του αδικήματος προς διευκόλυνση χρήσης ναρκωτικών ουσιών, για να μην αναγκαστεί να χορηγήσει την αναστολή εκτέλεσης υπό όρους του αρθ. 32 παρ. 1γ' Ν. 4139/2013. Έτσι, είτε χορηγεί την τριετή αναστολή λόγω λευκού ποινικού μητρώου (αρθ. 99 ΠΚ), είτε αναστολή υπό επιτήρηση σύμφωνα με το άρθρο 100 ΠΚ.

Όταν το Δικαστήριο απορρίπτει το αίτημα της ειδικής αναστολής του αρθ. 32 παρ. 1γ' Ν. 4139/2013 το σκεπτικό της απόρριψης είναι συνήθως τυπικό, τύπου «...δεν προκύπτει σύνδεση του τελεσθέντος εγκλήματος με την ιδιότητα του δράστη ως εξαρτημένου» ή «...αποδείχτηκε ότι η αξιόποινη πράξη δεν τελέστηκε για διευκόλυνση χρήσης ναρκωτικών ουσιών».

23-24) *Η συμμετοχή σε θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης αποτελεί υποχρεωτικό λόγο αναβολής της δίκης, ενώ ταυτόχρονα αναστέλλεται και η παραγραφή του εγκλήματος. Από την δικαστηριακή σας εμπειρία, πώς αξιολογείτε την αντιμετώπιση από τα Δικαστήρια του αιτήματος υποχρεωτικής χορήγησης αναβολής της δίκης, λόγω παρακολούθησης προγράμματος απεξάρτησης, (αρθ. 32 παρ. 2 γ'), ειδικά όταν η τελεσθείσα πράξη δεν αφορά αμιγώς παράβαση του νόμου για τα ναρκωτικά; Η αναβολή στην περίπτωση αυτή χορηγείται πριν την έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας ή θεωρείται ζήτημα ουσίας; Παρατηρείτε διαφοροποιήσεις στην αντιμετώπιση του αιτήματος αυτού μεταξύ του Πλημμελειοδικείου και του Εφετείου;*

Στην ερώτηση αυτή έγινε μία διάκριση από τους ερωτηθέντες, μεταξύ των εγκλημάτων που αφορούν **αμιγώς την παράβαση** του νόμου για τα ναρκωτικά και εκείνων που αφορούν εγκλήματα που **φέρεται να τελέστηκαν προς διευκόλυνση** της χρήσης ναρκωτικών ουσιών. Σε κάθε περίπτωση μεγάλη επιρροή ασκεί η πραγματογνωμοσύνη αν υπάρχει ήδη στη δικογραφία.

A) Στα μεν πρώτα, γίνεται σχετικά εύκολα δεκτό το αίτημα αναβολής με την επίδειξη της βεβαίωσης παρακολούθησης του σχετικού θεραπευτικού προγράμματος τόσες φορές όσες επιτρέπει ο χρόνος που απομένει μέχρι την παραγραφή του αδικήματος. Πριν το Ν. 4139/2013, ακόμη και σε αυτή την περίπτωση τα αιτήματα αναβολής συχνά απορρίπτονταν, γιατί υπήρχε η σύγχυση του αιτήματος αυτού με το αίτημα αναβολής του αρθ. 349 ΚΠΔ.

B) Στην δεύτερη περίπτωση, οι αναβολές χορηγούνται με δυστοκία. Μάλιστα οι ερωτηθέντες δικηγόροι σημείωσαν ότι υπάρχει μία ασάφεια στη διατύπωση του αρθ. 31 παρ. 1 που δυσκολεύει αρκετά τα πράγματα. Πρόκειται για τη φράση «φέρεται ότι τελέστηκε». Αυτή την ασάφεια οι δικαστές δυσκολεύονται να την υπερβούν. Άλλοι

θεωρούν ότι το αίτημα αναβολής στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι ζήτημα ουσίας και αφού ξεκινήσει η αποδεικτική διαδικασία και εφόσον αποδειχτεί ότι ο δράστης είναι εξαρτημένος και τέλεσε την πράξη προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών, τότε μόνο επιτρέπεται να χορηγήσουν αναβολή, επειδή αυτός παρακολουθεί πρόγραμμα απεξάρτησης, γεγονός που πρακτικά δύσκολα γίνεται, γιατί απαξ και ξεκινήσει η αποδεικτική διαδικασία «δεν σταματά». Από την άλλη πλευρά οι δικαστές φοβούνται ότι αν κάνουν δεκτό ένα τέτοιο αίτημα αναβολής, αυτή τους η απόφαση μπορεί να θεωρηθεί δεσμευτική για την εξέλιξη της υπόθεσης ως απόφαση επί προδικαστικού ζητήματος, να το προβάλλει εν συνεχεία η υπεράσπιση ως ήδη κριθέν, ότι δηλαδή το δικαστήριο απεδέχθη την σχέση του τελεσθέντος εγκλήματος με την εξάρτηση, και συνεπώς να δεσμεύεται το δικαστήριο να αντιμετωπίσει με ευνοϊκές διατάξεις τον κατηγορούμενο. Έτσι, όπως επεσήμαναν οι δικηγόροι, έχει γίνει μία άτυπη συμφωνία μεταξύ αυτών και των δικαστών, ώστε το δικαστήριο να χορηγεί την αναβολή αυτή πριν την έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας, χωρίς όμως να δεσμεύεται καθ' οιονδήποτε τρόπο ως προς την μετέπειτα απόφαση του σχετικά με το αν το αδίκημα τελέστηκε η όχι για διευκόλυνση της χρήσης. Βέβαια ορισμένοι δικαστές όντας δογματικοί δεν αποδέχονται την συμφωνία αυτή και έτσι απορρίπτουν σε κάθε περίπτωση το αίτημα.

Ειδικά οι Πλημμελειοδίκες, λόγω της μικρότερης εμπειρίας και του μικρότερου χρόνου παραγραφής είναι ακόμη πιο «δύσκολοι» στην χορήγηση τέτοιου αιτήματος αναβολής στα προς διευκόλυνση τελεσθέντα αδικήματα. Επιπλέον, σε κάθε περίπτωση για την αποδοχή ενός αιτήματος αναβολής ασκεί επιρροή ο χρόνος που απομένει μέχρι την παραγραφή, το πόσες φορές έχει διακόψει το δικαστήριο, η φύση της πράξης, αλλά και το διάστημα που ο κατηγορούμενος παρακολουθεί πρόγραμμα και αν αυτό κρίνεται προσχηματικό ή αληθές. Βέβαια, όπως παραπονέθηκαν ορισμένοι εκ των ερωτηθέντων, υπάρχουν δικαστές και εισαγγελείς που ειδικά τον πρώτο χρόνο εφαρμογής του νόμου είτε δεν γνώριζαν είτε σκοπίμως δεν εφαρμόζαν την διάταξη περί υποχρεωτικής αναβολής της δίκης μολονότι εκ του νόμου παραγραφή του αδικήματος αναστέλλεται.

25-26) Πώς θα αξιολογούσατε την εφαρμογή του θεσμού της απόλυσης υπό όρο όπως προβλέπεται στο αρθ. 35 του Ν.4139/2013; Ποιο σκοπό του νομοθέτη διακρίνεται στην εφαρμογή της; Θεωρείτε ότι ο σκοπός αυτός επιτεύχθηκε; Ανακαλείται συχνά η απόλυση λόγω μη εκπλήρωσης των όρων;

Κανείς εκ των ερωτηθέντων δεν μπορούσε να διαφωνήσει στο γεγονός ότι πρόκειται για μία διάταξη που βαίνει σε σωστή κατεύθυνση. Χαρακτηριστική η φράση ενός εμπειρότατου δικηγόρου την οποία παραθέτω αυτούσια « *Η λίγη φυλακή κάνει καλό (εννοείται με ταυτόχρονη παρακολούθηση προγράμματος απεξάρτησης). Η πολλή απογοητεύει*». Ιδωμένη στο πλαίσιο της ειδικής πρόληψης που χαρακτηρίζει το νόμο αυτό, η διάταξη είναι επιτυχής καθώς το χρονικό όριο μετά το οποίο χωρεί η απόλυση υπό όρους, δηλαδή το 1/5 της ποινής ή το 1/6 (με το Ν. 4322/2015) συμπίπτει λίγο-πολύ με την κρίσιμη καμπή της θεραπευτικής διαδικασίας που ο θεραπευόμενος έχει ενδεχομένως κουραστεί και η διαδικασία έχει μείνει λίγο στάσιμη, καθώς δεν αρκεί πλέον η συμβουλευτική αλλά πρέπει να περάσει στο επόμενο στάδιο. Ο σκοπός του νομοθέτη είναι η απεξάρτηση των εξαρτημένων δραστών, όχι η αποσυμφόρηση. Βέβαια έχει κατακριθεί από ορισμένους ερωτηθέντες και από την κοινή γνώμη η περαιτέρω μείωση του χρόνου έκτισης από το 1/5 στο 1/6 της συνολικής ποινής, καθώς η τροποποίηση αυτή θεωρήθηκε ότι έχει διαχειριστικές προεκτάσεις και στοχεύει πραγματικά στην αποσυμφόρηση των κ.κ. υπό τον μανδύα της απεξάρτησης. Από αντεγκληματικής σκοπιάς στην πράξη η διάταξη αυτή προώθησε την επανένταξη, όπως επισημαίνουν ορισμένοι δικηγόροι που έχουν μελετήσει την αποτελεσματικότητα του μέτρου αυτού. Άλλωστε για την απόλυση αυτή προϋποτίθεται βούλευμα του συμβουλίου πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης, δεν πρόκειται για έναν «τυφλό νόμο», όπως οι νόμοι (αποσυμφόρησης) προσωρινής ισχύος που έχουν στην πραγματικότητα κάνει μεγαλύτερο κακό παρά καλό, έχοντας αφήσει ελεύθερους επικίνδυνους εγκληματίες, χωρίς καμία αξιολόγηση.

Το ζήτημα, όπως επισημαίνουν αρκετοί ερωτηθέντες είναι να υπάρχει μία εκτίμηση των περιστάσεων και της προσωπικότητας του θεραπευόμενου κρατουμένου, να διαπιστώνεται αν όντως πρέπει να του χορηγηθεί αυτό το ευεργέτημα και να αξιολογείται η διαδικασία που ακολουθείται στο πρόγραμμα όπου έχει γίνει δεκτός για να συμμετέχει, όταν θα βγει από το κ.κ. Δεν πρέπει να λαμβάνεται ως κριτήριο απλώς η πλήρωση των χρονικών ορίων έκτισης και η τυπική ύπαρξη βεβαίωσης αποδοχής του κρατουμένου από θεραπευτικό πρόγραμμα. Γεγονός που σημαίνει ότι οι δικαστές και οι εισαγγελείς πρέπει να έχουν επαφή με τα θεραπευτικά προγράμματα, να έχουν ιδίαν γνώση και αντίληψη για το περιβάλλον

του και τις διαδικασίες που ακολουθούνται εκεί, ώστε να εφαρμόζεται σωστά ο - κατά τα άλλα- ωφέλιμος θεσμός της υφ' όρων απόλυσης.

Από τις εμπειρίες που κατέθεσαν ορισμένοι δικηγόροι από εντολείς-εξαρτημένους που είχαν στο παρελθόν συνάγεται εμπειρικά το συμπέρασμα ότι ο θεσμός αυτός έχει οδηγήσει σε θετικά αποτελέσματα πλήρους απεξάρτησης. Σαφώς έχει τύχει αρκετές φορές να ανακληθεί η απόλυση με βούλευμα του συμβουλίου πλημμελειοδικών, αν υπάρχει ενημέρωση προς τον αρμόδιο εισαγγελέα ότι ο καταδικασθείς αδικαιολόγητα διέκοψε την παρακολούθηση του προγράμματος. Στην περίπτωση αυτή ο καταδικασθείς επιστρέφει στο κ.κ. και εκτίει την ποινή του κανονικά. Η απειλή της επιστροφής στη φυλακή είναι ένας από τους λόγους που κινητοποιούν τον εξαρτημένο να ολοκληρώσει το πρόγραμμα.

27) Τόσο στο αρθ. 33 παρ.1 β' όσο και στο άρθ.35 παρ. 4 Ν.4139/2013 προβλέπεται η μη εγγραφή στο ποινικό μητρώο (πλην του προοριζόμενου για δικαστική χρήση) των αποφάσεων ή βουλευμάτων για τα αναφερόμενα στο αρθ.32 εγκλήματα. Πώς αξιολογείτε την πρόβλεψη αυτή ως προς την εφαρμογή της και ως προς τη σημασία της για τον δράστη;

Η πρόβλεψη για την μη αναγραφή των αποφάσεων και των βουλευμάτων για τα αναφερόμενα στο άρθρο 32 Ν. 4139/2013 εγκλήματα στο ποινικό μητρώο του εξαρτημένου δράστη πλην εκείνου που προορίζεται για αποκλειστικά δικαστική χρήση, κρίνεται από την πλειονότητα των ερωτηθέντων μία πολύ θετική διάταξη, που στοχεύει στην αποφυγή του στιγματισμού του δράστη και την υποβοήθηση του να επανενταχτεί στην κοινωνία και την αγορά εργασίας. Οι ερωτηθέντες θεωρούν ότι αυτή η ρύθμιση αντικατοπτρίζει την αντίληψη της κοινωνίας για αυτούς τους ανθρώπους και τον κίνδυνο στιγματισμού τους.

28) Πώς αντιμετωπίζουν οι Δικαστές το περιεχόμενο των βεβαιώσεων των θεραπευτικών προγραμμάτων που προβλέπει ο νόμος ως προς την εγκυρότητα;

Παλαιότερα οι βεβαιώσεις των θεραπευτικών προγραμμάτων αντιμετωπιζόνταν με αρκετή καχυποψία και επειδή ήταν ακόμη σε πρώιμο στάδιο η εφαρμογή των σχετικών ευεργετικών διατάξεων, αλλά και λόγω των αυξημένων κρουσμάτων με πλαστογραφημένες βεβαιώσεις και συνταγές από τους ίδιους τους εξαρτημένους. Πλέον, οι δικαστές είναι πιο εξοικειωμένοι και με τον τύπο και με το περιεχόμενο

των βεβαιώσεων εκάστου φορέα και σύμφωνα με το Ν. 4139/2013 οι βεβαιώσεις αυτές έχουν πλήρη αποδεικτική ισχύ, καθώς εξισώθηκαν με την πραγματογνωμοσύνη. Ανέκαθεν, ωστόσο υπήρχε μια σχετική διάκριση από πλευράς δικαστηρίων σχετικά με τις βεβαιώσεις που χορηγούν ορισμένοι από τους κατά το νόμο εγκεκριμένους φορείς του άρθρου 51. Συγκεκριμένα, φαίνεται να αντιμετωπίζουν με περισσότερη εμπιστοσύνη τις βεβαιώσεις του ΚΕΘΕΑ (για το λόγο ότι είναι ο παλαιότερος οργανισμός απεξάρτησης, λειτουργεί με «στεγνά» προγράμματα πλήρους απεξάρτησης και διαθέτει ανοιχτές και κλειστές θεραπευτικές κοινότητες), του ΙΔΑΝΩ και του ΨΝΘ, ενώ με λίγη δυσπιστία αντιμετωπίζουν τις βεβαιώσεις που χορηγεί ο ΟΚΑΝΑ, ίσως επειδή θεωρούν ότι τα προγράμματα του ΟΚΑΝΑ απαιτούν πολύ λιγότερη προσπάθεια από πλευράς του εξαρτημένου, εφόσον χρησιμοποιούν υποκατάστατα και δεν στοχεύουν στην πλήρη απεξάρτηση. Όπως τονίζουν οι δικηγόροι, για να πειστεί το δικαστήριο και να λάβει υπόψη μία τέτοια βεβαίωση έχει μεγάλη σημασία ο τρόπος γραφής της και το περιεχόμενο της. Αναλόγως το σκοπό για τον οποίο χρησιμοποιείται η βεβαίωση θα πρέπει να έχει και ανάλογο περιεχόμενο. Δηλαδή, όταν προσκομίζει ο συνήγορος υπεράσπισης την βεβαίωση, προκειμένου να θεμελιώσει ισχυρισμό εξάρτησης και να αιτηθεί χορήγηση αναστολής εκτέλεσης της ποινής λόγω παρακολούθησης θεραπευτικού προγράμματος εκτός κ.κ., τότε σαφώς θα πρέπει η βεβαίωση αυτή να αναγράφει στοιχεία για το χαρακτήρα του θεραπευόμενου, το διάστημα που παρακολουθεί το πρόγραμμα, την συνέπεια του, τις δράσεις του, την διαγωγή του σε σχέση με τους λοιπούς θεραπευόμενους, την τυχόν επιμόρφωση του, να διευκρινίζει αν η κοινότητα είναι ανοιχτή ή κλειστή, αν το πρόγραμμα είναι στεγνό ή αν είναι πρόγραμμα με υποκατάστατα. Όταν η βεβαίωση πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για την χορήγηση αναβολής στη δίκη, τότε αρκεί και μια πιο συνοπτική βεβαίωση. Όπως επεσήμαναν οι ερωτηθέντες δικηγόροι οι οποίοι άπαντες συνεργάζονται με το Γραφείο Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ, συνεπώς έχουν άμεση αντίληψη επ' αυτού, οι βεβαιώσεις του ΚΕΘΕΑ γίνονται πάντα ανεπιφύλακτα δεκτές.

29) Θεωρείτε ότι για την ενεργοποίηση των ευεργετικών διατάξεων του Ν.4139/2013 παίζουν σημαντικό ρόλο στοιχεία όπως η εξωτερική εικόνα του κατηγορουμένου, το βιογραφικό του, η εθνικότητα, η ηλικία, το φύλο, κλπ;

Για την επιμέτρηση της ποινής συνεκτιμώνται η βαρύτητα της πράξης και η προσωπικότητα του δράστη. Αντίστοιχα για την ενεργοποίηση των ευεργετικών διατάξεων του, παίζει σπουδαίο ρόλο η προσωπικότητα του κατηγορουμένου, η εμφάνιση του, οι προσπάθειες του για απεξάρτηση, για επιμόρφωση για κοινωνική επανένταξη, κλπ. Αναφέρω σχετικό παράδειγμα που έδωσε ένας εκ των ερωτηθέντων δικηγόρων: Προφανώς αντιμετωπίζεται καλύτερα ένας Έλληνας, σχετικά νέος, πτυχιούχος, με εργασία ή μια μητέρα, από έναν άνθρωπο που δεν έχει τίποτα απολύτως στο βιογραφικό του. Σαφώς δεν αρκεί μόνο να είναι κάποιος μέλος ενός θεραπευτικού προγράμματος. Όπως επισημαίνει έτερος ερωτηθείς, τα παραπάνω χαρακτηριστικά επιδρούν κυρίως στην ποινή που επιβάλλεται και όχι τόσο στην ενεργοποίηση των διατάξεων. Πάντως, επειδή υπάρχουν αρκετές προκαταλήψεις σχετικά με τους εξαρτημένους και γενικώς όλοι λίγο πολύ έχουν στο μυαλό τους ως χρήστη έναν άνθρωπο άστεγο, ρακένδυτο, χωρίς οικογένεια και φίλους, αν εμφανιστεί ένας κατηγορούμενος που έχει κάνει προσπάθεια να απεξαρτηθεί, (είτε την έχει ολοκληρώσει είτε είναι σε εξέλιξη), είναι σε καλή σωματική κατάσταση, έχει καλή σχέση με την οικογένεια του, έχει επιμορφωθεί ή εργάζεται και δείχνει, κοντολογίς, να ανταποκρίνεται στο κάλεσμα της κοινωνίας, σαφώς αυτό είναι υπέρ του και θα εκπλήξει θετικά τους δικαστές. Σχετικά με την εθνικότητα, δεν μπορεί κάποιος να ισχυριστεί ότι τα ελληνικά δικαστήρια μεροληπτούν σε βάρος των αλλοδαπών, αλλά υπάρχουν άτομα συγκεκριμένων εθνικοτήτων που δρουν σε συγκεκριμένες περιοχές του κέντρου και συνήθως βαρύνονται με βαρύτερες κατηγορίες διακίνησης ναρκωτικών και γενικώς εμπλέκονται με το οργανωμένο έγκλημα. Αυτούς δεν μπορεί ένα δικαστήριο να τους αντιμετωπίσει ευνοϊκά μόνο και μόνο επειδή ενδεχομένως συμμετέχουν σε ένα θεραπευτικό πρόγραμμα.

30) *Σε τι βαθμό επηρεάζει την εξέλιξη της δίκης η εμφάνιση του εκπροσώπου του θεραπευτικού προγράμματος στο Δικαστήριο;*

Όπως ισχυρίστηκαν οι ερωτηθέντες δικηγόροι η εμφάνιση του εκπροσώπου του θεραπευτικού προγράμματος στο δικαστήριο κρίνεται ορισμένες φορές απαραίτητη, ιδιαίτερα σε σοβαρές υποθέσεις (κακουργήματα με κατηγορούμενο προσωρινά κρατούμενο), γιατί συμβάλει τα μέγιστα. Παλαιότερα δεν συνέβαινε συχνά, πλέον όμως συνηθίζεται η εμφάνιση του θεραπευτή στο δικαστήριο. Η βεβαίωση που χορηγεί ο φορέας απεξάρτησης είναι κενή περιεχομένου για το δικαστήριο σε τέτοιες

περιπτώσεις. Ειδικά σε περιπτώσεις εγκλεισμού στη φυλακή, ο θεραπευτής είναι απαραίτητος γιατί μπορεί να μιλήσει για τη γενικότερη συμπεριφορά του κατηγορουμένου, να εξηγήσει τον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς του κατηγορουμένου, όταν διέπρατε το έγκλημα για το οποίο δικάζεται, τις ανάγκες που έχει για την απεξάρτηση, τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει, το οικογενειακό και κοινωνικό του περιβάλλον, την πορεία της θεραπείας του, την συνέπεια του και να εξηγήσει αρκετά πράγματα στο Δικαστήριο. Η παρουσία του θεραπευτή εκτός των άλλων είναι και συμβολική, καθώς δείχνει ότι κάποιος ενδιαφέρεται για αυτόν τον άνθρωπο. Αντιθέτως είναι πολύ δύσκολο για τον κατηγορούμενο αν πάει να δικαστεί χωρίς δικηγόρο και χωρίς την παρουσία του θεραπευτή.

31) Πιστεύετε ότι οι διατάξεις του Ν.4139/2013 έχουν ενσωματωθεί απόλυτα την δικαστηριακή πρακτική ή παρουσιάζουν ελαττώματα που δυσκολεύουν την εφαρμογή τους;

Όλοι οι νόμοι πρέπει να κρίνονται μετά από ένα διάστημα εφαρμογής. Ο Ν.4139/2013 έχει δώσει αρκετά «δείγματα γραφής», έχει περάσει ένα επαρκές διάστημα εφαρμογής για να μπορεί να αξιολογηθεί. Όπως εκτιμούν οι ερωτηθέντες δικηγόροι, οι διατάξεις του Ν. 4139/2013 για τους εξαρτημένους έχουν σταδιακά ενσωματωθεί στη δικαστηριακή πρακτική, όχι πλήρως, αλλά επαρκώς και γίνεται συνεχώς προσπάθεια βελτίωσης. Ωστόσο, υπάρχουν ελαττώματα και ασάφειες που έχουν επισημανθεί και ανωτέρω και δημιουργούν δυσπιστία των δικαστών σε κάποιες διατάξεις και κάποιους θεσμούς. Δεν ευθύνεται μόνο ο νόμος γι' αυτό. Χρειάζεται ευαισθητοποίηση των δικαστών πάνω στην ειδική μεταχείριση των εξαρτημένων και μία συνολική πολιτική που δεν θα περιορίζεται στην εφαρμογή αυτού του νόμου από τα Δικαστήρια, αλλά θα έχει ενεργό ρόλο όλη η κοινωνία. Εκείνο που ίσως θα έπρεπε να έχει κάνει πιο ξεκάθαρο ο νόμος είναι η ξεκάθαρη διάκριση μεταξύ εξαρτημένων χρηστών και εμπόρων ναρκωτικών, που θα επεφύλαξε ουσιωδώς σκληρότερη μεταχείριση στους εμπόρους και ήπια μεταχείριση στους εξαρτημένους.

32) Λαμβάνοντας ως κριτήριο την υποτροπή, θεωρείτε ότι τα ευνοϊκά μέτρα του Ν. 4139/2013 για την αντιμετώπιση των εξαρτημένων έχουν συμβάλει θετικά στην μείωση της;

Εν προκειμένω υπάρχει μία ομάδα ερωτωμένων οι οποίοι θεωρούν ότι η θεραπεία του χρήστη και η εξέλιξη της (υποτροπή ή μη) δεν επηρεάζεται από τη

δικαστική έκβαση των δικαστικών υποθέσεων του. Από την άλλη πλευρά υπάρχει η πλειονότητα των ερωτηθέντων οι οποίοι απαντούν ότι ο Ν. 4139/2013 δίνει κίνητρα και ευκαιρίες για απεξάρτηση και ειδική ποινική μεταχείριση. Ειδικώς η αναστολή λειτουργεί εξυπηρετώντας τόσο την ειδική όσο και την γενική πρόληψη. Ωστόσο, τέτοιου είδους στοιχεία που καταδεικνύουν την αποτελεσματικότητα του Ν. 4139/2013 σχετικά με την υποτροπή θα πρέπει να τηρούνται από τους εγκεκριμένους οργανισμούς απεξάρτησης.

33) Ποια είναι η γνώμη σας για την μέχρι τώρα λειτουργία των θεραπευτικών προγραμμάτων απεξάρτησης εντός των καταστημάτων κράτησης;

Δεδομένων των πενιχρών κονδυλίων και του λιγοστού προσωπικού η λειτουργία τους είναι ικανοποιητική, ειδικά η νέα θεραπευτική δομή στον Ελαιώνα Θηβών αποτελεί μία υπερσύγχρονη μονάδα. Πρόκειται για θετική εξέλιξη, εφόσον βέβαια διασφαλίζεται ότι δεν γίνεται κατάχρηση από πρόσωπα μη εξαρτημένα που προσπαθούν να ωφεληθούν από τη λειτουργία τους. Παράγουν σημαντικό έργο και θα πρέπει να επεκταθεί σε όλα τα καταστήματα δεδομένου ότι οι χρήστες ναρκωτικών και οι εξαρτημένοι είναι πλέον η πλειονότητα των κρατούμενων στις ελληνικές φυλακές, με ότι αυτό συνεπάγεται για τις υγειονομικές συνθήκες των κ.κ. που επηρεάζουν και τους λοιπούς κρατούμενους και συνολικά την κοινωνία.

34) Κατά την εφαρμογή του Ν.4139/2013 έχετε διαπιστώσει διαφοροποίηση στην αντιμετώπιση του χρήστη ανάλογα με την ουσία στην οποία είναι εθισμένος;

Οι δικαστές αντιμετωπίζουν διαφορετικά τους χρήστες ναρκωτικών, ανάλογα με την ουσία στην οποία είναι εθισμένοι. Στην πλειονότητα τους οι δικαστές αρνούνται να αναγνωρίζουν την εξάρτηση από την κάνναβη, καθώς την θεωρούν απλώς ψυχική-όχι σωματική. Στις υποθέσεις διακίνησης κάνναβης εστιάζουν ιδίως στην ποσότητα, αλλά δεν είναι ιδιαίτερα αυστηροί, καθώς δεν το θεωρούν από τα ιδιαίτεως επικίνδυνα ναρκωτικά. Επίσης, δύσκολα αναγνωρίζουν εξάρτηση από την κοκαΐνη, καθώς δεν πρόκειται για κατασταλτικό ναρκωτικό, αλλά το θεωρούν ως ναρκωτικό «ψυχαγωγίας» και το αντιμετωπίζουν με ιδιαίτερη αυστηρότητα, λόγω της επικινδυνότητας του. Τόσο το χασίς όσο και την κοκαΐνη δεν τα θεωρούν από τις ουσίες που επιδρούν στον καταλογισμό. Γενικώς υπάρχει μία προκατάληψη για τους

εξαρτημένους, ότι δηλαδή ο εξαρτημένος «πρέπει» να είναι εξαθλιωμένος και καταβεβλημένος με έντονα στερητικά σύνδρομα. Σαφώς υπάρχει διαφορετική μεταχείριση σε εθισμένους από ηρωίνη έναντι αυτών που είναι εθισμένοι σε κάνναβη, κοκαΐνη, κλπ. Οι Δικαστές είναι περισσότερο ευαισθητοποιημένοι για την ηρωίνη, αλλά εστιάζουν κυρίως στη ποσότητα, την καθαρότητα και τον τρόπο χρήσης.

35) Επικαλούμενος την εμπειρία σας και την επιστημονική σας κατάρτιση επί του θέματος, θα ήθελα να αναγράψετε συνοπτικά τις τυχόν τροποποιήσεις που θα προτείνατε για τον Ν. 4139/2013, ώστε να έχει μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και καλύτερη εφαρμογή.

Στο στάδιο αυτό της συνέντευξης ο γράφων θέλησε να τονίσει τις τροποποιήσεις και βελτιώσεις της νομοθεσίας για τα ναρκωτικά που θα πρότειναν οι δικηγόροι, οι άνθρωποι που στην καθημερινή επαγγελματική τους σταδιοδρομία καλούνται να χειριστούν υποθέσεις ναρκωτικών και όχι μόνο. Για το λόγο αυτό καταγράφονται εν συνεχεία όλες οι απαντήσεις που δόθηκαν, αναλυτικά. Οι ερωτηθέντες λοιπόν πρότειναν: Να γραφεί ο νόμος από την αρχή με περισσότερη προσοχή. Να αποσαφηνιστούν αρκετές υποπεριπτώσεις και αρκετές ανεφάρμοστες διατάξεις. Να ανιχνευθεί ο στόχος της πολιτείας τον οποίο θα πρέπει να εξυπηρετεί αυτός ο νόμος. Η σχετική νομοθεσία να ξεκινήσει από την γενεσιουργό αιτία της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα και όχι κατευθείαν από την ποινική μεταχείριση των παραβατών και την ειδική μεταχείριση των εξαρτημένων. Να δημιουργηθούν καλύτερες και περισσότερες δομές απεξάρτησης εντός των κ.κ.. Να υπάρξουν κριτήρια για τον καθορισμό των πράξεων που τελούνται προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών. Να ληφθούν μέτρα για τον περιορισμό της χρήσης ναρκωτικών εντός των κ.κ. και να αυστηροποιηθούν οι ποινές για όσους εισάγουν ναρκωτικά σε σωφρονιστικά καταστήματα. Να υπάρξει νομοθετική πρόβλεψη σχετικά με την κλιμάκωση της εξάρτησης από τις διάφορες ουσίες κάνναβη-κοκαΐνη-ηρωίνη. Να υπάρξουν εκπαιδευτικά προγράμματα ευαισθητοποίησης των δικαστών σε ζητήματα σχετικά με την εξάρτηση. Να προβλεφθεί ο χειρισμός ποινικών υποθέσεων ναρκωτικών από ειδικούς εισαγγελείς και ανακριτές, που θα έχουν μία πιο άμεση εικόνα των προγραμμάτων απεξάρτησης και της επικρατούσας κατάστασης της διάδοσης των ναρκωτικών στη χώρα. Να ενημερωθούν σχετικά και οι δικαστικοί υπάλληλοι που εμπλέκονται σε χειρισμό τέτοιων υποθέσεων, ώστε να μην γίνονται

λάθη (π.χ. εκείνοι που έχουν τοποθετηθεί στο τμήμα εκκαθάρισης-βεβαίωσης εξόδων και χρηματικών ποινών, στο τμήμα του ποινικού μητρώου, στο τμήμα εκτέλεσης ποινών). Να προωθούνται οι εργαστηριακές εξετάσεις για τη διάγνωση της εξάρτησης και να μην αρκούνται στην ψυχιατρική πραγματογνωμοσύνη που έχει αμφίβολα αποτελέσματα. Επιπλέον, να ενεργοποιηθούν τέτοιες υπηρεσίες σε δημόσιους φορείς και να προωθηθούν και πιο ασφαλείς εξετάσεις (ούρων, τρίχας κλπ.), οι οποίες θα πρέπει να γίνονται εντός ευλόγου χρόνου και σε συνδυασμό με την διάγνωση της ψυχικής εξάρτησης. Να ενημερωθούν αντιστοίχως και οι αστυνομικοί – προανακριτικοί υπάλληλοι. Να ενημερωθούν καταλλήλως και οι σχολικοί διευθυντές, οι κοσμήτορες των πανεπιστημίων ειδικώς του κέντρου της πρωτεύουσας όπου πλέον η διακίνηση ναρκωτικών έχει λάβει τερατωδώς ανεξέλεγκτες διαστάσεις συχνά γίνεται διακίνηση ναρκωτικών, και να έχουν την υποστήριξη των αρχών.

36) *Αν επιθυμείτε να προσθέσετε /διευκρινίσετε κάποιο ζήτημα, παρακαλώ σημειώστε εδώ :*

Στο στάδιο αυτό κατόπιν απάντησης των ανωτέρω ερωτήσεων εδόθη η δυνατότητα στους ερωτηθέντες δικηγόρους να προσθέσουν ή να διευκρινίσουν οτιδήποτε θεωρούν πως δεν περιελήφθη στην ανωτέρω λίστα ερωτήσεων ή και να προχωρήσουν λίγο πιο πέρα τους συλλογισμούς τους για την εφαρμογή του Ν. 4139/2013. Υπήρξε, λοιπόν η πρόταση να περιοριστεί η χρηματοδότηση των κ.κ. και να αυξηθεί η χρηματοδότηση των προγραμμάτων απεξάρτησης, καθώς (μόνο) το 60-70% των κρατουμένων είναι τοξικομανείς²⁸⁰, ενώ αντίθετα το σύνολο των θεραπευομένων είναι δράστες. Σχετικά με την χρόνια ολιγορία των ελληνικών και παγκόσμιων αρχών να καταστείλουν τη διάδοση των ναρκωτικών εν τη γενέσει τους εκφράστηκε η άποψη ότι ίσως κάποιοι να ευνοούνται από την εξάρτηση των ανθρώπων αυτών από τα ναρκωτικά, καθώς αυτή τους καθιστά έρμαιο στα χέρια των προμηθευτών του και ετεροκατευθυνόμενους, σημειωτέον δε το γεγονός ότι υπάρχουν «άνθρωποι» που πλουτίζουν «πουλώνοντας θάνατο» σε άλλους. Σχετικά με την υποχρεωτική χορήγηση αναβολής δίκης αυτή είναι απαραίτητη, καθώς στις αρχές οι δράστες συνήθως έχουν αρκετές ποινικές εκκρεμότητες και στην αρχή της

²⁸⁰ Με τον όρο τοξικομανείς εδώ εννοούνται οι χρήστες, οι εξαρτημένοι, ανεξαρτήτως του αδικήματος για το οποίο καταδικάστηκαν.

απεξάρτησης λόγω του άγχους δεν μπορούν να σταθούν ούτε στα πόδια τους, δεν μπορούν ψυχολογικά να δεχτούν την πίεση του δικαστηρίου ούτε μια δυσάρεστη κατάληξη. Ο Ν.4139/2013 είναι μία καινοτομία που δεν υπάρχει για καμία άλλη κατηγορία αδικημάτων και ατόμων (κοινωνικών ομάδων), εκτός ίσως από μερικές διατάξεις για τους πάσχοντες από HIV.Ο Νόμος αυτός πράγματι εξανθρωπίζει και εκδημοκρατίζει τη σκληρή ποινική διαδικασία, γι' αυτό και πρέπει να αναπτυχθεί και να βελτιωθεί η εφαρμογή του.

Στο σημείο αυτό ολοκληρώνεται η παράθεση, ανάλυση και επεξήγηση των αποτελεσμάτων της έρευνας που αφορά σε απόψεις των δικηγόρων για την εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 4139/2013 που επιφυλάσσουν ειδική μεταχείριση για τους εξαρτημένους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΠΟΨΕΙΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

Εν συνεχεία και προκειμένου ο αναγνώστης να λάβει μια πληρέστερη εικόνα²⁸¹ της αξιολόγησης της εφαρμογής των ευεργετικών διατάξεων του Ν. 4139/2013 για τους εξαρτημένους, παραπέμπω σε παλαιότερη έρευνα της Εισαγγελέως Πρωτοδικών Αλεξάνδρας Πίσχοινα και στην εισήγηση της με τίτλο «*Απόψεις των Δικαστικών λειτουργών για την ειδική μεταχείριση των εξαρτημένων χρηστών*» που εμπεριέχεται στο συλλογικό έργο *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών της Νομικής Σχολής Αθηνών, όπου γίνεται μια αντίστοιχη έρευνα με αποδέκτες των συνεντεύξεων 35 δικαστικούς λειτουργούς. Επισημαίνεται ότι η έρευνα είναι προγενέστερη του Ν.4139/2013, ωστόσο, επειδή αρκετές από τις ευεργετικές διατάξεις είχαν ήδη προβλεφθεί με παλαιότερους νόμους και είχαν ήδη εφαρμοστεί στο παρελθόν, μερικές από τις απόψεις των δικαστικών λειτουργών που αποτυπώθηκαν στην έρευνα αυτή είναι επίκαιρες και σήμερα, καθώς πολλά προβλήματα και αβλεψίες εξακολουθούν να υπάρχουν και μετά την θεσμοθέτηση του Ν.4139/2013.

Η επικαλούμενη έρευνα είχε δείξει ότι οι δικαστές θεωρούν προβληματικό και αναξιόπιστο τον τρόπο διενέργειας της ψυχιατροδικαστικής πραγματογνωμοσύνης με

²⁸¹ Ένας από τους στόχους της έρευνας που δεν επιτεύχθηκε ελλείψει χρόνου ήταν η επέκταση των συνεντεύξεων σε δικαστικούς και εισαγγελικούς λειτουργούς.

αποτέλεσμα να είναι αρκετά δύσπιστοι ως προς την αποδοχή ισχυρισμού εξάρτησης από κατηγορούμενο, που επικαλείται μόνο την πραγματογνωμοσύνη αυτή, αμφισβήτηση που αυξάνεται σε περιπτώσεις διακίνησης μεγάλων ποσοτήτων. Το μείζον για τους δικαστές που καλούνται να εφαρμόσουν την συγκεκριμένη νομοθεσία είναι να αποδεικνύεται χωρίς αμφιβολίες από την πραγματογνωμοσύνη, όχι μόνο ότι ο κατηγορούμενος είναι εξαρτημένος αλλά και αν η ιδιότητα του αυτή συνέτρεχε κατά το χρόνο τέλεσης του κρινόμενου αδικήματος²⁸². Όπως επεσήμαναν, ο τρόπος διενέργειας πραγματογνωμοσύνης που προβλέφθηκε το 1987, μετά από τόσα χρόνια δεν παρουσιάζει καμία βελτίωση. Αντιθέτως, υφίστανται οι ίδιες πλημμέλειες, που εξακολουθούν και μετά την εφαρμογή του Ν.4139/2013 να υπάρχουν ή πιο σωστά οδήγησαν στην τροποποίηση του άρθρου 30 με το Ν. 4139/2013. Το πρώτον είναι ότι δεν πραγματοποιείται εργαστηριακός έλεγχος, δηλαδή τοξικολογικές εξετάσεις, αίματος, ούρων του κατηγορουμένου και μάλιστα σε διάστημα μικρότερο από 48-72 ώρες από την τελευταία χρήση, ούτε η εισαγωγή του σε δημόσιο νοσηλευτικό ίδρυμα επί πενήνήμερο για κλινικό έλεγχο. Γενικότερα, αυτό που και σήμερα ακόμη συμβαίνει είναι ότι η πραγματογνωμοσύνη δεν πραγματοποιείται στα ειδικά δημόσια ιδρύματα που προβλέπονται από το νόμο, αλλά ο κανόνας είναι να ακολουθείται η κατ' εξαίρεση διαδικασία, αυτή της ανάθεσης σε ψυχίατρο γιατρό από τον πίνακα των πραγματογνωμόνων και μάλιστα σε έναν αντί τρεις που προβλέπει ο νόμος. Ο δε πραγματογνώμονας συνήθως προβαίνει σε μία συνέντευξη με τον κατηγορούμενο και σε απλή σωματική εξέταση που δε συνοδεύεται από εργαστηριακό έλεγχο. Ακόμη και όταν ο ισχυρισμός περί εξάρτησης υποβληθεί έγκαιρα από τον κατηγορούμενο, δηλ. στο στάδιο της προανάκρισης ή της κύριας ανάκρισης, η πραγματογνωμοσύνη διεξάγεται πολύ αργότερα και πάντως όχι εντός 48 ωρών που ορίζει ο νόμος. Αυτό οδηγεί σε σύνταξη εκθέσεων πραγματογνωμοσύνης με ανεπαρκή για τη διαμόρφωση δικανικής πεποίθησης στοιχεία, αφού ουδόλως οδηγούν στη διακρίβωση του είδους του βαθμού εξάρτησης, της ημερήσιας δόσης της ναρκωτικής ουσίας και της προβλεπόμενης θεραπευτικής αγωγής και την επίδραση στον καταλογισμό. Αντίθετα, τα συνήθη πορίσματα μιας τέτοια πραγματογνωμοσύνης περιορίζονται στην αναφορά ότι ο κατηγορούμενος πληροί τρία τουλάχιστον κριτήρια από τα εννιά που

²⁸² Α. Πίσχοινα, *Απόψεις των Δικαστικών λειτουργιών για την ειδική μεταχείριση των εξαρτημένων χρηστών*, που εμπεριέχεται στο συλλογικό έργο *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών της Νομικής Σχολής Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2009, σελ. 83

προβλέπονται για τη διακρίβωση της εξάρτησης, άλλοτε πάλι αναφέρεται ότι δεν προέκυψε σαφής εικόνα σχετικά με την ιδιότητα της εξάρτησης. Συνεπώς, αυτή εκτιμάται από το δικαστικό λειτουργό ως αόριστη, στερεοτυπική και μη πειστική. Και είναι προφανές ότι ο νόμος δεν αποστερεί από την πραγματογνωμοσύνη την αποδεικτική της ισχύ, αλλά ο τρόπος με τον οποίο εν τέλει διεξάγεται συνηγορεί υπέρ του επιχειρήματος της μη δεσμευτικότητας της για την κρίση του δικαστικού λειτουργού. Ο δικαστής, αναγκαστικά στο ακροατήριο πρέπει να κρίνει εάν συντρέχει περίπτωση εξάρτησης κι έτσι παρά τις όποιες ελλείψεις αναγκάζεται να πάρει μία απόφαση συνεκτιμώντας όλα τα στοιχεία που εισφέρονται. Όταν, όμως η αξιολόγηση ή μη τέτοιων στοιχείων και μάλιστα σε αρχικό στάδιο της διαδικασίας (όπως αυτό της ποινικής δίωξης) επαφίεται στη διακριτική του ευχέρεια, είναι προφανές ότι δεν θα διακινδυνεύσει μια τέτοια εκτίμηση²⁸³. Οι αμφιβολίες αυτές και ο σκεπτικισμός αφορά ιδιαίτερα περιπτώσεις που η ειδική μεταχείριση ζητείται για την παρακολούθηση προγράμματος όπου η εξέλιξη της θεραπείας είναι αβέβαιη και τα κίνητρα του κατηγορουμένου να ανεξαρτηθεί δεν έχουν δοκιμαστεί στην πράξη.

Εκείνο που πρότειναν οι ερωτηθέντες δικαστικοί λειτουργοί είναι η συνολική επανεξέταση της διαδικασίας διενέργειας πραγματογνωμοσύνης, είτε με τη δημιουργία μιας εξειδικευμένης δομής στις ιατροδικαστικές υπηρεσίες της χώρας, είτε η παροχή άμεσης πρόσβασης σε αντίστοιχες δομές σε δημόσια εργαστήρια ή νοσηλευτικά ιδρύματα αρμοδιότητας άλλων υπουργείων, ώστε η πραγματογνωμοσύνη να πραγματοποιείται έγκαιρα και νομότυπα και μάλιστα κατά το στάδιο της προδικασίας, οπότε και θα είναι εν τοις πράγμασι δεσμευτική για τον λειτουργό της δικαιοσύνης.

Ωστόσο, όταν οι δικαστές είναι πεπεισμένοι μετά βεβαιότητας ότι ο ήδη ανεξαρτημένος κατηγορούμενος έχει υπάρξει εξαρτημένος στο παρελθόν, αλλά λείπει πραγματογνωμοσύνη που να αποδεικνύει εξάρτηση κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης. Κατέθεσαν, λοιπόν ότι η συνολική εκτίμηση άλλων ισάξιων και πειστικών στοιχείων και αποδεικτικών μέσων που αναφέρονται στο χρόνο τέλεσης αρκεί για να πληρωθεί η συνδρομή αυτής της προϋπόθεσης. Πρόκειται για τροποποίηση του παλαιότερου αρθ. 30 παρ. α ΚΝΝ, με τον αρθ. 30 παρ. 3 του Ν. 4139/2013 με την

²⁸³ Α. Πίσχοινα, *Απόψεις των Δικαστικών λειτουργών για την ειδική μεταχείριση των εξαρτημένων χρηστών*, που εμπεριέχεται στο συλλογικό έργο *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών της Νομικής Σχολής Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2009, σελ. 84.

οποία τα λοιπά στοιχεία²⁸⁴ που αποδεικνύουν εξάρτηση εξομοιώθηκαν ως προς την ισχύ τους με την πραγματογνωμοσύνη και είναι δεσμευτικά για το δικαστήριο.

Σχετικά με την ειδική μεταχείριση κατηγορουμένου σε περιπτώσεις που έχουν τελέσει έγκλημα προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών οι δικαστικοί λειτουργοί είχαν απαντήσει ότι αναγνωρίζουν μεν ότι κάποιος χρόνια εξαρτημένος κατηγορούμενος λόγω της ψυχοκοινωνικής του κατάστασης είναι εκτεθειμένος σε ένα γενικότερα εγκληματικό βίο, οπότε η ποινική υποτροπή ή η κατά συνήθεια τέλεση αποτελεί μέρος της ζωής του και φυσική απόρροια της εξάρτησης του, θεωρούσαν όμως ότι το έτος που έγινε η έρευνα και με δεδομένες τις επιφυλάξεις για την εφαρμογή των ευεργετικών διατάξεων ακόμη και για τα βασικά εγκλήματα η σχετική επέκταση τους στις άλλες περιπτώσεις είναι άκαιρη. Βέβαια εκ των υστέρων με το Ν. 4139/2013 διευρύνθηκε το πλαίσιο εφαρμογής των ευεργετικών διατάξεων με το περιορισμό των αποκλειόμενων εγκλημάτων από εκείνα που φέρονται να τελέστηκαν προς διευκόλυνση της χρήσης.

Σημαντικό στοιχείο της προγενέστερης αυτής έρευνας είναι το γεγονός ότι οι δικαστικοί λειτουργοί δήλωσαν ότι στην πλειονότητα τους είναι ελάχιστα ενημερωμένοι κατά τρόπο διεξοδικό και επίσημο για το πλαίσιο λειτουργίας των προγραμμάτων αυτών, την αποτελεσματικότητά τους, την αξιολόγησή τους, ακόμη και για τους όρους που πρέπει να πληροί ένα πρόγραμμα για να θεωρείται εγκεκριμένο κατά νόμο και αναγνωρισμένο από τις αρχές. Έτσι, οι όροι «πρόγραμμα συντήρησης και απεξάρτησης» ή «πρόγραμμα υποκατάστασης» δημιουργούν συχνά σύγχυση ιδιαίτερα όταν τίθεται το ζήτημα της ολοκλήρωσης προγράμματος. Μάλιστα ακόμη και κάποιοι δικαστικοί του β' βαθμού (Εφέτες) διατύπωσαν ερωτηματικά σχετικά με την ολοκλήρωση των προγραμμάτων απεξάρτησης, τη διαφορά μεταξύ προγράμματος συντήρησης και προγράμματος υποκατάστασης και αν ο όρος πρόγραμμα συντήρησης και απεξάρτησης είναι ενιαίος και υποδηλώνει ότι η συντήρηση αποτελεί το πρώτο στάδιο για την απεξάρτηση.

Επιπλέον, οι δικαστικοί λειτουργοί είχαν διατυπώσει την άποψη ότι η έγγραφη βεβαίωση όσο τεκμηριωμένη και να είναι δεν αποτελεί επαρκές στοιχείο, ώστε ο δικαστικός λειτουργός να διαμορφώσει ασφαλή κρίση για την πορεία της θεραπείας

²⁸⁴ Εργαστηριακές εξετάσεις, εκθέσεις ή βεβαιώσεις από δημόσια νοσοκομεία ή αναγνωρισμένα θεραπευτικά προγράμματα της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, αλλά και πιστοποιητικά για προγενέστερες αποτυχημένες προσπάθειες απεξάρτησης, προγενέστερες δικαστικές αποφάσεις που αποδεικνύουν εμπλοκή σε παραβάσεις του νόμου για τα ναρκωτικά.

του κατηγορουμένου, αλλά ότι είναι συχνά αναγκαία και η φυσική παρουσία του κατηγορουμένου ή έστω κάποιου από τους θεραπευτές²⁸⁵. Η έρευνα απέδειξε ότι ιδιαίτερα σημαντική κρίθηκε από τους δικαστικούς λειτουργούς η πλαισίωση τους από μία υπηρεσία ειδικά στελεχωμένη με επιστημονικό προσωπικό που να ανήκει στο οργανόγραμμα της ποινικής δικαιοσύνης (όπως πχ επιμελητές κοινωνικής αρωγής), η οποία θα διαχειρίζεται κατά τρόπο υπεύθυνο και εξατομικευμένο τις σχετικές περιπτώσεις και τη διαμεσολάβηση με τους φορείς θεραπείας.

Απόψεις Δικαστικών Λειτουργών Σχετικά με τα Ειδικότερα Μέτρα

1. *Αναβολή ποινικής δίωξης και οριστική αποχή από τη δίωξη*: Όπως αποδείχθηκε από την προγενέστερη αυτή έρευνα οι δικαστικοί λειτουργοί επεσήμαναν ότι η διάταξη αυτή παρέμενε (και παραμένει) ανεφάρμοστη λόγω ασαφειών της νομοθεσίας. Πρόκειται για ασάφειες ως προς την διενέργεια πραγματογνωμοσύνης και τη διάγνωση της εξάρτησης, που φέρουν τον εισαγγελικό λειτουργό σε πλήρη αδυναμία για την εφαρμογή τους. Εν προκειμένω, όπως επισημάνθηκε, ο νομοθέτης προβλέπει ευθεία παρέκκλιση από την αρχή της νομιμότητας, χωρίς να εξασφαλίζει τις προϋποθέσεις. Δηλαδή, ενώ δίνεται το δικαίωμα στον εισαγγελέα να διαπιστώσει την τοξικοεξάρτηση και να αναβάλλει την ποινική δίωξη, εντούτοις δεν έχει προβλεφθεί η δικαιοδοσία του να διατάξει τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης, αρμοδιότητα που διατηρούν το δικαστήριο, ο ανακριτής και το δικαστικό συμβούλιο. Έπειτα, όταν οι δικογραφίες φέρονται στον εισαγγελέα από τις αστυνομικές αρχές δεν περιέχουν πραγματογνωμοσύνη, καθώς είτε οι συλληφθέντες δράστες δεν υποβάλλουν άμεσα το αίτημα για διεξαγωγή πραγματογνωμοσύνης και τον σχετικό ισχυρισμό, είτε δεν υπάρχει διαθέσιμος χρόνος και υπηρεσία για να προλάβει να συνταχθεί έκθεση πραγματογνωμοσύνης. Τέλος, διάταξη προβλέπει ως προϋπόθεση την οικειοθελή προσέλευση του δράστη στο πρόγραμμα. Άλλη μια ασαφής διάταξη, καθώς δε διευκρινίζεται αν ο δράστης, πρέπει να έχει προσέλθει στο πρόγραμμα πριν την τέλεση της πράξης ή μετά την αναβολή της ποινικής δίωξης και ο χαρακτηρισμός οικειοθελής είναι επίσης αμφισβητήσιμος.

2. Από τις συνεντεύξεις με τους δικαστικούς λειτουργούς προέκυψε ότι η απρόθυμη στάση των εισαγγελικών λειτουργών σχετικά με την **αναστολή**

²⁸⁵ Α. Πίσχοινα, *Απόψεις των Δικαστικών Λειτουργών για την ειδική μεταχείριση των εξαρτημένων χρηστών*, που εμπεριέχεται στο συλλογικό έργο *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών της Νομικής Σχολής Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2009, σελ. 87

εντάλματος σύλληψης με διάταξη δικαιολογείται λόγω του γεγονότος ότι η βεβαίωση παρακολούθησης, όπως αυτή χορηγείται στερεότυπα, δεν παρέχει εγγυήσεις. Έτσι, συνήθως μεταθέτουν την ευθύνη στο συμβούλιο Εφετών σχετικά με την αναστολή του εντάλματος σύλληψης, αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα συλλογικής απόφασης σε υψηλό επίπεδο. Εκφράστηκε, επιπλέον η άποψη ότι δεν θα πρέπει να παρέχεται η ευκαιρία αυτή περί αναστολής εντάλματος συλλήβδην σε όλους τους φερόμενους ως θεραπευόμενους, αλλά θα πρέπει να αξιολογείται *in concreto* με γνώμονα τη βαρύτητα της πράξης και την προσωπικότητα του δράστη. Εκεί χρειάζεται η αρωγή των θεραπευτικών μονάδων, η οποία δεν θα πρέπει να περιορίζεται σε στερεότυπες βεβαιώσεις, αλλά να εκτείνεται ακόμη και στη διαζώσης επαφή με θεραπευτές ή τουλάχιστον σε αναλυτική βεβαίωση όπου θα περιγράφεται η προσωπικότητα του κατηγορουμένου και των δραστηριοτήτων του ώστε να οδηγηθεί ο δικαστής στην εύλογη πεποίθηση ότι ο κατηγορούμενος έχει και τη θέληση και τη δύναμη να θεραπευτεί, ώστε να αποφεύγεται η κατάχρηση.

3. Σχετικά με **την αναβολή δίκης λόγω παρακολούθησης θεραπευτικού προγράμματος**, εξακολουθούν να ανακύπτουν προβλήματα στις περιπτώσεις παρακολούθησης προγράμματος υποκατάστασης, όπου δεν υπάρχουν ορατά στοιχεία ολοκλήρωσης, αφού δεν επιφέρουν πλήρη απεξάρτηση. Υπάρχει ασάφεια για ο διάστημα για το οποίο θα αναβάλλεται η ανάληψη ευθυνών από το δράστη. Επιπλέον έχει καταστεί σαφές ότι τα προγράμματα μείωσης βλάβης – συντήρησης δεν θεωρούνται επαρκή για την υπαγωγή του δράστη στα ευεργετικές διατάξεις του Ν.4139/2013.

4. Επιπλέον, η γενική δυσaréσκεια σχετικά με την συχνή απόρριψη αιτημάτων για την **υπό όρο απόλυση προς ολοκλήρωση προγράμματος** εκτός φυλακής αποδόθηκε από τους ερωτηθέντες δικαστές στην ασάφεια των βεβαιώσεων που χορηγούν τα θεραπευτικά προγράμματα²⁸⁶. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από την επικαλούμενη έρευνα, οι βεβαιώσεις τους δεν αναφέρουν αν ο καταδικασθείς κρατούμενος έχει γίνει δεκτός σε συγκεκριμένο πρόγραμμα και αν θα ενταχθεί σε αυτό μετά την απόλυση του, αλλά μένουν στο ότι είναι έτοιμος και πληροί τις προϋποθέσεις για την επανένταξη. Έτσι, ο δικαστής και ο εισαγγελέας δεν έχουν

²⁸⁶ Πουλόπουλος Χ., *Θεραπευτικές παρεμβάσεις σε εξαρτημένους στο πλαίσιο του σωφρονιστικού συστήματος*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 127 επ.

σαφή μέσα για να σχηματίσουν δικανική πεποίθηση και ενώ θέλουν να συνδράμουν στην απεξάρτηση ταυτόχρονα θέλουν να υπάρχει ασφάλεια δικαίου. Θεωρούν εαυτούς ανοχύρωτους όταν καλούνται να εφαρμόσουν διατάξεις ανεφάρμοστες και ίσως αναποτελεσματικές. Όπως επισημαίνουν η σωστή αντεγκληματική πολιτική δεν μπορεί να οδηγεί σε ατιμωρησία. Εξάλλου δημιουργεί δισταγμούς το γεγονός ότι πολλοί παρακολουθούν το συμβουλευτικό πρόγραμμα, αλλά στο τέλος λίγοι το ολοκληρώνουν. Φαίνεται, δηλαδή, να μην υπάρχει απόλυτη εμπιστοσύνη σε όλες τις διαδικασίες απεξάρτησης και σε όλους τους εμπλεκόμενου φορείς, εκ μόνου του λόγου ότι είναι αναγνωρισμένοι από το Νόμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

Παρατίθενται συγκεντρωτικά και ομαδοποιημένα Νομολογιακές Εφαρμογές, που συνέλεξε ο γράφων, προκειμένου να γίνει αντιληπτός ο τρόπος εφαρμογής των διατάξεων που αναλύθηκαν.

Α) Προμήθεια και κατοχή για αποκλειστικά προσωπική χρήση από μη εξαρτημένο. [άρθρο 29 παρ. 1 Ν. 4139/2013].

➤ **Συμβ.Πλημ.Πατρ 93/2014**²⁸⁷: Κατοχή ναρκωτικών ουσιών για αποκλειστικά ίδια χρήση (ρθ. 29 παρ. 1 Ν. 4139/2013), **Θέση δικογραφίας στο αρχείο** (αρθ. 8 παρ. 3 Ν. 4198/2013): Βελτιώνεται κατ' ορθότερο νομικό χαρακτηρισμό η αποδιδόμενη στον κατηγορούμενο πράξη από την παράνομη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών υπό τη μορφή της κατοχής τους σε αυτήν της κατοχής ποσότητας ναρκωτικής ουσίας (0,35 γρ. κάνναβης) που δικαιολογείται για δική του αποκλειστικά χρήση, διατάσσεται δε η θέση της οικείας δικογραφίας στο αρχείο κατ' άρθρο 8 παρ. 3 Ν. 4198/2013. Συγκεκριμένα, ο κατηγορούμενος κατά την απολογία του ισχυρίστηκε ότι είναι **περιστασιακός χρήστης κάνναβης** και την ανωτέρω ποσότητα ινδικής κάνναβης την είχε προμηθευτεί **για δική του αποκλειστική χρήση**, ισχυρισμός που κρίνεται πειστικός λόγω του ελαχίστου της ανευρεθείσας ποσότητας. Επιπλέον, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι άλλη ποσότητα ναρκωτικής ουσίας, πέραν δηλαδή της ως άνω, την οποία επιχείρησε να απομακρύνει από το αυτοκίνητο, δεν ανευρέθη, ώστε να στοιχειοθετηθεί η αποδιδόμενη σε βάρος του κατηγορία της διακίνησης (κατοχής) ναρκωτικών ουσιών.

²⁸⁷ Βλ.ΠοινΔικ3/2015, σελ. 195.

B) Αυτοτελής ισχυρισμός εξάρτησης - Επιτρεπτή μεταβολή - Διάπραξη εγκλημάτων από τοξικομανή δράστη. [Αρθ. 30 παρ. 4 & 5 Ν. 4139/2013]

➤ Ο κατηγορούμενος για καλλιέργεια φυτών κάνναβης, όταν προβάλλει τον ισχυρισμό ότι είναι τοξικομανής και ότι καλλιέργησε τέτοια φυτά σε αριθμό ή έκταση που δικαιολογούνται μόνο για την δική του αποκλειστικά χρήση, πρέπει για την πληρότητα του ισχυρισμού αυτού να αναφέρει ότι η ποσότητα που θα αποκόμιζε από την καλλιέργεια των φυτών είναι πρόσφορη για την κάλυψη των προσωπικών του αναγκών, προσδιορίζοντας ακριβώς και την ποσότητα της ημερήσιας δόσης κάνναβης, που ήταν απολύτως αναγκαία σ' αυτόν ως τοξικομανή. *Αόριστος*, λοιπόν κρίθηκε σχετικός ισχυρισμός ότι η ποσότητα των 500 γρ. ήταν πρόσφορη για την κάλυψη των προσωπικών του αναγκών, αν ο κατηγορούμενος δεν προσδιόρισε ακριβώς την ποσότητα της ημερήσιας δόσης ινδικής κάνναβης που ήταν απολύτως αναγκαία σε αυτόν ως τοξικομανή [ΑΠ 1614/05 ΠοινΔικ 2006, 369]²⁸⁸.

➤ Ακόμη, κρίθηκε ότι ποσότητα 330 γρ. ινδικής κάνναβης δεν προορίζονταν για αποκλειστική χρήση του τοξικομανούς κατηγορούμενου, αφού βρέθηκε και *ζυγαριά και δύο σημειωματάρια* με ονόματα αγοραστών και χρηματικά ποσά. Δεν απαιτείται για την αιτιολογία της απόφασης που απορρίπτει το σχετικό ισχυρισμό ο καθορισμός της ημερήσιας δόσης που απαιτείται για τον κατηγορούμενο [ΑΠ 969/03, ΠΧ ΝΔ, 225].

➤ Κρίθηκε ότι 697,3 γρ. ινδικής κάνναβης είναι αρκετά μεγάλη ποσότητα για δική του χρήση [ΑΠ 4/09 ΠοινΔικ 2009,1029] ή ποσότητα 530 γρ. ινδικής κάνναβης, δεδομένου ότι η ινδική κάνναβη σε διάστημα 4-5 μηνών είναι άχρηστη, ο δε κατηγορούμενος ως χρήστης μπορούσε να καπνίσει περίπου 5-6 τσιγάρα την ημέρα και όχι 15, όπως ισχυρίστηκε αβάσιμα, ενόψει δε του ότι βρέθηκε επάνω του μεγάλο χρηματικό ποσό (2.000 ευρώ) που δεν μπόρεσε να δικαιολογήσει και υπήρξαν και πληροφορίες της αστυνομίας για εμπορία [ΑΠ 1898/05 ΠοινΔικ 2006, 517]. Επίσης, κρίθηκε ότι 6 γρ. ηρωίνης εκ των οποίων το 1 γρ. κατανεμημένο σε 10 δόσεις, δεν προορίζονταν για ίδια χρήση του τοξικομανούς υπότροπου [ΑΠ 2194/2006 ΤΝΠ ΔΣΑ].

➤ Κατηγορούμενος για προμήθεια προς διακίνηση ποσότητας 20 γρ. ηρωίνης και μεταφορά με δημόσιο μεταφορικό μέσο, ο οποίος είχε κρατηθεί προσωρινά προς της εισαγωγής του στο θεραπευτικό πρόγραμμα επί 7 μήνες. Δικάστηκε από το Τριμελές Εφετείο κακουργημάτων κατόπιν αναβολών λόγω συμμετοχής στο πρόγραμμα ως απόφοιτος ΚΕΘΕΑ. Υπεβλήθη από την υπεράσπιση αυτοτελής ισχυρισμός τοξικομανίας, προμήθειας για αποκλειστικά δική του χρήση παρά την αυξημένη ποσότητα και μεταφορά από τοξικομανή για αποθήκευση χωρίς σκοπό περαιτέρω διάθεσης, εξάλλου ήταν «λευκός».

²⁸⁸ Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013*, ο.π.,σελ.252 επ

Υπεβλήθη, λοιπόν αίτημα μεταβολής κατηγορίας. Η πρόταση του εισαγγελέα ήταν να γίνει δεκτός ο αυτοτελής ισχυρισμός της τοξικομανίας, να κριθεί ατιμώρητος λόγω προμήθειας για αποκλειστικά ίδια χρήση. Το δικαστήριο **αθώωσε αυτόν**. Καταλυτική στάθηκε η εξαιρετική παρουσία του εν λόγω αποφοίτου και το βιογραφικό που ήδη εμπλουτίζει επί τετραετία και αντιμετωπίστηκε ως απόδειξη της ουσιαστικής του επανένταξης στην κοινωνία²⁸⁹.

➤ Κατά την εκδίκαση υπόθεσης τόσο ενώπιον του Μονομελούς Εφετείου Κακουρηγμάτων Πειραιώς, όσο και ενώπιον του **Α΄ Τριμελούς Εφετείου Κακουρηγμάτων Αθηνών**, με την κατηγορία της αγοράς και κατοχής ναρκωτικών ουσιών, αναγνωρίστηκε στο μέλος η ιδιότητα του τοξικομανούς, η κατηγορία μετατράπηκε από προμήθεια ναρκωτικών με σκοπό την περαιτέρω διάθεση σε προμήθεια για ίδια χρήση και έπαυσε οριστικά η ποινική δίωξη²⁹⁰.

➤ Κατά την εκδίκαση υπόθεσης ενώπιον του **Τριμελούς Εφετείου Κακουρηγμάτων Αθηνών**, με την κατηγορία της προμήθειας, κατοχής και πώλησης ναρκωτικών ουσιών από μη τοξικομανή, το δικαστήριο έκανε δεκτό τον αυτοτελή ισχυρισμό περί τοξικομανίας, μετέβαλε την κατηγορία σε πλημμεληματική και έπαυσε οριστικά την ποινική δίωξη λόγω παραγραφής (χρόνος τέλεσης της πράξης ήταν το έτος 2006)²⁹¹.

➤ Το **Τριμ. Εφετ. Κακ/των Αθηνών** σε υπόθεση κατηγορούμενου για το αδίκημα της κατοχής ναρκωτικών χαπιών με σκοπό την εμπορία και νόθευση ιατρικών συνταγών ναρκωτικών ουσιών, δέχθηκε ισχυρισμό τοξικομανίας και τέλεση της α΄ πράξης από τοξικομανή και μετέτρεψε σε **πλημμέλημα το οποίο είχε παραγραφεί**. Αντίστοιχα έκρινε ότι έχει παραγραφεί το πλημμέλημα των νοθευμένων συνταγών το οποίο είχε τον ίδιο χρόνο τέλεσης²⁹².

➤ Το **Τριμ. Εφετ. Κακ/κων Αθηνών** σε υπόθεση κατηγορούμενου για το αδίκημα της προμήθειας προς διακίνηση ποσότητας 20γρ ηρωίνης και μεταφορά με **δημόσιο μεταφορικό** μέσο έκανε δεκτό τον **αυτοτελή ισχυρισμό τοξικομανίας** (προμήθεια για αποκλειστικά δική του χρήση παρά την αυξημένη ποσότητα και μεταφορά από τοξικομανή για αποθήκευση χωρίς σκοπό περαιτέρω διάθεσης) και **απάλλαξε** τον κατηγορούμενο²⁹³.

➤ Το **Τριμ/λές Εφετ. Κακ/κων Αθηνών** κατά την εκδίκαση έφεσης κατά απόφασης του Μον/λούς Εφετ. Κακ/κων Αθηνών με την οποία το μέλος είχε καταδικαστεί πρωτοδίκως, κατά μεταβολή της κατηγορίας, σε ποινή φυλάκισης 2 ετών για το αδίκημα της κατοχής και διακίνησης 10 γρ. ηρωίνης από τοξικομανή με το ελαφρυντικό της ολοκλήρωσης

²⁸⁹ Πηγή: από το προσωπικό αρχείο του δικηγόρου κ. Ορφανού Ιωάννη, που συμμετείχε στην έρευνα των συνεντεύξεων.

²⁹⁰ Πηγή: από το αρχείο του Τμήματος Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ (Αθήνα).

²⁹¹ Πηγή: από το αρχείο του Τμήματος Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ (Αθήνα).

²⁹² Πηγή: από το αρχείο του Τμήματος Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ (Αθήνα).

²⁹³ Πηγή: από το αρχείο του Τμήματος Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ (Αθήνα).

θεραπευτικού προγράμματος, έκανε δεκτό τον ισχυρισμό μας για κατοχή για ίδια χρήση και απήλλαξε τον κατηγορούμενο²⁹⁴.

➤ Το **Μον/λέξ Εφετ. Κακ/κών Αθηνών** αθώωσε την κατηγορούμενη από την κατηγορία της προμήθειας και κατοχής ναρκωτικών ουσιών, δεχόμενο ότι έγινε για αποκλειστικά δική της χρήση²⁹⁵.

➤ Κατά την εκδίκαση υπόθεσης ενώπιον του **Τριμελούς Εφετείου Κακουρημάτων** Πειραιώς, το μέλος αθώωθηκε για την κατηγορία της εισαγωγής ναρκωτικών ουσιών από το εξωτερικό και πώλησης, ενώ μετατράπηκε η κατηγορία της συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση που είναι κακούργημα σε πλημμεληματική μορφή της συμμετοχής σε συμμορία.

➤ **Μον.Εφ.Κακ.Θεσ 1383/2013**²⁹⁶ : Ισχυρισμός εξάρτησης - ισχυρισμός αποκλειστικής χρήσης: Κηρύσσεται ένοχος ο κατηγορούμενος ως εξαρτημένος χρήστης (αποδοχή ισχυρισμού εξάρτησης λόγω προσκόμισης της υπ' αριθμ. 1127/27.7.2009 Ιατροδικαστικής Εξέτασης του ΑΠΘ και της υπ' αριθμ. 1211/4.11.2009 έκθεσης Τοξικολογικής Εξέτασης του ΕΚΠΑ) για κατοχή ναρκωτικών ουσιών(11,3 γρ. ηρωίνης) και κλοπή ποσού 250 ευρώ (από πάγκο μικροπωλητή). **Απορρίπτεται δε ο αυτοτελής ισχυρισμός** του περί κατοχής της ανωτέρω ποσότητας ηρωίνης αποκλειστικά για δική του χρήση, καθόσον η εν λόγω ποσότητα δεν εξυπηρετούσε αποκλειστικά τις δικές του ανάγκες, δεδομένου μάλιστα ότι κατείχε και ποσότητα λευκής ουσίας σε κρυσταλλική μορφή (υφή) μικτού βάρους 23,8 γρ. και καθαρού βάρους 23,5 γρ. μέσα σε νάιλον σακουλάκι, την οποία χρησιμοποιούσε για τη νόθευση της ηρωίνης.

Γ) Αντικατάσταση Προσωρινής Κράτησης υπό Όρους.

➤ **Συμβ.Πλημ.Βολ. 313/2015**²⁹⁷: Αντικαθίσταται η προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου με τους περιοριστικούς όρους της απαγόρευσης εξόδου από τη χώρα, της υποχρεωτικής εμφάνισης του στο Α.Τ. του τόπου κατοικίας του κάθε 1^η και 15^η ημέρα εκάστου μηνός και της **απαγόρευσης οποιασδήποτε μορφής επικοινωνίας με τους συγκατηγορούμενους** του. Συγκεκριμένα, αυτός κατελήφθη να κατέχει και να μεταφέρει με σκοπό την περαιτέρω διάθεση σε τρίτους ικανή ποσότητα ηρωίνης σε μορφή βράχου μικτού βάρους 51,33 γραμ. Ο κατηγορούμενος ήδη από τη σύλληψη του και την προανακριτική του εξέταση ομολόγησε την πράξη του δίνοντας μάλιστα και **αρκετές πληροφορίες** στις αρμόδιες διωκτικές αρχές αναφορικά με τους συνεργούς του. Λαμβάνοντας επιπλέον υπόψη ότι κατά το σχετικά πρόσφατο παρελθόν έχει ήδη διαγνωστεί η εκ μέρους του συγκεκριμένου κατηγορουμένου απόκτηση της έξις της χρήσης ναρκωτικών ουσιών, την οποία δεν μπορεί

²⁹⁴ Πηγή: από το αρχείο του Τμήματος Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ (Αθήνα).

²⁹⁵ Πηγή: από το αρχείο του Τμήματος Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ (Αθήνα).

²⁹⁶ Σε ΠοινΔικ 3/2015, σελ. 195.

²⁹⁷ Σημείωση στο υπ' αριθμ. 313/2015 βούλευμα του ΣυμβΠλημΒολ, σε ΠοινΔικ 11/2015, σελ. 1030.

να αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις, καθίσταται σαφές ότι η ποινική αντιμετώπιση του οφείλει να είναι διαφορετική από εκείνη του μη τοξικομανούς.

➤ **Διατ.Ανακρ.Πλημ.Αμαλ. 64/2014**²⁹⁸ : Απορρίπτεται η κρινόμενη αίτηση του κατηγορουμένου δια της οποίας αυτός ζητεί την αντικατάσταση της προσωρινής του κράτησης με περιοριστικούς όρους, δεδομένου ότι δεν εξέλιπαν οι λόγοι για τους οποίους αυτή αρχικώς διατάχθηκε. Συγκεκριμένα, όπως προέκυψε από τη διενεργηθείσα ψυχιατρική πραγματογνωμοσύνη, ο κατηγορούμενος έχει την ιδιότητα του εξαρτημένου από οπιοειδή και όχι από ινδική κάνναβη. Επομένως, η κατοχή κάνναβης ουδόλως συνδέεται με την εξάρτηση του από τα οπιοειδή και με την κατοχή της (και δη ποσότητας 1.975 γρ. με συγκατοχή ηλεκτρονικής ζυγαριάς) ουδόλως αποσκοπούσε στο να ικανοποιήσει την έξη του από τα οπιοειδή. Επίσης, όπως προκύπτει από προγενέστερη απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου, ο κατηγορούμενος έχει καταδικαστεί αμετάκλητα για καλλιέργεια και κατοχή ινδικής κάνναβης ως υπότροπος, χωρίς να έχει κριθεί εξαρτημένος και επομένως είναι υπότροπος κατά την έννοια του άρθρου 22 παρ. 2γ του Ν. 4139/2013. Εξάλλου, ακόμη και εάν ήθελε χαρακτηριστεί ως πρόσωπο εξαρτημένο από ναρκωτικά δεν τιμωρείται με φυλάκιση, αλλά με πρόσκαιρη κάθειρξη μέχρι δέκα ετών, καθώς τυγχάνει εφαρμογής η περ. δ της παρ. 4 του άρθ. 30 Ν. 4139/2013.

Δ) Αναστολή Εκτέλεσης κατ' αρθ. 32 παρ. 1 γ'

➤ Περίπτωση θεραπευόμενου μέλους του ΚΕΘΕΑ του κ.κ. Κορυδαλλού που δικάστηκε ενώπιον του **Τριμελούς Εφετείου Κακουρημάτων Ευβοίας** με την κατηγορία της διακεκριμένης κλοπής (ένωση προσώπων, κατ' επάγγελμα) και στον οποίο κατόπιν σχετικού αιτήματος της υπεράσπισης, επιβλήθηκε ποινή φυλάκισης 3,5 ετών, λόγω μετατροπής της κατηγορίας σε απλή κλοπή, με **αναστολή κατ' αρθρ. 32 Ν. 4139/2013**, με το σκεπτικό ότι ο θεραπευόμενος ήταν **ήδη κρατούμενος, όμως όχι για την δίκη αυτή**, αλλά σε εκτέλεση παλαιότερης απόφασης και **παρακολουθούσε πρόγραμμα απεξάρτησης εντός του κ.κ.** Έγινε δεκτή η εφαρμογή του αρθ. 32 ΚΝΝ κατ' αναλογική εφαρμογή και για κρατούμενο προκειμένου να βοηθήσει για τις επικείμενες δίκες που η υπεράσπιση γνωστοποίησε στο δικαστήριο. Το αίτημα αυτό της υπεράσπισης μηδέποτε έγινε δεκτό αλλού, πλην του Εφετείου Ευβοίας²⁹⁹.

Ε) Αναβολή Δίκης

²⁹⁸ Παρατηρήσεις σε ΠοινΔικ 3/2015, σελ. 220.

²⁹⁹ Πηγή: από το προσωπικό αρχείο του δικηγόρου κ. Ορφανού Ιωάννη, που συμμετείχε στην έρευνα των συνεντεύξεων.

ΑΠ421/2014 : Απορρίπτεται η κρινόμενη αίτηση αναίρεσης κατά της προσβαλλόμενης απόφασης δια της οποίας αφού πρώτα απορρίφθηκε αίτημα του αναιρεσειόντος για αναβολής της δίκης κατ' αρθ. 31 παρ. 2 ΚΝΝ, εν συνεχεία απορρίφθηκε η έφεση του ως ανυποστήρικτη. Συγκεκριμένα, αποδείχθηκε ότι ο κατηγορούμενος παρακολουθεί οικειοθελώς συμβουλευτικό πρόγραμμα του ΚΕΘΕΑ με μόνο σκοπό να αποφύγει έστω και για ένα διάστημα να εμφανιστεί στο ακροατήριο και όχι διότι υπάρχει πράγματι ανάγκη θεραπείας του, καθόσον αυτός δεν είναι εξαρτημένος από τα ναρκωτικά (τοξικομανής). Δεν συνέτρεχε δηλαδή σημαντικό αίτιο που να δικαιολογούσε την αιτηθείσα αναβολή και ορθώς το σχετικό αίτημα απορρίφθηκε³⁰⁰.

➤ Η επιβαλλόμενη από τις διατάξεις των αρθ. 93 αρ. 3 του Συντ. και 139 ΚΠΔ ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία, δεν απαιτείται μόνο για την κύρια απόφαση, αλλά και για την παρεμπίπτουσα, με την οποία το δικαστήριο απέρριψε αίτημα αναβολής της δίκης (αρθ. 349 εδ. γ' του ΚΠΔ) η έλλειψη της οποίας ιδρύει τον από 510 παρ. 1 στοιχ. δ' ΚΠΔ λόγο αναιρέσεως³⁰¹.

ΣΤ) Αναστολή Εκτέλεσης υπό όρους (αρθ. 33)

➤ Κατηγορούμενος για ληστεία δικάστηκε από το **Μονομελές Εφετείο Κακουρηγμάτων** Αθηνών. Υποβλήθηκε αίτημα από την υπεράσπιση για μετατροπή του κατηγορητηρίου σε κλοπή, αυτοτελής ισχυρισμός τοξικομανίας και το ελαφρυντικό του αρθ. 84 παρ. 2 β' ΠΚ (λευκό ποινικό μητρώο). Ο εισαγγελέας πρότεινε να κηρυχθεί ένοχος όπως κατηγορείται, να απορριφθεί ο αυτοτελής ισχυρισμός της τοξικομανίας, να απορριφθεί το ελαφρυντικό αναιτιολόγητα και να μην έχει αναστέλλουσα δύναμη η έφεση. Το Δικαστήριο έκρινε τον κατηγορούμενο ένοχο κατά το κατηγορητήριο, απέρριψε τον αυτοτελή ισχυρισμό και το ελαφρυντικό, δέχτηκε το αίτημα να έχει **αναστέλλουσα δύναμη η άσκηση έφεσης υπό τον όρο της εισαγωγής στο πρόγραμμα εκτός κ.κ., παρακολούθησης και ολοκλήρωσης του προγράμματος και προσκομιδής μηνιαίως βεβαίωσης συμμετοχής**. Το παραπάνω είναι κρίσιμο πρόκριμα για την εφαρμογή οποιοδήποτε ευεργετήματος του ΚΝΝ στην κατ' έφεση δίκη που ήταν αδύνατη πρωτοδίκως. Καταλυτικής σημασίας ήταν η παράσταση της θεραπεύτριας του προγράμματος ΚΕΘΕΑ Κ.Κ. Κορυδαλλού ως μάρτυρας υπεράσπισης, τόσο ως μάρτυρα χαρακτήρα, ώστε να εκτιμηθεί η προσωπικότητα του ήδη θεραπευόμενου δράστη³⁰².

³⁰⁰ Πηγή: από το αρχείο του Τμήματος Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ (Αθήνα).

³⁰¹ ΠοινΔικ. 4/2015 σελ. 326.

³⁰² Πηγή: από το προσωπικό αρχείο του δικηγόρου κ. Ορφανού Ιωάννη, που συμμετείχε στην έρευνα των συνεντεύξεων.

➤ Καταδικασθείς με έξι πλημμεληματικές καταδίκες (πρωτοβάθμιες και κατ' έφεση) με τις κατηγορίες για απλές κλοπές και διαρρήξεις. Υπεβλήθη αυτοτελής ισχυρισμός τοξικομανίας, ομολόγησε τις πράξεις του και υπέβαλε αίτημα αναστολής αρθ. 33. Είχε αναπτύξει μέθοδο εξεύρεσης χρημάτων για προμήθεια ναρκωτικών, αφαιρώντας λάθρα κιβώτια αλκοολούχων ποτών από αποθήκες σε κάβες και από περίπτερα τα οποία στη συνέχεια μεταπώλούσε στην Ομόνοια για κλάσμα της αξίας τους και με τα χρήματα αυτά που εξασφάλιζε προμηθευόταν αμέσως ναρκωτικά. Ο εισαγγελέας πρότεινε να γίνει δεκτός ο ισχυρισμός και το αίτημα αναστολής του 33. Σε όλες τις καταδίκες το δικαστήριο δέχτηκε το αίτημα αναστολής, αφού έγινε δεκτό ότι οι κλοπές τελούνταν από τοξικομανή πριν την είσοδο στο πρόγραμμα, προκειμένου να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών. Καταλυτική υπήρξε η πρώτη απόφαση που μετά δημιουργήσε πρόκριμα και για τις επόμενες και η εξαιρετική παρουσία του εν λόγω αποφοίτου. Χωρίς την αυτοπρόσωπη παρουσία του παλαιότερα είχε υπάρξει δυσπιστία λόγω του ξενικού ονόματος, μολονότι επρόκειτο για Έλληνα πολίτη³⁰³.

➤ Το **Πενταμελές Εφετείο Αθηνών (Τμήμα Αναστολών)** έκανε δεκτή την αίτηση αναστολής εκτέλεσης της ποινής μέλους (κάθειρξη 5 ετών για ληστεία από κοινού τετελεσμένη κατά συρροή και σε απόπειρα), **υπό τον όρο της παραμονής και παρακολούθησης θεραπευτικού προγράμματος**. Ομοίως αποφάσισε το ίδιο δικαστήριο και επί της αίτησης άλλου μέλους, περί αναστολής εκτέλεσης χρηματικής ποινής³⁰⁴.

➤ Το **Πενταμελές Εφετείο Αθηνών (Τμήμα Αναστολών)** έκανε δεκτή την αίτηση αναστολής δικαστικής απέλασης που είχε επιβληθεί σε αλλοδαπό μέλος, υπό τον όρο της ολοκλήρωσης θεραπευτικού προγράμματος του ΚΕΘΕΑ³⁰⁵.

➤ Ομοίως με απόφαση του **Πενταμελούς Εφετείου Αναστολών Αθηνών** έγινε δεκτή η αίτηση αναστολής της δικαστικής απέλασης υπό τον όρο παρακολούθησης κλειστού θεραπευτικού προγράμματος του ΚΕΘΕΑ. Ο όρος «**κλειστό**» τέθηκε από το Δικαστήριο για να γίνει δεκτή η αναστολή, στην πραγματικότητα βέβαια μετά την αποφυλάκιση του ανωτέρω μέλους ακολούθησε τη θεραπευτική πορεία και σήμερα ήδη βρίσκεται στο στάδιο μετά την κοινωνική επανένταξη (follow up).³⁰⁶

➤ Στην περίπτωση μέλους, το οποίο είχε εξαιρετική πορεία κατά τη διάρκεια της παρακολούθησης του προγράμματος, ήτοι αποφοίτησε από το Λύκειο με άριστα, έλαβε πτυχίο ηλεκτρολόγου, έλαβε δίπλωμα αγγλικών Lower, εργαζόταν κλπ, αθώθηκε για κλοπές που είχε διαπράξει κατά την περίοδο της τοξικομανίας του. Οι αθωωτικές αποφάσεις

³⁰³ Πηγή: από το προσωπικό αρχείο του δικηγόρου κ. Ορφανού Ιωάννη, που συμμετείχε στην έρευνα των συνεντεύξεων.

³⁰⁴ Πηγή: από το αρχείο του Τμήματος Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ (Αθήνα).

³⁰⁵ Πηγή: από το αρχείο του Τμήματος Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ (Αθήνα).

³⁰⁶ Πηγή: από το αρχείο του Τμήματος Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ (Αθήνα).

εκδόθηκαν και πριν την επιτυχή ολοκλήρωση του προγράμματος τόσο από το Τριμελές Εφετείο Πλημ/των Αθηνών, Μον/λές Κακ/των Αθηνών όσο και από το Τριμελές και Μον/λές Πλημ. Αθηνών, δεχόμενοι σε δύο περιπτώσεις και τον αυτοτελή ισχυρισμό περί ελαττωμένου καταλογισμού. Στο Τριμελές ή Πενταμελές Εφετείο Κακ/των Αθηνών, οπότε και καταδικάστηκε έλαβε το ελαφρυντικό του 84 παρ. 2ε, ότι συμπεριφέρθηκε καλά για σχετικά μεγάλο διάστημα μετά την πράξη του ή την αναστολή του Ν. 4139/2013 αρ. 33 παρ. 1 α. Επιπλέον έχει λάβει αναστολή με Διάταξη του Εισαγγελέα Εφετών για την αναστολή είσπραξης των δικαστικών εξόδων που βεβαιώθηκαν στην αρμόδια ΔΟΥ³⁰⁷.

➤ Έγινε δεκτή αίτηση αναστολής της απέλασης που είχε επιβληθεί με απόφαση του **Μονομελούς Εφετείου Κακουρηγημάτων Αθηνών** η οποία έγινε δεκτή υπό τον όρο της παρακολούθησης του θεραπευτικού **προγράμματος ΚΕΘΕΑ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ που λειτουργεί εκτός σωφρονιστικού καταστήματος**, καθώς κατά το άρθρο 74 παρ. 4 περ. γ ΠΚ³⁰⁸.

➤ Συζητήθηκε ενώπιον Συμβουλίου αίτηση αναστολής κατά απόφασης του Διοικητή του Τμήματος Αλλοδαπών Αθηνών, ως προς το σκέλος που αφορά την απόρριψη αιτήματος για χορήγηση βεβαίωσης εγγραφής πολίτη κράτους μέλους Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μετά την προσκόμιση σχετικών περί παρακολούθησης προγράμματος, εκδόθηκε απόφαση με την οποία έγινε καθ' ολοκληρία δεκτή η αίτηση αναστολής, με αποτέλεσμα το μέλος να διατηρήσει την Βεβαίωσης Εγγραφής πολίτη κράτους μέλους Ευρωπαϊκής Ένωσης μέχρι την εκδίκαση της αίτησης ακύρωσης³⁰⁹.

➤ **Πεντ. Εφ. Αθ. 2848/2014**: ο κατηγορούμενος δεν δικαιούται αναστολή εκτέλεση της ποινής κατ' άρθρο 33 παρ. 1 Ν. 4139/2013 ως ισχυρίζεται. Η εν λόγω διάταξη έχει εφαρμογή μόνο εάν το έγκλημα τελέσθηκε από δράστη ο οποίος κατά την τέλεση της πράξης ήταν τοξικομανής δεν καταλαμβάνει και εγκλήματα τα οποία τελέσθηκαν από δράστη μη τοξικομανή, ο οποίος σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο εισήχθη σε θεραπευτικό πρόγραμμα και ολοκλήρωσε τούτο με επιτυχία³¹⁰.

Σχετικά με τους συνήθεις όρους της αναστολής³¹¹:

➤ **Εφ.Δυτ.Στερ.Ελλ. 22/2015**: «*αναστέλλει υπό τον όρο της ανάκλησης ...υπό τον όρο σύνταξης ανά εξάμηνο έκθεσης του ΚΕΘΕΑ που θα διαπιστώνει τη διατήρηση της απεξάρτησης*».

³⁰⁷ Πηγή: από το αρχείο του Τμήματος Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ (Αθήνα).

³⁰⁸ Πηγή: από το αρχείο του Τμήματος Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ (Αθήνα).

³⁰⁹ Πηγή: από το αρχείο του Τμήματος Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ (Αθήνα).

³¹⁰ Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών Δ.Σ.Α.«ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»

³¹¹ Πηγή: από το προσωπικό αρχείο της δικηγόρου Κ. Πουρναρά, που συμμετείχε στην έρευνα των συνεντεύξεων.

➤ **Εφ.Αθ. 3300/2015:** «*αναστέλλει με τον όρο να προσκομίζει η αιτούσα στον Αρμόδιο Εισαγγελέα Εκτέλεσης πιστοποιητικό δημοσίου νοσοκομείου από το οποίο να προκύπτει η διατήρηση της απεξάρτησης της από ναρκωτικές ουσίες*».

➤ **ΔιατΕιδΕφΛαρ 4/2013:** «*αναστέλλει υπό τον όρο να συνεχίσει να προσφέρει τις υπηρεσίες του ως εθελοντής στο πρόγραμμα του ΨΝΑ Μονάδα Απεξάρτησης Τοξικομανών Ι8ΑΝΩ για διάστημα 3 ετών*».

➤ **Πεντ.Εφ.Αθ. 2344/2013:** «*αναστέλλει την εκτέλεση της ποινής για χρονικό διάστημα τριών ετών υπό τον όρο της διαπίστωσης τήρησης της απεξάρτησης με διενέργεια **ανά εξάμηνο** ιατρικών εξετάσεων (**λήψη ούρων**) σε **δημόσιο Νοσοκομείο** για ανίχνευση τοξικών ουσιών και προσκομιδής της σχετικής ιατρικής βεβαίωσης εντός πενθημέρου στον αρμόδιο εισαγγελέα εκτελέσεων*».

Ζ) Μη Αναγραφή Αποφάσεων στο Ποινικό Μητρώο:

➤ **Συμβ.Πλημ.Πειραιά 530/2009:** «*δέον το Συμβούλιο σας να διατάξει την εφεξής παύση της αναγραφής τους και μόνον όσον αφορά τα δελτία ποινικού μητρώου γενικής χρήσης και όχι σε εκείνα της δικαστικής δοθέντος ότι η ίδια επέδειξε ότι όταν η πολιτεία της συμπαραστάθηκε με την έγκριση της αίτησης της στο ΚΕΘΕΑ, ανήυρε μέσα από τα προγράμματα αυτού αποθέματα εσωτερικής ψυχικής δύναμης και κατόρθωσε να απεξαρτηθεί από τα ναρκωτικά διασώζοντας τον εαυτό της υπεράνω όλων αλλά και το κοινωνικό σύνολο με την επιτυχή επανένταξη της σε αυτό και άρα δικαίως δέον να τύχει του προβλεπόμενου ευεργετήματος*»³¹².

Η) Τεκμήριο Εξάρτησης (Άρθρο 33 παρ. 2 Ν. 4139/2013)

➤ **Α.Π. 796/2014:** «*Από τις βεβαιώσεις αυτές αποδεικνύεται ότι ο κατηγορούμενος συμμετείχε από 3-9-2007 στο πρόγραμμα της μονάδας υποδοχής και επανένταξης ... το οποίο ολοκλήρωσε την 12-12-2010. Από τις βεβαιώσεις αυτές δεν αποδεικνύεται όμως ότι ο κατηγορούμενος ήταν εξαρτημένος κατά το χρόνο που τέλεσε τις ως άνω πράξεις, δηλαδή τον Οκτώβριο του 2005, αφού εντάχθηκε στο πρόγραμμα δύο (2) χρόνια μετά τις πράξεις του αυτές», σε άλλο σημείο «*οι ως άνω βεβαιώσεις δεν καλύπτουν και τον προ διετίας από την ένταξη του στο συγκεκριμένο πρόγραμμα χρόνο, όταν ο κατηγορούμενος τέλεσε την πράξη διακίνησης τον Οκτώβριο 2005 που δεν είχε σχέση με το πάθος της τοξικομανίας, αλλά καλύπτει τον κατά την εισαγωγή του για θεραπεία χρόνο από τον οποίο εκκινεί η απόκτηση της έξης της χρήσης ναρκωτικών ουσιών*»³¹³.*

³¹² Πηγή: από το προσωπικό αρχείο της δικηγόρου Κ. Πουρναρά, που συμμετείχε στην έρευνα των συνεντεύξεων.

³¹³ Πηγή: από το προσωπικό αρχείο της δικηγόρου Κ. Πουρναρά, που συμμετείχε στην έρευνα των συνεντεύξεων.

➤ **Πεντ.Εφετ.Αθ. 2813/2014:** Απόφοιτος ΚΕΘΕΑ - απόρριψη ισχυρισμού περί τοξικομανίας λόγω ολοκλήρωσης προγράμματος - απόρριψη αναστολής: «ο κατηγορούμενος δεν αποδείχθηκε ότι είναι άτομο εξαρτημένο από τις ναρκωτικές ουσίες, αλλά πρόκειται για περιστασιακό χρήστη ... προανακριτικά αλλά και στην ανάκριση έλαβε θέση ότι δεν είναι τοξικομανής αλλά ότι τυγχάνει περιστασιακός χρήστης»³¹⁴.

➤ **Πεντ. Εφετ. Αθ. 2848/2014:** ο ίδιος ανωτέρω απόφοιτος ΚΕΘΕΑ –απόρριψη ισχυρισμού περί τοξικομανίας λόγω ολοκλήρωσης προγράμματος –απόρριψη αναστολής : «η τοξικομανία του κατηγορουμένου δεν προέκυψε από κανένα αποδεικτικό στοιχείο. Η εν λόγω κρίση επιρρωνύεται και εκ του ότι ο ισχυρισμός περί τοξικομανίας προεβλήθη το πρώτον στην παρούσα δίκη. Η κατά τα ανωτέρω ολοκλήρωση από τον κατηγορούμενο του θεραπευτικού προγράμματος δεν αποδεικνύουν ότι κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης για την οποία κηρύχθηκε ένοχος ήταν τοξικομανής»³¹⁵.

Θ) Υφ' όρων απόλυση.

➤ Περίπτωση κατηγορουμένου, κρατούμενου για καταδίκες με την κατηγορία της διακεκριμένης κλοπής, που εκκρεμούσαν σε βάρος του ποινές κάθειρξης 4 ετών κάθειρξης 6 ετών και φυλάκισης 3 ετών. Έγινε αίτηση συγχώνευσης και επιβλήθηκε συνολική ποινή 7,5 ετών, υποβλήθηκε αίτηση στο Συμβούλιο Πλημμελειοδικών Πειραιά για υφ' όρων απόλυση λόγω εκτίσεως 1/5 της ποινής από τον κρατούμενο, που συμμετείχε σε πρόγραμμα εντός κ.κ. Η αίτηση έγινε δεκτή και αποφυλακίστηκε με τον όρο παρακολούθησης και ολοκλήρωσης του προγράμματος ΚΕΘΕΑ εκτός κ.κ. Ήταν καταλυτικής σημασίας η παράσταση της θεραπεύτριας του προγράμματος ΚΕΘΕΑ κκ Κορυδαλλού ως μάρτυρα υπεράσπισης. Έδωσε λόγο στους δικαστές και των τριών συνθέσεων να περιορίσουν κατά την επιμέτρηση το ύψος των ποινών, προκειμένου να σταθεί εφικτή η υφ' όρων απόλυση κατόπιν συγχώνευσης, ώστε να είναι εφικτή η συμμετοχή του σε καταλληλότερο πρόγραμμα εκτός κ.κ.³¹⁶.

Ι) Υποχρεωτική Αναγνώριση Ελαφρυντικής Περίστασης [84 παρ. 2 ε Π.Κ.]

➤ Το **Μον/λες Εφ. Κακ/των Αθηνών** επέβαλε ποινή φυλάκισης 2 ετών με αναστολή, για κακουρηματικές κλοπές, αναγνωρίζοντας το ελαφρυντικό του 84 παρ. 2ε ΠΚ, λόγω παρακολούθησεως θεραπευτικού προγράμματος του ΚΕΘΕΑ³¹⁷.

➤ Το **Τριμ. Εφετ. Κακ/των Αθηνών**, επέβαλε ποινή φυλάκισης 3 ετών με αναστολή (πρωτόδικα 6 έτη κάθειρξη για κακ/κες κλοπές), αναγνωρίζοντας το ελαφρυντικό

³¹⁴ Πηγή: από το αρχείο του Τμήματος Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ (Αθήνα).

³¹⁵ Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών Δ.Σ.Α.«ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»

³¹⁶ Πηγή: από το προσωπικό αρχείο του δικηγόρου κ. Ορφανού Ιωάννη, που συμμετείχε στην έρευνα των συνεντεύξεων.

³¹⁷ Πηγή: από το αρχείο του Τμήματος Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ (Αθήνα).

του 84 παρ. 2ε ΠΚ, λόγω παρακολούθησής του προγράμματος του ΚΕΘΕΑ εντός των φυλακών.

➤ Το **Μον/λές Εφετ. Κακ/των Αθηνών** επέβαλε ποινή κάθειρξης 6 ετών για (7 ληστείες με μαχαίρι) διότι έγιναν δεκτοί οι αυτοτελείς ισχυρισμοί για κατ εξακολούθηση αδίκημα και όχι κατά συρροή (οπότε θα είχε εκτιτέα ποινή κάθειρξης 25 ετών !!!) και του αναγνωρίστηκε το 84 παρ. 2 ε΄ Π.Κ. - λόγω παρακολούθησης του προγράμματος του ΚΕΘΕΑ εντός των φυλακών.

➤ **ΑΠ 1556/2013**: αναιρεί την υπ΄ αριθμ. 57/2013 απόφαση του Πεντ. Εφ. Αιγ. ως προς τη μη χορήγηση του ελαφρυντικού του άρθρου 33 παρ. 1³¹⁸.

➤ **Πεντ. Εφ. Αθ. 2813/2014** : «μη αναγνώριση του ελαφρυντικού του άρθρου 33 παρ. 1 γ σε απόφοιτο θεραπευτικού προγράμματος αλλά αναγνώριση του ελαφρυντικού 84 παρ. 2 και 3 ΠΚ (έκανε προσπάθεια να σταματήσει τη χρήση ναρκωτικών ουσιών παρακολουθώντας θεραπευτικά προγράμματα.)

➤ **Πεντ. Εφ. Αθ. 2848/2014**: μη αναγνώριση του ελαφρυντικού του άρθρου 33 παρ. 1 γ σε απόφοιτο θεραπευτικού προγράμματος αλλά αναγνώριση του ελαφρυντικού 84 παρ. 2 δ ΠΚ (έδειξε ειλικρινή μεταμέλεια αφού ολοκλήρωσε το θεραπευτικό πρόγραμμα του ΚΕΘΕΑ).³¹⁹

➤ **ΑΠ374/2015 (Ζ τμ.)**³²⁰: Όταν συντρέχουν περισσότερες ελαφρυντικές περιστάσεις να μεν η μείωση της ποινής γίνεται μία φορά, το δικαστήριο όμως κατά την επιμέτρηση της λαμβάνει υπόψη του μέσα στα όρια της ελαττωμένης ποινής και το γεγονός της συνδρομής των περισσότερων ελαφρυντικών περιστάσεων, σύμφωνα με το άρθρο 85 ΠΚ. Όταν λοιπόν το Δικαστήριο δέχεται ότι ο δράστης διακίνησε ναρκωτικών ουσιών ήταν τοξικομανής και παραλλήλως του αναγνωρίζει και άλλα ελαφρυντικά από τα οριζόμενα στο άρθρο 84 παρ. 2 ΠΚ αλλά παρά ταύτα του επιβάλλει το ανώτερο όριο της προβλεπομένης ποινής για τον τοξικομανή δράστη χωρίς να προβεί σε μείωση αυτής λαμβάνοντας υπόψη και τα άλλα ελαφρυντικά, υπερβαίνει αρνητικά την εξουσία του πέραν ότι εσφαλμένα εφαρμόζει την ουσιαστική ποινική διάταξη του αρθ. 83 ΠΚ. Το Πεντ.Εφ.Αθηνών με την προσβαλλόμενη 4322/2013 απόφαση του κήρυξε τον κατηγορούμενο ένοχο αγοράς, κατοχής και χρήσης ναρκωτικών ουσιών κατ΄ εξακολούθηση αναγνωρίζοντας την ιδιότητα του τοξικομανούς δυνάμει του αρθ. 33 παρ. 1 γ του Ν. 4139/2013 , ήτοι για παραβίαση του αρθ. 20 του Ν. 4139/2013 αποδεχόμενο τα τρία επιπλέον ελαφρυντικά, του πρότερου έντιμου βίου, της ειλικρινούς μετάνοιας και της μετεφηβικής ηλικίας και τον καταδίκασε σε 5 έτη φυλάκισης

³¹⁸ Πηγή: από το προσωπικό αρχείο της δικηγόρου Κ. Πουρναρά, που συμμετείχε στην έρευνα των συνεντεύξεων.

³¹⁹ Πηγή: από το προσωπικό αρχείο της δικηγόρου Κ. Πουρναρά, που συμμετείχε στην έρευνα των συνεντεύξεων.

³²⁰ Σχόλια στην υπ΄ αριθμ. 374/2015 ΑΠ (Ζ Τμ.) σε ΠοινΔικ 3-4/2016 σελ. 277.

ανασταλείσα υπό όρο. Επιβάλλοντας το ανώτερο της προβλεπόμενης ποινής για τους τοξικομανείς δράστες παραβίασης του αρθ. 20 Ν. 4139/2013, παρά την αναγνώριση των λοιπών τριών ελαφρυντικών υπερέβη αρνητικά την εξουσία του το δικαστήριο και εσφαλμένα εφάρμοσε την ουσιαστική ποινική διάταξη του αρθ. 83 ΠΚ.

➤ **ΑΠ 656/2008** (ΠοινΧρ 2009 σελ. 237), ως ελαφρυντική περίπτωση δύναται να αναγνωριστεί κατά την επιμέτρηση της ποινής και η επιτυχής ολοκλήρωση του εγκεκριμένου σύμφωνα με το νόμο, θεραπευτικού προγράμματος συντήρησης και απεξάρτησης. Αναφύεται εν μέρει λόγω ελλείψεως αιτιολογίας και εσφαλμένης ερμηνείας των αρθ. 85 και 79 ΠΚ η προσβαλλόμενη καταδικαστική απόφαση για παραβίαση του νόμου περί ναρκωτικών, διότι απορρίφθηκε ο αυτοτελής ισχυρισμός περί αναγνώρισεως κατ' αρθμ. 31 παρ. 11 ΚΝΝ στο πρόσωπο κατηγορουμένου της ελαφρυντικής περιστάσεως της από μέρους του επιτυχούς ολοκλήρωσης του εγκεκριμένου σύμφωνα με το νόμο θεραπευτικού προγράμματος συντήρησης και απεξάρτησης του ΚΕΘΕΑ, επειδή του χορηγήθηκαν περισσότερα του ενός ελαφρυντικά με αποτέλεσμα την άπαξ μείωση της ποινής.

➤ **ΑΠ 931/2011**, η οποία απορρίπτει εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 31 παρ. 11 Ν. 3459/2006, λόγω μη συνδρομής όρων ως προς το έγκλημα. Η παρακολούθηση προγραμμάτων απεξάρτησης από τα ναρκωτικά εντός των σωφρονιστικών ιδρυμάτων έχει κριθεί επαρκής για την αναγνώριση του ελαφρυντικού καλής συμπεριφοράς 84 παρ. 2 ε' ΠΚ.

➤ **ΠεντΕφαΘ 225/2009** (σε ΠοινΔικ 2009, 419): αναγνώριση ελαφρυντικού καλής συμπεριφοράς για μεγάλο χρονικό διάστημα μετά την τέλεση της πράξης δεδομένου ότι αυτή μετά την αποφυλάκιση της έχει δεχθεί ψυχιατρική φροντίδα, ακολουθεί με συνέπεια τη δοθείσα φαρμακευτική αγωγή έχει διακόψει τα χρήση των ναρκωτικών ουσιών και προσπαθεί φιλότιμα να συμμορφώνεται προς τις νουθεσίες των πνευματικά και κοινωνικά αξιόλογων προσώπων που την υποστηρίζουν.

II. ΣΥΝΟΨΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ-ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Λαμβάνοντας υπόψη την ανάλυση των διατάξεων του Ν. 4139/2013, που επιφυλάσσουν ειδική μεταχείριση για τους εξαρτημένους δράστες, την παράθεση των αποτελεσμάτων της έρευνας, που αφορούν απόψεις έμπειρων δικηγόρων, εξειδικευμένων στο χειρισμό υποθέσεων ναρκωτικών σχετικά με την εφαρμογή των ανωτέρω διατάξεων, την σύντομη επισκόπηση της πρόσφατης νομολογίας των ελληνικών δικαστηρίων και της σχετικής βιβλιογραφίας που ανωτέρω εκτέθηκε, τις διεθνείς και ευρωπαϊκές τάσεις και τα στατιστικά στοιχεία, όπου αυτά παρατέθηκαν,

αναπόφευκτα ο γράφων όσο και ο αναγνώστης οδηγούνται σε κάποιες διαπιστώσεις. Ο Ν. 4139/2013 είναι όντως ένας σύγχρονος, δημοκρατικός νόμος που προβλέπει πληθώρα επιλογών και ευεργετικών διατάξεων για τους εξαρτημένους. Δεν ενσωματώθηκε στην δικαστηριακή πρακτική, αλλά προέκυψε από την καθημερινή εμπειρία. Στην εφαρμογή του ελαφρώς στρεβλώθηκε, καθώς δεν δόθηκε το απαιτούμενο χρονικό περιθώριο στους συντελεστές της ποινικής δικαιοσύνης να τον μελετήσουν, να τον κατανοήσουν και ξεκίνησαν να τον εφαρμόζουν έχοντας στο μυαλό τους το πνεύμα και τις διατάξεις των παλαιότερων σχετικών νόμων. Δεν προβλέπεται άλλωστε επίσημη ενημέρωση των Δικαστικών λειτουργών για τους νέους νόμους, ούτε επιμόρφωση τους σε κομβικά ζητήματα, που ενδεχομένως ξεφεύγουν από τα αμιγώς νομικά όρια, αλλά καθορίζουν την αντίληψη και την δικανική πεποίθηση. Αναφέρομαι στην ανάγκη επιμόρφωσης ους σε ό,τι αφορά τις εξαρτήσεις και τις διαδικασίες απεξάρτησης. Πώς μπορεί κάποιος να απαιτεί από του Δικαστές μας να μην αντιμετωπίζουν με καχυποψία όλα αυτά τα προγράμματα απεξάρτησης, όταν ουδείς πολιτειακός παράγων τους έχει ενημερώσει επισήμως για τον τρόπο λειτουργίας τους. Η σχετική επιμόρφωση επαφίεται στην προσωπική βούληση εκάστου δικαστικού λειτουργού και στην ευαισθησία του στο συγκεκριμένο θέμα, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ενιαία αντιμετώπιση των υποθέσεων αυτών. Επιπλέον, θεωρώ πως η ανάθεση της βασικής αρμοδιότητας για την εκδίκαση υποθέσεων να ναρκωτικών στο Μονομελές αντί στο Τριμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων, μπορεί μεν να εξυπηρετεί διαχειριστικούς στόχους, ωστόσο δημιουργεί πρακτικά προβλήματα και εσφαλμένους συμβολισμούς. Αφενός μεν η επιφόρτιση ενός μόνου δικαστή (Εφέτη) με τον χειρισμό αρκετών και δύσκολων υποθέσεων ναρκωτικών αυξάνει τον κίνδυνο εσφαλμένης αποφάσεως ή αυθαιρεσίας. Την ίδια στιγμή ο κατηγορούμενος, που ενδεχομένως έχει αχθεί αρκετές φορές σε κάποιο ποινικό ακροατήριο υποτιμά τη σοβαρότητα της κατάστασης του και της πράξης για την οποία κατηγορείται. Τέλος, σε επίπεδο συμβολισμού, τα αδικήματα των ναρκωτικών υποβιβάζονται ως προς την σοβαρότητα τους και πλέον έχουν φτάσει στο σημείο να αντιμετωπίζονται σαν τα αυτόφωρα πλημμελήματα. Τουλάχιστον αυτή την εντύπωση αποκομίζει όποιος παρακολουθήσει για μερικές ώρες τον τρόπο εκδίκασης αυτών των υποθέσεων. Υπάρχει μάλιστα μερίδα των δικαστικών λειτουργών, που θεωρούν τις υποθέσεις των ναρκωτικών ως την χειρότερη κατηγορία υποθέσεων και θέλουν απλώς να διεκπεραιώνουν τις υποθέσεις

που ανά ημέρα καταχωρούνται στο πινάκιο της έδρας τους. Αυτό ορισμένες φορές φέρνει σε δύσκολη θέση τους συνηγόρους, ιδιαίτερα τους αυτεπαγγέλτως διοριζόμενους, αφού συχνά δεν τους δίνεται χρόνος να μελετήσουν την δικογραφία και να προετοιμάσουν τους ισχυρισμούς και τα μέσα απόδειξης, που θα ήθελαν να χρησιμοποιήσουν, ακόμη και αν το ζητήσουν. Το Τμήμα Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ που ξεκίνησε να λειτουργεί στην Αθήνα και έπειτα στη Θεσσαλονίκη, σε συνεργασία με τους αντίστοιχους δικηγορικούς συλλόγους έχει επιλέξει έναν αριθμό δικηγόρων στους οποίους κάθε φορά αναθέτει τον χειρισμό όλων των σχετικών ποινικών υποθέσεων ενός μέλους, παρέχοντας τους όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες, που χρειάζονται και δίνοντας τους τον χρόνο για να προετοιμάζουν τις υποθέσεις τους, ώστε να αποφεύγονται οι αιφνιδιασμοί, αλλά και να δομείται μια σχέση εμπιστοσύνης με τον θεραπευόμενο-πρώην εξαρτημένο. Άλλωστε, συνηθίζεται οι εξαρτημένοι να έχουν «στην πλάτη τους» αρκετές ποινικές εκκρεμότητες, όταν εισέρχονται σε κάποιο θεραπευτικό πρόγραμμα, οπότε ο συνήγορος θα πρέπει να έχει ενημέρωση εφ' όλης της ύλης για να επιφέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα, που είναι η συντομότερη απεμπλοκή του από τον σύστημα ποινικής δικαιοσύνης και η απρόσκοπτη συνέχιση της διαδικασίας απεξάρτησης.

Μία αρνητικής χροιάς διαπίστωση είναι η μεγάλη δυστοκία των δικαστών να εφαρμόσουν ορισμένα από τα ευεργετικά μέτρα που προβλέπει ο Ν. 4139/2013 για τους εξαρτημένους δράστες, που φέρεται να τέλεσαν κάποιο έγκλημα για να διευκολύνουν την χρήση ναρκωτικών. Και τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι ο Ν. 4139/2013 δεν έθεσε σαφή όρια που να καταδεικνύουν την ορθή χρήση αυτών των δυνατοτήτων. Έτσι, οι δικαστές υπό το φόβο της κατάχρησης των ευνοϊκών διατάξεων από τους δράστες (δικαιολογημένο φόβο ομολογουμένως) επιλέγουν την αυστηρότητα, χρησιμοποιώντας την διακριτική τους ευχέρεια ως δικαιολογητικό λόγο για να απορρίπτουν σχετικούς προβαλλόμενους ισχυρισμούς και αιτήματα. Συγκεκριμένα, υπάρχει η άποψη ότι η εξάρτηση δεν επιφέρει άρση ή μείωση του καταλογισμού του δράστη, αλλά επιδρά μόνο στη μείωση της ποινής, με το σκεπτικό ότι εφόσον μπόρεσε να τελέσει την εγκληματική πράξη, τούτο σημαίνει ότι δεν είχε επηρεαστεί ο καταλογισμός του. Η άποψη αυτή αναδεικνύει την στερεοτυπική αντίληψη μεγάλου μέρους της κοινής γνώμης και όπως φαίνεται και των δικαστών, κατά την οποία εξαρτημένος είναι μόνο ο χρήστης των κατασταλτικών ναρκωτικών, που κάνει ενέσιμη χρήση ηρωίνης, είναι ξαπλωμένος στο δρόμο, αδύναμος να

κινηθεί, άστεγος, άρρωστος, κλπ και συνεπώς αυτός δεν μπορεί να διαπράξει έγκλημα.

Μία άλλη δυσάρεστη διαπίστωση είναι ο τρόπος διενέργειας πραγματογνωμοσύνης. Πραγματικά είναι θλιβερή η απόκλιση του καθημερινώς συμβαίνοντος από το προβλεπόμενο στη νομοθεσία. Η μη ύπαρξη κρατικών διαγνωστικών κέντρων (εργαστηριακών εξετάσεων, ψυχιατρικών εξετάσεων) και η ανάθεση της πραγματογνωμοσύνης σε ιδιώτες ιατρούς - εκ του καταλόγου των πραγματογνωμόνων που τηρείται σε κάθε Πρωτοδικείο- και μάλιστα σε έναν αντί σε τρεις, δημιουργεί πρόβλημα αξιοπιστίας άρα και δεσμευτικότητας των εκθέσεων πραγματογνωμοσύνης. Πρόβλημα δημιουργεί και η καθυστέρηση σύνταξης της έκθεσης πραγματογνωμοσύνης και η ίδια η εξέταση που αρκείται σε μελέτη του ιατρικού ιστορικού και συμπλήρωση ερωτηματολογίου από τον κατηγορούμενο. Τούτο έχει ως συνέπεια τη σύνταξη ανεπαρκών εκθέσεων πραγματογνωμοσύνης, που δυσκολεύουν το Δικαστήριο στο σχηματισμό δικανικής πεποίθησης και κάποιες φορές το ωθούν σε έκδοση τυπικών αποφάσεων, που μεταθέτουν την πρωτοβουλία έκδοσης μιας γενναίας απόφασης στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο.

Επιπλέον, εντοπίζεται ασάφεια στη νομοθεσία σχετικά με την αρμοδιότητα του εισαγγελέα να διατάξει διενέργεια πραγματογνωμοσύνης. Απ' τη μία του δίνεται η δυνατότητα να αναβάλει την άσκηση ποινικής δίωξης και να απόσχει οριστικά απ' αυτή ή να αναστείλει την ισχύ εντάλματος σύλληψης, χωρίς όμως να του δίνεται η δυνατότητα να διαπιστώσει πρώτα, αν είναι ο δράστης εξαρτημένος και αν εμπίπτει στις ευεργετικές διατάξεις. Σχεδόν ποτέ δεν έχει προηγηθεί πραγματογνωμοσύνη στην προανάκριση, συνεπώς όταν λαμβάνει εις χείρας του τη δικογραφία ο εισαγγελέας δεν διαθέτει κανένα αξιόπιστο στοιχείο που να πιστοποιεί την ιδιότητα της εξάρτησης του κατηγορουμένου για να προβεί στην ασφαλή χρήση των διατάξεων του νόμου. Έτσι οι δυνατότητες αυτές μένουν σχεδόν πάντοτε ανεφάρμοστες. Η πρόταση μου είναι η εξής: Σε κάθε Πρωτοδικείο θα έπρεπε να λειτουργεί δημόσιο διαγνωστικό κέντρο, σε συνεργασία με την Ιατροδικαστική υπηρεσία ή την Δ.Ε.Ε., είτε ως παράτημα του πλησιέστερου νοσοκομείου, ώστε να μπορεί εύκολα, σε μηδαμινό χρόνο, χωρίς γραφειοκρατικές διαδικασίες να διαγιγνώσκεται η εξάρτηση. Είναι μία πρόταση που απαιτεί υψηλά οικονομικά κονδύλια, ωστόσο θα παραλειπόταν μία χρονοβόρα διαδικασία που όπως φαίνεται έχει αμφίβολα αποτελέσματα. Από μία επισκόπηση πρόσφατων δικαστικών

αποφάσεων, προκύπτει ότι τα δικαστήρια αναγνωρίζουν την ιδιότητα της εξάρτησης κυρίως στις περιπτώσεις εξαρτημένων από την ηρωίνη, λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη τα στοιχεία της δικογραφίας και τα πραγματικά περιστατικά (ποσότητα, συνθήκες σύλληψης, καθαρότητα, συσκευασία, ζυγαριά, κλπ). Με έμφαση στην ποσότητα σε συνδυασμό με την ουσία αποδέχονται και τον ισχυρισμό της προμήθεια για αποκλειστικά ιδίαν χρήση. Ωστόσο, παρατηρείται ότι πάντοτε στο κατηγορητήριο αναγράφονται βαρύτερες κατηγορίες από τις ενδεχομένως υπάρχουσες, π.χ. ακόμη και αν κάποιος συλληφθεί να κατέχει μία ποσότητα ναρκωτικών το κατηγορητήριο δεν θα αναγράφει μόνο την πράξη της κατοχής, αλλά τις πράξεις αγορά και κατοχή με σκοπό την εμπορία, που περιλαμβάνονται στην ευρεία έννοια της διακίνησης. Διαπιστώνεται δηλαδή μια τακτική διόγκωσης των κατηγοριών ειδικώς στις υποθέσεις των ναρκωτικών. Αυτό δεν ευνοεί την διαδικασία και σίγουρα την επιτάχυνση της δικαιοσύνης, αφού η υπεράσπιση πρέπει να αντικρούσει περισσότερες κατηγορίες και το δικαστήριο να αποφανθεί αντιστοίχως για αυτές. Πάντως δεν θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι οι αποφάσεις των ελληνικών δικαστηρίων μεροληπτούν υπέρ των ελλήνων δραστών έναντι των αλλοδαπών. Μολονότι ένα πολύ μεγάλο μέρος των υποθέσεων ναρκωτικών αφορά αλλοδαπούς με καταγωγή κυρίως από την Αλβανία, το Αφγανιστάν, το Πακιστάν, το Μπαγκλαντές, τη Νιγηρία, εντούτοις δεν φαίνεται κάποια επαχθής μεταχείριση τους. Η επιμέτρηση της συνολικής προσωπικότητας του δράστη δεν συνιστά προφανώς μεροληπτική μεταχείριση, αφού κατά το άρθρο 79 ΠΚ η επιμέτρηση της ποινής είναι αποτέλεσμα συνεκτίμησης της βαρύτητας της πράξης και της προσωπικότητας του δράστη.

Οι αποφάσεις των τελευταίων χρόνων είναι αρκετά πιο ορισμένες και αναλυτικές σε σχέση με το παρελθόν, ακόμη και όταν απορρίπτονται αυτοτελείς ισχυρισμούς. Ωστόσο, πρόβλημα δημιουργεί το γεγονός ότι όλοι οι κατηγορούμενοι αρχικώς αντιμετωπίζονται ως μη εξαρτημένοι, ακόμη και αν έχουν σχετικά έγγραφα. Αυτό δυσκολεύει την χορήγηση αναβολής στις περιπτώσεις εγκλημάτων προς διευκόλυνση και της χρήσης ναρκωτικών. Επιπλέον, έχει διαπιστωθεί ότι ουδέποτε το δικαστήριο ή ο εισαγγελέας προτείνουν αυτεπαγγέλτως κάποιο μέτρο ειδικής μεταχείρισης αν δεν το προτείνει ο κατηγορούμενος. Θα πρέπει ακόμη να επισημανθεί ότι δεν υπάρχει ειδική πρόβλεψη για την μεταχείριση των χρηστών κατά την σύλληψη τους από τις αστυνομικές αρχές και για όσο διαρκεί η κράτηση τους μέχρι να οδηγηθούν στον εισαγγελέα ποινικής δίωξης. Πολλές φορές οι αστυνομικές αρχές είτε αδυνατούν αν

αντιληφθούν είτε αδιαφορούν για την σωματική και ψυχική κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι συλληφθέντες εξαρτημένοι, που αντιμετωπίζουν στερητικά σύνδρομα, με αποτέλεσμα όταν οδηγούνται τελικά στον εισαγγελέα ή στο ακροατήριο του αυτοφώρου βρίσκονται σε πλήρη αποσύνθεση.

Υπάρχουν όμως και θετικές διαπιστώσεις, π.χ. σχετικά με τη χρησιμότητα των προγραμμάτων και ιδίως των θεραπευτικών κοινοτήτων εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων. Νομίζω πως δεν είναι τόσο η ανάγκη για απεξάρτηση όσο η ανάγκη για να περάσουν κάπως δημιουργικά το χρόνο τους, το κίνητρο που ωθεί τους εξαρτημένους ή και τους απλούς χρήστες να ζητήσουν να παρακολουθήσουν πρόγραμμα εντός της φυλακής. Η ποιότητα των προγραμμάτων εντός των φυλακών είναι υψηλή και αυτό είναι ένα θετικό μήνυμα σε αντιδιαστολή με τις συνθήκες διαβίωσης των λοιπών εγκλείστων. Ωστόσο, ο αριθμός των χρηστών και των εξαρτημένων κρατουμένων καθιστά αναγκαία την δημιουργία και άλλων τέτοιων δομών.

Ανωτέρω σταχυολογήθηκαν κάποια από τα πιο σημαντικά συμπεράσματα που συνάγονται από την παρούσα εργασία και επισημάνθηκαν ενδεχόμενες λύσεις για τα προβλήματα που αναδείχθηκαν. Εντούτοις, ο στόχος της εργασίας δεν ήταν να παρουσιάσει ένα σχέδιο τροποποίησης του Ν. 4139/2013, αλλά απλώς να αναδείξει τις ασάφειες, τις αβλεψίες και τα προβλήματα, που έχουν επισημανθεί, μέσω της αξιολόγησης της εφαρμογής του.

III. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ολοκληρώνοντας, θα ήθελα να σημειώσω ότι η ειδική μεταχείριση των εξαρτημένων από τις ναρκωτικές ουσίες πέρα από νομικό ζήτημα είναι και θέμα ευαισθησίας του καθενός. Ανεξάρτητα από τις όποιες απόψεις υποστηρίζει ο καθένας περί ποινικοποίησης ή αποποινικοποίησης των ναρκωτικών, περί αυστηρής ή ευνοϊκής μεταχείρισης, το βέβαιο είναι ότι «Ο χρήστης ουσιών χρειάζεται δύο ευκαιρίες. Την πρώτη πρέπει να τη δώσει ο ίδιος στον εαυτό του, συμμετέχοντας σε πρόγραμμα απεξάρτησης. Τη δεύτερη πρέπει να του τη δώσει η κοινωνία, στηρίζοντας την προσπάθεια του για επανένταξη», όπως σημειώνει απόφοιτος θεραπευτικού προγράμματος του ΚΕ.ΘΕ.Α.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

-

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι [Πρωτόκολλο Συνέντευξης]

Εθνικό και Καποδιστριακό
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝΙΑΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΝΟΜΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΚΑΤ/ΝΣΗ: ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ & ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Ακαδημαϊκό Έτος 2016-2017

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ - ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΣ

Για την Διπλωματική Εργασία του
ΝΙΚΟΛΑΟΥ Α. ΣΑΚΚΑ, ασκ. Δικηγόρου Αθηνών και Μεταπτυχιακού Φοιτητή του ως άνω
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών

**ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: «ΟΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ Ν. 4139/2013 ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΞΕΑΡΤΗΜΕΝΟΥΣ
ΧΡΗΣΤΕΣ ΚΑΙ Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥΣ»**

Επιβλέπουσα: Τ. Τζαννετάκη – Επίκουρη Καθηγήτρια
1^ο Μέλος Επιτροπής: Μ. Κρανιδιώτη – Επίκουρη Καθηγήτρια
2^ο Μέλος Επιτροπής: Α. Διονυσοπούλου- Λέκτορας

Αθήνα,
Αύγουστος - Σεπτέμβριος 2017

Οδηγίες Συμπλήρωσης – Διευκρινίσεις - Εγγυήσεις

- Το παρόν πρωτόκολλο συνέντευξης - ερωτηματολόγιο ανοιχτού τύπου συντάχθηκε με σκοπό να χρησιμοποιηθεί σε έρευνα για αξιολόγηση της εφαρμογής των διατάξεων του Ν. 4139/2013 για τους εξαρτημένους χρήστες, στα πλαίσια εκπόνησης διπλωματικής εργασίας του συνεντευκτή για την απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών με κατεύθυνση την «Εγκληματολογία & Αντεγκληματική Πολιτική» του Τομέα Ποινικών Επιστημών της Νομικής Σχολής Αθηνών.
- Το ερωτηματολόγιο έχει ευέλικτη δομή, ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο ως ερωτηματολόγιο ανοιχτού τύπου, όπου οι ερωτώμενοι νομικοί επιστήμονες-δικηγόροι καλούνται να συμπληρώσουν μόνοι τους τις απαντήσεις, όσο και ως πρωτόκολλο δομημένης συνέντευξης (τηλεφωνικής ή δια ζώσης).
- Σε περίπτωση δια ζώσης ή τηλεφωνικής συνέντευξης διαβεβαιώνεται ότι αυτή **δεν θα μαγνητοσκοπείται**.
- Σε κάθε περίπτωση οι ερωτήσεις του συνεντευκτή απευθύνονται προς τους συναδέλφους δικηγόρους με σεβασμό προς την επαγγελματική τους εμπειρία και την επιστημονική τους κατάρτιση.
- Οι απαντήσεις είναι προσωπικές και αποτελούν επιστημονική εκτίμηση των ερωτωμένων. **Δεν πρόκειται να κατακριθούν, να σχολιαστούν, να δημοσιευτούν ή να παρατεθούν ως αυτούσιες ρήσεις των συγκεκριμένων εκπροσώπων του δικηγορικού κλάδου.** Σε κάθε περίπτωση θα τηρηθεί **ανωνυμία ως προς τα συλλεγόμενα** στοιχεία των συνεντεύξεων, **που θα παρουσιαστούν ανώνυμα, χωρίς δηλαδή να γίνεται αντιστοίχιση ή αναφορά του αντίστοιχου ερωτώμενου**, δεδομένου ότι η παρούσα συνέντευξη έχει σκοπό καθαρά ερευνητικό-επιστημονικό.
- **Μόνη αναφορά στο όνομα σας** δύναται να γίνει σε μία παράγραφο του προλόγου της εργασίας **και μόνο με την πρότερη συγκατάθεση σας***, ως ευχαριστήρια αναφορά προς όλους τους συμμετέχοντες στην έρευνα, **χωρίς να προκύπτει ουδαμώς σύνδεση των ονομάτων με τις αντίστοιχες απαντήσεις**, που θα παρατίθενται σε άλλο μέρος της εργασίας ανωνύμως, προκειμένου να υποβληθούν συνολικά σε ποιοτική επεξεργασία, ώστε να συναχθούν γενικότερα συμπεράσματα, που θα καταγραφούν στην εργασία.
***Συμφωνώ Διαφωνώ..... (συμπληρώστε με Χ την αντίστοιχη επιλογή)**
- Σε περίπτωση που δεν επιθυμείτε να απαντήσετε σε κάποια ερώτηση, απλώς παραλείψτε την.
- Εάν επιθυμείτε να εκφράσετε κάποια επιπλέον προσωπική εκτίμηση, άποψη ή κρίση σχετικά με τα ανωτέρω θέματα, που δεν έχει περιληφθεί σε ερώτηση, δύναστε να αναγράψετε αυτή στο κενό διάστημα που υπάρχει στο τέλος της λίστας των ερωτήσεων.
- Σε όποιο στάδιο εκφράσετε την επιθυμία να διακοπεί η συνέντευξη, αυτό θα συμβεί άμεσα.
- Εάν διαθέτετε επιπλέον στοιχεία σχετικά με την αξιολόγηση της εφαρμογής του Ν.4139/2013 (επιστημονικά κείμενα ή δημοσιευμένα άρθρα σας ή ενημερωτικά σημειώματα των υποθέσεων του νόμου για τα ναρκωτικά, που έχετε χειριστεί ως συνήγοροι υπεράσπισης) και επιθυμείτε να παραπέμψετε σε αυτά, παρακαλώ αναγράψτε αυτό στο αντίστοιχο περιθώριο, στο τέλος των ερωτήσεων.

Έναρξη Λίστας Ερωτήσεων

A.- Προσωπικά Στοιχεία

Φύλο:

Μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου.....

Έτη Επαγγελματικής Εμπειρίας:.....

Αντικείμενο Υποθέσεων.....

Αριθμός (κατά προσέγγιση) υποθέσεων ναρκωτικών που έχετε χειριστεί.....

B- Γενικές Ερωτήσεις – Ερωτήσεις Γνώμης

1. Από την μέχρι τώρα εμπειρία σας και την επιστημονική σας κατάρτιση πιστεύετε ότι ο Ν. 4139/2013 είναι ένας **καινοτόμος νόμος** για την Ελλάδα; Αν ναι, θα μπορούσατε να παραθέσετε συνοπτικά μερικά από τα **πλεονεκτήματα** που παρουσιάζει σε σχέση με το παλαιότερο νομοθετικό καθεστώς;

.....
.....

2. Θεωρείτε ότι ο Ν.4139/2013 σε ό,τι αφορά την ειδική μεταχείριση των εξαρτημένων χρηστών είναι **ευνοϊκός** σε σχέση με το προγενέστερο νομοθετικό καθεστώς; [Αν ναι, ποιο θεωρείτε ως το βασικό στοιχείο του, που τον διαφοροποιεί από τους παλαιότερους νόμους και τον καθιστά ευνοϊκότερο;]

.....
.....

3. Πιστεύετε ότι οι διατάξεις του Ν.4139/2013 για την ειδική μεταχείριση των εξαρτημένων χρηστών έχουν γίνει **πλήρως κατανοητές** και **εφαρμόζονται σε όλο τους το εύρος** από τις Δικαστικές/ Εισαγγελικές Αρχές της χώρας μας; Παρακαλώ αιτιολογήστε συνοπτικά την απάντησή σας.

.....
.....

4. Πώς θα αξιολογούσατε συνολικά την **εφαρμογή** του Ν. 4139/2013 από τις ελληνικές Δικαστικές, Εισαγγελικές, Αστυνομικές Αρχές και τις Διευθύνσεις των Καταστημάτων Κράτησης;

.....
.....

5. Θα μπορούσατε να παραθέσετε μερικές διατάξεις του Ν.4139/2013 που κατά τη γνώμη σας **παραμένουν ανεφάρμοστες** είτε **σπανίως τυχαίνουν εφαρμογής**; Παρακαλώ αιτιολογήστε συνοπτικά την απάντησή σας.

-
.....
6. Έχετε παρατηρήσει μεγάλη διαφοροποίηση ως προς την **ευχέρεια και την ευελιξία** με την οποία οι δικαστές χειρίζονται τις ευνοϊκές διατάξεις του Ν. 4139/2013 για τους εξαρτημένους, μεταξύ των συνθέσεων των Δικαστηρίων (π.χ. Πλημμελειοδίκες – Εφέτες, Δικαστήρια Αθηνών & Πειραιώς – Δικαστήρια Περιφέρειας, κλπ.) Παρακαλώ αιτιολογήστε την απάντησή σας.
-
.....

7. Πιστεύετε πως οι ευνοϊκές διατάξεις υπέρ των εξαρτημένων χρηστών στοχεύουν πράγματι στην κινητοποίηση των εξαρτημένων παραβατών, προκειμένου να αποβάλουν την έξη των ναρκωτικών και να επανενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο ή εξυπηρετούν και σκοπούς διαχειριστικούς σχετικά με την αντιμετώπιση του υπερπληθυσμού των ελληνικών καταστημάτων κράτησης;
-
.....

8. Ποια είναι η γνώμη σας σχετικά με τι **ποινές που προβλέπονται στο Ν.4139/2013** για τα εγκλήματα που σχετίζονται με τα ναρκωτικά; (σε ότι αφορά το ύψος των ποινών, τον πραγματικό χρόνο έκτισης, τις συνθήκες έκτισης).
-
.....

9. Πώς θα αξιολογούσατε τις διατάξεις του Ν. 4139/2013 όσον αφορά τη **σαφήνεια τους ως προς τις προβλεπόμενες ποινές**; (άρθρα 20,21,22,23,24,25, 30)
-
.....

Γ- Ειδικότερες Ερωτήσεις - Βάθους

10. Κατά πόσο γίνεται δεκτός από τα ελληνικά Δικαστήρια ο αυτοτελής ισχυρισμός **περί αποκλειστικής χρήσης** (του άρθρου 29 παρ. 1 και 2 Ν.4139/2013) και πόσο συχνά ο κατηγορούμενος απαλλάσσεται της τιμωρίας;
-
.....

11. Σχετικά με τον **αυτοτελή ισχυρισμό της εξάρτησης**, (σε περιπτώσεις όπου έχει τελεστεί αδίκημα προβλεπόμενο στο Ν.4139/2013 ή αδίκημα άλλο που τελέστηκε όμως προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών) **πόσο συχνά διατάσσεται η διεξαγωγή**

πραγματογνωμοσύνης για τον καθορισμό του είδους και της βαρύτητας της εξάρτησης; Διατάσσεται σε κάθε στάδιο της ποινικής διαδικασίας ή μόνο σε συγκεκριμένες φάσεις; (πχ κατά την αποδεικτική διαδικασία;)

.....
.....

** Οι υπ' αριθμ. 12 και 13 ερωτήσεις να απαντηθούν μόνο σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στην ερώτηση 11 (δηλαδή σε περίπτωση που σπανίως διεξάγεται πραγματογνωμοσύνη).*

12.(Σε περίπτωση που δεν διατάσσεται συχνά η διεξαγωγή πραγματογνωμοσύνης) Πού θα αποδίδετε τη σπάνια εφαρμογή αυτής της διάταξης;

.....
.....

13.Θεωρείτε πως η απόρριψη του αιτήματος για διεξαγωγή πραγματογνωμοσύνης είναι συμπτωματική, έχει να κάνει με τη σύνθεση του δικαστηρίου ή είναι μια πάγια πλέον τακτική;

.....
.....

14.Όταν απορρίπτεται από το Δικαστήριο ο αυτοτελής ισχυρισμός περί εξάρτησης του κατηγορουμένου από τα ναρκωτικά, το Δικαστήριο αιτιολογεί ειδικά (κατά το νόμο) και ουσιαστικά την απόφαση του ή συνηθίζεται να δημιουργείται λόγος αναίρεσης εξαιτίας έλλειψης ειδικής αιτιολογίας που απαιτεί το Σύνταγμα;

.....
.....

15.Ποιο-ά από τα στοιχεία εκείνα, που σύμφωνα με το νόμο (αρθ. 30 παρ. 3) συνεκτιμώνται από το Δικαστήριο για την διάγνωση της εξάρτησης, εκτιμάτε ότι έχει μεγαλύτερη αποδεικτική ισχύ; Παρακαλώ αναγράψτε στο περιθώριο την επιλογή σας:

- α) πιστοποιήσεις αναγνωρισμένων υπηρεσιών απεξάρτησης
- β) πιστοποιήσεις αναγνωρισμένων υπηρεσιών χορήγησης υποκατάστατων
- γ) πιστοποιητικά περίθαλψης για παθήσεις συνδεδεμένες με τη χρήση ουσιών
- δ) τα ψυχολογικά και κοινωνικά δεδομένα που αφορούν τον κατηγορούμενο
- ε) τα ευρήματα εργαστηριακών εξετάσεων, που αποκαλύπτουν χρήση ναρκωτικών για μακρόχρονες περιόδους
- στ) άλλο

.....
.....

16. Πόσο συχνά στην **προδικασία** γίνεται δεκτό το αίτημα του κατηγορουμένου για **εισαγωγή του** σε εγκεκριμένο θεραπευτικό πρόγραμμα **αντί της προσωρινής κράτησης;**

.....
.....

17. Σε περίπτωση επιβολής προσωρινής κράτησης ή σε περίπτωση έκτισης στερητικής της ελευθερίας ποινής **πώς αντιμετωπίζονται τα αιτήματα των κρατουμένων** για οποιαδήποτε αξιόποινη πράξη, όταν ισχυρίζονται ότι είναι χρήστες και αιτούνται **τη συμμετοχή σε εγκεκριμένο κατά το νόμο συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης εντός των καταστημάτων κράτησης;** (αρθ. 34 παρ. 2) Οι διευθύνσεις των φυλακών συνηθίζουν να ζητούν αποδεικτικά έγγραφα ή ο κρατούμενος υποβάλλεται σε εξετάσεις από τον ιατρό της φυλακής για να διαγνωσθεί η εξάρτησή;

.....
.....

18. Διαφοροποιείται η αντιμετώπιση των αιτημάτων σε περίπτωση κρατουμένων που έχουν **καταδικασθεί για άλλο έγκλημα**, που τέλεσαν όμως προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών ουσιών ή όταν εκτίουν ποινή λόγω καταδίκης για άλλο αδίκημα, (μη σχετιζόμενο με τα ναρκωτικά), αλλά συμβαίνει να είναι και εξαρτημένοι χρήστες;

.....
.....

19. Έχετε παρατηρήσει διαφοροποίηση ως προς την αντιμετώπιση του αιτήματος συμμετοχής σε συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα εντός καταστήματος κράτησης, όταν αυτό υποβάλλεται απευθείας από τον κρατούμενο σε σχέση με όταν αυτό υποβάλλεται από το συνήγορο του;

.....
.....

20. Θεωρείτε ότι η **περίοδος δοκιμασίας (3-6 έτη)** που προβλέπει ο Ν.4139/2013 στο αρθ. 33 παρ.1^α Ν.4139/2013 για την υποχρεωτική αναστολή εκτέλεσης κατόπιν επιτυχούς ολοκλήρωσης θεραπευτικού προγράμματος απεξάρτησης είναι ένα **επαρκές διάστημα;** Έχετε παρατηρήσει κάποια διαφοροποίηση ως προς το διάστημα δοκιμασίας που τάσσεται μεταξύ των αποφάσεων των Πλημμελειοδικείων και εκείνων των Εφετείων; Σας βρίσκει σύμφωνο-η η διάταξη αυτή;

.....
.....

21. Πως αξιολογείτε την εφαρμογή της διάταξης του άρθ. 32 παρ. 1 α' Ν.4139/2013 για την **αναβολή άσκησης ποινικής δίωξης** σε περιπτώσεις, που ο **δράστης συμμετέχει** σε θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης **εκτός** καταστήματος κράτησης;

.....
.....
22. Πώς αξιολογείτε την εφαρμογή της διάταξης του αρθ. 32 παρ. 1γ Ν.4139/2013 για την αναστολή εκτέλεσης οριστικών, τελεσίδικων ή αμετάκλητων καταδικαστικών αποφάσεων, που επιβάλλουν στερητική της ελευθερίας ποινή ή χρηματική ποινή; Γίνεται συχνά δεκτό το αντίστοιχο αίτημα; Αν όχι, ποιά είναι η συνήθης αιτιολογία απόρριψης του;

.....
.....
23. Από την δικαστηριακή σας εμπειρία, πώς αξιολογείτε την αντιμετώπιση από τα Δικαστήρια του αιτήματος υποχρεωτικής χορήγησης αναβολής της δίκης, λόγω παρακολούθησης προγράμματος απεξάρτησης, ειδικά όταν η πράξη που αποτελεί το αντικείμενο της δίκης δεν αφορά παράβαση του νόμου για τα ναρκωτικά; Παρατηρείτε διαφοροποιήσεις στην αντιμετώπιση του αιτήματος αυτού μεταξύ του Πλημμελειοδικείου και του Εφετείου;

.....
.....
24. Ειδικά στην περίπτωση των εγκλημάτων που φέρεται να τελέστηκαν προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών, η αναβολή στην περίπτωση αυτή χορηγείται πριν την έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας ή τα δικαστήρια συνηθίζουν να θεωρούν το αίτημα αυτό ζήτημα ουσίας και χορηγούν την αναβολή, όταν έχουν εισέλθει πλέον στην ουσία της υπόθεσης;

.....
.....
25. Πώς θα αξιολογούσατε την εφαρμογή του θεσμού της απόλυσης υπό όρο όπως προβλέπεται στο αρθ. 35 του Ν.4139/2013; Θεωρείτε πως ο νομοθέτης αποβλέπει στην σωματική αποτοξίνωση, τη ψυχική απεξάρτηση και την κοινωνική επανένταξη του καταδικασθέντος ή σκοπεύει στην αποσυμφόρηση των καταστημάτων κράτησης; Στην πράξη θεωρείτε ότι ο σκοπός του νομοθέτη επιτεύχθηκε;

.....
.....
26. Τόσο στο αρθ. 33 παρ.1 β' όσο και στο άρθ.35 παρ. 4 Ν.4139/2013 προβλέπεται η μη εγγραφή στο ποινικό μητρώο (πλην του προοριζόμενου για δικαστική χρήση) των αποφάσεων ή βουλευμάτων για τα αναφερόμενα στο αρθ.32 εγκλήματα. Πώς αξιολογείτε την πρόβλεψη αυτή ως προς την εφαρμογή της και ως προς τη σημασία της για τον δράστη;

.....
.....
27. Πώς αντιμετωπίζουν οι Δικαστές το **περιεχόμενο των βεβαιώσεων** των θεραπευτικών προγραμμάτων που προβλέπει ο νόμος ως προς την εγκυρότητα;

.....
.....
28. Θεωρείτε ότι για την ενεργοποίηση των ευεργετικών διατάξεων του Ν.4139/2013 παίζουν σημαντικό ρόλο στοιχεία όπως η εξωτερική εικόνα του κατηγορουμένου, το βιογραφικό του, η εθνικότητα, η ηλικία, το φύλο, κλπ;

.....
.....
29. Σε τι βαθμό επηρεάζει την εξέλιξη της δίκης η εμφάνιση του εκπροσώπου του θεραπευτικού προγράμματος στο Δικαστήριο;

.....
.....
30. Πιστεύετε ότι οι διατάξεις του Ν.4139/2013 έχουν ενσωματωθεί απόλυτα την δικαστηριακή πρακτική ή παρουσιάζουν ελαττώματα που δυσκολεύουν την εφαρμογή τους;

.....
.....
31. Λαμβάνοντας ως κριτήριο την **υποτροπή**, θεωρείτε ότι τα ευνοϊκά μέτρα του Ν. 4139/2013 για την αντιμετώπιση των εξαρτημένων έχουν συμβάλει θετικά στην μείωση της;

.....
.....
32. Πώς αξιολογείτε την αντιμετώπιση των **υποθέσεων των ναρκωτικών** από τα Δικαστήρια σε σύγκριση με τις **άλλες ποινικές υποθέσεις**;

.....
.....
33. Κατά την εφαρμογή του Ν.4139/2013 έχετε διαπιστώσει διαφοροποίηση στην αντιμετώπιση του χρήστη ανάλογα με την ουσία στην οποία είναι εθισμένος;

34.Επικαλούμενος την εμπειρία σας και την επιστημονική σας κατάρτιση επί του θέματος, θα ήθελα να αναγράψετε συνοπτικά τις τυχόν **τροποποιήσεις που θα προτείνατε για τον Ν. 4139/2013**, ώστε να έχει μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και καλύτερη εφαρμογή.

.....
.....

35.Αν επιθυμείτε να προσθέσετε /διευκρινίσετε κάποιο ζήτημα, παρακαλώ σημειώστε εδώ :

.....
.....

Τέλος Λίστας Ερωτήσεων

Δ. Διαθεσιμότητα επιπλέον στοιχείων στα οποία επιθυμείτε να παραπέμψετε (π.χ. ενημερωτικό σημείωμα για την πορεία υποθέσεων προς ΚΕΘΕΑ, δημοσιευμένα άρθρα σας ή λοιπά επιστημονικά κείμενα):

.....

Ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σας!

Συμπληρώνονται από τον συνεντευκτή:

Ημερομηνία Συμπλήρωσης:/...../.....

Αύξων Αριθμός Ερωτηματολογίου:.....

Τύπος

Δια ζώσης συνέντευξη

Τηλεφωνική συνέντευξη.....

Συμπλήρωση και αποστολή μέσω email.....

Συνέντευξη σε πολλαπλές φάσεις.....

*Σχόλια - Παρατηρήσεις Συνεντευκτή (σε περίπτωση συνέντευξης μόνο) :

.....
.....

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ [ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ]

1. **Μον/λες Εφετείο Κακ/των Αθηνών 3987/2016:** Αλλοδαπός υπήκοος Αφγανιστάν κατηγορούμενος για αγορά και κατοχή ναρκωτικών ουσιών κατά συναυτουργία με σκοπό εμπορίας, (ήτοι ποσότητας κρυσταλλικής μεθαμφεταμίνης συνολικού μεικτού βάρους 0,3 γρ. και ποσότητας ηρωίνης μικτού βάρους 5,1 γρ.). πρόβαλε ισχυρισμό τοξικομανίας στην ανάκριση και αίτημα διεξαγωγής πραγματογνωμοσύνης. Αποδοχή αιτήματος διενέργειας πραγματογνωμοσύνης, μη προσέλευση του κατηγορουμένου προς εξέταση. Δικάστηκε ωσει παρών (δεν προβλήθηκαν ισχυρισμοί) και καταδικάστηκε σε 8 έτη κάθειρξης και χρηματική ποινή 50.000 ευρώ, επιβλήθηκε στέρηση πολιτικών δικαιωμάτων επί τριετία, διετάχθη δήμευση και καταστροφή κατασχθέντων ναρκωτικών ουσιών και απέλαση του μετά την έκτιση της ποινής με απαγόρευση επανεισόδου στην χώρα για 10 έτη. Η έφεση κρίθηκε να μην έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα.

2. **Πεντ. Εφ. Κακ/των Αθηνών 1880/2016:** Κατηγορούμενος για παράνομη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών (αγορά με σκοπό την εμπορία 6,5 γρ. ακατέργαστης ινδικής κάνναβης). Ισχυρισμός προμήθειας για αποκλειστικά ίδια χρήση. Στήρικη του αυτοτελούς ισχυρισμού με αναφορά στη νομολογία ΑΠ για την ποσότητα που θεωρείται επιτρεπτή για αποκλειστική χρήση³²¹. Αίτημα: Επιτρεπτή μεταβολή της κατηγορίας από κακουρηματική αγορά και κατοχή με σκοπό την εμπορία σε πλημμεληματική προμήθεια και κατοχή προς αποκλειστικά ίδια χρήση κατ' αρθ. 29 παρ. 1 του Ν. 4139/2013 και οριστική παύση ποινικής δίωξης, λόγω παραγραφής. Εισαγγελική πρόταση: να γίνουν δεκτοί οι αυτοτελείς ισχυρισμοί του κατηγορουμένου περί μεταβολής κατηγορίας και παύσης της ποινικής δίωξης. Εφαρμογή της διάταξης του αρθ. 29 Ν. 4139/2013, ως ευμενέστερης παρότι δεν ίσχυε κατά το χρόνο τέλεσης. Απόφαση: Δεκτός ο ισχυρισμός. Το Σκεπτικό αναφέρει ότι η διαπίστωση του σκοπού εξυπηρέτησης της δικής του αποκλειστικής χρήσης γίνεται με συνεκτίμηση του είδους, της καθαρότητας, και ποσότητας του συγκεκριμένου ναρκωτικού, σε συνδυασμό με τη συχνότητα χρήσης, το χρόνο χρήσης, την ημερησία δόση και τις ιδιαίτερες ανάγκες χρήσης του συγκεκριμένου χρήστη.

3. **Β Μον. Εφ. Κακ/των Αθηνών 5425/2016:** Κατηγορούμενοι για αγορά, κατοχή και πώληση ναρκωτικών ουσιών από κοινού κατ' εξακολούθηση με σκοπό την εμπορία από μη τοξικομανείς, διάθεση χώρου προς χρήση ναρκωτικών. Πρόταση εισαγγελέως : α) για τον πρώτο κατηγορούμενο να κηρυχθεί ένοχος ως κατηγορείται κατ' ορθότερο χαρακτηρισμό για διακίνηση ναρκωτικών ουσιών,

³²¹ ΑΠ 8/2009 (Ζ Ποιν.), ΑΠ673/2010(ΣΤ Ποινικό), 575/2010(Βουλ. Συμβ. Εφ. Θεσ/νικης). Ειδικά για τις ναρκωτικές ουσίες της ηρωίνης, κοκαΐνης και κατεργασμένης και ακατέργαστης κάνναβης θεωρείται εκτός αν το δικαστήριο κρίνει άλλως ότι καλύπτει τις ανάγκες ενός χρήστη έστω και εξαρτημένου ανεξαρτήτως καθαρότητας ποσότητα που δεν υπερβαίνει το 1,5 γρ. ηρωίνη ή κοκαΐνη, τα 50 γρ. ακατέργαστη κάνναβη και 5 γρ. κατεργασμένη κάνναβη.

βάσει του αρθ. 20 του Ν. 4139/2013, β) για τον δεύτερο να κηρυχθεί αθώος για την κατοχή 43,3 γραμμαρίων ινδικής κάνναβης για τα δύο φιξάκια άγνωστης ναρκωτικής ουσίας βάρους 0,3 γρ. και για την πράξη της διάθεσης χώρου προς χρήση ναρκωτικών, να γίνει μετατροπή της κατηγορίας σε προμήθεια και κατοχή προς ίδια χρήση, δηλαδή για παράβαση του αρθ. 29 παρ. 1 Ν. 4139/2013 και κατ' εφαρμογή του αρθ. 8 παρ. 1 και 2 του Ν. 4411/2016 να παύσει υφ' όρον η ποινική δίωξη. Αίτημα του πρώτου κατηγορουμένου για μετατροπή κατηγορίας σε προμήθεια και κατοχή προς ίδια χρήση, να απαλλαγεί από την πώληση. Αίτημα της υπεράσπισης του δευτέρου για απαλλαγή από όλες τις κατηγορίες. Απόφαση: ο πρώτος ένοχος για διακίνηση των ναρκωτικών ουσιών (αγορά, κατοχή και πώληση) για την κάνναβη, αθώος για την διακίνηση των 0,3 γρ. άγνωστης ουσίας ναρκωτικών (2 φιξάκια), επειδή δεν αποδείχθηκε ότι ήταν ναρκωτική η ουσία. Ο δεύτερος κατηγορούμενος αθώος για πρώτη πράξη, μετατροπή της πράξης της κατοχής ποσότητας (2 τσιγάρων) ινδικής κάνναβης σε προμήθεια και κατοχή προς ίδια χρήση, ήτοι αρθ. 29 παρ. 1 Ν. 4139/2013 και παύση υφ' όρον της ποινικής δίωξης, λόγω εξαλείψεως αξιοποίνου δυνάμει του αρθ. 8 παρ. 1 και 2 Ν. 4411/2016, δεδομένου ότι το ύψος της απειλούμενης ποινής δεν υπερβαίνει τα 2 έτη φυλάκισης. Αναγνώριση ελαφρυντικού μετεφηβικής ηλικίας και καλής συμπεριφοράς μετά την πράξη για 1^ο κατηγορούμενο, ποινή κάθειρξης 5 ετών με ανασταλτικό αποτέλεσμα στην έφεση υπό τον όρο της εμφάνισης μια φορά το μήνα εντός του πρώτου 5ημέρου στο Α.Τ. κατοικίας του και της απαγόρευσης εξόδου από τη χώρα.

4. **Δ' Μον/λές Εφετείο Αθηνών 5341/2016** : Δικάζει ωσει παρόντες τους κατηγορουμένους, τον α) για την πράξη της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών (αγορά-κατοχή και πώληση) και τον β) για προμήθεια και κατοχή ναρκωτικών ουσιών προς ιδίαν χρήση, συγκεκριμένα δυο αυτοσχέδιες πλαστικές συσκευασίες περιέχουσες ποσότητα κάνναβης καθαρού βάρους 2 γρ. και μια αυτοσχέδια πλαστική συσκευή περιέχουσα ποσότητα κοκαΐνης συνολικού μεικτού βάρους 0,1 γρ. Πρόταση εισαγγελέως: την ενοχή του 1^{ου} για διακίνηση ναρκωτικών ως κατηγορείται, την παύση υφ' όρων της ποινικής δίωξης του δευτέρου για την πράξη της προμήθειας και κατοχής ναρκωτικών ουσιών προς ίδια χρήση, κατ' αρθ. 8 Ν. 4411/2016. Απόφαση: παύση υφ' όρων για δεύτερο κατηγορούμενο, ενοχή του 1^{ου} ως κατηγορείται, επιβάλλει ποινή κάθειρξης 8 ετών και χρηματική 5.000 ευρώ, να μη έχει ανασταλτικό η έφεση, διάταξη απέλασης μετά την έκτισης, και στέρηση πολιτικών δικαιωμάτων επί τριετία, επικυρώνει κατάσχεση, διατάζει δήμευση και καταστροφή ναρκωτικών ουσιών

5. **Δ' Μον. Εφ. Αθην.(Κακ/των) 6447/2016** : Επιτρεπτή μεταβολή κατηγορίας από διακίνηση ναρκωτικών ουσιών (αγορά, κατοχή και απόπειρα πώλησης 49 χαπιών Vulbegal) σε προμήθεια και κατοχή ναρκωτικών ουσιών για αποκλειστικά ίδια χρήση από τοξικομανή , ο οποίος παρακολουθεί πρόγραμμα υποκατάστασης με

χορήγηση μεθαδόνης από τον ΟΚΑΝΑ. Αποδοχή των προβαλλόμενων αυτοτελών ισχυρισμών περί εξάρτησης και προμήθειας για αποκλειστικά ίδια χρήση. Κρίνει αυτόν ατιμώρητο κατ' άρθρ. 30 παρ. 4 εδ. α' Ν. 4139/2013. Στην εν λόγω απόφαση αναφέρονται κομβικές νομολογιακές αποφάσεις που έχουν δεχτεί ακόμη και μεγάλες ποσότητες ηρωίνης ως προοριζόμενες για αποκλειστικά ίδιαν χρήση. Πρόκειται για τις εξής: α) Τριμ.Εφ.Κακ.Λαρ. 553/2007 (δέχτηκε ποσότητα 25,5 γρ. ηρωίνης ως προοριζόμενη για αποκλειστικά ίδια χρήση), β) Τριμ.Εφ.Κακ.Αίγ.107/2007 ΠραξΛογ ΠΔ 200, σελ. 186 (δέχτηκε ποσότητα 19,8 γρ. ηρωίνης για αποκλειστικά ίδια χρήση), γ) Τριμ.Εφ.Κακ.Αθην. 1905/2006 ΠραξΛογ ΠΔ 2006, σελ. 550 (δέχτηκε ποσότητα 10 γρ. ηρωίνης για αποκλειστικά ίδια χρήση).

6. Δ' Μον. Εφ. Αθην. 1602/2017: Κατηγορούμενος για διακίνηση (αγορά, κατοχή) ναρκωτικών ουσιών, ήτοι 110 αυτοσχέδιων νάιλον συσκευασίες περιέχουσες ποσότητα κάνναβης, συνολικού μικτού βάρους 142,2 γρ. Απορρίπτει αυτοτελή ισχυρισμό εξάρτησης λόγω αρνητικής ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης. Κρίνει επί των πραγματικών περιστατικών ότι ο κατηγορούμενος δρούσε στην περιοχή του κέντρου της Αθήνας όπου συχνάζουν τοξικομανείς με σκοπό την άγρα πελατών και έχοντας καταστήσει εύκολη την διακίνηση των ουσιών με τις συσκευασίες, κηρύσσει αυτόν ένοχο, επιβάλλει ποινή κάθειρξης οκτώ (8) ετών και χρηματική ποινή (5.000 ευρώ) συν τα έξοδα, αποφαίνεται αρνητικά επί του ανασταλτικού αποτελέσματος της τυχόν έφεσης.

7. Α' Μον. Εφ. Αθην. 5107/2016 : Κατηγορούμενος για αγορά, κατοχή, διάθεση και πώληση κατ' εξακολούθηση ναρκωτικών ουσιών (256 γραμ. χασίς) προέβαλε αυτοτελή ισχυρισμό περί προμήθειας για αποκλειστικά ίδιαν χρήση και αναγνώριση του ελαφρυντικού του άρθρου 133 ΠΚ (μετεφηβικής ηλικία). Απόρριψη του αυτοτελούς ισχυρισμού, καθώς αποδείχθηκε ότι ο κατηγορούμενος δεν είναι ουσιοεξαρτημένος αλλά περιστασιακός χρήστης ινδικής κάνναβης (Ιατροδικαστική πραγματογνωμοσύνη στο στάδιο της ανάκρισης). Συνεκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, ήτοι ανεύρεση ζυγαριάς ακριβείας, συναλλαγή με τοξικομανείς. Αναγνώριση ελαφρυντικού (84 παρ.2^α ΠΚ- πρότερος έντιμος βίος). Καταδικάζει σε φυλάκιση 3 ετών και 6 μηνών, αναστέλλει επί τριετία, αφαιρεί χρόνο κράτησης, επικυρώνει δήμευση και κατάσχεση.

8. Β' Μον. Εφ. Αθην. 4441/2016: Κατηγορούμενος για αγορά και κατοχή ναρκωτικών ουσιών (11 αυτοσχέδιες νάιλον συσκευασίες ηρωίνης μικτού βάρους 2,4 γρ. προέβαλε αυτοτελή ισχυρισμό εξάρτησης (άρθρο 30 Ν. 4139/2013), προσκομίζοντας προς απόδειξη βεβαίωση ψυχιάτρου της θεραπευτικής μονάδας ΟΚΑΝΑ-ΠΓΝ ΑΤΤΙΚΟΝ, έκθεση κοινωνικής λειτουργού νοσοκομείου κρατούμενων Κορυδαλλού, πιστοποιητικό αναπηρίας του Ι.Κ.Α. ΕΤΑΜ ΚΕ.ΠΑ., ψυχιατρική γνωμάτευση ιδιώτη ψυχιάτρου και ισχυρισμό προμήθειας και κατοχής ουσιών για αποκλειστικά προσωπική του χρήση (άρθρο 29 Ν. 4139/2013).

Χρόνιος χρήστης επί 22 έτη με ημερήσια δόση 3-5 γραμμάρια. Αποδοχή αμφοτέρων των ισχυρισμών, κήρυξη αυτού ατιμώρητου κατ' άρθρο 29 παρ.1 και 30 παρ. 4 εδ.α' Ν. 4139/2013.

9. **Α' Μον. Εφ. Αθην. 5112/2016** : Κατηγορούμενος και ήδη προσωρινά κρατούμενος για αγορά και κατοχή ναρκωτικών (135 γραμ. κάνναβης) προέβαλε ισχυρισμό τοξικομανίας και προμήθειας για αποκλειστικά προσωπική χρήση, προσκομίζοντας προς απόδειξη έγγραφα εργαστηριακής εξέτασης με διάγνωση λιπώδους εκφύλισης ήπατος συνεπεία της χρόνιας χρήσης τοξικών ουσιών, βεβαίωση του ΚΕΘΕΑ-Στροφή για συμμετοχή σε συμβουλευτικό πρόγραμμα, μετέπειτα σε ανοιχτή θεραπευτική κοινότητα και εν συνεχεία σε πρόγραμμα συμβουλευτικής εντός του σωφρονιστικού καταστήματος Αυλώνος, αιτούμενος την αναγνώριση των ελαφρυντικών των άρθρων 133 ΠΚ (μετεφηβικής ηλικία) και άρθρου 84 παρ. 2^ε ΠΚ (καλή συμπεριφορά για μεγάλο διάστημα μετά την πράξη). Το δικαστήριο **δέχεται ισχυρισμό τοξικομανίας, απορρίπτει ισχυρισμό άρθρου 29 παρ. 1 περί αποκλειστικής χρήσης** και την αναγνώριση των ανωτέρω ελαφρυντικών, καταδικάζει σε φυλάκιση 25 μηνών για τις πράξεις της αγοράς και κατοχής με τριετή αναστολή.

10. **Β' Μον. Εφ. Αθην. 4546/2016** : Κατηγορούμενος για παράνομη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών και κατ' εξακολούθηση πώληση ναρκωτικών ουσιών προέβαλε αυτοτελή ισχυρισμό εξάρτησης και προμήθειας για αποκλειστική χρήση, δεν προσήλθε στην διενέργεια πραγματογνωμοσύνης που διετάχθη με διάταξη του ανακριτή, ωστόσο προσκόμισε πιστοποίηση συμμετοχής του σε εγκεκριμένο πρόγραμμα συμβουλευτικής εντός καταστήματος κράτησης (ΚΕΘΕΑ). Κατείχε ποσότητες ηρωίνης, κρυσταλλικής μεθαμφεταμίνης (σίσα), δισκία hipnosedon, vulbegal, lexotanyl, tavor και ακατέργαστη κάνναβη. Αναγνωρίστηκε από το δικαστήριο η ιδιότητά του ως εξαρτημένου, ενώ απορρίφθηκε ο ισχυρισμός του περί προμήθειας και κατοχής για αποκλειστική χρήση. Κηρύσσει ένοχο κατ' επιτρεπτή μεταβολή της κατηγορίας του με βάση το άρθρο 30 παρ. 1, 4 εδ'β Ν.4139/2013, επιβάλλει ποινή φυλάκισης 10 μηνών, μετατρέπει σε χρηματική καθορίζοντας το ποσό σε 5 ευρώ για κάθε μέρα φυλάκισης.

11. **Δ' Μον. Εφ. Αθην. 6290/2016**: Κατηγορούμενος και προσωρινά κρατούμενος για παράνομη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών (δισκία vulbegal, hipnosedon) με πράξεις αγοράς, κατοχής και απόπειρας πώλησης προέβαλε αυτοτελείς ισχυρισμούς εξάρτησης και κατοχής για αποκλειστική χρήση, προσκομίζοντας Δελτίο Υγείας του ιατρού Κορυδαλλού, εξιτήριο Ψυχιατρείου Κορυδαλλού και βεβαίωση πειθαρχικού ελέγχου του Κ.Κ. Κορυδαλλού, καθώς και ισχυρισμό περί προσκόμισης ιατρικής συνταγής στους αστυνομικούς και μεταγενέστερης απώλειάς της από αυτούς. Το δικαστήριο απέρριψε όλους τους αυτοτελείς ισχυρισμούς. Επιβάλλει ποινή κάθειρξης 8 ετών και χρηματική ποινή 1.000 ευρώ, σε αντίθεση με την εισαγγελική πρόταση που προέβλεπε κάθειρξη 8

ετών και χρηματική ποινή 15.000 ευρώ. Απεφάνθη η τυχόν άσκηση έφεση; να μην έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα.

12. **Δ΄ Μον. Εφ. Αθην. 6254/2016** : Κατηγορούμενος εξαρτημένος αλβανικής καταγωγής και προσωρινά κρατούμενος για διακίνηση ναρκωτικών (αγορά, κατοχή και απόπειρα πώλησης 760γραμ. χασίς) προέβαλε αυτοτελείς ισχυρισμούς α) αναγνώρισης του ελαφρυντικού 84 παρ. 2 επειδή ως κρατούμενος έδειξε καλή διαγωγή, β) επιτρεπτής μεταβολής της ποινής λόγω ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, όπως προκύπτει από γνωμάτευση της ψυχιατρικής κλινικής του ΓΝΑ Ευαγγελισμός, έκθεση ιατροδικαστικής πραγματογνωμοσύνης και βεβαίωση χορήγησης ψυχιατρικής αγωγής από το Κ.Κ. Πατρών. Το δικαστήριο έκρινε ότι ο κατηγορούμενος έχει επιβαρυνμένο ιατρικό παρελθόν από κατάχρηση ψυχοτρόπων ουσιών (κάνναβη, κοκαΐνη) αλλά και αλκοόλ με διαταραχές συμπεριφοράς, και συνεπώς ότι είναι εξαρτημένος. Ωστόσο, έκρινε ότι αγόρασε την ανωτέρω ποσότητα με σκοπό να την πωλήσει σε άγνωστο έναντι αγνώστου χρηματικού ποσού, πράξη που δεν ολοκληρώθηκε για λόγους ανεξάρτητους της βουλήσεώς του. Κηρύσσει αυτόν ένοχο κατ' επιτρεπτή μεταβολή του κατηγορητηρίου για τις ανωτέρω κατηγορίες ως τοξικομανή, απορρίπτει ισχυρισμό αναγνώρισης ελαφρυντικού (άρθρο 84 παρ. 2^ε ΠΚ) , επιβάλλει ποινή φυλάκισης 3 ετών, μετατρέπει σε χρηματική έναντι ποσού 5 ευρώ για κάθε ημέρα φυλάκισης. Αποφαίνεται να έχει η έφεση ανασταλτικό αποτέλεσμα υπό όρους.

13. **Β΄ Μον.Εφ.(Κακ/των)Αθην. 4411/2016:** Κατηγορούμενος, ελληνικής καταγωγής, πτυχιούχος και εργαζόμενος, παραπέμπεται για αγορά-κατοχή και πώληση κατ' εξακολούθηση ναρκωτικών ουσιών (115 γρ. ακατέργαστης κάνναβης που δεν βρέθηκε επάνω του αλλά στην οικία του κατόπιν παρακολούθησης από την αστυνομία). Πρόβαλε ισχυρισμό περιστασιακής χρήσης κάνναβης. Από την ψυχιατρική πραγματογνωμοσύνη αποδείχτηκε ότι δεν είναι εξαρτημένος χρήστης. Το Δικαστήριο δέχτηκε τον ισχυρισμό, αναγνώρισε ότι δεν αποδείχθηκε πράξη πώλησης ναρκωτικών ουσιών και έκρινε ότι πρέπει αυτός να θεωρηθεί ένοχος προμήθειας και κατοχής ναρκωτικών για αποκλειστικά δική του χρήση και όχι της αποδιδόμενης πράξης διακίνησης ναρκωτικών με σκοπό την εμπορία, κατ' επιτρεπτή μεταβολή της κατηγορίας σύμφωνα με την ευμενέστερη διάταξη του αρθ. 29 παρ. 1 Ν. 4139/2013.Επιβάλλει ποινή φυλάκισης 5 μηνών. Αναστέλλει επί τριετία.

14. **Γ΄ Μον.Εφ(Κακ)Αθην. 5075/2016** : Κατηγορούμενος, ελληνικής καταγωγής παραπέμπεται για τις πράξεις της αγοράς, κατοχής και πώλησης ναρκωτικών ουσιών(κάνναβης 60,60 γρ.). Πρόβαλε αυτοτελή ισχυρισμό περί έλλειψης αντικειμενικής υποστάσεως του αποδιδόμενου εγκλήματος αφού στην έκθεση της εξέτασης του Γενικού Χημείου του κράτους δεν αναγράφεται το ποσοστό της ουσίας TCH που περιέχεται στην εν λόγω ποσότητα, με την αιτιολογία ότι μόνο αν η περιεκτικότητα της δραστικής αυτής ουσίας είναι μεγαλύτερη του 0,2% μόνο

τότε συνιστά η κατοχή της ουσίας αξιόποινη πράξη. Υπέβαλλε, επίσης ισχυρισμό περί αοριστίας της κατηγορίας για εμπορία, καθώς αυτή προσδιορίζει την πράξη εμπορίας ως «εμπορία ναρκωτικών άγνωστης ποσότητας σε άγνωστους δράστες αντί αγνώστου τιμήματος, σε άγνωστους χρόνους». Προβλήθηκε ισχυρισμός περιστασιακής χρήσης και άρνηση οποιασδήποτε σχέσης κατοχής και φυσικής εξουσίασης επί της ποσότητας που βρέθηκε πλησίον του, αίτημα αναγνώρισης του ελαφρυντικού του πρότερου έντιμου βίου (αρθ. 84 παρ. 2β ΠΚ) θεμελιωμένου σε πραγματικά περιστατικά και εθελοντικές δράσεις και του ελαφρυντικού της καλής συμπεριφοράς μετά την πράξη (αρθ. 84 παρ. 2 ε ΠΚ) . Το Δικαστήριο κηρύσσει αυτόν αθώο ως προς την πράξη πώλησης, ένοχο για τις πράξεις της αγοράς και κατοχής, αναγνωρίζει το ελαφρυντικό του αρθ. 84 παρ. 2 α ΠΚ, απορρίπτει λοιπούς αυτοτελείς ισχυρισμούς, χωρίς ειδική αιτιολογία. Επιβάλλει ποινή φυλάκισης 15 μηνών. Αναστέλλει επί τριετία.

15. *Δ' Μον. Εφ. Κακ. Αθην. 6295/2016*: Προσωρινά κρατούμενος, πακιστανικής καταγωγής κατηγορούμενος για διακίνηση ναρκωτικών από υπότροπο (αγορά, κατοχή και πώληση κατ' εξακολούθηση 134,8 γραμ. κάνναβης σε 119 νάιλον συσκευασίες) στην περιοχή της Ομόνοιας. Αμετάκλητη καταδίκη για παράβαση του αρθ. 22 παρ. 2 γ Ν. 4139/2013, χωρίς να έχει αναγνωριστεί εξάρτηση. Άρνηση κατηγορίας. Το Δικαστήριο κηρύσσει αυτόν ένοχο όπως κατηγορείται. Αίτημα αναγνώρισης του ελαφρυντικού του αρθ. 84 παρ. 2 δ' ΠΚ. Το Δικαστήριο απορρίπτει αίτημα κατηγορουμένου. Επιβάλλει ποινή κάθειρξης 12 ετών και χρηματική ποινή 50.000 ευρώ. Αποστέρηση πολιτικών δικαιωμάτων για τρία (3) έτη. Διατάσσει απέλαση και απαγόρευση επανεισόδου στη χώρα. Αποφαίνεται η έφεση να μην έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα.

16. *Δ' Μον. Εφ. Κακ. Αθην. 5238/2016*: Κατηγορούμενος καταγόμενος από το Μπαγκλαντές και προσωρινά κρατούμενος παραπέμπεται για παράνομη αγορά-κατοχή και αποθήκευση 1000γρ. ακατέργαστης κάνναβης σε νάιλον συσκευασίες, πρόβαλε ισχυρισμό εξάρτησης και προμήθειας μέρους της συνολικής ποσότητας την οποία αποδέχτηκε, για αποκλειστικά προσωπική χρήση και μεταβολή της κατηγορίας. Υποστήριξε ότι έχει υπάρξει πληροφοριοδότης της αστυνομίας για εξάρθρωση υποθέσεων ναρκωτικών. Ωστόσο, ουδόλως προέκυψε από την έκθεση ιατροδικαστικής πραγματογνωμοσύνης η ιδιότητα του εξαρτημένου. Επιπλέον, η ποσότητα βρέθηκε σε νάιλον συσκευασίες, γεγονός που αποδεικνύει σκοπό εμπορίας. Το δικαστήριο απέρριψε τους αυτοτελείς ισχυρισμούς για επιτρεπτή μεταβολή της κατηγορίας από αγορά και κατοχή σε προμήθεια προς ίδιαν και αποκλειστική χρήση και κήρυξε ένοχο το κατηγορούμενο όπως κατηγορείται. Προβλήθηκαν επίσης τα ελαφρυντικά των άρθρων 8 παρ. 2 α' ΠΚ και 84 παρ. 2 ε' ΠΚ, τα οποία ωστόσο απορρίφθηκαν. Το δικαστήριο επιβάλλει ποινή κάθειρξης 9 ετών και χρηματική ποινή 10.000 ευρώ, απέλαση και απαγόρευση επανεισόδου για 10 έτη.

17. *Δ' Μον.Εφ.Αθην. 5658/2016*: Κατηγορούμενος καταγόμενος από το Ιράκ, κρατούμενος το κ.κ. Νιγρίτας για άλλη αιτία, παραπέμπεται να δικάσσει για αγορά και κατ' εξακολούθηση πώληση ναρκωτικών ήτοι 45 δισκίων Vulbegal, στην περιοχή του Μεταξουργείου. Πρόβαλε τον ισχυρισμό της εξάρτησης από ηρωίνη, της απαλλαγής του από την πράξη της πώλησης και την ενοχή του για την πράξη της προμήθειας των χαπιών αυτών για αποκλειστικά προσωπική χρήση κατ' επιτρεπτή μεταβολή της κατηγορίας, κατ' αρθ. 30 παρ. 1 και 4 β'Ν. 4139/2013 και κατ' επέκταση να κριθεί ατιμώρητος ως τοξικομανής κατ' αρθ. 29 παρ. 1 και 30 παρ. 4^α, εξηγώντας την χρησιμότητα της κατανάλωσης τους ως ηρεμιστικών και δικαιολογώντας το ποσό των 25 ευρώ που βρέθηκε πάνω του. Το Δικαστήριο έκανε δεκτούς του ισχυρισμούς του κατηγορουμένου, αφού από την ψυχιατρική πραγματογνωμοσύνη προέκυψε ότι ο κατηγορούμενος είναι εξαρτημένος. Κήρυξε αθώο τον κατηγορούμενο για την πράξη της πώλησης και ένοχο για τις πράξεις της αγοράς και κατοχής ως εξαρτημένο. Επέβαλε ποινή φυλάκισης 2 ετών.

18. *Β' Μον.Εφ.Αθην. 4519/2016*: Κατηγορούμενη ελληνικής καταγωγής παραπέμπεται να δικάσσει για διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, ήτοι αγορά, κατοχή και πώληση ναρκωτικών ουσιών ήτοι 418 γρ. ηρωίνης, σε αυτοσχέδιες συσκευασίες, 0,3 γρ. κάνναβης σε αυτοσχέδια νάιλον συσκευασία, έξι δισκίων Vulbegal που περιείχαν Φθορονιτραζεπάμη, τεσσάρων δισκίων Suboxone, που περιείχαν βουπρενορφίνη, τριών δισκίων Lonalgan, που περιέχουν κωδεΐνη. Επιπλέον, βρέθηκε εντός της οικίας της ζυγαριά ακριβείας. Πρόβαλε αυτοτελή ισχυρισμό αναγνώρισης εξάρτησης, προσκομίζοντας ψυχιατρική πραγματογνωμοσύνη που είχε συνταχθεί στα πλαίσια της ανάκρισης, και ιατρικό σημείωμα του Ψ.Ν.Α. Αναγνωρίστηκε και ο ισχυρισμός της εξάρτησης ωστόσο η ποσότητα δεν δικαιολογούταν για αποκλειστικά δική της χρήση. Το δικαστήριο επιβάλλει ποινή φυλάκισης 3 ετών. Μετατρέπει αυτή προς 5 ευρώ ανά ημέρα φυλάκισης.

19. Περαιτέρω αναγνώστηκαν 15 ακόμη αποφάσεις του Μονομελούς Εφετείου Αθηνών³²², στις οποίες οι κατηγορούμενοι ήταν *ωσει παρόντες*. Επειδή δεν εκπροσωπήθηκαν από συνήγορο και δεν προέβαλαν αυτοτελείς ισχυρισμούς για να διαπιστωθεί η αποδοχή ή η απόρριψη τους, δεν γίνεται ανάλυση ενός εκάστης των αποφάσεων, αλλά συνοπτική παράθεση των συμπερασμάτων που προέκυψαν. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκαν τα εξής: Το κατηγορητήριο σε όλες αυτές τις αποφάσεις ήταν παράνομη διακίνηση (αγορά, κατοχή, πώληση) ναρκωτικών ουσιών, ωστόσο καμία από τις πράξεις δεν εξειδικευόταν, δηλαδή στο σκεπτικό των αποφάσεων αναγραφόταν «ο δράστης αγόρασε άγνωστη ποσότητα από άγνωστο

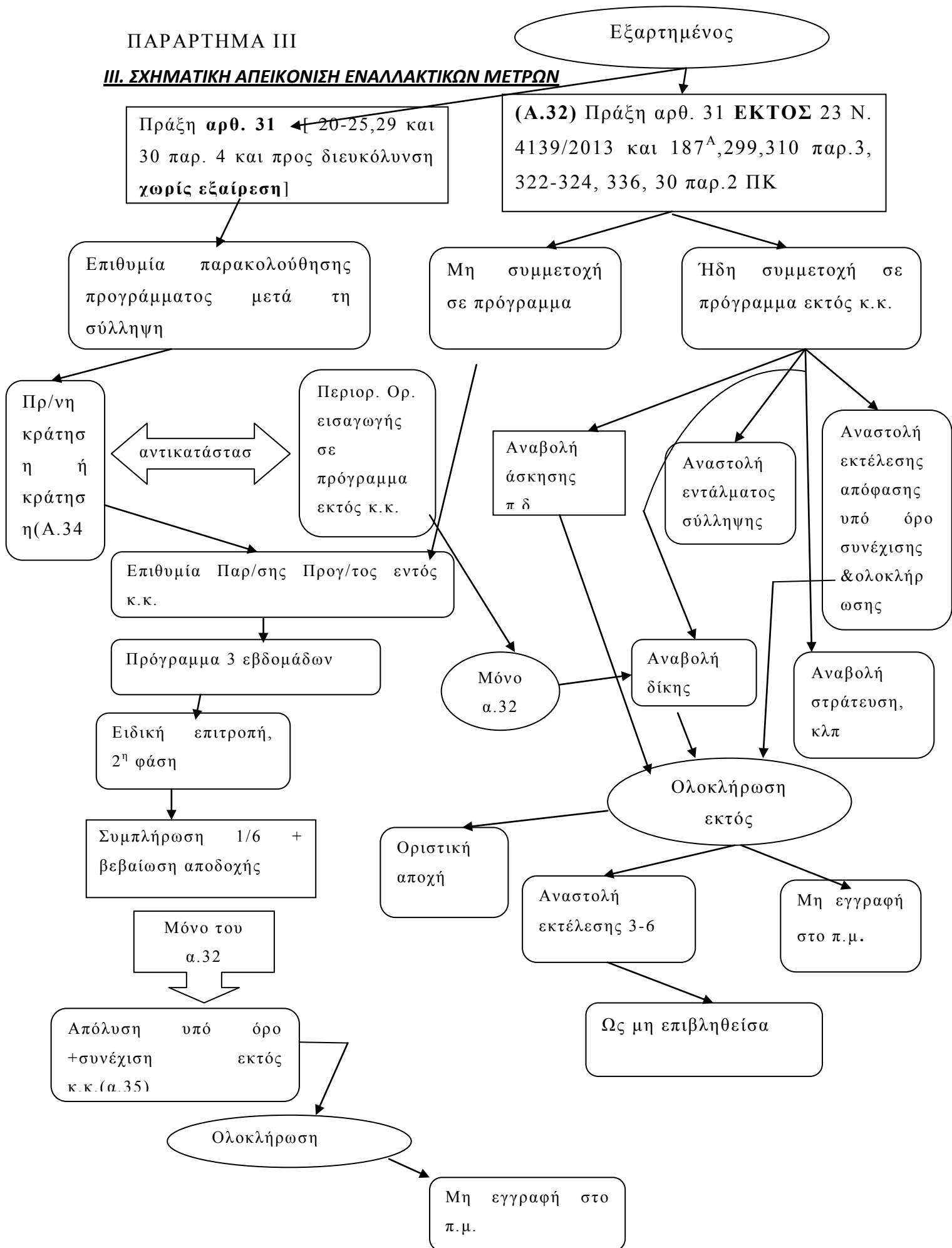
³²² Πρόκειται για τις υπ' αριθμ. 5293/2016, 3982/2016, 3983/2016, 4909/2016, 5124/2016, 5125/2016, 5404/2016, 5405/2016, 1602/2017, 1603/2017, 3982/2016, 5107/2016, 5112/2016, 3983/2016, 4441/2016 του Μονομελούς Εφετείου Αθηνών.

προμηθευτή, έναντι αγνώστου τιμήματος, σε άγνωστο χρονικό διάστημα, πάντως εντός του προηγούμενου δεκαημέρου και κατείχε αυτή με σκοπό την εμπορία». Αυτοτελείς ισχυρισμοί εξάρτησης ή προμήθειας και κατοχής για αποκλειστικά ίδια χρήση δεν προβλήθηκαν εφόσον δεν υπήρχε εκπροσώπηση από δικηγόρους ούτε παρίστατο ο κατηγορούμενος. Οι συνήθεις επιβαλλόμενες ποινές, δεδομένου ότι δικάζονταν ως μη τοξικομανείς, ήταν από 8-10 έτη και χρηματική ποινή από 2.000 ως 5.000 ευρώ. Εξαίρεση αποτελεί η υπ' αριθμ. 4909/20016 απόφαση του Μον.Εφ.Αθην. που επέβαλε 8 έτη κάθειρξης και 10.000 ευρώ χρηματική ποινή. Σπουδαίο ρόλο παίζει η ποσότητα εν προκειμένω. Έτσι για ποσότητα 140 γρ. κάνναβης επιβλήθηκε 8ετής κάθειρξη, για 46 γραμ. κάνναβης επίσης 8ετής κάθειρξη, για 91,7 γραμ. κάνναβης επίσης 8ετής κάθειρξη, για 1.070 γραμ. κάνναβης επιβλήθηκε ποινή κάθειρξης 10 ετών και χρηματική ποινή 5.000 ευρώ. Επιπλέον, οι δράστες ήταν οι περισσότεροι αλλοδαποί με χώρα καταγωγής το Πακιστάν, το Αφγανιστάν και το Μπανγκλαντές, ενώ είχαν συλληφθεί για τις αξιόποινες πράξεις τους στο κέντρο της Αθήνας, κυρίως στην περιοχή της Κυψέλης του Πεδίου Άρεως και του Μεταξουργείου. Να σημειωθεί ότι στο στάδιο της ανάκρισης είχαν παρουσιαστεί όμως δεν τους είχε επιβληθεί προσωρινή κράτηση, αλλά περιοριστικοί όροι τους οποίους παραβίασαν, μερικοί δεν εμφανίστηκαν ούτε στον πραγματογνώμονα και ουδείς εμφανίστηκε στο ακροατήριο. Σε όλους επιβλήθηκε απέλαση απαγόρευση επανεισόδου για 10 έτη. Επιπλέον οι ουσίες τις οποίες κατείχαν ήταν συνήθως κάνναβη, χάπια Vulbegal, Hipnostedon, tavor, σπάνια ηρωίνη και σπανιότερα κοκαΐνη.

- Ολοκλήρωση Παραρτήματος Νομολογίας -

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

ΙΙΙ. ΣΧΗΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΕΤΡΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ανδρέου Φ., *Ναρκοτικά Ν. 4139 / 2013 : κατ' άρθρο ερμηνεία, νομολογία, βιβλιογραφία, 2013.*
2. Ανδρέου Φ., *Κώδικας Νόμων Ναρκωτικών: κατ' άρθρο ερμηνεία, νομολογία, βιβλιογραφία, 2011.*
3. Βαθιώτης Κ., *Ειδικά ζητήματα διακίνησης ναρκωτικών ουσιών σύμφωνα με το νέο νόμο 4139/2013*, ΠοινΔικ 8-9/2013. 789 κ.ε.
4. Δημητράτος Ν., *Το πρόβλημα της ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων του Ν. 4139/2013*, σε ΠοινΔικ 2/2015. 153 κ.ε.
5. Δημητριάδης Σ., *Ο θεσμός της υποτροπής υπό τον Ν. 4139/2013 και ειδικότερα ζητήματα κατά την ερμηνεία και εφαρμογή του*, ΠοινΔικ 8-9-/2013. 827 κ.ε.
6. Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά, (Ε.Κ.Τ.Π.Ν.), *Ετήσια Έκθεση για την κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών και των οίνοπνευματωδών στην Ελλάδα*, Αθήνα, 2017 και ηλεκτρονικά www.ektepn.gr
7. Ελληνική Εταιρεία Ποινικού Δικαίου, *Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου*, Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου, Αθήνα, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, 2000.
8. Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας, (EMCDDA), *Ευρωπαϊκή έκθεση για τα ναρκωτικά-Τάσεις και εξελίξεις*, 2016
9. Ζαγούρα Π., Ντούρα Φ., Χιόνης Δ., Καγγελαρής Ρ., *Αξιολογήσεις παρεμβάσεων απεξάρτησης: από την προδικασία ως την εκτέλεση της ποινής*, συλλογικό έργο του Εργαστήριου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών, Τμήμα Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2009.
10. Ζαραφωνίτου Χρ. /Γσίγγανου Ι., *Τετράδια Εγκληματολογίας. Ναρκωτικά. Τάσεις και εγκληματολογικές διαστάσεις στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2002 .
11. Θεολόγη Β., *Η επικινδυνότητα του δράστη (ή του ναρκωτικού) στις νομοτεχνικές επιλογές του νομοθέτη*, ΠοινΔικ 8-9/2013. 817 κ.ε.
12. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Γιαννακούλα, *Ποινική Νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης & Ελληνική Νομοθεσία Ενσωμάτωσης*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2008.
13. Καράκωστας Ι., Μαλλιώρα Μ., Σολδάτος Κ., Κουτσουράδης Α., *Ψυχιατρική & Δίκαιο – II Χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2008.
14. ΚΕ.ΘΕ.Α., *Ετήσια Έκθεση 2016- Δελτία Τύπου της Διεθνούς Επιτροπής του ΟΗΕ για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών.*
15. ΚΕΘΕΑ, *Απολογισμός Έργου 2016*, έκδοση ΚΕΘΕΑ Σχήμα και Χρώμα, 2017

16. Κιούπης Δ., Μουζάκης Δ., *Οι αποφάσεις-πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης : κείμενα και ελληνική νομοθεσία εναρμόνισης*, εκδ. Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2011.
17. Κονταξής Α., *Ποινικό Δίκαιο και Ναρκωτικά*, εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, 1998
18. Κοσμάτος Κ., *Τα εξαρτημένα άτομα στη νέα νομοθεσία για τα ναρκωτικά (άρθρα 21 παρ. 1 α', 30-35 Ν. 4139/2013)*, ΠοινΔικ 8-9/2013. 805 κε.
19. Κοτσαλής Λ., Μαργαρίτης Μ., Φαρσεδάκης Ι., *Ναρκωτικά-Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν. 4139/2013*, 3^η έκδ., εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα, 2013.
20. Κοτσαλής Λ., Μαργαρίτης Μ., Φαρσεδάκης Ι., *Ναρκωτικά-Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν. 3459 / 2006*, 2^η έκδ. , εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα, 2010.
21. Κοτσαλής Λ., *Νομοθετική Εξέλιξη των διατάξεων για τα Ναρκωτικά: Από το Χθες στο Σήμερα*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 45 επ
22. Κουλούρης Ν., *Άδειες και υπό όρο απόλυση κρατουμένων «εμπόρων» ναρκωτικών: Νομοθετικές παλινωδίες και γενικο-προληπτικές αλλοιώσεις στην έκτιση των ποινών*, ΠοινΔικ 8-9/2013. 799 κε.
23. Κουράκης Ν., *Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων*, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, β' έκδ., 2012
24. Κουράκης Ν., Κουλούρης Ν., *Αντεγκληματική πολιτική IV (Ποινικά)*, 2003.
25. Κριτσίλη Β., *Ο ρόλος της ποινική δικαιοσύνης στην κοινωνική επανένταξη των απεξαρτημένων ατόμων: παρουσίαση και σχολιασμός της εφαρμογής του θεσμικού πλαισίου*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 95 επ
26. Λαμπάκη Χρ., *Η υποχρεωτική αναβολή της δίκης και η «ειδική» αναστολή της παραγραφής κατ' αρθ. 32 παρ. 2 στοιχ. γ' Ν. 4139/2013*, ΠοινΔικ 8-9/2013. 823.
27. Λαμπροπούλου Ε., *Η αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών στην Ευρώπη*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2001.
28. Μαργαρίτης Λ./Σατλάνης Χρ., *Ειδικοί ποινικοί Νόμοι*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2014
29. Μαργαρίτης Λ./Σατλάνης Χ., *Σχόλια στην υπ' αριθμ. ΑΠ 570/2015*, ΠοινΔικ 11/2016. 1036 κε.
30. Μαργαρίτης Λ., *Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι (Κώδικας)*, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2015.
31. Μαλλιώρα Μ., *Κώδικας Νομοθεσίας για τα Ναρκωτικά-Ψυχιατρική θεώρηση*, σε *Ψυχιατρική και Δίκαιο*, επιμελείας των Ι. Καράκωστα, Μ. Μαλλιώρα, Κ. Σολδάτου, Α. Κουτσουραδη, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2008.

32. Μάτσα Κ., *Γίνεται καλά ο τοξικομανής; Η αποτελεσματικότητα της απεξάρτησης*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 145 επ.
33. Μουζακίτης Σπ., *Η Μεταχείριση των Εξαρτημένων Χρηστών στα διάφορα στάδια της ποινικής διαδικασίας: Οι Γενικές κατευθύνσεις*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 51 επ.
34. Μπέκα Ι., *Οι κυρωτικοί κανόνες της διακίνησης ναρκωτικών*, ΠοινΔικ 8-9/2013. 784 κ.ε.
35. Μπινιώρη Α., Πλυτάς Ν., Σπύρου Στ., *Θεραπεία και Εγκλεισμός : Επιλογές και Βελτίωση*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 151 επ.
36. Μπρακουμάτσος Π., *Ερμηνευτική και Νομολογική Προσέγγιση του Άρθρου 31 Ν.3459/2006*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 59 επ.
37. Μυλωνόπουλος Χρ., *Ποινικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος*, Εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2007
38. Μυλωνόπουλος Χρ., *Προμήθεια, κατοχή και καλλιέργεια ναρκωτικών προς ίδια χρήση. Σκέψεις στο άρθρο 29 του Ν. 4139/2013 για τα ναρκωτικά* , ΠοινΔικ 2/2013. 159.
39. Ναζίρης Γ., Χατζηκώστας Κ., *Ναρκοτικά*, 2^η έκδ., εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα, 2017.
40. Πανταζή-Μελιστα Ε., *Θεραπευτικά Μέτρα ή περιορισμός σε ΕΚΚΝ. Ποια η σύγχρονη βούληση του νομοθέτη για την αντιμετώπιση των ανηλίκων εξαρτημένων παραβατών του Νόμου περί ναρκωτικών*, σε ΠοινΔικ 12/2014, σελ. 1088 -1092.
41. Πανταζή-Μελιστα Ε., *Η αντιμετώπιση του ανηλίκου Χρήστη ναρκωτικών ουσιών από το σύστημα απονομής της δικαιοδύνης*, σε Ψυχιατρική και Δίκαιο ΙΙ. Χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, επιμελείας των Ι. Καρακώστα, Μ. Μαλλιώρα, Κ. Σολδάτου, Α. Κουτσουραδη, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2008, σελ. 173 κ.ε.
42. Παρασκευόπουλος Ν., *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν. 4139/2013*, Δ΄ έκδ., εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2014.
43. Παρασκευόπουλος Ν., Κοσμάτος Κ., *Ναρκοτικά - Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν. 4139/2013*, γ΄ έκδ., εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2013.

44. Παρασκευόπουλος Ν., Κοσμάτος Κ., *Ναρκωτικά - Συμπλήρωμα σύμφωνα με τις πρόσφατες τροποποιήσεις του Κώδικα Νόμων για τα Ναρκωτικά (ν. 3459/2006) με το Ν. 3727/2008 και το Ν.3772/2009*, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009.
45. Παύλου Στ., *Ναρκωτικά-Δογματικά & Ερμηνευτικά προβλήματα του Ν. 1729/1987* (όπως ισχύει μέχρι και τον Ν. 2943/2001), εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, 2002.
46. Παύλου Στ., *Ναρκωτικά-Δογματικά & Ερμηνευτικά προβλήματα των ποινικών διατάξεων του Κώδικα Νόμων για τα Ναρκωτικά-Κ.Ν.Ν. (ν. 3459/2006)*, εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, 2008.
47. Παύλου Στ., Σάμιος Θ., *Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι-Ερμηνεία κατ' άρθρον*, 2012.
48. Πίσχοινα Α., *Απόψεις των Δικαστικών Λειτουργών για την Ειδική Μεταχείριση των Εξαρτημένων Χρηστών*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 81 επ
49. Πουλόπουλος Χ., *Θεραπευτικές παρεμβάσεις σε εξαρτημένους στο πλαίσιο του σωφρονιστικού συστήματος*, σε *Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης* του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 127 επ
50. Σπινέλλη Κ.Δ., *Εγκληματολογία. Σύγχρονες και παλαιότερες θεωρήσεις*, β' έκδοση, εκδ. Αντ. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή, 2005
51. Σπινέλλη Κ.Δ. /Ε. Πιτσιου-Darrrough, *Ηλικιωμένοι: θύματα Βίας και Παραμέλησης, 1990*, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τομέας Ποινικών Επιστημών.
52. Σπινέλλη, Κ., *Εγκληματολογία, Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, 3η έκδοση ανανεωμένη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014
53. Σπύρου, Σ., *Χρήση και εμπορία κοκαΐνης στην Ελλάδα, Πορίσματα εγκληματολογικής έρευνας*, Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών Τμήματος Νομικής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2012.
54. Τζαννετάκη Τ., *Η Στρατηγική Έμμεσης Μείωσης των Ποινών. Η εξάντληση των ορίων της και η ανάγκη αλλαγής παραδείγματος*, όπως δημοσιεύτηκε στο περιοδικό "THE ART OF CRIME", Νοέμβριος 2016
55. Τζαννετάκη Τ., *Η επάρκεια της Θεμελίωσης του Αξιοποίνου της Χρήσης Ναρκωτικών Ουσιών*, σε *Ψυχιατρική και Δίκαιο*, επιμελείας των Ι. Καράκωστα, Μ. Μαλλιώρα, Κ. Σολδάτου, Α. Κουτσουραδη, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2008, σελ. 33 κ.ε.
56. Τζαννετάκη Τ., *Ο νεοσυντηρητισμός και η πολιτική μηδενικής ανοχής. Μια κριτική θεώρηση των θέσεων του James Q. Wilson*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2006

57. Τριανταφυλλου Α., *Οι δικονομικές διατάξεις του νέου νόμου για τα ναρκωτικά*, ΠοινΔικ 8-9/2013. 811 κε.
58. Φύλιας Β./Παππάς Π., *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 1994.
59. Φωτόπουλου Ν., Καμπουρόπουλου Κ., *Ναρκωτικά [Νόμος 1729/1981-Σύμβαση Ηνωμένων Εθνών κατά της παράνομης διακίνησης φαρμάκων και ψυχοτρόπων ουσιών-Νομολογία-Γνωμοδοτήσεις-Μελέτες]*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1987.
60. Χάιδου, Α., *Ναρκωτικά. Χρήση-Εξάρτηση-Επίσημος κοινωνικός έλεγχος*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016

Ιστοσελίδες:

1. Ποινικά Χρονικά <http://www.poinikachronika.gr>
2. Ποινική Δικαιοσύνη <http://www.nbonline.gr>
3. ΚΕΘΕΑ <http://www.kethea.gr/el>
4. ΟΚΑΝΑ <http://www.okana.gr/>
5. ΕΚΤΕΠΝ <http://www.ektepn.gr/>
6. Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) <http://www.statistics.gr/>
7. Ηλεκτρονικό Περιοδικό του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών Νομικής Σχολής Αθηνών «The Art of Crime», <http://theartofcrime.gr/>
8. «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ» -Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ <http://www.dsanet.gr>
9. Φόρμα Αναζήτησης Νομοθεσίας Εθνικού Τυπογραφείου <http://www.et.gr/>